

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Historický ústav FF

Diplomová práce

Lukáš Kopecký

FRANTIŠEK MACHNÍK

život agrárního politika a ministra národní obrany

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.**

České Budějovice 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 26. dubna 2011.

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Úvodem bych velmi rád poděkoval všem, kteří se podíleli na úspěšném dokončení tohoto díla. V první řadě je to vedoucí mé diplomové práce PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D., kterému jsme nesmírně vděčný za to, že se mnou přetrpěl všechny komplikace a průtahy a byl mi cenným rádce.

Za veškerou morální i materiální pomoc děkuji především svým rodičům. Ing. Janě Sehnalové a paní Marii Kutové jsem pak nesmírně vděčný, že mně dovolily nahlédnout do Machníkových rodinných dokumentů a zároveň mi poskytly vlastní bohaté vzpomínky. Za cenné rady, připomínky, inspiraci, ale i obrovskou podporu bych pak chtěl vyjádřit dík mnoha lidem. Bez nich by tato diplomová práce nikdy nevznikla. Pokud jsem na někoho zapomněl, necht' si své jméno představí mezi jmenovanými.

Jsou to následující (bez ohledu na společenské či akademické postavení a míru významu): Mgr. Josef Šmíd, Prof. Dr. Werner Moritz, Mgr. Michal Tejček, Mgr. Mojmír Merlíček, Jana Hosnedlová, Mgr. Hana Hronková, Mgr. Pavel Princ, Ing. Vladislav Smolík, Bc. Martin Kříž, Ing. Josef Sommer, PhDr. Petr Koura, Ph.D., Ing. Vladislav Vilímc, PhDr. Jakub Doležal, PhDr. Ondřej Polišenský, Mgr. Pavel Šrámek, Ph.D., PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph.D., PhDr. Václava Kalvasová, Josef Semerád, Josef Babůrek, Miroslav Šafařík, Mgr. Karel Mráz, Mgr. Jan Jirák, Mgr. Jan Pejšek, Dr. Markus Astfalck, Stanislav J. Václavovic, Radek Sedláček, Marie Zdeňková a samozřejmě pracovníci všech archivů, kteří mi byli nápomocni při mé práci.

ANOTACE

Předkládaná diplomová práce přibližuje životní osudy posledního politického ministra národní obrany první Československé republiky Františka Machníka.

Jako představitel agrární strany byl jedním ze symbolů armády 30. let. V době celoevropské snahy o zoufalé udržení versailleského mírového systému včas pochopil, že možný nový vojenský konflikt je zcela reálný. Stal se propagátorem brannosti národa, zpopularizoval armádu před veřejností a nadchl pro ni tisíce lidí. Armádě dal techniku i zákonnou oporu. Výrazně se podílel na finančním zajištění stavby pohraničního opevnění. Práce se vůbec poprvé snaží zmapovat Machníkův život od dob studií přes učitelskou a ředitelskou práci k činnosti poslanecké. Všímá si jeho brzkého vstupu do agrární strany a zapojení se do práce Agrárních akademiků. Tříletá ministerská kariéra akcentuje především dva výrazné momenty - Zákon na obranu státu a tzv. Machníkův výnos.

Druhá světová válka pak přinesla Machníkovi první utrpení v podobě vyšetřování gestapem a následný rozsudek smrti, posléze změněný na doživotí. Dále se autor zabývá poválečným vyšetřováním a procesem u Národního soudu v roce 1947. Na něj navazuje komunistický proces z roku 1952 a pětiletý trest vězení. Nakonec si práce všímá smutného stáří Františka Machníka po amnestii z roku 1953.

ANNOTATION

Submitted diploma thesis brings the life fates of František Machník, last political minister of the national defence of the first Czechoslovak republic.

He was one of the political symbols of the army in 30's as the representative of the Agrarian party. He soon found that the possible new army conflict among nations could be very real. The whole European effort of keeping Versailles' peace system was absolutely desperate. Machník became propagator of the nation's military ability, he popularized the army in the public view and he inspired thousands of people for her. He gave her technic and institutional laws. He was interested in the financial support of the building of the border's fortification. This diploma work tries as first to map Machník's life from the very beginnings over his studies, teacher's and school director's career and MP activities. It looks on his early enter to the Agrarian party and his work for Agrarian academics. The three - years ministerial career emphasizes two important moments - the law of the national defence and Machník's decree.

WWII brought him first suffering - the Gestapo investigation and then he was sentenced to death and this was changed to life imprisonment. The author of this work is also interested in Machník's postwar investigation and trial by the National Court in the year 1947. It was followed with the communistic trial in 1952 and 5 years imprisonment. The end of the thesis concentrates on the sad Machník's retirement after the amnesty in 1953.

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	8
1. Dětství a mládí, studium.....	10
1.1. Gymnázium v Českých Budějovicích.....	11
1.2. Univerzitní studia v Praze a Heidelbergu.....	13
1.3. Učitelem v Chrudimi.....	14
1.4. Vstup do agrární strany, Agrární akademici.....	15
2. Učitelem a ředitelem v Klatovech.....	18
3. Poslancem Národního shromáždění.....	22
3.1. Volby 1925, vstup do parlamentu.....	22
3.2. Volby 1929.....	25
3.3. Zákon o prezenční službě.....	27
3.4. Volby 1935.....	29
3.5. Klatovská osobnost.....	30
3.6. Čestný občan Klatov.....	33
4. Ministr národní obrany Československa.....	37
4.1. Cesta do funkce.....	40
4.2. Rok 1935.....	41
4.3. Nejvyšší rada obrany státu.....	43
4.4. Volba prezidenta Beneše a vztahy s ním.....	45
4.5. Zákon na obranu státu.....	49
4.6. Machníkův výnos.....	51
4.7. Agrárníci a armáda, branná výchova.....	58
4.8. Osobní politické záležitosti roku 1936.....	61
4.9. Edvard Beneš v Klatovech.....	64
4.10. Zákon o branné výchově.....	65
4.11. Osudový rok 1938.....	66
4.12. Květnová mimořádná vojenská opatření.....	68
4.13. Setkání s Edvardem Benešem.....	70
4.14. Zář 1938, demise, Mnichov.....	72
5. Druhá republika.....	74
5.1. Bilancování ministerské éry.....	74

5.2. Činnost ve Straně národní jednoty.....	77
6. 1939 - 1942 - klid před bouří.....	81
6.1. Národní souručenství.....	81
6.2. Anonymní udání, prověrky.....	83
6.3. Rozhovory s kolaborantskými novináři.....	87
7. Tváří v tvář smrti.....	90
7.1. Zatčení gestapem.....	90
7.2. Drážďanský soud.....	91
7.3. Žádost o milost.....	93
7.4. Změna trestu, pochod smrti, Dachau.....	95
8. Marné naděje: 1945 - 1948.....	97
8.1. Už nikdy agrární strana.....	98
8.2. Očista.....	102
8.3. Výsledky svědků.....	105
8.4. Konečná likvidace agrárníků.....	120
8.5. Agentem gestapa?.....	125
8.6. Národní soud, duben 1947.....	127
8.7. Objektem zájmu OBZ.....	134
9. Komunistická msta, znovu do vězení.....	140
9.1. Nová prověřování.....	140
9.2. Zatčení StB, vazba.....	141
9.3. Státní soud, prosinec 1952.....	145
9.4. Vězeň Gottwaldova režimu, Zápotockého amnestie.....	148
9.5. Ještě není konec aneb spor o soudní výlohy.....	151
9.6. Dlouhá snaha o rehabilitaci.....	153
10. Závěr života.....	155
10.1. U syna ve Ždánicích.....	155
10.2. Smrt.....	156
Závěr.....	157
Seznam pramenů a literatury.....	160
Seznam zkratek.....	179
Přílohy.....	181
Fotografická příloha.....	203

Úvod

František Machník. Jméno téměř neznámé. Zapomenutá osobnost československých dějin. Jeden z nejvýznamnějších ministrů obrany. Vězeň nacismu, poválečné hry na demokracii i komunismu. Pronásledovaný bolševiky skoro až do konce života. Zemřel v ústraní a zapomenutí. A dodnes se o něm téměř nemluví. Snad jen v některých lidech přezívají vzpomínky na dobu, kdy byl Machník v Klatovech ředitelem a na jeho „ducha“ v dnešní Zemědělské škole. Na Kolinecku pak pamětníci vzpomínají na tzv. Machníkovou silnici. Jinak nic. Ticho, zapomnění.

Pokud už se o něm doposud psalo, byly to pouze krátké životopisy ve slovnících a biografických příručkách. Z hlediska armádních dějin jako by jeho život vždy končil rokem 1938 a odchodem z ministerstva národní obrany.¹ Téměř nikdo nereflektuje jeho válečné a především poválečné osudy.² Například publikace, která si kladla za cíl zmapovat kompletní vojenské dějiny Československa, zmiňovala Machníka prakticky jen dvakrát a to připomínkou jeho protisovětského výroku z roku 1935, kdy měl konstatovat, že *„je potřeba udělat všechno proto, aby československý lid nepropadl klamu, že by spolupráce naší armády s armádou sovětskou mohla přispět k zabezpečení naší svobody a samostatnosti.“* Navíc prý Machník neudělal pro armádu vůbec nic.³ Jeho životní osudy byly dosud zpracovány pouze ve dvou odborných článcích z per renomovaných historiků.⁴

Přitom Machník prožil nesmírně bohatý život, který kopíroval kruté osudy Československa. Po prvorepublikové kariéře přišla druhá světová válka a pronásledování gestapem. Zatčení z roku 1943 okomentoval ve svém článku v roce 1994 historik Igor Lukeš: *„Úředníci gestapa mu dali na výběr: buď se stát konfidentem, nebo stanný soud. Machník si hrdinně vybral stanný soud, který ho v prosinci 1943 v Drážďanech odsoudil k trestu smrti.“*⁵

¹ O Machníkových tragických poválečných osudech se bohužel vůbec nezmiňuje ani zásadní a prakticky největší dílo o prvorepublikové armádě. Srov. Jiří FIDLER, Václav SLUKA, *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 - 1938*, Praha 2006, s. 398.

² Srov. Marta KOHÁROVÁ, *Významné osobnosti agrární strany a obranyschopnost Československé republiky (1918 - 1938)*, in: Daniel E. MILLER, Mary SAMAL - HRABÍK, Jiří ŠOUŠA (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 89 - 98; Vladimír LESÁK a kol., *Biografický slovník osobností moderní doby. II. díl*, Hradec Králové 1992, nestránkováno; Milan CHURAŇ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, Praha 1994, s. 336; Josef TOMEŠ a kol., *Biografický slovník osobností XX.století. II.díl (K - P)*, Praha 1999, s. 313; František KOLÁŘ a kol., *Politická elita meziválečného Československa. Kdo byl kdo 1918 - 1938*, Praha 1998, s. 154.

³ *Vojenské dějiny Československa III.díl (1918 - 1939)*, Praha 1987, s. 347.

⁴ Srov. Karel STRAKA, *František Machník (1886-1967) - spoluvůdce systému obrany Československé republiky*, in: Zdeněk RADVANOVSKÝ (eds.), *Semper Idem. Jiřímu Tůmovi k pětasedmdesátinám*, Ústí nad Labem 2003, s. 83 - 101. Pavel ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany (František Machník 1886-1967)*, in: *Východočeské listy historické* 23 - 24, 2005, s. 343 - 358.

⁵ Igor LUKEŠ, *Přál si Stalin válku v roce 1938?*, *Historie a vojenství* XLIII, 2/1994, s. 56.

Jeho válečné a poválečné útrapy jsou shrnuty do příliš všeobecného konstatování, že byl vězněn kvůli výstavbě betonových bunkrů, které jednou vadily jako opevnění proti nacistickému Německu a posléze zase proto, že byly drahé a postaveny na úkor pracujícího dělnického lidu. A to jak v literatuře, tak často i mezi pamětníky.⁶ Přitom realita byla odlišná a daleko složitější. Ve své práci bych se proto chtěl pokusit přiblížit Machníkovy životní osudy.

Na první pohled se zdálo, že sehnat o této osobnosti jakýkoli pramenný materiál bude velmi složitý úkol. Archiválie agrární strany se jako celek nezachovaly, většina dokumentů byla zničena samotnými členy krátce před nacistickou okupací. Protože o Machníkovi dosud neexistuje žádná biografie, bylo jasným cílem této diplomové práce zmapovat a přiblížit jeho životní osudy a dát jim první ucelenou podobu. Machník neměl lehký úděl, byl defacto třikrát vězněm. A právě dokumenty z jeho tří soudních procesů (Volksgericht 1944, Národní soud 1947 a Státní soud 1952) jsou zásadním pramenem pro zpracování jeho života. V nich se zrcadlí osudy ministra národní obrany, poslance, ředitele školy, otce a manžela. Soudní materiál má své nezastupitelné místo, protože řada skutečností z náročné konce 30. let 20. století nebyla do oficiálních materiálů zahrnuta nebo se v pramenné podobě vůbec nedochovala. Svědci po válce tudíž líčí události nepříliš vzdálené. Z větší části chybí také dobové materiály ministerstva národní obrany. Vše je samozřejmě potřeba korigovat a uvádět na pravou míru. Často jsou totiž výpovědi svědků zabarveny ideologickým podtextem, snůškou lží, zaslechnutých nepravdivých pomluv a mnohdy také jen snahou o mstu demokratickému politikovi. Fondy v Archivu bezpečnostních složek (bývalý Archiv Ministerstva vnitra) a fond Státní soud v Národním archivu mi tedy sloužily nejen k sepsání náročné životního údělu Františka Machníka po roce 1938, ale také otevřely cestu k dalšímu bádání a hledání informací.

Údaje z Machníkovy mládí odráží prameny z jeho studií ve Strakonících, Českých Budějovicích a Praze. V Státním okresním archivu Klatovy pak nacházíme fondy k jeho práci v Hospodářské škole, ale i k regionální poslancecké činnosti.

Protože Machníkův život byl jako ucelený zpracováván téměř poprvé, nebylo vždy možné zacházet do nejmenších detailů. Proto na své hlubší prozkoumání čekají zdroje, které sekundárně ještě více přibližují Machníkovu ministerskou činnost - především fondy pražského Vojenského ústředního archivu - Vojenského historického archivu.

⁶ Srov. Josef PROTIVA, Iwan RUBÁŠ, *Klatovy kdysi a dnes. Netradiční pohled do historie města II.*, Klatovy 2010, s. 110. Rozhovor autora s Mgr. Josefem Šmídem, Klatovy, 19. června 2008.

1. Dětství a mládí, studium

František Machník se narodil 30. dubna 1886 ve vesnici Nebřehovice u Strakoníc.⁷ Jeho rodný dům č. p. 16 stojí (samozřejmě v rekonstruované podobě) dodnes v obci na návsi. Machník byl nejmladší z deseti dětí⁸ a pokřtěn byl již 1. května 1886 farářem Václavem Novákem v kostele Panny Marie Nanebevzaté v nedalekém Jiníně.⁹ Jeho otec František byl sedlák a narodil se v roce 1839, v době Machníkovy narození mu tedy bylo již 47 let. Matka Josefa (rozená jako Krajská v roce 1845) pocházela z blízké obce Řepice. Rod Machníků je v Nebřehovicích zmiňován už od roku 1718, kdy se na grunt „u Košatků“ přišel Václav Machník. Machníkův otec je spolu s Alfonsem Šťastným¹⁰ a dalšími označován jako jeden z průkopníků agrární myšlenky na Strakonicku.¹¹

Dne 1. června 1892 nastoupil František Machník do první třídy Obecné školy v Jiníně. Tu navštěvuje po tři léta, v roce 1895 přechází do Měšťanské školy ve Strakonících.¹² Zde zahajuje 16. září 1895 jako žák 1. B pod třídním učitelem Karlem Duhanem.¹³ Snad i díky přechodu z obecné školy měl Machník v tomto ročníku v několika předmětech velmi špatné známky. Především první čtvrtletí je naprosto zdrcující a v pololetí pak v třídním výkazu nacházíme známku 5 z vyučovacího jazyka (tedy českého) a také z dějepisu, čtyřky z náboženství, zeměpisu, měřičství a krasopisu.¹⁴ Zámka pět ze zeměpisu se pak objevuje i na výročním vysvědčení za celý rok. Nutno dodat, že to bylo první a také poslední takto špatné školní vysvědčení Františka Machníka v životě. Kvůli zmíněné nedostatečné ze zeměpisu tak Machník zahájil následující školní rok 1896/1897 ve třídě 1. A pod vedením

⁷ Nebřehovice jsou připomínány jako středověká tvrz už ve 13. století. Více srov. <http://www.nebrehovice.cz/showpage.php?name=historie> (staženo 22. srpna 2008).

⁸ Nejstarší sestra Marie se narodila již v roce 1864. Pět dětí ovšem zemřelo hned po narození nebo v útlém dětství. Je zajímavé, že jméno František dostali už dva synové předtím, ale ani jeden z nich se nedožil prvního roku života. Rozhovor autora s paní Marií Kutovou, Nebřehovice, 10. srpna 2009. Jeden z Machníkových předků jménem Václav (narozený 9. května 1806) působil jako farář v Klatovech a jejich okolí (Předslav, Habartice) či v Mrákově u Domažlic.

⁹ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA Třeboň), Digitální archiv, Sbírka matrik jihočeského kraje, Kniha narozených Farního úřadu Jinín, Kniha 12, dostupné na: <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/4427/176> (staženo 18. ledna 2010).

¹⁰ Alfons Šťastný (* 19. 4. 1831 Štěkeň, + 8. 4. 1913 Padařov) - český statkář, politik a myšlenkový zakladatel agrárního hnutí v Čechách. Poslanec českého sněmu (1895 - 1907) a vydavatel Selských novin (1889 - 1912). Údaje z <http://www.jiznicechy.org/cz/index.php?path=bg/osobnost.htm> (staženo 10. března 2011).

¹¹ Ministr N. O. Frant. Machník. Několik životopisných dat k jeho 50. narozeninám, Klatovský kraj z 1. května 1936, s. 2.

¹² Státní okresní archiv Strakonice (dále jen SOkA Strakonice), fond (dále jen f.) Obecná škola Jinín, Výkazy docházky a prospěchu, signatura (dále jen sign.) II6/27, inventární číslo (dále jen inv. č.) 42, Třetí třída, číslo řadné výkazu: 56, František Machník - poznámka o tom, že navštěvuje Měšťanskou školu ve Strakonících.

¹³ SOkA Strakonice, f. Měšťanská škola Strakonice, Výkazy o docházce a prospěchu chlapců a dívek, sign. II6/25, inv. č. 48, třída 1. B, školní rok 1895/1896, číslo řadné výkazu: 1.

¹⁴ Tamtéž.

třídního Františka Nováčka a vedl si již daleko lépe. V třídním výkazu nenacházíme žádné pětky ani čtyřky.¹⁵ Třetí rok ve Strakonících taktéž zvládá bez problémů a 30. července 1898 přejímá z rukou třídního učitele Adolfa Daňka výroční vysvědčení, na kterém už není ani jedna trojka.¹⁶

1.1. Gymnázium v Českých Budějovicích

Na podzim roku 1898 se už ve Strakonících neobjeví, jeho novým studijním místem se na příštích osm let stávají České Budějovice a místní c. k. České státní gymnázium.¹⁷ Svá středoškolská studia začíná 18. září 1898¹⁸ ještě ve staré budově školy v Gymnasiální¹⁹ ulici (dnešní Skuherského). Stal se studentem I. B a jeho třídním profesorem Vojtěch Hrnčíř. V katalogu třídy se vždy uvádělo, kde dotyčný bydlí a zda platí školné. Machník ho v první třídě osmiletého gymnázia platil a jeho odpovědným dozorcem (tedy tím, u koho bydlel) byla vdova A. Piprýnová v Kostelní ulici č. 8.²⁰ Ve druhém ročníku (1899/1900) pod stejným třídním opět platí školné, ovšem bydlí na Lannově třídě č. 7 u truhláře Adolfa Kneisla. Učí se velmi dobře, jediný prospěch „dobrý“ je v druhém pololetí z matematiky.²¹ V dalším ročníku opět mění bydliště, tentokrát přebývá přímo ve škole, v Biskupském chlapeckém semináři v Gymnasiální ulici (pod vedením P. Tomáše Rejška) a i nadále platí školné. Prospěch je stále velmi dobrý a pozoruhodné je, že za celý školní rok nezameškal ani jednu hodinu.²² Čtvrtý rok studia pak prakticky kopíruje ten předchozí.²³

Pátý ročník (1902/1903) přináší změny. Machník má za sebou polovinu studia, vstupuje na vyšší gymnázium, a tak se jeho novým třídním profesorem stává František Hůrský. Nicméně se to nijak negativně neprojevuje na prospěchu, opět nemá žádné zameškané hodiny. Jen na konci třídního katalogu nacházíme zajímavou poznámku z porady: „...Pilnost dostatečná. V řeckých pracích dbejte čitelného písma Brevler, Čapek, Kořenský,

¹⁵ SOkA Strakonice, f. Měšťanská škola Strakonice, Výkazy o docházce a prospěchu chlapců a dívek, sign. II6/26, inv. č. 49, třída 1. A, školní rok 1896/1897, číslo řadné výkazu: 46.

¹⁶ Tamtéž, sign. II6/27, inv. č. 50, druhá třída, školní rok 1897/1898, číslo řadné výkazu: 24. Na okraji výkazu nacházíme poznámku, že v tomto školním roce byl Machník očkovan.

¹⁷ Dnešní českobudějovické gymnázium Jana Valeriána Jirsíka, stojící na rohu ulic Fráni Šrámka a Jírovcova (poblíž hotelu Gomel).

¹⁸ Státní okresní archiv České Budějovice (dále jen SOkA České Budějovice), f. Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice (1864) 1868 - 1953, Kniha 0001, Kronika školy, s. 94.

¹⁹ Používám tehdejší pravopis se „s“.

²⁰ SOkA České Budějovice, f. Jirsíkovo státní gymnasium, Kniha 40, Hlavní katalog prvé třídy, s. 11.

²¹ Tamtéž, Kniha 41, Hlavní katalog druhé třídy, s. 11.

²² Tamtéž, Kniha 42, Hlavní katalog třetí třídy, s. 10.

²³ Tamtéž, Kniha 43, Hlavní katalog čtvrté třídy, s. 7.

*Machník, Makovec, Remta, Rezek.*²⁴ Avšak u Machníka byla tato poznámka naprostou výjimkou. I nadále platí školné, ovšem znovu mění bydliště. Zůstává sice v Gymnasiální ulici, ale žije v domě v č. 10 u paní Jany Blaschkeové,²⁵ vdovy po c. k. berním příručím.²⁶ Dne 15. července 1903 končí školní rok, studentům je rozdáno vysvědčení a tím se také loučí se starou školní budovou. Od září už totiž docházejí do nově postavené, na rohu Haasovy a Jírovcovy ulice.²⁷ V šestém roce studia se opět mění Machníkův třídní profesor, tentokrát se jím stává Jan Barda.²⁸ Bydlí na stejném místě, ale je osvobozen od poloviny školného, a to v obou pololetích.²⁹ V příštím školním roce se staronovým třídním opět stává František Hůrský a Machník je stále osvobozen od poloviny školného.³⁰ V průběhu roku se ovšem změní jeho bydliště, od 15. března 1905 bydlel v Pekárenské ulici č. 71 u mlynářského pomocníka Františka Černého, otce svého spolužáka.³¹ S celou svojí třídou pak byl také zapsán do třídnice kvůli velké hlučnosti před vyučováním - dnes se tato poznámka zdá spíše úsměvnou.³² V září 1905 vstupuje František Machník do maturitního ročníku. Ke zkoušce dospělosti ho bez dalších organizačních změn dovede třídní profesor Hůrský.³³ Celých osm let studia absolvoval bez jakýchkoli prospěchových či kázeňských problémů.³⁴

Písemná část maturit probíhala v květnu 1906. 7. a 8. 5. psal Machník písemnou práci z českého jazyka, 9. 5. práci z řečtiny, o den později překlad z českého do latinského jazyka, 11. 5. překlad opačný a konečně 12. 5. ještě písemnou práci z německého jazyka, ze kterého maturoval dobrovolně jako jediný ze třídy.³⁵ Ústní část zkoušky dospělosti začala 30. června, pokračovala v období 2. až 7. července a předsedal jí ředitel c. k. gymnasia v Písku, Dr. Karel Cumpfe.³⁶ Ze 47 studentů osmého ročníku se písemné části podrobilo 46, ústní pak 45. Z nich

²⁴ SOKA České Budějovice, f. Jirsíkovo státní gymnasium, Kniha 265, Třídní katalog třídy páté.

²⁵ Tamtéž, Kniha 44, Hlavní katalog páté třídy, s. 29. Uveden německý výraz Jana Blaschke.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž, Kniha 0001, Kronika školy (od s. 99 nestránkována).

²⁸ Tamtéž, Kniha 45, Hlavní katalog šesté třídy, s. 1.

²⁹ Tamtéž, karton (dále jen kart.) 47, Školné, Sdělení C. k. zemské školní rady pro království České, číslo jednací (dále jen č. j.) 45 675 ze dne 30. listopadu 1903: „2. „*Od polovice školného osvobozují se... Machník František z tř. VI.*“

³⁰ Tamtéž, Kniha 46, Hlavní katalog sedmé třídy, s. 27.

³¹ Tamtéž, Kniha 296, Třídní katalog třídy sedmé, s. 28.

³² „*Celá třída zapsána byla 22/11 do třídní knihy pro pekelný řev před vyučováním němčině. Nedá se sice mysliti, že by byli všichni žáci hluk ten tropili, ale poněvadž nebyli vlastní vinníci udání, potrestána jest celá třída domluvou ředitelskou.*“ Tamtéž.

³³ SOKA České Budějovice, f. Jirsíkovo státní gymnasium, Kniha 47, Hlavní katalog osmé třídy, s. 25.

³⁴ Přitom v jeho třídě bylo v posledních třech letech studia uděleno mnoho důtek, napomenutí a potrestání. Dnes se nad těmito přestupky skoro ani nepozastavujeme - kouření, napovídání, nepřipravenost či učení se na další hodinu.

³⁵ Tamtéž, kart. 60, Maturitní protokoly, školní rok 1905/1906 (folium 62), Protokol sepsaný při písemných zkouškách maturitních v r. 1906 konaných 7. - 12. května 1906. Tehdy nemohl tušit, jak pro něj jednou bude maturita z němčiny důležitá.

³⁶ Tamtéž, Kniha 0001, Kronika školy (od s. 99 nestránkována).

pak dospělosti s vyznamenáním nabylo 8 studentů, 28 získalo vysvědčení dospělosti a devět dalších muselo později k opravám.³⁷ František Machník skládal zkoušku 4. července 1906 odpoledne společně se svými spolužáky Krsem a Makovcem. S ohledem na jeho život je zajímavé číst, co je napsáno ve výkazu o maturitách v kolonce budoucího povolání - lékařství. Konečné známky byly vynikající a právem výsledek zkoušky zněl: *dospělý s vyznamenáním*.³⁸ Máme také doklady o tom, z čeho byl v jednotlivých předmětech zkoušen. V matematice musel počítat příklady s velikostí úhlů a délkou přímk, v latině kromě výkladu a překladu (i vlastní četby) mluvil o Horatiových básních, v řečtině o tragických básnících, o metru tragédie či o nákladu na hry dramatické a konečně v němčině o Musenhof zu Weimar, rakouských básnících a Schillerových dramatech. Celá maturitní zkouška skončila v půl sedmé večer.³⁹

1.2. Univerzitní studia v Praze a Heidelbergu

Přestože v maturitním protokolu Machník uváděl, že jeho budoucím povoláním se stane medicína, zamířil na Filozofickou fakultu pražské c. k. české univerzity Karlo - Ferdinandovy. A zapsal se ke studiu českého a německého jazyka. Ve svém prvním vysokoškolském semestru bydlel na podzim 1906 na Královských Vinohradech v Komenského ulici č. 23.⁴⁰ Na jaře 1907 (letní běh) pak bydlel v Praze 2, Lipová ulice č. 8.⁴¹ Ve druhém ročníku opět změnil bydliště, a to na Prahu 2, ulice V Tůních 10/II a byl osvobozen od kolejného.⁴² V letním semestru se opět stěhoval, tentokrát do ulice Černé 9/II.⁴³

Třetí ročník univerzitních studií František Machník nezačal v Praze, nýbrž v německém Heidelbergu. Odjel totiž na jednosemestrální studijní pobyt na *Grossherzogliche*

³⁷ SOkA České Budějovice, f. Jirsíkovo státní gymnasium, Kniha 1028, Přehled výsledků zkoušek maturitních roku 1906, číslo řadné: 25, Machník František.

³⁸ Tamtéž. Jeho výsledný prospěch zněl: „*Mravné chování: uspokojivé; Náboženství: výborný; Latina: chvalitebný; Řečtina: chvalitebný; Čeština: výborný (prominuta ústní zkouška, písemná práce i prospěch ve školním roce hodnocen jako výborný); Matematika: chvalitebný; Němčina (nepovinná): dobrý. Ostatní předměty (na základě průměru ročníkového prospěchu) - Zeměpis a dějepis: výborný; Fysika: výborný; Přírodopis: výborný; Filos. propaedeutika: chvalitebný; Předměty mimořádné - Zpěv: výborný.*“

³⁹ Tamtéž, kart. 60, Maturitní protokoly, školní rok 1905/1906 (folium 62), Protokol sepsaný při ústních zkouškách maturitních konaných v letním období 1906 dne 30. června.

⁴⁰ Archiv Univerzity Karlovy (dále jen AUK), f. Katalogy posluchačů, Filosofové řádní, Zimní běh 1906/1907, od M do Ž, František Machník. Machník si zapsal mnoho přednášek. Např. *Vývoj teorií paedagogických*, které 3 hodiny týdně vyučoval řádný profesor Dr. Drtina, otec Prokopa Drtiny.

⁴¹ Tamtéž, Letní běh 1907, od M do Ž, František Machník. Ve přehledu nacházíme přednášku *Filosofie Dostojevského v zemi slasti a smyslu*, kterou vedl řádný profesor Dr. Masaryk (tedy TGM). Machník si ji ovšem z neznámých důvodů škrtl.

⁴² Tamtéž, Zimní běh 1907/1908, od M do Ž, František Machník.

⁴³ Tamtéž, Letní běh 1908, od M do Ž, František Machník.

Badische Universität Heidelberg. Tady byl 24. října 1908 na Filozofické fakultě imatrikulován a poté 3. března 1909 jeho studium zase řádně skončilo. Celý semestr bydlel přímo ve městě, v Lutherstrasse 20/I. Machník si už na gymnáziu vybral němčinu jako dobrovolný maturitní předmět, studoval ji v Praze a v Heidelbergu měl ideální příležitost si její znalosti ještě více rozšířit.⁴⁴ V březnu 1909 se Machník vrátil do Prahy, aby ukončil třetí rok studia. Bydlel na stejném místě, z jakého odcházel, byl osvobozen od kolejného a ve výkazu nechybí poznámka, že se prokazuje vysvědčením na odchodnou z univerzity v Heidelbergu datované 3. března 1909.⁴⁵ Čtvrtý rok studia bydlel opět na stejném místě, až na jaře se přestěhoval na Sokolskou třídu 46 na Praze 2. Tímto 8. semestrem Machník ukončil studium na Filozofické fakultě c. k. české univerzity Karlo-Ferdinandovy. Psal se rok 1910.⁴⁶

1.3. Učitelem v Chrudimi

Měl oprávnění vyučovat německý a český jazyk na středních školách. Místem, kde jeho učitelská kariéra začala, se stala východočeská Chrudim. Od února do září 1911 zde vypomáhal na dívčím pedagogiu a v říjnu 1912 nastoupil na místní městské dívčí lyceum.⁴⁷ Tady učil svoji aprobaci, tedy němčinu a češtinu, v následném školním roce se pak stal i třídním učitelem. Věnoval se také přednáškové činnosti v okolních obcích. V září 1914 pak lyceum opustil a přešel na chrudimské reálné gymnázium. Dále učí svoje předměty a od dubna 1916 také tělesnou výchovu.⁴⁸ Chrudim se též stala také svědkem důležitých rodinných a osobních událostí. Dne 26. června 1916 se František Machník oženil. V chrudimském arciděkanském chrámu pojal za manželku Antonii Nonnovou (narozena 1. května 1890), dceru místního hodináře a zlatníka Viléma Nonna. Třicetiletého Machníka a o čtyři roky mladší Antonii oddal kněz Jan Novák a jako svědci jsou uvedeni ředitel c. k. reálného

⁴⁴ Universitätsarchiv Heidelberg, Studien und Sittenzeugnis, A. No 664, Franz Machník. Za zaslání kopií těchto vzácných dokumentů jsem velmi zavázán Prof. Dr. Werneru Moritzovi, řediteli univerzitního archivu Univerzity Heidelberg.

⁴⁵ AUK, f. Katalogy posluchačů, Filosofové řádní, Letní běh 1909, od M do Ž, František Machník. Je zajímavé srovnat s dnešní dobou, jaké přednášky byly tehdy v nabídce a které měl Machník v letním semestru třetího ročníku zapsány: *Mluvnice jazyka staroslověnského I., Přízvuk a gramatika v jazyce slovanském, Staroslověnský seminář, O českém vocalismu, Starší literatura česká, Staročeský seminář, Literatury slovanské, Dějiny českého románu, Od nacionalismu k modernismu, Čtení a výklad Slávy Dcery* (Seminář), *Historie německé literatury doby nové, Mluvnice staroněmecká, Výklad básní Waltra v.d. Vogelwerde* (Seminář), *Dějiny německé literatury č. IV., Hláškosloví německé, Cvičení na textech XVI. století* (Seminář), *Literatura staroněmecká, Cvičení na základech Stifterovy povídky Abdias* (Proseminář), *Úvod do filosofie* (prof. Drtina).

⁴⁶ Tamtéž, Letní běh 1910, od M do Ž, František Machník.

⁴⁷ Pavel ŠRÁMEK, *Chrudim a František Machník*, in: Chrudimské vlastivědné listy 15, 3/2006, s. 1.

⁴⁸ Tamtéž, s. 2. Patrně v důsledku absence učitelů, kteří narukovali do války.

gymnázia Josef Steinhauser a místní soukromník Karel Pokorný.⁴⁹ Novomanželům se pak 12. června 1917 narodil syn Jan. Probíhající 1. světová válka se samozřejmě dotkla i Machníka. Dne 28. října 1914 byl v Chrudimi odveden jako jednoroční dobrovolník k c. k. zeměbraneckému okresnímu doplňovacímu velitelství v Písku. 15. února 1915 pak nastoupil vojenskou službu. Jenže po šesti dnech z ní byl po zdravotní prohlídce propuštěn a již 24. 2. se vrátil do Chrudimi.⁵⁰ Budoucí ministr národní obrany Československa tak ve svém životě nedosáhl žádné vojenské hodnosti.⁵¹ V létě 1919 František Machník Chrudim opouští a celá rodina se stěhuje do západočeských Klatov, které se pro něj stanou osudovým místem celého života.

1.4. Vstup do agrární strany, Agrární akademici

Ještě než začnu psát o Machníkově klatovském působení, je potřeba zmínit, že po nástupu na českou univerzitu v Praze vstoupil také do agrární strany.⁵² Bylo to dáno jak jeho původem⁵³, tak i vlivem bratrance Rudolfa Berana.⁵⁴ Ve straně se stal zakladatelem *Sdružení*

⁴⁹ Písemné sdělení SOA Zámorsk autorovi z 19. dubna 2010. SOA Zámorsk, Sbírky matrik východočeského kraje, Farní úřad Chrudim (1911 - 1928), sign. 7908, folio 131.

⁵⁰ Vojenský ústřední archiv - Vojenský historický archiv Praha, kmenový list Františka Machníka z 15. února 1915.

⁵¹ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. 305 Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵² Za Rakouska - Uherska název zněl *Česká strana agrární*, která vznikla v roce 1899, o šest let přejmenovaná na *Československou stranu agrární*. Po vzniku Československa se strana vedená Antonínem Švehlou přejmenovala nejdříve na *Republikánskou stranu československého venkova* (1919), od roku 1922 pak její název zněl *Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu*. Srov. Jaroslav ROKOSKÝ, *Agrární strana*, in: Jiří MALÍŘ, Pavel MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004*. I. díl: období 1861 - 1938, Brno 2005, s. 413 - 441; Josef HARNA, *Republikánská strana*, in: Tamtéž, s. 553 - 591. I nadále se o ní ale hovořilo jako o straně „agrární“ a o jejích členech jako o „agrárnících“. Ve své práci budu používat jak termín „agrární strana“, tak i název „republikánská strana“.

⁵³ Machníkův otec byl zemědělec a také člen strany. Srov. *Ministr N.O. Frant. Machník. Několik životopisných dat k jeho 50. narozeninám*, Klatovský kraj z 1. května 1936, s. 2.

⁵⁴ Rudolf Beran (* 28. 12. 1887 Pracejovice, + 28. 2. 1954 Leopoldov) - český agrární politik. Od roku 1915 byl generálním tajemníkem strany a blízkým spolupracovníkem Antonína Švehly. V roce 1918 jej strana vyslala do Revolučního Národního shromáždění a od té doby byl poslancem až do března 1939. Po Švehlově smrti v roce 1933 se stal úřadujícím místopředsedou a od sjezdu strany v roce 1935 jejím předsedou. Po Mnichovu se dostal do čela politického života, dal podnět k vytvoření Strany národní jednoty, v níž se kromě sociální demokracie sloučily všechny tehdejší české strany. Podílel se na zvolení Emila Háchy prezidentem. Dne 1. prosince 1938 se stal předsedou vlády. To již byl stát federalizován a měl nový název Česko - Slovensko. Ve vnitřní i zahraniční politice se bezmocná republika stále více přizpůsobovala nacistickému Německu. Přesto však v Berlíně nebyli s vývojem v Česko - Slovensku spokojeni, neboť součástí nacistických plánů byla jeho úplná likvidace. Když 15. března 1939 došlo k okupaci, vítal Beran v Praze Adolfa Hitlera, generála Blaskowitze a říšského protektora Konstantina von Neuratha. To se mu po válce stalo osudným. V dubnu 1939 nastoupila nová vláda Eliášova a Beran se uchýlil do soukromí na svůj statek v Pracejovicích. Podpořil finančně odboj a vyzýval k tomu i další osobnosti. V červnu 1941 jej zatkl gestapo a v dubnu 1942 byl lidovým soudem v Berlíně odsouzen k 10 letům káznice a pokutě 100 000 marek za napomáhání k velezradě a nadřizování nepříteli. V srpnu 1943 byl z věznice dopraven na Pankrác, odkud byl v prosinci téhož roku propuštěn. 19. května 1945 byl zatčen a v dubnu 1947

venkovských akademiků (později *Sdružení agrárních akademiků*), jehož byl v letech 1907 - 1908 jednatelem a poté v letech 1909 - 1910 dokonce předsedou. Ustanovující valná hromada se konala 1. října 1907 v Praze v Ječné ulici v restauraci „U Čížků“, hlavní snahou bylo dát agrárnímu studentstvu zastřešující organizaci, která mu doposud chyběla. Předsedou se stal Jaroslav Vystyd, Machník pak byl jednatelem a členem výboru. Asi i na Machníka působila tehdejší atmosféra valné hromady, které se zúčastnilo mnoho studentů, kteří přišli do Prahy na univerzitu z venkovských gymnázií a reálek a měli radost, že mohou mít své místo v agrárním hnutí a mezi zastánci českého venkova.⁵⁵ Agrární studentstvo se účastnilo práce celé strany a 7. ledna 1909 uspořádalo v Praze pod patronací poslance Karla Práška i první agrární ples. Dne 28. října téhož roku se konala další valná hromada. Protože dosavadní předseda Vystyd ukončil studia, musel být zvolen nový. Tím se stal František Machník. Ve *Sdružení venkovských akademiků* se pak Machník už jako student setkal s lidmi, kteří ho budou provázet v politickém životě. Místopředsedou *Sdružení* byl budoucí předseda výboru *Národního souručenství* Josef Nebeský,⁵⁶ členy např. Machníkovi budoucí kolegové z vlády Josef Černý⁵⁷ nebo Josef Zadina.⁵⁸ Mezi Agrárními akademiky získal Machník první

odsouzen za protinárodní činnost a kolaboraci k 20 letům těžkého žaláře a ve vězení také v roce 1954 zemřel. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 10. prosince 2010). Postava Rudolfa Berana se zatím nedočkala kompletní monografie, pouze odborných článků. V tisku je však kniha historika Jaroslava Rokoského *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*. Více: <http://www.ivysehrad.cz/edicni-plan/1870-2/rudolf-beran-a-jeho-doba> (staženo 10. března 2011).

⁵⁵ Otakar FRANKENBERGER, Josef O. KUBÍČEK, *Antonín Švehla v dějinách Československé strany agrární*, Praha 1931, s. 259 - 260.

⁵⁶ Josef Nebeský (* 16. 4. 1889 Radotín, + 1966) - český agrární politik, představitel Národního souručenství. V období první republiky byl generálním tajemníkem Ústřední řepářské jednoty a významným členem agrární strany. Všeobecně známým se však stal až za okupace, kdy ho Emil Hácha v říjnu 1939 jmenoval místo Adolfa Hrubého do čela Národního souručenství (NS). V listopadu 1939 měl na zasedání výboru NS v Obecním domě projev, o jehož obsahu informoval K. H. Franka nacistický agent. Nebeský podle něho hovořil o nesvobodě tisku, o zatýkání a věznění a na závěr prohlásil: „*My jsme zde, je nás osm milionů a zde zůstaneme... Nás nezničí nikdo!*“ Nebeský byl již tehdy ve styku s domácím odbojem v Politickém ústředí, podporoval jej finančně a podporoval také linii generála Eliáše. NS bylo trnem v oku nejen Frankovi, ale i českým fašistům z Vlasty, a především E. Moravcovi. Proto byl Nebeský v květnu 1941 odvolán. Ve funkci ho nahradil nejprve Jan Fousek (do října 1942) a poté Tomáš Krejčí. V roce 1947 byl Josef Nebeský postaven před Národní soud, který jej však osvobodil. V prosinci 1948 byl zatčen znovu a odsouzen na 12 let těžkého žaláře. Nejvyšší soud v březnu 1992 rozsudek zrušil a znovu potvrdil rozhodnutí z roku 1947. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 10. prosince 2010).

⁵⁷ JUDr. Josef Černý (* 28. 2. 1885 Nepolisy, + 7. 12. 1971 New York, USA) - český agrární politik, ministr vnitra. Pocházel ze staré selské rodiny. Vystudoval práva. 14. listopadu 1918 se stal poslancem Národního shromáždění a byl jím nepřetržitě až do 21. března 1939. V roce 1934 se stal ministrem vnitra v Malypetrově vládě a byl jím až do září 1938. Po válce byl vyšetřován, ale osvobozen. Po únoru 1948 s manželkou emigroval a stal se předsedou Republikánské strany v exilu. Více k jeho osobě srov. Jaroslav ROKOSKÝ, *Josef Černý: Agrárník, ministr vnitra (I. část)*, Střední Evropa 13, 71/1997, s. 66 - 77 a TÝŽ, *Josef Černý: okupace, kolaborace, exil (II., závěrečná část)*, Střední Evropa 13, 72-73/1997, s. 152 - 163.

⁵⁸ JUDr. Josef Zadina (* 16. 6. 1887 Vlkanov, + 9. 8. 1957 Vlkanov) - československý politik, ministr zemědělství. V roce 1910 se stal doktorem práv a následně pracoval v soudní službě. Od roku 1920 rada a tajemník Zemědělské rady v Praze. Zde se zasloužil se o vznik Ústředního svazu pěstitelů zemáků, od roku 1925 byl předsedou Lihovarnického spolku, založil Svaz družstevního průmyslu bramborářského. V letech 1925 - 1935 poslanec Národního shromáždění. V období 1935 - 1938 byl ministrem zemědělství. V této funkci

„politické“ ostruhy. Zúčastnil se několika předvolebních kampaní při tehdejších volbách do říšského sněmu i místních zastupitelstev. Často také přednášel na venkově mezi sedláky a rolníky.⁵⁹ Navíc ještě za doby jeho předsednictví došlo ke změně názvu - z venkovských akademiků se stalo *Sdružení agrárních akademiků*, což byl ještě jasnější důkaz jejich propojení s agrární stranou.⁶⁰ Uplatnění akademiků v kampani před říšskými volbami v roce 1911 bylo vedením strany velmi kvitováno. František Machník byl v tomto roce hlavním referentem na agrárním táboru v Heřmanově Městci.⁶¹ Kromě toho ještě v roce 1912 vstoupil do Sokola, což byl asi prapočátek jeho zájmu o brannou výchovu.⁶²

prosadil například prodloužení platnosti obilního monopolu. Prvním československým ministrem zatčeným Němci. Prošel si koncentračními tábory, aby ho po roce 1948 do vězení zavřel i komunistický režim. Údaje podle: http://www.ldopribyslav.cz/historie_osobnosti.htm (staženo 28. prosince 2010).

⁵⁹ Josef NOŽIČKA, *Agrární akademici 1907-1918. Příspěvek k dějinám českého agrárního hnutí*, Praha 1938, s. 36, 42, a 74.

⁶⁰ Tamtéž, s. 80, 81.

⁶¹ O. FRANKENBERGER, J. O. KUBÍČEK, *Antonín Švehla*, s. 342.

⁶² P. ŠRÁMEK, *Chrudim a František Machník*, s. 2.

2. Učitelem a ředitelem v Klatovech

Nabízí se otázka, proč Machník z Chrudimi odešel a usadil se v Klatovech. Hlavním důvodem byla Machníková sestra Rozálie. Ta se narodila v roce 1873 a provdala se za mlynáře Františka Denka z Kolince u Klatov. Ten 6. ledna 1918 ve svých šedesáti letech zemřel. A protože Machníka pojilo k sestře silné pouto, rozhodl se odejít do její blízkosti.⁶³ Do Kolince často zajížděl a stal se také poručníkem jejích dětí.⁶⁴ František Machník našel nové pracovní místo a stal se profesorem českého a německého jazyka na *Zemské střední hospodářské škole* v Klatovech.

Počátek zemědělského školství v Klatovech sahá do 19. století, konkrétně do roku 1872. V říjnu vznikla v Beňovech (2 km od Klatov) dvouletá *Hospodářská škola*. Jenže nevyhovující podmínky znamenaly již po roce stěhování do pronajatých prostor v Klatovech. Až v roce 1898 došlo k zahájení stavby nové budovy, ve které se pak o čtyři roky později začalo vyučovat.⁶⁵ Název z doby Machníkovy příchodu do Klatov získala škola 19. 8. 1918, do té doby se jmenovala *Královská česká zemská rolnická škola v Klatovech*.⁶⁶ Zatímco v Chrudimi byl Machník suplujícím profesorem, v Klatovech už byl řádným učitelem, profesorem zdejší školy se stal 1. srpna 1919 a jeho první školní rok na západě Čech skončil 8. července 1920.⁶⁷ Dne 7. května 1920 se Machníkovým narodila dcera Milena. Na podzim předchozího roku pak oba přestoupili do klatovské jednoty Sokola. František 15. října⁶⁸ a Antonie Machníková 26. listopadu 1919.⁶⁹ 3. května 1923 se Machník spolu s ostatními profesory školy zúčastnil vítání prezidenta T. G. Masaryka při jeho návštěvě Klatov, to už ovšem jako učitel *Zemské vyšší hospodářské školy v Klatovech*, jak nový název zněl.⁷⁰ Na konci školního roku 1924/1925 odešel po 25 letech do výslužby ředitel školy Ing. Vilém Střebský. Novým ředitelem byl zvolen a od 1. srpna 1925 Zemským správním výborem také jmenován František Machník. Do jeho správy patřilo i vedení *Výzkumné zemědělské stanice*, která byla zřízena v roce 1922. Po Machníkově zvolení poslancem v listopadu téhož roku ho

⁶³ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005. Za jejich zprostředkování srdečně děkuji Mgr. Pavlu Šrámkovi, Ph.D.

⁶⁴ P. ŠRÁMEK, *Chrudim a František Machník*, s. 2.

⁶⁵ Jiří WEINMANN, *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy 1997, s. 128.

⁶⁶ Jana LOJDOVÁ a kol., *Střední zemědělská škola v Klatovech. Historie a současnost*, Klatovy 2005, s. 7.

⁶⁷ Státní okresní archiv Klatovy (dále jen SOKA Klatovy), f. Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy, Kronika školy, s. 5.

⁶⁸ SOKA Klatovy, f. Sokol-tělocvičná jednota Klatovy, Nezpracovaný fond, Zápis o schůzi správního výboru Sokola, konané dne 15. října 1919.

⁶⁹ Tamtéž, Zápis o schůzi správního výboru Sokola konané dne 26. listopadu 1919.

⁷⁰ SOKA Klatovy, f. Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy, Kronika školy, s. 6.

v době zasedání parlamentu v ředitelské funkci zastupoval profesor Ing. Bohumil Fukar. Od 1. ledna 1926 také do školy nově přišel Dr. Čestmír Stehlík, aby za Machníka vyučoval češtinu a němčinu.⁷¹ Machníkovu jmenování bylo považováno za překvapivé, neboť ředitelem se měl stát dlouholetý učitel školy PhDr. František Švec, o němž se říkalo, že už vlastně má ředitelský dekret v ruce.⁷²

Na podzim roku 1925 byla slavnostně otevřena budova *Zemské jednorocní hospodyňské školy* hned v sousedství hlavní budovy,⁷³ která také patřila pod správu Hospodářské školy. V ní se vzdělávaly dívky, které předtím absolvovaly alespoň obecnou školu a měly se teoreticky i prakticky připravit zvláště k vedení rolnické domácnosti.⁷⁴ Ve školním roce 1930/1931 byl na škole pořádán zemědělský kurz pro 35 vojáků klatovského jezdeckého pluku č. 4. Závěrečné zkoušky vykonalo 10 vojáků, kteří odcházeli z činné služby. Kromě ředitele zkouškám předsedal plukovník Josef Dostál.⁷⁵ Muž, který bude mít pro Machníkův život v budoucnu velký význam.⁷⁶ Tyto kursy se pak ve škole konaly téměř každý rok. Škola při své činnosti také obhospodařovala zemědělskou půdu a pozemky, v roce 1932 to bylo např. celkem 52 hektarů.

Další významné události se pak odehrávaly od roku 1934. Dne 4. října 1934 propůjčil Zemský výbor škole název *Zemské zemědělské školy Švehlovy v Klatovech*. Jméno nedávno zesnulého předsedy vlády, předsedy agrární strany, muže 28. října 1918 a jednoho z největších československých státníků, to byla pro školu a Machníka samotného obrovská pocta. Machník Antonína Švehlu velmi ctil a v ředitelském bytě ve škole měl i jeho velký obraz.⁷⁷ Po nedávném přejmenování klatovského jezdeckého pluku,⁷⁸ se tak město karafiátů

⁷¹ SOKA Klatovy, f. Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy, Kronika školy, s. 6.

⁷² Libuše BROUSKOVÁ, *O řediteli Františku Machníkovi se nesmělo desítky let psát*, Klatovský deník z 29. dubna 2006, s. 11.

⁷³ Budova pozdější Vojenské nemocnice Klatovy. Školu 3. října 1925 slavnostně otevřel budoucí Machníkův nadřízený ve vládě a tehdejší ministr zemědělství Milan Hodža. Lenka SÝKOROVÁ a kol., *Klatovy*, Praha 2010, s. 397.

⁷⁴ J. LOJDOVÁ, *Střední zemědělská škola*, s. 14.

⁷⁵ Brigádní generál Josef Dostál (* 8. 3. 1891 Tučín, + 13. 4. 1945 Lipsko, Německo) - vystudoval Vyšší hospodářskou školu v Přerově, v září 1917 vstoupil v zajetí jako voják do legií. Vrátil se v hodnosti kapitána. V roce 1930 byl v hodnosti podplukovníka jmenován velitelem 4. jezdeckého pluku Antonína Švehly v Klatovech a v jeho čele stál až do roku 1935. Do veřejného života v Klatovech se zapojil pomocí Selské jízdy, která od roku 1931 dávala k dispozici četu dorostenců. V roce 1937 byl povýšen na generála a jmenován přednostou jezdeckého oddělení ministerstva národní obrany. Po obsazení republiky Němci se Dostál zapojil v Klatovech do ilegálního hnutí a stanul v čele odbojové organizace Československé obce legionářské. Dne 29. dubna 1943 byl v Klatovech zatčen, vyšetřován v Praze na Pankráci, pak byl převezen do Malé pevnosti v Terezíně, odtud do Drážďan, kde byl 27. září 1944 odsouzen za velezradu k trestu smrti. 13. dubna 1945 byl v Lipsku zastřelen. Srov. <http://www.tucin.cz/index.php?nid=5609&lid=CZ&oid=802823> (staženo 26. listopadu 2009), dopis místostarostky obce Tučín Ing. Jany Slaměnickové autorovi z 21. února 2011.

⁷⁶ SOKA Klatovy, f. Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy, Kronika školy, s. 13.

⁷⁷ Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou (vnučkou Františka Machníka), Hnačov, 5. září 2009.

se Švehlou symbolicky ještě víc spojilo. Pod jednotný název spadala *Zemská vyšší hospodářská škola, Zemská odborná škola hospodářská, Zemská jednoroční hospodyňská škola a Zemědělská poradna*.

Než se stal Machník ministrem obrany, na „jeho“ školu se ke studiu zapsal Břetislav Beran, syn Rudolfa Berana, Machníkova bratrance. Studium pod strýcovým a tetiným dohledem mělo mladšího potomka agrárního vůdce připravit na život.⁷⁹ Machníkův syn měl naproti tomu velké studijní problémy a z klatovského gymnázia byl kvůli špatnému prospěchu vyhozen. Středoškolské vzdělání tak získal až na Vyšší hospodářské škole. Naopak dcera Milena měla studijní výsledky naprosto vynikající.⁸⁰

V červnu 1935 se Machník stal ministrem národní obrany, avšak ředitelem škol i nadále zůstal. V následujícím školním roce došlo k dostavbě druhého patra hlavní budovy, jelikož škola potřebovala stále větší kapacity, bylo rozšířeno hlavní schodiště, obnoveno ústřední topení, zřízen vodovod, plyn a nově instalováno elektrické osvětlení. To vše během pěti měsíců (včetně práce v noci) a za celkových nákladů 370 000 korun.⁸¹ Rok 1937 se nesl ve znamení zavedení pravidelné branné výchovy pro žáky posledních ročníků, vždy v úterý a v pátek odpoledne. V květnu toho roku došlo konečně k ustanovení *Spolku absolventů vyšší hospodářské školy v Klatovech*, který měl v té době už více než 200 členů. Dne 17. května byl Machník na manifestačním sjezdu zvolen předsedou výboru. Zároveň musel Machník během tohoto léta také přijmout smutný fakt, že zemřel jeho předchůdce ve funkci ředitele Vilém Střebský.⁸² V osudném roce 1938 začala přístavba tělocvičny a přednáškového sálu. Škola věnovala velké úsilí otázkám civilní obrany, byly nakoupeny protiplynové masky a také se v měsíci červnu vybíraly příspěvky na obranu státu jak od pedagogického sboru, tak i od žáků.⁸³ Práce pak byly 1. října zastaveny a stavba byla dokončena až za protektorátu v roce 1941.

Machník skončil v září 1938 ve funkci ministra národní obrany a opět se mohl více věnovat škole. Řídil ji i v těžkých protektorátních časech. Byl zaveden nový svátek - *Den*

⁷⁸ Klatovský 4. jezdecký pluk byl ještě v prosinci 1933 rozhodnutím prezidenta republiky přejmenován na *Jezdecký 4. dragounský pluk Antonína Švehly* i s ohledem na to, jak Švehla jezdecktvo miloval. Srov. Marie ZDEŇKOVÁ, *Antonín Švehla a Hostivař*, Praha 2008, s. 145. a J. FIDLER, V. SLUKA, *Encyklopedie branné moci*, s. 333. Autor práce pokládá za symbolické, že jeho dědeček Josef Kopecký absolvoval v tomto pluku ve třicátých letech svoji vojenskou prezenční službu.

⁷⁹ Více k studiu Břetislava Berana v Klatovech srov. Jaroslav ROKOSKÝ, „...aby pro život, jako příští hospodář, co možno nejvíce získal.“ *Břetislav Beran, student vyšší hospodářské školy v Klatovech*, in: *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*, Studie Slováckého muzea 9, Uherské Hradiště 2004, s. 351 - 361.

⁸⁰ Rozhovor autora s panem Mgr. Josefem Šmídem, Klatovy, 19. června 2008.

⁸¹ J. LOJDOVÁ, *Střední zemědělská škola*, s. 14.

⁸² SOKA Klatovy, f. Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy, Kronika školy, s. 21.

⁸³ J. LOJDOVÁ, *Střední zemědělská škola*, s. 44.

vzniku *protektorátu* (15. března) namísto 28. října, zvýšen počet hodin němčiny, v níž se museli vzdělávat i učitelé a konat z ní zkoušku. Navíc se stala součástí přijímací zkoušky i prvním předmětem maturity. Vznikl i nový předmět, tzv. nauka o Říši. Nesměl se vyučovat dějepis, zeměpis ani literatura, mnoho učebnic bylo zakázáno. Několik žáků bylo vyšetřováno gestapem ohledně anglických letáků. Mezitím také skončila výuka na Hospodyňské škole. Dne 30. dubna 1942, v den svých 56. narozenin, byl František Machník Zemským úřadem (konkrétně viceprezidentem Dr. Naudem) uvolněn z funkce ředitele školy a penzionován. Z ředitelského bytu ve škole byl Němci vystěhován, přičemž v jeho vlastním domě mu nebyl přidělen ani byt.⁸⁴ Školu pak do prázdnin provizorně vedl profesor Ing. Václav Pergner. Po něm správcem školy ustanoven učitel němčiny Karel Tužil, který pak byl v roce 1943 oficiálně jmenován ředitelem.⁸⁵

František Machník se už do školy nikdy nevrátil, zbyly tu na něj ale vzpomínky a hlavně duch jeho doby. Ještě dnes můžete ve škole, ale i v Klatovech slyšet o dobách, kdy tady byl Machník ředitelem a co všechno pro ni udělal.⁸⁶

⁸⁴ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁸⁵ SOKA Klatovy, f. Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy, Kronika školy, s. 25.

⁸⁶ Rozhovor autora s Mgr. Josefem Šmídem, Klatovy, 19. června 2008; L. BROUSKOVÁ, *O řediteli Františku Machníkovi*, s. 11.

3. Poslancem Národního shromáždění

První politickou aktivitu po přestěhování na Klatovsko projevili František Machník v den prvního výročí vzniku Československa. A to projevem ve Švihově: „Dne 28. 10. 1919 byla konána všemi místními spolky velká slavnost národ. svátku. Strana soc. demokratická pořádala slavnost samostatně. I děti byly zúčastněny. S balkonu radnice promluvil profesor Machník z Klatov. Sokol. župa Šumavská konala štafetový běh a pozdravila v Praze presidenta T. G. Masaryka. Švihovem proběhla štafeta ráno v 7h 34m a byla ze všech první v Praze. Obec. zastupitelstvo mělo v týž den slavnostní schůzi, presidentovi Masarykovi byl poslán holdovací telegram a věnováno 250 K místním chudým a 250 K ve prospěch českých menšin.“⁸⁷

3.1. Volby 1925, vstup do parlamentu

Rok 1925 a konkrétně 15. listopad byl ve znamení parlamentních voleb. Nejinak tomu bylo i v Klatovech. V samotném okresním městě získala republikánská strana jen 431 hlasů z celkových 7462 možných, avšak v celém (převážně zemědělském) okrese byli agrárníci jasnými vítězi, když obdrželi 7062 (do Poslanecké sněmovny) a 5075 hlasů (do Senátu). Kandidát klatovské organizace strany a ředitel Hospodářské školy František Machník se stal poslancem Národního shromáždění Československa.⁸⁸ Byl jedním ze 45 agrárních poslanců ve třisetčlenné Poslanecké sněmovně.⁸⁹ Po svém zvolení měl za povinnost sdělit svůj životopis a dosavadní aktivity příslušnému okresnímu úřadu. Machníkův dopis je důležitým svědectvím jeho života do zvolení poslancem. Bilancuje svá studentská léta, činnost učitelskou i aktivity mezi agrárními akademiky. V agrární straně byl v roce 1925 členem ústředního výkonného výboru, župním a okresním důvěrníkem.⁹⁰ Pak následoval dlouhý výčet nejrůznějších zastávaných funkcí. Mimo jiné byl činný i v Ústředním svazu pěstitelů

⁸⁷ Citace z kroniky města Švihova, dostupné na:

<http://www.svihov.cz/index.php?page=1101&id=1849&lang=cz&task=on> (staženo 20. dubna 2009). Citováno v původním znění.

⁸⁸ Hana SOUMAROVÁ, Lukáš VALEŠ, *Klatovy v éře první republiky I. (1918 - 1928)*, in: Marcel FIŠER, Jindra HŮRKOVÁ (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4*, Klatovy/Klenová 2006, s. 234 - 235.

⁸⁹ Dušan UHLÍŘ, *Republikánská strana venkovského a malorolnického lidu 1918 - 1938*, Praha 1988, s. 143. Detailněji k parlamentním volbám v roce 1925 srov. Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918 - 1938) I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*, Praha 2000, s. 376 - 382.

⁹⁰ K organizační struktuře celé Agrární strany srov. Daniel E. MILLER, Antonín Švehla - mistr politických kompromisů, Praha 2001, s. 251 - 254.

zemáků v Německém Brodě,⁹¹ který byl celostátní bramborářskou organizací. Jemu podřízeny byly krajské odbory v Táboře v Klatovech.⁹² Navíc během roku Machník pronesl v nejrůznějších institucích na 80 přednášek.⁹³ To, že zvládal takové množství projevů, bylo dáno i tím, že byl brilantním řečníkem, kdykoli mluvil, ať už v parlamentu nebo na nějaké stranické akci, vždy zásadně spatra. Své projevy nikdy nečetl.⁹⁴ Prakticky totožný dokument musel Machník vyplnit i v poslanecké sněmovně.⁹⁵

První schůze nově zvolených poslanců se konala ve čtvrtek 17. prosince 1925. Všichni poslanci včetně Františka Machníka složili ústní slib do rukou sněmovního tajemníka dr. Říhy. Jeho text byl prostý: „*Slibuji, že budu věren republice Československé a že budu zachovávat zákony a mandát svůj zastávati podle svého nejlepší vědomí a svědomí.*“⁹⁶ Písemný slib vykonal Machník již o den dříve.⁹⁷ Kromě klasické poslanecké činnosti byl Machník také členem branného, iniciativního, sociálně - politického a rozpočtového výboru. Ve výboru kulturním byl dokonce místopředsedou.⁹⁸ Do poslanecké práce se Machník zapojil v tématech, která mu byla nejbližší. V kulturním výboru byl spoluautorem šesti rezolucí, které upravovaly osnovu zákona o úpravě platových a služebních poměrů učitelstva, týkajících se míst okresních školních inspektorů, pomocných škol, cvičných učitelů, živnostenských pokračovacích škol, postavení okresních školních inspektorů a platových nesrovnalostí učitelů občanských škol.⁹⁹ Zákon byl Poslaneckou sněmovnou po dlouhých diskuzích přijat na 34. schůzi 17. června 1926.¹⁰⁰ Na stejné schůzi Machník společně s kolegy předložil pozměňovací rezoluci do osnovy zákona o platech některých státních zaměstnanců, tak aby

⁹¹ Detaily k jeho vzniku a práci srov. <http://www.vubhb.cz/t.asp?f=ustav/zhistorie.htm> (staženo 22. ledna 2011).

⁹² D. UHLÍŘ, *Republikánská strana*, s. 86.

⁹³ SOKA Klatovy, f. Okresní úřad Klatovy, Presidiální spisy 1918 - 1938, kart. 5, č. j. 901/1925, Dopis Františka Machníka přednostovi okresní politické správy JUDr. L. Vojtovi z 14. prosince 1925.

⁹⁴ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005.

⁹⁵ Archiv Poslanecké sněmovny (dále jen APS), Fond Archiv poslanců a senátorů (dále jen APS), inv. č. 1587, Machník František. Informace o činnosti. Výčet jeho funkcí je úctyhodný: člen výkonného výboru Republikánské strany, župní a okresní důvěrník, člen výboru Svazu družstevního průmyslu bramborářského v Praze, člen dozorčí rady Družstva hospodářských lihovarů v Praze, člen představenstva družstevního lihovaru v Kolinci, člen dozorčí rady Hospodářského družstva v Klatovech, člen výboru Ústředního svazu pěstitelů zemáků v Praze, předseda krajského odboru pěstitelů zemáků v Klatovech, delegát Českého odboru rady zemědělské v Praze, člen vodohospodářského komitétu při Ústředním sboru rady zemědělské v Praze, člen správního výboru elektrárenského odboru Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze, člen jednatelského sboru a výkonného výboru Západočeského elektrárenského svazu v Plzni, člen vzdělávacího sboru Tělocvičné jednoty Sokol v Klatovech, místopředseda Jízdního odboru Sokola v Klatovech, člen výboru místního odboru Národní jednoty Pošumavské v Klatovech, předseda kolonizačního odboru Národní jednoty Pošumavské v Klatovech, člen výboru Československé zemědělské akademie v Praze.

⁹⁶ Stenoprotokoly ze schůzí Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československa.

<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm> (staženo 4. září 2008).

⁹⁷ APS, f. APS, inv. č. 1587, Machník František, slib z 16. prosince 1925.

⁹⁸ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/vybory.htm> (staženo 22. dubna 2009).

⁹⁹ Sněmovní tisk číslo 334, dostupný na http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t0334_03.htm (staženo 2. prosince 2009).

¹⁰⁰ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/034schuz/s033001> (staženo 3. září 2008).

byl profesorům, odborným přednostům a ředitelům státních průmyslových a zemědělských škol při dobré kvalifikaci poskytnut služební přídavek po 15 služebních letech ve výši Kč 5400,- ročně. Též přijato.¹⁰¹

S předchozí tematikou souvisela i jeho rezoluce na 38. schůzi, kde do zákona o dani z cukru bylo po úspěšném hlasování nakonec vloženo, že „...vládě se ukládá, aby výnosu daně lihové použila též k úpravě služebních přídaveků profesorů, přednostů odborů a ředitelů státních, průmyslových, zemědělských a obchodních škol, jakož i inspektorů živnostenských škol pokračovacích a zemědělských s patřičným zřetelem k tomu, že byli před válkou lépe honorováni než profesori středních škol.“¹⁰² Machník se však zabýval i tématy, která nám s ohledem na jeho budoucí práci připadají jako velmi vzdálená. Byl totiž např. zpravodajem zákona o Národním divadle (březen 1929).¹⁰³

Machník samozřejmě nezapomínal ani na region, ze kterého pocházel. Především díky Rudolfovi Beranovi a Národohospodářskému sboru jihočeskému (předseda jeho Zemědělského výboru) byl s jižními Čechami i rodným Strakonickem v neustálém spojení. V roce 1927 napsal příspěvek o kulturních potřebách jižních Čechách, ve kterém apeloval na posílení struktury škol a také na vzdělávání a kvalitní finanční ocenění učitelů.¹⁰⁴

1. června 1928 byla v Klatovech slavnostně otevřena nová budova krajského soudu. Zúčastnili se ministr spravedlnosti Československa Dr. Robert Mayr - Harting, starosta Klatov Adolf Nevláčil,¹⁰⁵ JUDr. Karel Hostaš i poslanec František Machník.¹⁰⁶ V době Machníkovy veřejné činnosti působil v aktivní funkci i jeho starší bratr Jan. Několik let byl starostou rodné obce Nebřehovice u Strakonice.¹⁰⁷

¹⁰¹ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/034schuz/s034025.htm> (staženo 3. září 2008).

¹⁰² <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/038schuz/s038002.htm> (staženo 3. září 2008).

¹⁰³ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/192schuz/s192001.htm>,
<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/stenprot/193schuz/s193001.htm> (staženo 4. září 2008), sněmovní tisk k návrhu zákona srov. http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2113_00.htm (staženo 5. ledna 2010).

¹⁰⁴ Jan STOCKÝ, *Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací*, Praha 1927, s. 121 - 122.

¹⁰⁵ Sociální demokrat Adolf Nevláčil se do klatovské obecní politiky dostal již za první světové války, když 27. března 1918 byl mezi nově jmenovanými členy odborů městského zastupitelstva. V době agonie Rakouska - Uherska vznikl v Klatovech 15. října 1918 Okresní národní výbor, jehož členem se stal i Nevláčil. Klatovským starostou se pak stal v roce 1927, kdy sociální demokracie zvítězila v obecních volbách. Následně strana zvítězila i v letech 1931 a 1938, takže Nevláčil zůstal prvním mužem radnice až do počátku roku 1939, kdy na svou funkci rezignoval a nahradil ho František Bicek. Srov. J. WEINMANN, *Zajímavosti z historie Klatov*, s. 42.

¹⁰⁶ H. SOUMAROVÁ, L. VALEŠ, *Klatovy v éře první republiky I.*, s. 238.

¹⁰⁷ Rozhovor autora s paní Marií Kutovou, Nebřehovice, 10. srpna 2009. Detailněji srov. SOKA Strakonice, f. Obecní úřad Nebřehovice.

3.2. Volby 1929

Mandát byl Machníkovi potvrzen v dalších parlamentních volbách 27. října 1929 a ve funkci poslance opět zasedl spolu s 45 dalšími republikánskými zákonodárci do sněmovny.¹⁰⁸ První schůze nových a staronových poslanců se konala ve čtvrtek 12. prosince 1929 a Machník opět složil slib do rukou tajemníka dr. Říhy.¹⁰⁹ Písemně jej verifikoval už 14. listopadu.¹¹⁰ Opět se stal členem mnoha výborů, konkrétně inkompatibilního, kulturního, technicko-dopravního, vyšetřovacího, zahraničního a zemědělského. Co však pro Machníka bylo nejdůležitější, stal se místopředsedou branného výboru. To byl jeden ze základů jeho ministerské činnosti.¹¹¹ Byl zpravodajem o četných vojenských předlohách, především osnovy zákona o dvouleté prezenční službě. V průběhu tohoto volebního období se také aktivně zapojil do práce *Vojenského ústavu vědeckého*, v němž byl zvolen členem správní rady a především v roce 1932 předsedou jeho Všeobecné komise. Právě ona kladla důraz na brannou výchovu na školách, což bylo jedno z témat, o která se Machník nejvíce zasazoval.

V únoru 1930 Machník hovořil před poslanci u příležitosti projednávání zákona o státním rozpočtu. Jedná se o první parlamentní řeč, ve které nacházíme zmínky o armádě a brannosti. Jeho projev byl nesmírně dlouhý a rekapituloval vztah k armádě za Rakouska i za republiky: *„Slavná sněmovno! Armáda jako taková je pro nás v Československu určitým problémem, problémem z toho důvodu, že poměrně v krátké době my příslušníci osvobozeného státu měli jsme, řekl bych, od základů změnit svůj názor na armádu. Za starých poměrů v býv. Rakousku pokládal právem každý poctivý a dobrý Čechoslovák za svou povinnost, aby se uhnul službě v branné moci, a to z toho důvodu, že v ní musil vidět nástroj k utlačování nejsvětějších svých národních a politických práv, které národ český svého času ztratil a jichž opětně chtěl získati. Také názor na potřebu armády v mladém státě byl na počátku hodně odchylný od nynější doby. Vždyť nechybělo u mnohých a to velmi vlivných činitelů po převratu mínění, že nebudeme v republice armády potřebovati. Bohužel, až příliš brzy přesvědčila nás tvrdá skutečnost r. 1919 na Slovensku, že musíme mít armádu, že ji musíme mít hodně brzy a že musíme mít armádu co nejlépe organisovanou, vycvičenou a statečnou, abychom ochránili to, čemu říkáme svoboda... U příležitosti projednáváného rozpočtu má každý poctivý příslušník tohoto státu příležitost tak trochu vyzpytovat své*

¹⁰⁸ D. UHLÍŘ, *Republikánská strana*, s. 143. Detailněji k volbám v roce 1929 srov. Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky I.*, s. 557 - 563.

¹⁰⁹ <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm> (staženo 4. září 2008).

¹¹⁰ APS, f. APS, inv. č. 1587, Machník František, slib z 14. listopadu 1929.

¹¹¹ <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/vybory.htm> (staženo 22. dubna 2009).

svědomí a přihlédnutí zvláště v uplynulé době, zda je to všechno správné, co se v tomto směru činí, a zda neměli bychom v některých místech udělati určité korektury. A tu s ohledem na rozpočet chci říci, že je nám sice známo, že rozpočet ministerstva národní obrany je limitován zákonem č. 240 z r. 1926, a to částkou 1400 mil. Kč, ale přehlédneme-li letošní rozpočet na r. 1930, vidíme, že tato částka až na malé úchyly, ať již v první položce osobních výdajů, representovanou výše uvedeným zákonem částkou 624 mil. Kč, anebo v položce druhé výdajů věcných, representovanou částkou 776 mil. Kč, nestačí, že přece jenom měli bychom míti odvahu tam, kde je třeba, určité položky zvýšiti, poněvadž si musíme uvědomiti jedno, že jenom ten stát, který má armádu nejen dobře organisovanou, statečnou, inteligentní, nýbrž i dobře vyzbrojenou, může budit u nepřátel potřebný respekt. Řekl bych, že v tomto směru je nutno, diametrálně přetvořiti náš názor na armádu a hlavně snažiti se o to, abychom přetvořili názor u těch, kdož mají býti aktivními příslušníky branné moci. Není dnes u nás, bohužel, zjevem nijak řídkým, že mladý muž, dospívající věku, kdy má nastoupiti presenční vojenskou službu, hledá všechny možné cesty, jen ne ty, aby pokládal za největší vyznamenání a čest nositi stejnokroj československé armády. Tento názor je příliš starý, ten měli jsme nechat před 28. říjnem r. 1918 a konečně v 11. roce republiky měli bychom míti již jedno a jediné správné přesvědčení, že každý zdravý muž a poctivý příslušník tohoto státu má pokládati za největší vyznamenání, patřiti do naší čsl. armády. Budujeme-li brannou moc, děláme to přirozeně nejenom s ohledem na sebe doma, nýbrž s ohledem hlavně na své sousedství. I dnes po tolika letech platí to staré římské správné pořekadlo: Si vis pacem, para bellum. Neznamená to, že bychom chtěli válčiti za každou cenu, toto pořekadlo: chceš-li mír, připravuj válku, znamená pro nás: buď vždycky dobře vyzbrojen a připraven, aby si ti, kdož mají různé zásluky na hranice našeho státu - a tane mi na mysli speciálně ta naše hranice jihovýchodní - uvědomili, že nemohou, abych tak řekl, jen tak ze sportu drážditi nás jako souseda, jak se už v minulosti stalo. Přes to, že chceme dáti po této stránce státu vše, což jeho jest, nutí nás poměry, abychom uvažovali o tom, jak bylo by možno zařídit, aby stát dostal své vojáky, ale aby zároveň tito byli co nejdříve vráceni zase zpět svému civilnímu povolání. Je to otázka délky vojenské služby. Tato otázka má v našem mladém státě již hodně pestrhou historii. Začali jsme po převratu s dvěma roky. Na to zkrátili jsme vojenskou službu na 18 měsíců. R. 1920 odhlasovali jsme 14měsíční presenční službu, ale již r. 1926 jsme musili od ní upustiti a poslední úprava presenční služby stala se zákonem č. 51 z r. 1927...Všeobecné přání jest vycvičiti brance co nejdříve na řádného vojáka a, jak jsem již řekl, vrátiti jej civilnímu povolání... Mluví-li o této předvýchově, lze u ní rozeznávati dvě stránky: povinnou tělesnou výchovu, kterou snad - říkám snad, poněvadž tato otázka je v plenkách a jistě bude o ní ještě

mnoho uvažováno - by se měly zabývat naše školy, a dobrovolnou brannou přípravu před presenční službou, která by musela mít za následek určité zvýhodnění těch, kteří se této dobrovolné branné přípravě podrobili... I když však, slavná sněmovno, je nutno touto věcí vážně se zabývat, i když, jak jsem na počátku řekl, musíme se všichni poctivě snažit, aby vojenská služba byla co možná nejkratší, přece jen jednu věc nesmíme pouštět se zřetele, a to je ta, že zkrácení vojenské služby nemůže nastat dříve, dokavad zde nebudou splněny všechny záruky, že bezpečnost státu bude na všechny strany zajištěna.“¹¹² Otázkám financování ministerstva národní obrany se pak Machník věnoval i při projednávání státního rozpočtu na léta 1932, 1933 i 1934. Opakovaně horoval pro zvyšování výdajů na obranu.¹¹³

V dubnu 1932 pak parlament projednával zákon o délce prezenční služby, Machník ve svém projevu upozorňoval, že pro armádu není ideální, že délka této služby je 14 měsíců, což při střídání ročníků způsobuje komplikace. Machníkův projev vyvolával nenávistnou odezvu v lavicích komunistických poslanců a z jejich řad se ozýval výkřiky jako: „Patříš do kriminálu, ty agrárníku!“ či „Prasečkáři!“¹¹⁴

3.3. Zákon o prezenční službě

Zpravodajem zákona byl jednak u zákona o požadování dopravních prostředků pro vojenské účely v míru,¹¹⁵ tak především v roce 1934, kdy branný výbor předkládal zákon o délce prezenční služby. Machník stejně jako jeho kolegové navrhoval, aby služba byla dvouletá. Pro armádu to mělo znamenat posílení její role, ale především měla být zlepšena schopnost hájit hranice a svobodu celého národa. Dosavadní služba ve délce 14 měsíců byla z mnoha důvodů velmi nevýhodná, neboť jak řekl Machník: „Jedním a nejdůležitějším z nich je, že starý ročník odcházel z kasáren, zatím co nováčkové nebyli vycvičeni, takže lze bez nadsázky říci, že měli jsme určitou část roku stát po stránce vojenské obrany úplně obnažený. Dalším důsledkem byla reorganisace mírové armády od základu. Uvedu jenom některé důsledky: Nutnost rámcování 12 pěších pluků, změna útvarů u dělostřelectva a ženijního vojska, neúměrné rozdělení počtů, to vše a ještě mnoho jiných věcí bylo a je

¹¹² <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/021schuz/s021001.htm>,
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/021schuz/s021002.htm> (staženo 4. září 2008).

¹¹³ <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/150schuz/s150003.htm>,
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/243schuz/s243005.htm>,
<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/302schuz/s302012.htm> (staženo 4. září 2008).

¹¹⁴ Srov. <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/178schuz/s178009.htm> (staženo 4. září 2008).

¹¹⁵ Projednávání návrhu zákona srov. <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/183schuz/s183001.htm>,
sněmovní tisk http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t1751_00.htm (staženo 5. ledna 2010).

zdatnosti naší mladé armády na škodu. Armáda naše je pořád ještě ve stadiu vývoje a ustavičného budování, a máme-li tudíž míti armádu takovou, jakou loyální občané tohoto státu potřebují, stejně jako celý stát a jeho bezpečnost, je třeba, aby se armádě a velitelským sborům poskytl dostatek organisačního klidu.“ Na závěr pak poslance vyzval, aby předlohu zákona schválili, neboť pro celou zemi je to velmi důležité: „Máme-li se poohlédnouti po situaci mezinárodní, musíme s bolestí říci, že všechny smlouvy a organisace, které měly petrifikovati věčný mír, stávají se v očích a hlavně v jednání mnohých národů, některé naše nejbližší sousedy nevyjímajíc, cárem popsaneého papíru. Naši nejbližší sousedé zbrojili nejprve tajně; dnes už se tímto zbrojením netají; kryjíce se požadavkem parity ve zbrojení, nebo volajíce po revisi hranic, zbrojí tak, že to nemůže ujíti naší pozornosti, a ministerský předseda Německé říše Göring hlásá do světa: Kdo má meč, má víru. Vzpomínám při této příležitosti památných slov předsedy našeho senátu dr Soukupa, která pronesl 14. dubna při odhalení Švehlova pomníku v Klatovech, když řekl, mluvě o bezpečnosti a nutnosti zabezpečení naší Československé republiky: ‘Proti puškám pušky, proti dělům děla, proti dobrým vojákům lepší vojáky, protože nedopustíme, aby kdokoliv sáhl na hranice naší republiky a mohl nás připraviti o těžce dobytou svobodu a demokracii.’ Slavná sněmovno, pořádali jsme v uplynulém roce řadu dnů brannosti, při kterých veškeré obyvatelstvo bez rozdílu dokumentovalo svoji odhodlanost chrániti naší republiku a otevřeně ukazovalo svou lásku k mladé svobodě a demokracii. Viděli jsme v letošních manevrech, pořádaných zase po několikaletém mlčení, že máme armádu dobrou a že budeme míti armádu prvotřídní, dáme-li jí všechno, čeho ke své existenci potřebuje. Po stránce materiální umožnil parlament před nedávnem vojenské správě, aby rychle dohonila vše, co v tomto směru bylo zameškáno, po stránce výcviku a početní pohotovosti ukazuje vláda nápravu vládním návrhem zákona tisk 2768 o délce presenční služby, podle něhož má býti obnovena služba dvouletá. Branný výbor poslanecké sněmovny projevuje s tímto návrhem vlády plný souhlas, jelikož je přesvědčen, že tím bude umožněno splniti úkoly na armádu vložené, zejména pak zajistiti hranice, zabezpečiti pro případ potřeby mobilisaci branné moci, pořádek, státní svrchovanost a důležitá zařízení potřebná k obraně státu... Na tento boj chceme býti připraveni, i když v ničem neustupujeme od svého požadavku, abychom měli armádu pro obranu státu a upotřebili jí jen tehdy, kdyby se někomu zdálo hranice našeho státu napadnouti a ohroziti naši politickou svrchovanost, naše území a naši demokracii. S ohledem na tyto velké statky mravní i hmotné prosím slavnou

sněmovnu, aby předlohu zákona, přijatou branným výborem, schválila.“ Zákon byl jednoznačně přijat.¹¹⁶

Klatovské zastupitelstvo se rozhodlo pojmenovat v roce 1934 městská kasárna po Antonínu Švehlovi a jméno zesnulého předsedy vlády také nesla teď již bývalá Havlíčkova ulice. Vrcholem úcty však byla Švehlova socha před kasárnami, odhalená 15. dubna 1935. Machník při jejím odhalení pronesl projev ještě jako poslanec a v uniformě člena Selských jízd. Slavnosti se zúčastnila na dnešní poměry nebývale vysoká politická reprezentace - předseda vlády Malypetr, předseda senátu František Soukup, ministři vnitra a národní obrany Černý a Bradáč.¹¹⁷ Pomník Antonínu Švehlovi, jehož autorem byl sochař Jakub Obrovský, stojí dodnes před kasárnami klatovských dragounů. Bronzová socha je vysoká 155 cm a je umístěna na žulovém podstavci.¹¹⁸ V roce 1999 byla prohlášena za kulturní památku.¹¹⁹

3.4. Volby 1935

Volby v roce 1935 byly s napětím očekávány i v klatovském okrese. Machník se samozřejmě stal lídrem sedmnáctičlenné krajské kandidátky republikánské strany.¹²⁰ Pod jasným heslem „*Před urnou vzpomínejme Švehly*“¹²¹ mělo voličstvo dát hlas agrárikům, kteří pracovali pro venkov. Machník pak ve stranických novinách *Klatovský kraj* poděkoval voličům za podporu republikánské strany, ale zároveň přiznal, že mu radost kalí prvenství Henleinovy strany SdP. Vyzval však k zachování klidu a vyčkání, jak budou věci příští probíhat.¹²² Stal se ministrem národní obrany, ale formálně byl i poslancem. Agrární strana měla ve sněmovně 45 svých zákonodárců.¹²³

První schůze velmi pozměněné poslanecké sněmovny se odehrála v úterý 18. června 1935. Machník už samozřejmě seděl společně se svými kolegy ve vládní lavici. Poslanecký slib skládal potřetí (a naposledy) v životě, opět do rukou dr. Říhy. Ministrem byl čtrnáct dní

¹¹⁶ Machníkův projev a projednávání zákona:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/353schuz/s353001.htm> (staženo 4. září 2008). Citováno v původním znění. Návrh zákona srov. sněmovní tisk: http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2778_00.htm (staženo 5. ledna 2010).

¹¹⁷ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 406.

¹¹⁸ M. ZDENKOVÁ, *Antonín Švehla a Hostivař*, s. 117. Socha byla komunisty odstraněna a obnovena v 90. letech 20. století.

¹¹⁹ Usnesení zastupitelstva města Klatov z 14. prosince 1999. Dostupné:

http://www.klatovynet.cz/mukt/fr.asp?url=/mukt/user/usneseni_9_99.htm&bur (staženo 22. června 2010).

¹²⁰ Kandidátní listina Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu pro Plzeňský region. Srov. *Klatovský kraj* z 7. května 1935, s. 2.

¹²¹ Předvolební inzerát - srov. *Klatovský kraj* z 9. května 1935, s. 1. Byly to první parlamentní volby bez dlouholetého předsedy strany Antonína Švehly.

¹²² *Klatovský kraj* z 25. května 1935, s. 1.

¹²³ D. UHLÍŘ, *Republikánská strana*, s. 143.

a jeho jméno také samozřejmě zaznělo při představování nové vlády poslancům.¹²⁴ Ve stejný den Machník signoval i písemný slib.¹²⁵ Na této schůzi zároveň předseda vlády Jan Malypetr přednesl programové prohlášení své vlády. Důraz samozřejmě kladl i na armádu a obranné zajištění země: „*Vláda československá bedlivě na to myslí, a i v budoucnosti obraně státu v souvislosti se zahraniční politikou bude věnovati svou soustavnou péči. Je nutno pamatovati, že ani obrannou armádu nelze v několika měsících vybavit vším, čeho k obraně státu je potřeba. Na opatřeních, která vykonala již vláda minulá i zákonodárny sbory, bude dále pracováno a pokud bude k tomu potřeba zákonů, budou včas k ústavnímu projednání předloženy. Doufáme pevně v udržení evropského míru, přesto však nesmíme opominouti ničeho pro svoji státní bezpečnost, která je základem zdravého a nerušeného vývoje republiky.*“¹²⁶

3.5. Klatovská osobnost

Po jmenování Machníka ministrem národní obrany město Klatovy neskrývalo, že je hrdé na nového člena vlády, který vzešel z města karafiátů. *Společný výbor úřadů, spolků a korporací města Klatov* dokonce uspořádal 7. června 1935 oslavu u příležitosti jmenování Machníka ministrem.¹²⁷ V roce 1935 si také rodina nechala postavit chatu v dnešní rekreační oblasti na Hnačově u Plánice. Stavěla se z iniciativy Antonie Machníkové, protože rodina byla velmi sportovně založena. Machník sem ale příliš nezajížděl, z prozaických důvodů - při svém vytížení na to neměl čas.¹²⁸

V roce 1936 došlo k vykradení této chaty. Několik dní před Machníkovými padesátými narozeninami ve dnech 23. a 26. dubna 1936 pravděpodobně dva pachatelé vypáčili okenici, rozbili okno a vnikli dovnitř. Ukradeno bylo velké množství spodního i ložního prádla, nádobí, lahve s alkoholem a krabice s náboji do loveckých zbraní.¹²⁹ Následně bylo několik odcizených věcí nalezeno poblíž Stříbrných Hor.¹³⁰ V roce 1937 pak

¹²⁴ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm> (staženo 10. června 2008).

¹²⁵ APS, f. APS, inv. č. 1587, Machník František, slib z 18. června 1935.

¹²⁶ Programové prohlášení III. vlády Jana Malypetra, přednesené v Poslanecké sněmovně Národního shromáždění 18. června 1935. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1918-1938-csr/jan-malypetr-3/programove-prohlaseni-28022/> (staženo 20. dubna 2009).

¹²⁷ Vlastivědné muzeum Dr. Karla Hostaše v Klatovech, Fond Osobní archiv, František Machník, Pozvánka k oslavě jmenování poslance Františka Machníka ministrem národní obrany.

¹²⁸ Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009.

¹²⁹ SOkA Klatovy, f. Okresní úřad Klatovy, Presidiální spisy 1918 - 1938, kart. 21, č. j. 1075/1936, Hlášení četnické stanice v Plánici z 28. dubna 1936.

¹³⁰ SOkA Klatovy, f. Okresní úřad Klatovy, Presidiální spisy 1918 - 1938, kart. 21, č. j. 1075/1936, Hlášení četnické stanice v Plánici z 15. května 1936.

došlo k opětovnému vykradení chaty, konkrétně když 28. dubna četnická hlídka z Plánice zjistila stopy poškození obydlí a odcizení několika málo věcí malé hodnoty. Bylo konstatováno, že se spíše jedná o jakýsi akt pomsty než o pokus odnést si významný lup.¹³¹ Není bez zajímavosti, že obě vykradení se odehrála několik dní před Machníkovými narozeninami (30. dubna). Když už hovoříme o sportovních aktivitách rodiny, nelze pominout jednu významnou událost roku 1938. Machníková dcera Milena v té době pobývala na studijním pobytu ve Švýcarsku. Dne 31. srpna toho roku jako výborná plavkyně přeplavala Ženevské jezero, 6 km dlouhý úsek mezi Hermance a Celigny zvládla za 2 a půl hodiny. Této události věnoval pozornost dobový švýcarský a posléze i československý tisk.¹³²

Krátce po začátku ministerské kariéry také vyvrcholila jedna z mnoha Machníkových snah v regionu. Tou byla dlouhodobá podpora regulace řeky Úhlavy, která měla především zlepšit situaci během povodní. Projekt byl vypracován jako reakce na velkou živelní katastrofu na konci 19. století, ale uskutečněn byl až v letech 1935 a 1936. Povodeň v roce 1926 znovu připomněla naléhavost této otázky, neboť řeka Úhlava je klíčovou pro okres Klatovy. Došlo k ustavení Ústředního komitétu pro úpravu Úhlavy, do jehož čela byl tehdy zvolen poslanec František Machník. Ten díky svým intervencím a přispění mnoha institucí dokázal sehnat finanční prostředky. V listopadu 1935 došlo k předání stavby zásadního úseku této regulace mezi obcí Malechov a městečkem Švihov.¹³³ Sám Machník pak tuto věc komentoval v propagační knize okresu Klatov: *„Regulace Úhlavy má odstraniti zemědělci téměř každoročně se opakující velké škody na přilehlých pozemcích zátopami. Poněvadž tyto práce značného finančního nákladu zapadají do období velké nezaměstnanosti dělnictva, splní také úkol sociální a morálně i hospodářsky posílí vyčerpané, nezaměstnané dělnictvo.“*¹³⁴

Ačkoli je agrárníkům a Machníkovi především častokrát vyčítána přílišná upjatost na již nemoderní jezdeckto, ve svém volebním okrese už jako ministr podpořil výstavbu nového klatovského letiště. Na tehdejší vojenském cvičišti u Chaloupek vzniklo nové travnaté letiště především jako reakce na blízkost hranic s Německem a pro potřebu sžezit lépe vzdušný prostor. Ministr Machník letiště včetně prvního hangáru slavnostně otevřel 21. června 1936. Již předtím (konkrétně 21. března) vznikl v Klatovech Pošumavský

¹³¹ Tamtéž, kart. 25, č.j. 815/1937, Hlášení Okresního úřadu v Klatovech Presidiu zemského úřadu z 29. dubna 1937.

¹³² Archiv paní Jany Sehnalové. Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009.

¹³³ Klatovský kraj z 20. listopadu 1935, s. 2.

¹³⁴ Robert JARUŠEK, *Klatovy - město a okolí*, Praha 1939, s. 134. Detaily k slavnostnímu předání staveniště přináší Kronika města Švihova z roku 1935, dostupná z: <http://www.svihov.cz/index.php?page=1101&id=1855&lang=cz&task=on> (staženo 20. dubna 2009).

aeroklub, jehož předsedou se také František Machník stal. Ještě v téže roce mohli Klatované na svém novém letišti obdivovat umění nejlepších československých leteckých akrobatů - známého tria Novák, Široký, Hubáček.¹³⁵ Financování stavby bylo zajištěno díky podpoře ministerstva národní obrany (příspěvek 20 000 Kč), ministerstva veřejných prací (30 000 Kč), Městské rady Klatov (5 000 Kč), Spořitelny města Klatov (5 000 Kč) či Hospodářské záložny v Klatovech (5 000 Kč). Město Klatovy odprodalo aeroklubu potřebný pozemek na stavbu hangáru a správní budovy.¹³⁶ V té samé době vzniká v Klatovech též Republikánský autoklub. Počet jeho členů se od ustanovení v roce 1935 do srpna 1936 zvýšil na 156. Cílem autoklubu, jehož předsedou byl poslanec František Machník, bylo domáhat se zlepšení stavu okresních silnic a rozvíjet silniční síť.¹³⁷ Příkladem bylo rozšíření a zkvalitnění silnice Kolinec - Ujčín - Velhartice s odbočkou do Jindřichovic. Je jasné, že Machníková aktivita v této věci byla dána i jeho sestrou, která v Kolinci žila. Nicméně vděk místních obyvatel byl až tak silný, že nechali na křižovatce silnic postavit pamětní sloup s názvem „Machníkovy silnice“ a ukazateli směru.¹³⁸

V březnu 1938 byla také dokončena zbrusu nová kasárna na tzv. Plánickém předměstí. V nich konečně našel pevné (i když velmi krátké) zázemí plzeňský pěší pluk č. 35 Foligno, který byl do Klatov dislokován již dříve, ale zatím jeho příslušníci bydleli v provizorních prostorech bývalého okresního úřadu a jezuitské školy. Jak už rozhodla rada a zastupitelstvo města Klatovy, kasárna byla pojmenována jako Machníkova.¹³⁹ Nejen nová kasárna, ale i přesun celého 35. pěšího pluku z Plzně¹⁴⁰ do Klatov signalizoval, že Klatovy jsou v první linii možného ohrožení ze strany nacistického souseda. Příchod pluku do města se neobešel bez oficiálního slavnostního přivítání zástupci města v neděli 27. března 1938, které se stalo i jakousi demonstrací připravenosti bránit vlast. Po velmi emotivním a bojovně naladěném proslovu starosty města Adolfa Nevláčila pronesl projev i ministr Machník, který v závěrečném zvolání použil slova Milana Hodži: „*Tisíc let jsme tu žili a budeme žít*“

¹³⁵ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 405 - 406.

¹³⁶ Historie klatovského aeroklubu srov. <http://www.lkkt.cz/historie.php> (staženo 7. května 2009).

¹³⁷ Klatovské spolky a organizace srov. <http://drobek.svet-stranek.cz/nova-stranka-34682/> (staženo 8. prosince 2009).

¹³⁸ Rozhovor autora s Mgr. Pavlem Princem, Kolinec, 11. března 2010.

¹³⁹ A report, 13/2008, s. 22 - 23.

¹⁴⁰ 35. pěší pluk se Foligno do Klatov přesouval postupně. III. pěší prapor byl v Klatovech umístěn již od září 1935 (v prostorách bývalého okresního úřadu), rota doprovodných zbraní od února 1937 (tamtéž). Technické roty přešly do města karafiátů v únoru 1938, pomocné roty, I. pěší prapor a především celé velitelství pak v březnu 1938 v souvislosti s otevřením Machníkových kasáren. Srov. Jan DRNEK, Václav VONDROVSKÝ, *Hoši jako květ. Historie plzeňského 35. pěšího pluku. Příběh pluku a města 1683 - 2010*, Plzeň 2010, s. 232 - 234.

*i nadále.*¹⁴¹ Dnes již kasárna neexistují, na přelomu 20. a 21. století v areálu vznikla základní škola, speciální škola, sportovní hala, bytový dům a sídlí zde Pozemkový úřad, odbory Městského úřadu nebo Státní okresní archiv. Nově vzniklé ulice v areálu byly pojmenovány v roce 1997.¹⁴² Jedna z nich symbolicky nese název *Machníková*.¹⁴³

3.6. Čestný občan Klatov

Město Klatovy si činnosti a zásluh Františka Machníka velmi cenilo. Na 348. schůzi městské rady 26. ledna 1938 padl návrh jmenovat Františka Machníka čestným občanem města Klatov. Rada tento návrh schválila a zároveň pověřila starostu Adolfa Nevláčila a oba jeho náměstky předáním čestného diplomu.¹⁴⁴ Navíc už předtím rada doporučila městskému zastupitelstvu pojmenovat nová kasárna pro pěchotu na Plánickém předměstí Machníkovým jménem.¹⁴⁵ Pak se sice místní národní socialisté snažili dát kasárnám jméno Edvarda Beneše, ale návrh nakonec sami stáhli. A tak se v pátek 25. února 1938 k mimořádné slavnostní schůzi sešlo klatovské městské zastupitelstvo. Jediný bod schůze zněl: *„Návrh na jmenování ministra národní obrany pana Františka Machníka čestným občanem města Klatov a na pojmenování novostavby kasáren pro pěchotu: ‘Machníkovy kasárny’... Městská rada doporučuje zastupitelstvu, aby jmenovalo ministra národní obrany pana Františka Machníka čestným občanem města Klatov, poněvadž získal si značných zásluh o propagaci myšlenky brannosti v národě, o vniknutí národního ducha a nadšení pro brannost do nejširších vrstev obyvatelstva, o zabezpečení státu po stránce vojenské, jakož i o město účinnou podporou všech požadavků a potřeb jeho.“* Machník pak byl zvolen čestným občanem Klatov, pro návrh hlasovalo 32 z 36 zastupitelů, čtyři lístky zůstaly prázdné.¹⁴⁶ Výsledek volby vyhlášený starostou města Nevláčilem ocenili zastupitelé hlučným potleskem ve stoje. Návrh na

¹⁴¹ L. SÝKOROVÁ, *Klatovy*, s. 412.

¹⁴² Sdělení tajemníka Městského úřadu Klatovy Miroslava Šafaříka autorovi dopisem ze 14. října 2009. Pojmenování ulic v Klatovech po roce 1989 měla na starost speciální komise, vedená historikem Jaroslavem Beránkem. Přestože Klatovy měly silnou vojenskou tradici (posádkové město slavných klatovských dragounů) a byly osvobozeny americkou armádou, komise nakonec nedoporučila pojmenovávat ulice po armádě a jejích složkách, neboť s tím byly z období 1948 - 1989 neblahé zkušenosti. Proto Klatovy na rozdíl od Sušice nemají ulici pojmenovanou po amerických osvoboditelích. Srov. Lukáš VALEŠ, *Listopad '89 v Klatovech aneb Klatovy v přelomových letech 1989 - 1990*, Klatovy 2005. s. 82. Mylné je autorovo tvrzení, že Machník pocházel z Klatov. Pouze zde svou veřejnou činnost zanechal nesmazatelnou stopu. Svě ulice se dočkal až v roce 1997.

¹⁴³ Jedná o jedinou ulici v České republice pojmenovanou po Františku Machníkově.

¹⁴⁴ SOkA Klatovy, f. Archiv města Klatovy (dále jen AMK), Kniha 1175, inv. č. 1159, Protokoly ze zasedání městské rady 1935-1939, 348. schůze městské rady 26. ledna 1938.

¹⁴⁵ Tamtéž, 346. schůze městské rady 12. ledna 1938.

¹⁴⁶ Čtyři zastupitele tehdy v Klatovech měla KSČ.

pojmenování kasáren na Machníkovy byl schválen stejným poměrem hlasů.¹⁴⁷ Za protektorátu mu vládní komisař města Klatov Rauscher toto ocenění jednostranně odebral.¹⁴⁸ Po roce 1989 opět začalo platit a František Machník je dodnes čestným občanem bývalého královského města Klatovy.¹⁴⁹

V těžké době léta 1938 se Machník musel vyrovnávat nejen s náročnou politickou prací, ale také s útoky levicového tisku. Ten o něm šířil pomluvy, že v případě konfliktu s Německem se chystá prchnout za hranice, či že svá rozhodnutí činí pod nátlakem jiných. Machník se proti nim ohradil na schůzi okresní konference republikánské strany v Klatovech v neděli 5. června 1938. Regionální i místní agrární tisk samozřejmě za Machníkem stál, ale v této náročné době se za ministra národní obrany postavil např. i týdeník *Klatovské listy*. V článku nazvaném „Všichni - bez rozdílu stran - stojíme za Vámi, pane ministře!“ plně podpořily jeho snahy a provolaly československé armádě slávu: „*My zde na hranicích, v kraji mimořádně exponovaném, stojíme věrně a neochvějně za ministrem Machníkem. S ním stojíme, ale pevně věříme, že s ním nepadneme, poněvadž naplnění jeho duchem stojíme věrně za republikou. V jeho duchu hranic uhájíme a nic nás nepřinutí, abychom neochvějnou důvěru v něj ztratili. V těchto chvílích neznáme stran, ale známe jen a pouze ministra Machníka jako člena svrchované vlády celého národa. Každý poctivý člověk musí doznat, že teprve od r. 1935, kdy posl. Machník se stal ministrem, že armáda něco znamená, že byla zdokonalena, že byly naše hranice opevněny, že má ducha legií a že jen té jeho práci máme co děkovati, že dnes ještě máme domov, střechu nad hlavou a republiku celou, před níž se zastavila germánská bota. Kdo alespoň v duchu to nepřizná, jest zrádce!*“¹⁵⁰ Článek evidentně vyzývající k národní hrdosti, který ve své době určitě našel své posluchače.

Machník ale nepomáhal jen „svému“ klatovskému okresu, snažil se intervenovat a shánět peníze i pro obce sousedních okresů. Například kronika obce Draženov v okrese Domažlice informuje, jak poslanec Machník pomáhal prosadit rekonstrukci jedné z místních silnic: „*Celkový náklad na vybudování komunikace byl odhadnut na jeden milion tehdejších korun. Ovšem po intervenci u nejvyšších institucí v Praze (v delegaci byli zastoupeni zástupce okresu Dr. J. Hána, dále hlavní projektant spoje ing. Frook, Martin Příbek z Draženova a starostové Újezda a Luženic), kde navíc uváděl zástupce regionu přední agrárníký představitel poslanec Machník s kolegou Ramešem, přislíbilo polovinu nákladu krýt*

¹⁴⁷ SOkA Klatovy, f. AMK, Kniha 1160, inv. č. 1144, Protokoly ze zasedání městského zastupitelstva 1936 - 1940, Zápis ze schůze obecního zastupitelstva 25. února 1938.

¹⁴⁸ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

¹⁴⁹ Sdělení tajemníka Městského úřadu Klatovy Miroslava Šafaříka autorovi dopisem ze 14. října 2009.

¹⁵⁰ Klatovské listy z 11. června 1938, s. 1.

ministerstvo veřejných prací, čtvrtinu zemský úřad a čtvrtina byla hrazena přímo z rozpočtu obcí. Stavba byla zahájena takřka na den za rok 1. srpna 1932 a přesně za rok - do 1. 8. 1933 - byl zakončen úsek v katastru Dražanova. Celkově byla stavba silnice zakončena v roce 1934, kolaudace úseku Újezd - Draženov - Luženice byla provedena 27. 10. 1934.“¹⁵¹

Když hodnotíme Machníkovu poslaneckou činnost, která měla vyvrcholit na pozici ministra národní obrany, nutně nás napadá otázka, kde se vzal tak silný Machníkův vztah k armádě a brannosti. Kde se v něm objevila ona snaha neustále zlepšovat podmínky československých ozbrojených sil a především navyšovat finanční částky určené pro armádu. Viděli jsme přece Machníka jako velkého a nadšeného zemědělce a později agrárního odborníka, což bylo dáno rodovou tradicí a výchovou. A agrární strana toho byla pouze politickým zakotvením, neboť velmi brzy Machník, stejně jako ostatní poznal, že jedině silná politická strana může požadavky drobných zemědělců prosadit. Proto ta výrazná činnost u agrárních akademiků.

Jak však už víme, v Chrudimi vstoupil Machník do Sokola. To byla organizace, která stála na ideji tělovýchovy a silných zdravých lidí. A samozřejmě byla před 1. světovou válkou spojena i s myšlenkou samostatného, svobodného národa. Sokol byl a je spojen s takovými pojmy, jako je vysoká morálka, charakter a vlastenectví. Otec Machníkovy manželky byl ruský legionář, který se z první světové války nevrátil. Tady můžeme hledat počátky zájmu o brannou činnost. K tomu se pak přidala láska ke koním, se kterými se setkával od nejmladšího věku. Jezdectvo¹⁵² se stalo jeho osudem a bohužel mu přineslo mnoho nepříjemností před i 2. světovou válkou i po ní. S koňmi jsou samozřejmě spojeny jak agrárnícké Selské jízdy, tak i jezdecký odbor Sokola. V obou těchto organizacích Machník v Klatovech výrazně působil. Machník si tedy z mládí odnesl výchovu, která mu dala základy pro celý jeho život. A proto dobře věděl, že republika potřebuje odhodlané lidi, kteří za ni budou bojovat, neboť poválečná křehká evropská demokracie se rychle změnila v Evropu plnou diktátorů a vojenských režimů. Machník byl Sokol duší i tělem,¹⁵³ což se po nástupu Hitlera okamžitě projeвило, když začal vyzývat k brannosti a obraně vlasti. Snad i proto mu bylo svěřeno ministerstvo obrany, kde mohl ty své vlastnosti dobře uplatnit.¹⁵⁴ Navíc se stal významným činitelem i v Selských jízdách, založených v roce 1924. Agrárníci zdůrazňovali, že propojení se Sokolem je nasnadě, neboť obě organizace měly silné vlastenecké

¹⁵¹ <http://www.drazenov.cz/informace-o-obci/historie/> (staženo 2. listopadu 2009).

¹⁵² Detaily k fungování jezdeckých oddílů v československé armádě a chovu koní srov. Drahošlav MISAR, *Chov koní pro československou armádu*, Historie a vojenství LVIII, 4/2009, s. 4 - 26.

¹⁵³ Jan Boris UHLÍŘ, *X. všesokolský slet roku 1938 a podíl sokolstva na zápase na obranu republiky*, Historie a vojenství XLVI, 4/1997, s. 63.

¹⁵⁴ Dopis Mgr. Mojmíra Merlíčka (ze Žďanic u Hodonína) autorovi z 9. listopadu 2009.

a tělovýchovné cíle. Nicméně podmínkou pro členství v Selských jízdách byla průkazka člena Agrární strany. Machníkův předchůdce ve funkci ministra národní obrany a od roku 1926 starosta Ústředí Selských jízd Bohumír Bradáč definoval členství v organizaci jasným příměrem: „*Co selský chlapec, to člen Sokola.*“ V duchu své hymny „Ktož sú Boží bojovníci“ navíc měly Selské jízdy¹⁵⁵ být jako dobrovolnická organizace vždy připraveny pomáhat československé armádě.¹⁵⁶ I proto je některé jinak seriózní práce označují za bojovou organizaci strany či dokonce stranické milice.¹⁵⁷ Aktivní byl i v Československém národním svazu střeleckém, což také byla zájmová organizace agrární strany branného charakteru. Spolupracovala s Československou obcí legionářskou i MNO.¹⁵⁸ Snad i proto mu bylo svěřeno ministerstvo obrany, kde mohl tyto své vlastnosti a zájmy dobře uplatnit.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Více k Selským jízdám srov. Jaroslav ROKOSKÝ, *Selské jízdy v éře první republiky*, in: Josef HARNA, Blanka RAŠTICOVÁ (eds.), *Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace*, Studie Slovákého muzea 15, Uherské Hradiště 2010, s. 197 - 204.

¹⁵⁶ Jitka LUKÁŠKOVÁ, *Bohumír Bradáč* (Diplomová práce), dostupná z: <http://www.jicinsko.cz/lsk/02/lsk021-2.htm#021-16> (staženo 10. června 2008).

¹⁵⁷ Srov. D. UHLÍŘ, *Republikánská strana*, s. 80.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 84.

¹⁵⁹ Dopis Mgr. Mojmíra Merlíčka (ze Ždánic u Hodonína) autorovi z 9. listopadu 2009.

4. Ministr národní obrany Československa

Machníkův předchůdce Bohumír Bradáč byl o pět let starší než nový ministr. Když byl v roce 1932 jmenován v nové vládě Jana Malypetra¹⁶⁰ ministrem obrany, bylo to všeobecně bráno jako ústup ze slávy. Dlouholetý ministr zemědělství musel tento pro agrárníky prestižní úřad přepustit Milanu Hodžovi. Obrana stála proti klíčovému zemědělství v pozadí. Jenže Hitlerův nástup k moci dal Bradáčovi šanci učinit z vojenských témat opět zásadní pro celý stát. Čelil obrovskému nedostatku financí, ale dokázal zvyšující se náklady na armádu ve všech kruzích obhájit. Nesporné je to, že za jeho funkčního období byla zřízena *Nejvyšší rada obrany státu* a prodloužena prezenční vojenská služba na 24 měsíců. Ředitelství opevňovacích prací (ŘOP) pak vzniklo 20. března 1935¹⁶¹ a téhož dne byl do jeho čela postaven generál Karel Husárek.¹⁶² Těžká leukémie však Bradáčovi zabránila dále vykonávat úřad, a proto byl po volbách v roce 1935 nahrazen právě Machníkem.¹⁶³ Odevzdával mu však úřad připravený na nejistou budoucnost.

Smrt Antonína Švehly a následně Bohumíra Bradáče částečně symbolizovaly nástup mladší agrární generace do předních politických funkcí. Ať to byl František Machník nebo Švehlův zeť a ministr vnitra, JUDr. Josef Černý.¹⁶⁴ Změna vůdčích generací kolem poloviny

¹⁶⁰ Jan Malypetr (* 21. 12. 1873 Klobuky, + 27. 9. 1947 Slaný) - český agrární politik a československý státník. Pocházel ze selské rodiny na Kladensku a po vystudování reálného gymnázia v Praze a hospodářské školy v Kadani se věnoval hospodaření na svém statku. Byl také činný v samosprávě: jako starosta v rodné obci (1911 -19) a okresní starosta ve Slaném (1914 - 18). Po vzniku Československa jako předseda okresního národního výboru pečoval zejména o zásobovací situaci v okrese. Od mládí byl politicky činný v agrární straně, v níž prošel různými funkcemi, a v roce 1906 byl zvolen do jejího výkonného výboru. Po vzniku Československa se postupně stával jedním z předních činitelů této významné prvorepublikové politické síly. V letech 1918 - 20 ji zastupoval v Revolučním Národním shromáždění, kde se jako člen ústavního výboru podílel na vytváření ústavního zákonodárství, a pak až do zániku státu byl nepřetržitě poslancem Národního shromáždění (1920 - 39) a významným státním činitelem: v letech 1922 - 25 ministr vnitra a pak předseda poslanecké sněmovny (1925 - 32). Po pádu Udržalovy vlády Jan Malypetr vytvořil v říjnu 1932 svou první vládu. Ta musela řešit těžké úkoly, plynoucí ze světové hospodářské krize, i rostoucí problémy národnostní. Když v roce 1934 vstoupila národně demokratická strana do opozice, vznikla druhá Malypetrova vláda. Po parlamentních volbách v květnu 1935 potvrdily přes vítězství SdP sílu agrární strany a Malypetr vytvořil svou třetí vládu. To se již schylovalo k abdikaci prezidenta T. G. Masaryka a Malypetr se svého úřadu ještě před tím vzdal. Ministerským předsedou se stal Milan Hodža a Malypetr byl zvolen znovu předsedou poslanecké sněmovny. Za okupace se veřejně nijak neangažoval, přesto však byl po válce v roce 1946 postaven před Národní soud za kolaboraci. Ten jej osvobodil a ke svému štěstí se Malypetr již nedožil února 1948.

Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 12. prosince 2010).

¹⁶¹ Detailní pohled na práci ŘOP srov. Ota HOLUB, *Zrozené pevnosti*, Praha 1982, s. 46 - 84. Práce je samozřejmě ovlivněna dobou, nicméně přináší důležité faktografické údaje.

¹⁶² Generál Karel Husárek byl v té době 1. zástupcem náčelníka hlavního štábu generála Ludvíka Krejčího. Více např. Pavel ŠRÁMEK, *Generál Karel Husárek*, Fortsborník, č. 7, Brno 2000, s. 25 - 33.

¹⁶³ Vlastislav LACINA, *Bohumír Bradáč, čelný agrární politik meziválečného období*, in: Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století, Studie Slovákého muzea 11, Uherské Hradiště 2006, s. 84 - 85.

¹⁶⁴ Srovnání různých generací agrárních politiků v parlamentu i ve vládě např. nabízí: Josef HARNA, *K charakteristice politických elit agrárního hnutí v českých zemích a na Slovensku*, in: Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století, Studie Slovákého muzea 11, Uherské Hradiště 2006, s. 9 - 20.

třicátých let byla pro politické strany první republiky charakteristická. Pro agrárníky to tehdy platilo dvojnásob, což bylo dáno řadou úmrtí vůdčích představitelů strany. Strana byla těmito odchody postižena jako žádná jiná, proto došlo k nástupu mladé generace, označované někdy jako „benešovské“.¹⁶⁵

Republikánská strana se samozřejmě od počátků republiky zajímala i o armádu, neboť evropská poválečná situace nebyla úplně neklidnější a hlavně se velké změny odehrávaly i v samotných československých ozbrojených složkách, které procházely tzv. „odrakoušťováním“. Už v programu strany z roku 1922 je zmíněna důležitost národní obrany státu: *„Leč přesto se musíme také přičinit, abychom vždy i vojensky znamenali takovou jednotku, s kterou jest nutno počítati proti nepříteli a užitečno býti ve spojení s přítelem.“* Agrární strana chápala, že mezinárodní otázky bude pro Československo vždy lepší řešit diplomaticky, ale armádě hodlala přinést všechny nutné oběti a chtěla být připravena postavit se pod prapor republiky.¹⁶⁶ V roce 1929 se v mírně upraveném stranickém programu oblast národní obrany až na drobné úpravy skoro vůbec nezměnila.¹⁶⁷ Když se František Machník stal ministrem národní obrany, jen pokračoval v linii agrárníků v této funkci. Za 20 let první československé republiky se v ministerském křesle vystřídal mnoho lidí, ale od roku 1926 se „obrana“ stala baštou republikánské strany. Machník tak navazoval na činnost Františka Udržala, Karla Viškovského a Bohumíra Bradáče. Každý z nich realizoval brannou koncepci, která se především po nástupu Hitlera k moci stala zásadní ve fungování a přežití celého státu. Viškovský, Bradáč i Machník zapojili do branné výchovy také mnoho spolků, kromě agrárnických především Sokol, Orel a Junák.

Sám Machník se o potřebách brannosti a podpoře armády zmínil ve svém ještě předministerském projevu 5. prosince 1934. *„Slyšíme velmi často, že dali jsme armádě vše, čeho potřebuje ke své existenci. Promiňte mi to kacířské slovo, když říkám, že to není pravda. Nedali jsme armádě vše, poněvadž, jak jsem řekl na počátku, byli jsme přesvědčeni, věřili jsme skálopevně, že všichni naši sousedé a celý svět, tak jako my jsme to mysleli a myslíme s mírem poctivě, to myslí také tak, a s ohledem na víru ve věčný mír jsme sice armádu*

¹⁶⁵ Edvard Beneš byl ročník narození 1884, Rudolf Beran 1887, Josef Černý 1885 a František Machník 1886. Na druhé straně v krátké době zemřeli Antonín Švehla (60 let), Bohumír Bradáč (54 let), Josef Vraný (63 let), Karel Viškovský (64 let) a Kuneš Sonntag (53 let). V tomto kontextu je pak Machníkův nástup na nejvýznamnější silové ministerstvo označován jako akt nutnosti než jako systémového omlazování (Machníkovi bylo v době nástupu 49 let). Srov. Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918 - 1938) II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002, s. 351.

¹⁶⁶ Josef HARNA, Vlastislav LACINA (edd.), *Politické programy českého a slovenského agrárního hnutí 1899 - 1938*, Praha 2007, s. 151

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 186.

*budovali, ale nevybudovali jsme ji tak, abychom byli pevně přesvědčeni, že je schopna bezpečnost našeho státu udržeti.*¹⁶⁸

Když Machník na ministerstvo nastupoval, musel počítat s tím, že se stejně jako jeho předchůdci dočká kritiky za armádní zakázky a dodávky vybavení pro armádu. Na ministerstvu se samozřejmě exponovaly zájmy celé agrární strany, neboť tuto státní složku bylo potřeba zásobovat, ale hlavně živit jak vojáky, tak i koně. Navíc každá zbrojní zakázka znamenala nesmírné zisky. Všichni čtyři ministři také nad jiné výrazně podporovali jezdecký coby elitní složku armády. A všem to bylo velmi vyčítáno. Machníkovi pak také to, že nedoceňuje tankové jednotky, které budou pro případnou válku s Německem velmi důležité. Ač argumentoval složitým hraničním terénem, kam se koně hodí více, jeho odpůrci v prosazování jezdeckva viděli jen zájem dodavatelů sena a obilí pro armádu.¹⁶⁹ Samozřejmě, že agráři často měli z prodeje koní finanční prospěch. O tom, že Machník jezdeckvo podporoval a oproti jiným složkám často zvýhodňoval, hovoří i další zdroje.¹⁷⁰ Jezdeckvo ale bylo jeho osudem. Miloval ho po celý svůj život a musel snést mnoho pomluv a podezření. Samozřejmě, že na konci třicátých let nemělo být pro armádu prioritou, ale svou nezastupitelnou roli stále mělo, zvláště v hornatém terénu československých státních hranic. Už v roce 1928 jako náčelník jezdeckého odboru klatovského Sokola lákal k jízdě na koni i další kolegy. *„Nebudete, bratři, litovat, stanete-li se jezdci, vždyť jízda koňmo jest tak zdravá a krásná. Předsudek, že jízda koňmo jest výsadou několika lidí, patří dnes právem minulosti.*¹⁷¹

Stejně jako jeho předchůdci byl i Machník spojen s československým zbrojním průmyslem. Agrární strana měla v továrnách velký vliv, často to bylo dáno i rodným krajem jejích představitelů - Udržal a pardubické továrny Explosia a Synthesia, Beran a strakonická Zbrojovka. Kapitálově byla republikánská strana spojena především s plzeňskou Škodovkou. I Machník se nevyhnul obchodním kontaktům s firmou, která navíc byla z jeho volebního kraje.¹⁷² Z toho samozřejmě plynuly i odměny za různé zakázky. Sám hovořil o tom, že když

¹⁶⁸ Citováno podle: Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932 - 1939*, Praha 2008, s. 40. K podpoře politiků ohledně armádních záležitostí srov. Tamtéž, s. 40 - 48.

¹⁶⁹ Marta KOHÁROVÁ, *Významné osobnosti agrární strany a obranyschopnost Československé republiky (1918 - 1938)*, in: Daniel E. MILLER, Mary SAMAL-HRABÍK, Jiří ŠOUŠA (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 91.

¹⁷⁰ Srov. Jiří ŠOLC, *Znamení trojského koně. Životní příběh majora Jaromíra Nechanského*, Praha 2008, s. 13. V interpretaci Jiřího Šolce to však vypadá, že Machník stál v čele ministerstva již od poloviny 20. let a měl tedy na těchto obchodech zásadní podíl. Agráři však ministerstvo řídili dlouhodobě a samozřejmě chov koní a jejich následné dodávání pro armádu bylo pro zemědělce a voliče strany finančně velmi důležité.

¹⁷¹ SOkA Klatovy, f. Sokol - tělocvičná jednota Klatovy, Nezpracovaný fond, Výroční zpráva Sokola za rok 1928, s. 18.

¹⁷² M.KOHÁROVÁ, *Významné osobnosti agrární strany a obranyschopnost*, s. 94.

plzeňská Škoda dodala zbraně do Persie, tak odměnou byly koberce. On sám si vybral dva a důrazně trval na tom, že mu musí být poslán účet, aby je mohl zaplatit. Tak se také stalo.¹⁷³

Dále však uvidíme, že Machníková role při modernizaci armády byla skutečně výjimečná, neboť za tři kritické a krizové roky ve funkci vykonal množství práce, byť často vynucené zahraničními okolnostmi. Stejně jako Udržal, Viškovský, Bradáč, tak i Machník měl nespornou zásluhu na reorganizaci a modernizaci československých vojenských složek.¹⁷⁴ Přesto se velmi často objevovaly komentáře hodnotící Machníkovu éru na ministerstvu jako daleko méně úspěšnou než jeho předchůdců. Zvláště srovnávání doby ministrování Udržala a Machníka je naprosto nepřijatelné.¹⁷⁵ Zásluhy Františka Udržala jsou nezpochybnitelné (a sám Machník se k němu hlásil jako ke svému vzoru), ale ministrem národní obrany byl ve zcela rozdílných podmínkách a především mezinárodních souvislostech než Machník.

4.1. Cesta do funkce

Ale jak došlo k tomu, že František Machník byl jmenován ministrem národní obrany Československa? Volby do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění v květnu 1935 přinesly překvapení v podobě vítězství strany SdP (Sudetendeutsche Partei) Konrada Henleina,¹⁷⁶ která získala 15,2% hlasů. Čtyři hlavní československé strany naproti tomu

¹⁷³ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 15. března 2006.

¹⁷⁴ M. KOHÁROVÁ, *Významné osobnosti agrární strany a obranyschopnost*, s. 94.

¹⁷⁵ D. UHLÍŘ, *Republikánská strana venkovského a malorolnického lidu*, s. 151.

¹⁷⁶ Konrad Henlein (* 6. 5. 1898 Maffersdorf, dnes Vratislavice nad Nisou, + 10. 5. 1945 Plzeň) - českoněmecký nacionalistický a poté nacistický politik. Henlein stál od 1. října 1933 v čele Sudetoněmecké vlastenecké fronty (Sudetendeutsche Heimatfront), od roku 1935 přejmenované na Sudetendeutsche Partei (SdP). Absolvoval německou obchodní akademii v Jablonci a jako voják se v 1. světové válce dostal do italského zajetí. Po návratu byl bankovním úředníkem a od roku 1925 zároveň působil v sudetoněmeckém turnerském svazu v Aši. Ve volbách v roce 1935 se SdP stala nejsilnější stranou v Československu a až do roku 1938 měla v parlamentě 44 poslanců. Záhy začala proudit finanční podpora z Německa a i to významně ovlivňovalo další vývoj. Když se pak v německých demokraticky orientovaných stranách začal projevovat tzv. neoaktivismus, souhlas se spoluprací s československou vládou, který projevovali zejména sociální demokrat W. Jaksch, křesťanský sociál Hans Schütz a agrárník G. Hacker, SdP vystoupila ostře proti. V roce 1937 si ve straně upevnil pozice K. H. Frank a SdP se orientovala na nacistické Německo. A právě tak i Henlein. Sjezd SdP v Karlových Varech ve dnech 23. - 24. března 1938 byl zakončen Henleinovým projevem, v němž odmítl kodifikování dosavadních menšinových ustanovení ohlášených čs. vládou a formuloval požadavky sudetských Němců. Henleinova strana se s plným vědomím svého vůdčího představitele stala „trojským koněm“ nacistického Německa, jehož cílem bylo rozbití Československa. Po událostech v pohraničí v září 1938 byla SdP zakázána a na jejího vůdce byl vydán zatykač. Henlein uprchl do Německa a postavil se do čela ozbrojených sudetoněmeckých oddílů Freikorps, které podnikaly výpady na československé území. Dne 5. listopadu 1938 se SdP sloučila s NSDAP a Henlein se stal Gruppenführerem SS, župním vedoucím NSDAP a poslancem říšského sněmu. Po 15. březnu 1939 byl šéfem civilní správy okupačních vojsk a 1. září stanul v čele sudetské župy jako říšský místodržící. Tuto funkci pak zastával až do konce 2. světové války, kdy se dostal do amerického zajetí. 10. května 1945 spáchal v zajateckém táboře sebevraždu. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 12. prosince 2010).

ztratily - agrárníci obdrželi 14,3%, sociální demokracie 12,6%, národní socialisté 9,2% a lidovci 7,5%. Komunisté pak 10,3%. Posílilo Národní sjednocení, Živnostenská strana i Gajdova Národní obec fašistická.¹⁷⁷ Agrárníci byli tímto výsledkem dost nepříjemně překvapeni, úbytek hlasů a tím i křesel ve sněmovně znamenal oslabení moci a jasné přiznání si, že se ve svých odhadech přepočítali.¹⁷⁸

V rámci přesunů jednotlivých funkcí a tvorby nové vlády padlo i jméno zatímního místopředsedy branného výboru Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Františka Machníka. Jméno, o němž se spekulovalo v Hradních kuloárech už v roce 1932.¹⁷⁹ Nemocný Bohumír Bradáč se stal předsedou Poslanecké sněmovny a post ministra národní obrany tak zůstal volný. Sám František Machník vždy říkal, že se o svém jmenování dozvěděl telefonicky od stranického kolegy a ministerského předsedy Jana Malypetra. Ten sestavoval již svou třetí vládu a zavolal Machníkovi do Klatov, aby ho se svým rozhodnutím seznámil a zároveň mu oznámil den a hodinu skládání slibu u prezidenta republiky na zámku v Lánech. Machník podle svých slov ani netušil, že by s ním do této funkce bylo počítáno nebo že by se o jeho nominaci předtím ve straně vůbec jednalo.¹⁸⁰ Nicméně podle zákulisních zpráv byl Machník tím, za kým Malypetr pevně stál a u jeho jména nehodlal ustoupit.¹⁸¹

4.2. Rok 1935

Machník po nástupu do funkce poděkoval svému předchůdci Bohumíru Bradáčovi za všechno, co pro armádu vykonal. Situaci armády pak označil za takovou, jakou doposud neprožila. „*Ač jsme v duchu prezidenta Osvoboditele mírumilovní a nechceme nikomu ubližovat, nikdo nesmí sáhnout na integritu naší republiky. Vojsko musí být dobře vycvičené a náležitě technicky vybavené.*“ Náčelník Hlavní štábu generál Ludvík Krejčí pak označil

¹⁷⁷ V. PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny Československa I.*, s. 264.

Detailní pohled na přelomové parlamentní volby v roce 1935 přináší Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky II.*, s. 489 - 550.

¹⁷⁸ Jaroslav ROKOSKÝ, Josef Černý: *Agrárníci, ministr vnitra (I. část)*, Střední Evropa 13, 71/1997, s. 70 - 71.

¹⁷⁹ Tehdy zpravodaj Kanceláře prezidenta republiky generál Chalupa hlásil kancléři Přemyslu Šámalovi, že v agrární straně se stále více začíná prosazovat mladší generace a v souvislosti s ministerstvem národní obrany se mluví o Machníkovi. Ten „*jest obratným řečníkem, inteligentním člověkem, ale to, čemu se říká populárně 'šus'. Vojákem nikdy nebyl, pěstuje pouze přátelské styky se členy posádky v Klatovech.*“ Archiv Kanceláře prezidenta republiky (dále jen AKPR), f. Kancelář prezidenta republiky (dále jen KPR), inv. č. T602/26 Agrárníci - č. I., II., 1922 - 1938, kart. 156, spisová značka (dále jen spis. zn.) T801/32, záznam Přemysla Šámala o návštěvě generála Chalupy z 28. dubna 1932. Srov. též Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české XIV. (1929 - 1938)*, Praha - Litomyšl 2002, s. 167. a TÝŽ, *Boj o Hrad 2. Kdo po Masarykovi?*, Praha 1998, s. 303.

¹⁸⁰ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech. Navíc Machník sám podle několika svědectví spíše toužil po křeslu předsedy branného výboru Poslanecké sněmovny. Srov. K. STRAKA, *František Machník*, s. 86.

¹⁸¹ Petr ANEV, *Cesta k zániku agrární strany (1933 - 1948)*, diplomová práce FF UK, Praha 2010, s. 51.

Machníkův resort za nejtěžší a nejnevděčnejší mezi všemi vládními posty. Ministrovi následně popřál mnoho zdaru.¹⁸² S funkcí ministra národní obrany se také pojilo získání úředního bytu přímo v budově ministerstva. Machník se tam stěhuje a opouští tak dlouholetý podnájem na Vinohradech v Benešovské ulici, kde přebýval deset let při své poslanecké práci. Vila patřila jeho bratranci, příteli, a tajemníkovi Republikánské strany Rudolfu Beranovi, který v ní žil s celou svou rodinou.¹⁸³

Po svém předchůdci Bohumíru Bradáčovi zdědil Machník ihned po nástupu do funkce 4. června 1935 problematickou záležitost zvyšování počtu branců v armádě. Problém byl v tom, že ministr financí Karel Trapl¹⁸⁴ odmítl tuto věc odsouhlasit, neboť samozřejmě zvyšovala již tak napjaté finanční výdaje státu. Což v kontextu předchozího prodloužení povinné vojenské služby považoval za nerealizovatelné. Navíc byl Traplův úřad i proti zřizování dalších výcvikových táborů pro československou armádu.¹⁸⁵

To, co Machník pronesl v jednom z prvních projevů po nástupu do úřadu - že v případě nutnosti se všichni občané republiky stanou vojáky - nebylo tehdy bráno jen jako silácký výrok, ale v podstatě to vyjadřovalo náladu většiny tehdejších občanů.¹⁸⁶ Stále navazoval na práci svého předchůdce a stranického kolegy Bohumíra Bradáče, kterému se v roce 1934 podařilo v parlamentu prosadit prodloužení vojenské prezenční služby ze 14 měsíců na dva roky, což byla reakce především na vývoj evropské politické situace. Aby se armáda stala schopnou v případě potřeby zasáhnout. Už předtím vznikla také *Nejvyšší rada obrany státu*.¹⁸⁷

Začátek ve funkci byl spojen s detailním seznamováním se s armádou a všemi složkami resortu. Agrární deník *Večer* hodnotil 19. 8. 1935 armádní manifestace na Slovensku jako velmi povedené: „*Ministr národní obrany Machník se zastavil při závěrečných cvičeních na pozvání zástupců města v Senici... Ministr vyslovil přesvědčení, že 'na celém světě není síly, která by nás o svobodu a demokracii mohla připravit a která by dovedla rozrušit Československou republiku... Na bratrském Slovensku často se hledají*

¹⁸² Klatovský kraj z 8. června 1935, s. 1.

¹⁸³ Jaroslav ROKOSKÝ, *Kdo po Švehlovi? Tichý zápas o nástupnictví v agrární straně*, in: Svět historie. Historikův svět. Sborník profesoru Robertu Kvačkovi, Liberec 2007, s. 332 - 333.

¹⁸⁴ Karel Trapl (* 31. 3. 1881 Chrudim, + 7. 4. 1940 Praha) - vystudoval právnickou fakultu UK a posléze působil na poštovním ředitelství v Praze. Od roku 1926 byl prezidentem Poštovního šekovního úřadu, který přebudoval na Poštovní spořitelnu a stal jejím prvním guvernérem. Ministrem financí byl v letech 1931 - 1936. Údaje podle: Antonie DOLEŽALOVÁ, Rašín, Engliš a ti druzí. Československé státní rozpočty v letech 1918 - 1938, Praha 2007, s. 158.

¹⁸⁵ Detailněji: Karel STRAKA, *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*, Praha 2007, s. 44 - 45.

¹⁸⁶ Igor LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem. Benešova cesta k Mnichovu*, Praha 1999, s. 60.

¹⁸⁷ J. LUKÁŠKOVÁ, *Bohumír Bradáč* (diplomová práce), dostupná na: <http://www.jicinsko.cz/lsk/03/lsk0322.htm#032-64> (staženo 10. června 2008).

příčiny, abychom si vzájemně nerozuměli...Všechny nás musí pojit láska k vlasti a demokracii.“¹⁸⁸ O týden později psaly stejné noviny o dalším Machníkově slovenském projevu, tentokrát v Košicích na závěrečných cvičeních vojsk zemského velitelství: „*Ducha naše armáda má, technickou výzbroj jí dáme. Je dobře, že za demokratickým programem našeho prezidenta jsme se snažili předcházeti dobrým příkladem jako rozséváči míru a pokoje; za 16 let po světové válce však vidíme, že náš dobrý úmysl nebyl pochopen. Jsou kolem nás státy, které si nevzaly ponaučení z krvavé lázně. Tak nezbylo nic jiného, než vybudovati silnou armádu.*“¹⁸⁹

V říjnu 1935 na jednání branného výboru Poslanecké sněmovny poprvé Machník mluvil o důležitosti pohraničních opevnění celé země, které se mělo stát překážkou před případnou cizí agresí. Informace přejal i agrární tisk, protože otázka jistoty bezpečných hranic byla podle Machníka propojena s fungováním venkova a poctivých českých zemědělců. A samozřejmě to samozřejmě byla i otázka nacionální a složení obyvatelstva. „*Musíme mít v pohraničí nejen stálá opevnění, ale také v první řadě spolehlivé české lidi. A kdo je stálejším spolehlivějším živlem státním nežli český zemědělec? Už tím, že je vázán na půdu, je živlem nepohyblivým, který neopouští místo svého pobytu. A toho právě v pohraničí potřebujeme... Do pohraničí musí přijít pouze lidé spolehliví, národnostně uvědomělí, nikoli lidé vlašní k našim českým, speciálně branným otázkám.*“¹⁹⁰ Vyjádřil se také o nutnosti přijmout zákon o obraně státu či vylepšení zákona o branné výchově, aby se branná výchova stala povinnou. V závěru projevu pak branný výbor vyzval, „*abychom myšlenky obrany našeho státu a demokratických řádů v něm, stejně jako nedotknutelnosti našich hranic, podřídili všechny své zájmy a odložili, co nás jakýmkoli způsobem dělí a abychom stáli pracovití, odhodlaní a svorní tam, kde toho vyžaduje bezpečnost republiky.*“¹⁹¹

4.3. Nejvyšší rada obrany státu

Nejvyšší rada obrany státu (NROS) byla inspirována Francií a tamnější armádou. Oficiálně vznikla 6. října 1933 po předchozích velmi dlouhých a komplikovaných jednáních. Hlavním iniciátorem vzniku bylo Ministerstvo národní obrany. Členy NROS se stali generální

¹⁸⁸ Eva BROKLOVÁ, Michal PEHR, Josef TOMEŠ, *Agrárníci, národní demokraté a lidovci v druhém poločase první Československé republiky*, Praha 2008, s. 97 - 98.

¹⁸⁹ Tamtéž. Srov. též Národní archiv (dále jen NA), f. Fond Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv, Praha - výstřižkový archiv I, kart. 3531 Machník Fr., Venkov z 27. srpna 1935.

¹⁹⁰ Klatovský kraj z 26. října 1935, s. 3.

¹⁹¹ APS, Archiv Federálního shromáždění, Poslanecká sněmovna IV, Výbor branný, Projev ministra národní obrany Františka Machníka na 2. schůzi branného výboru 16. října 1935.

inspektor branné moci i náčelník Hlavního štábu. Vedle nich pak do prvního kolegia NROS jmenoval prezident Masaryk zástupce ministerstev národní obrany, zahraničních věcí; financí; pošt a telegrafů; průmyslu, obchodu a živností; železnic a zákonodárství a organizace správy.¹⁹²

František Machník po vzniku první vlády Milana Hodži (5. 11. 1935) upozornil právě ministerského předsedu, že s koncem druhé vlády Jana Malypetra v červnu 1935 skončilo i několik ministrů, kteří z titulu své funkce působili v NROS a že je třeba kolegium obranného orgánu nově ustanovit. Řádnými členy byli tedy na Machníkův návrh respektive v konečné fázi na návrh předsedy vlády jmenování ministr železnic Rudolf Bechyně, ministr zahraničí Edvard Beneš, ministr pošt a telegrafů Emil Franke a ministr pro sjednocení zákonodárství Jan Šrámek. Ministerstvo národní obrany samozřejmě zastupoval ministr sám. K tomu navíc byl prezident požádán, aby se členy NROS stali také ministr vnitra Josef Černý, ministr financí Karel Trapl a ministr průmyslu, obchodu a živností Josef Václav Najman.¹⁹³ Prezident Masaryk jmenoval členy NROS 21. listopadu 1935.¹⁹⁴ Oprávněnost tohoto požadavku se ukázala v příštích letech a Machník měl podíl na zvýraznění působnosti NROS v celém státním aparátu.¹⁹⁵ Nejvyšší rada obrany státu samozřejmě měla zásadní podíl nejen na vyzbrojování celé armády, ale i na strategii zbrojního průmyslu a jeho případných přesunech na Moravu či Slovensko.¹⁹⁶ Od 20. února 1936 do 13. září 1938 se konalo celkem 22 jednání kolegia NROS.¹⁹⁷

Po smrti Bohumíra Bradáče a zvolení Rudolfa Berana novým řádným předsedou strany dochází k dalším změnám i v celé vládě. Její dosavadní předseda Jan Malypetr na vlastní žádost (protože nahrazoval Bradáče v čele Poslanecké sněmovny) dobrovolně opouští úřad.¹⁹⁸ 5. listopadu 1935 je tedy jmenován kabinet nový, do jehož čela se opět postavil představitel agrární strany, ale poprvé v dějinách první republiky Slovák - Dr. Milan

¹⁹² Přehled všech členů Nejvyšší rady obrany státu v letech 1933-1939 srov. K. STRAKA, *Československá armáda*, s. 138 - 139.

¹⁹³ Tamtéž, s. 26.

Machníkovo zdůvodnění změny členů srov. NA, f. Předsednictvo ministerské rady (dále jen PMR), kart. 629, dopis Františka Machníka Milanu Hodžovi z listopadu 1935 s návrhem změn členů NROS.

¹⁹⁴ Tamtéž, dopis T. G. Masaryka Milanu Hodžovi z 21. listopadu 1935 o jmenování ministrů členy NROS.

¹⁹⁵ K. STRAKA, *Československá armáda*, s. 27.

¹⁹⁶ A to z důvodů strategických - ohrožení Německem, ale i vnitrostátních - snaha decentralizovat průmysl a pozvednout hospodářsky Slovensko. Detailnější pohled na práci NROS a vyzbrojování nabízí studie: Karel STRAKA, *Nejvyšší rada obrany státu a československý zbrojní průmysl v letech 1936 - 1938*, *Historie a vojenství* LV, 2/2006, s. 4 - 24.

¹⁹⁷ K. STRAKA, *František Machník*, s. 94. Detailní pohled na jednání NROS v nejkřizovějších letech přináší tendenčně sice zabarvená, ale faktograficky velmi přesná kniha: František NESVADBA, *Proč nezahřměla děla*, Praha 1986, s. 111 - 121.

¹⁹⁸ Jaroslav ROKOSKÝ, *Jan Malypetr: prvorepublikový premiér a Národní soud v roce 1947 (I. část)*, *Střední Evropa* 14, 82/1998, s. 103.

Hodža.¹⁹⁹ Ten měl oproti vedení své strany mnohem užší vazby na „Hrad“ a také se odlišoval tím, že nevlastnil velkostatek a kladl větší důraz na družstevnictví.²⁰⁰ V programovém prohlášení své vlády slíbil, že bude navazovat na práci svého předchůdce.²⁰¹ František Machník zůstal ministrem národní obrany.²⁰²

4.4. Volba prezidenta Beneše a vztahy s ním

Dne 14. prosince 1935 abdikoval prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk ze zdravotních důvodů svou funkci. Skončila jedna éra Československa. Coby vrchní velitel veškeré branné moci vydal svůj poslední *Armádní rozkaz prezidenta republiky*, spolupodepsaný ministrem národní obrany Františkem Machníkem. Celým rozkazem se neslo přání, aby armáda pokračovala v demokratickém duchu, byla obranou samostatnosti, ale zároveň dobrou školou života všech občanů. Celý národ a celá republika má stát za ní a pak se nikdy nemusí obávat o svoji budoucnost.²⁰³ Volba nového prezidenta měla být jasnou

¹⁹⁹ Milan Hodža (* 1. 2. 1878 Sučany u Martina, + 27. 6. 1944 Clearwater, USA) - slovenský politik, novinář, publicista a československý diplomat a politik. Už před první světovou válkou ho pojilo velké přátelství s následníkem trůnu Františkem Ferdinandem, který byl odpůrcem maďarského separatismu nahloďavajícího jednotu habsburské říše. Hodžovi se mimo jiné podařilo jeho prostřednictvím dosáhnout propuštění A. Hlinky a jeho znovuvvedení do úřadu. Smrtí následníka ovšem naděje vzaly za své. Hodža za 1. světové války působil ve Vídni a měl renomé i jako tvůrce agrárního programu Slovenské národní strany, což ho předurčilo k významné roli i v poválečné agrární straně. Po vzniku Československa se však nejprve stal vyslancem v Budapešti (1918 - 19). Od roku 1918 až do konce první republiky byl Hodža poslancem parlamentu a zároveň vedoucím činitelem agrární strany na Slovensku. Úzce spolupracoval s A. Švehlou. Po návratu z Budapešti byl v prosinci 1919 a potom ještě 1926 jmenován ministrem pro sjednocení zákonů a organizace správy. Současně od založení Komenského univerzity v Bratislavě na ní působil jako profesor novodobých dějin. V letech 1922 - 26 a 1932 - 35 byl ministrem zemědělství. V roce 1925 založil Čs. akademii zemědělskou a stal se jejím předsedou. Zastával i další ministerské funkce, mimo jiné byl v letech 1926 - 29 ministrem školství a národní osvěty. Hodžovou politickou koncepcí bylo vybudování středoevropské federace. Od vzniku Československa nedůvěřoval garancím velmocí, ani Společnosti národů. Hlásal a organizoval hnutí za federaci všech států ležících mezi Německem a Ruskem, od Baltu až po Egejské moře. Jeho plány ve 30. letech vykrystalizovaly do užší a schůdnější koncepce úzké spolupráce Československa, Maďarska a Rakouska, kde velkou roli měla hrát velmocenská vazba na Itálii. V letech 1935 - 38 stanul Hodža v čele československé vlády a jako premiér se upřímně snažil o dohodu s německým obyvatelstvem. Československá vláda poté pod nátlakem tehdejších vlád Anglie a Francie přijala berchtesgadenské podmínky. To vyvolalo velké demonstrace a pád Hodžovy vlády. Po Mnichovu odjel Hodža do francouzského exilu. Spolupracoval úzce se Štefanem Osuským a zůstal v opozici proti E. Benešovi. Tomu se ale podařilo Hodžu postupně vyřadit. Hodža pak v roce 1941 odcestoval do USA a pokračoval tu v politické činnosti, která rozhodně nebyla podle představ londýnského exilu. Hodža mohl totiž jen stěží akceptovat Benešův postoj a to jak k agrární straně (vrcholící nakonec jejím zákazem), tak také jeho zahraničněpolitickou koncepcí, která směřovala do područí Sovětského svazu. Údaje převzaty: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 13. prosince 2010).

²⁰⁰ V. PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny I.*, s. 265.

²⁰¹ Programové prohlášení I. vlády Milana Hodži, přednesené v Poslanecké sněmovně Národního shromáždění 6. listopadu 1935. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cz/1918-1938-csr/milan-hodza-1/programove-prohlaseni-28020/> (staženo 20. dubna 2009).

²⁰² K premiérství Milana Hodži srov. Robert KVAČEK, *Milan Hodža jako premiér (Glosy k prvnímu vládnímu období 1935-1937)*, in: Miroslav PEKŇÍK (eds.), *Milan Hodža. Štátník a politik*, Bratislava 2002, s. 235 - 243.

²⁰³ *Armádní rozkaz prezidenta republiky*, v Lánech 14. prosince 1935. Citováno podle: *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*, Praha 1938, s. 9.

formalitou, ovšem postoj agrárníků k Edvardu Benešovi zažíval jeden ze svých problémových výkyvů (posílený navíc listopadovou volbou nového předsedy strany Rudolfa Berana), takže se objevila možnost kandidatury váženého univerzitního profesora Bohumila Němce. Po velkých tahanicích a zákulisních bojích nakonec diplomacie Milana Hodži přinesla agrární podporu Edvardu Benešovi a jeho zvolení prezidentem 18. prosince 1935. Nová hlava státu byla zvolena hned v prvním kole 340 hlasy ze 440 možných (poslanci a senátoři dohromady).²⁰⁴ Proti stála SdP a Národní sjednocení. Republikánská strana tedy Beneše nakonec podpořila, ovšem jízva, především z prezidentovy strany, už navždy zůstala.²⁰⁵ Agrárníci sehráli zásadní, v mnohém problematickou a dodnes diskutovanou roli.²⁰⁶ Machník se k prezidentským volbám z roku 1935 vyjádřil v jednom z poválečných výsledků, kde potvrdil jednání Milana Hodži s luďáky o společném kandidátovi. O možných jednáních s Henleinovci neměl žádné poněti, neboť nepatřil k tzv. politickým ministrům. Proto se ani žádných předvolebních diskusí nezúčastnil. Podle svých slov až ráno v den volby z novin zjistil, že kandidatura profesora Němce odpadla. Poté následovala schůze poslaneckého klubu Republikánské strany, kde bylo všem jejím zákonodárcům oznámeno, že prezidentem mají volit Edvarda Beneše.²⁰⁷ To se stalo a na Hradě došlo k velkému střídání stráží.²⁰⁸ Ještě 18. prosince 1935 vykonal Edvard Beneš coby nový nejvyšší velitel přehlídku čestné rotý na třetím nádvoří Pražského hradu. Jeho průvod byl tvořen nejvyššími ústavními i vojenskými činiteli včetně ministra národní obrany Františka Machníka.²⁰⁹ Ten si tedy musel zvyknout na nové vrchního velitele ozbrojených sil, jehož však už znal z předchozí politické činnosti. Machníkův vztah k Edvardu Benešovi byl velmi různorodý. Někteří lidé ho považovali za Benešovce.²¹⁰ Jeho dcera naopak říkala, že Beneše rád neměl, ale respektoval ho. V této souvislosti měl Benešovi jednou říci, že až přijde válka, budou to pro tu jeho (myšleno Machníkovu) nádhernou armádu jatka.²¹¹ Bezesporu lze ale říci, že Edvard Beneš byl coby prezident republiky pro Františka Machníka ve věcech vojenských obrovskou oporou. Jedním

²⁰⁴ Stenografický záznam společné schůze Poslanecké sněmovny a Senátu k volbě prezidenta 18. prosince 1935 srov. <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm> (staženo 3. září 2008).

²⁰⁵ Detaily k prezidentské volbě 1935 přináší Antonín KLIMEK, *Boj o Hrad 2. Kdo po Masarykovi?*, Praha 1998, s. 425 - 476. Trefná je bohužel autorova poznámka na straně 476 - ani jedna ze stran, které se stavěly proti Benešovi (byť ho nakonec podpořily), nebyla po květnu 1945 v Československu povolena...!

²⁰⁶ Postoje agrárníků k prezidentské volbě srov. Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky II.*, s. 568 - 574; Vladimír V. DOSTÁL, *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998, s. 186 - 194.

²⁰⁷ ABS, f. Sbírka různých písemností (1. část), sign. S-180-3, list 67, Výpověď Františka Machníka ze 7. února 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

²⁰⁸ Antonín KLIMEK, *Prosinec 1935 - střídání na Hradě*, Střední Evropa 13, 71/1997, s. 9 - 19.

²⁰⁹ Vladimír BYSTROV, *Osud generála. Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského*, Praha 2007, s. 368.

²¹⁰ Srov. ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Rudolfa Berana ze 4. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Tamtéž, sign. 305-214-1, Výpověď JUDr. Josefa Černého z 3. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

²¹¹ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005.

z vrcholů této spolupráce byl určitě *Zákon na obranu státu* z roku 1936. Edvard Beneš ovlivňoval vojenské záležitosti v *Nejvyšší radě obrany státu* už jako ministr zahraničních věcí. Svým postavením přispíval k zajištění potřebných financí pro armádu. V létě 1934 prosadil, aby armáda dostala ihned miliardu korun a další ji byla přislíbena na následující rok. Některé její členy to přivádělo k úvahám, že Beneš dělá pro armádu více než ministr obrany Bradáč.²¹² Když byl Beneš zvolen prezidentem, vložil se do vojenských věcí ještě aktivněji. Celé obranné přípravy Československa dostaly nový a silný impuls. Dokonce se dá říci, že na poli vojenských příprav se Benešovi podařilo vykonat viditelně mnohem více, než na tom diplomatickém.²¹³ Dne 20. března 1936 poprvé řídil jednání NROS a vojáci ho v pravidelných audiencích chodili informovat o armádních záležitostech. Pro Beneše se armáda a obranyschopnost celého Československa staly stěžejními záležitostmi. Prezident navštívil mnoho vojenských cvičení a manévřů. Rozhlasovým projevem podpořil i *Půjčku na obranu státu*²¹⁴ a popularizoval armádu a vojenství při každé příležitosti.²¹⁵ Bezesporu se mu podařilo zlepšit obraz armády u československé veřejnosti.²¹⁶ Zmíněná *Půjčka na obranu státu* se stala obrovským aktem podpory příprav obrany Československa. V květnu 1936 ji jako mimořádnou půjčku vypsala vláda Milana Hodži a do září 1938 vynesla víc než půl miliardy tehdejších československých korun.²¹⁷ I pro Machníka byla aktem velmi významným. Sám na ni složil všechny peníze, které měla rodina k dispozici.²¹⁸ Sám Machník po válce hodnotil svůj vztah k Benešovi, respektive spolupráci s ním. V kontextu druhé světové války považoval čas spolupráce s prezidentem za krásnou dobu, kdy společně s ním a pod jeho přímým vedením urychleně budovali obranu státu. Protektorátní výrok, že před Benešovou londýnskou činností sklání klobouk, pak zopakoval a přiznal i v dalších německých výsleších

²¹² Pavel ŠRÁMEK, *Podíl Edvarda Beneše na výstavbě československé armády ve třicátých letech*, Dějiny a současnost 22, 4/2000, s. 31.

²¹³ Jindřich DEJMEK, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938*, in: Jan NĚMEČEK (eds.), *Mnichovská dohoda - cesta k destrukci demokracie v Evropě*, Praha 2004, s. 17 - 18.

²¹⁴ Velmi detailní pohled na celkové financování prvorepublikové armády nabízí Jan PAVEL, *Velikost a struktura výdajů na národní obranu v Československu v letech 1918-1938*, Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 7/2004, Praha 2004. Srov. též Jan PAVEL, *Financování československé armády v letech 1934 až 1939*. Historie a vojenství LIII, 1/2004, s. 4 - 22.

Výdaje státního rozpočtu ČSR na armádu lze nalézt také na <http://armada.vojenstvi.cz/> (staženo 10. února 2009).

²¹⁵ Richard VAŠEK (ed.), *Prezident Beneš v letech 1935 - 1938*, Praha 2008, s. 49 - 51.

²¹⁶ Připomeňme například knihu, kterou uspořádala Vojenská kancelář prezidenta republiky: *Armáda, brannost národa a obrana státu (projevy presidenta dr. Edvarda Beneše)*, Praha 1937. Do ní kromě generálů Krejčího a Srového napsal příspěvek i ministr národní obrany František Machník a nazval ho „*Vytrvejme v práci pro obranu státu!*“.

²¹⁷ Edvard Beneš sám na ni přispěl částkou 100 000 Kč. J. DEJMEK, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov*, s. 19.

²¹⁸ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005.

a evidentně mu při rozsudku přitížil a byl jedním z důvodů, proč byl Machník nacisty odsouzen k smrti.²¹⁹

Co dočinění měl Machník samozřejmě i s dalšími osobnostmi armády. Ludvíka Krejčího²²⁰ si vážil jak Machníkův předchůdce Bohumír Bradáč, tak i Machník samotný. Sice nelibě nesl zvyšující se pravomoce náčelníka Hlavního štábu, spojené se zvyšujícím se zbrojením, avšak proti generálovi nikdy nevystupoval a vždy ho velmi vysoce hodnotil.²²¹ Kromě Krejčího se Syrovým měl Machník co dočinění i s přednostou Vojenské kanceláře prezidenta republiky, generálem Silvestrem Bláhou. Ten v červenci 1935 z pověření prezidenta Masaryka navštívil Černínský palác, aby Edvardu Benešovi ještě jako ministru zahraničí nastínil situaci v československé armádě. Jeho posudek rozděloval velitelský sbor do tří skupin, přičemž ta první byla nazvána „*nacionalisté, ochotní jít pro národ i proti vládě*“ a zaujímala 20% celkového stavu. Její členové nebyli personifikováni, ale měli mít blízko k agrární straně a ministru obrany Machníkovi.²²²

Rok 1935 se tak stal pro Františka Machníka přelomovým. Ve svých 49 let nastoupil na post jednoho z nejdůležitějších mužů ve státě. Bylo to přijetí funkce v nejnebezpečnějších časech republiky a vyhlídky na úspěch v případné válce s nacistickým Německem nebyly valné. Československá republika fakticky prožívala zlomový rok, který se projevil zejména nástupem SdP ve volbách do poslanecké sněmovny v květnu, prosincovou abdikací prezidenta Masaryka a volbou nové hlavy státu Edvarda Beneše. Byl to přelom jak pro stát a jeho občany, tak i zlom v životě Františka Machníka.²²³

Státní rozpočet 1936 připravil ministru financí Karlu Traplovi mnoho starostí, protože výdaje šly obrovským tempem nahoru. Samozřejmě, že zásadní podíl na tom měly obrovské výdaje ministerstva národní obrany.²²⁴ Bylo to jakési předznamenání náročného ministerského období Františka Machníka. Jediné, co mohl považovat za skoro jisté, byly dubnové padesáté narozeniny. Jinak si ani nedokázal představit, jaké události před ním stojí.

²¹⁹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

²²⁰ Armádní generál Ludvík Krejčí (* 17. 8. 1890 Tuřany, + 9. 2. 1972 Ústí nad Orlicí) - za první světové války prošel rakousko - uherskou armádou, v květnu 1917 padl do zajetí a přihlásil se do československých legií v Rusku. Po válce velitel různých divizí, v roce 1933 Zemský vojenský velitel v Košicích. Od 30. listopadu 1933 do 1. března 1939 náčelník Hlavního štábu československé armády. Za mobilizace na podzim 1938 hlavní velitel československé branné moci. Za války několik měsíců vězněn, po ní přeložen do výslužby. Po únoru 1948 byl degradován na vojína v záloze a musel se živit jako dělník. V roce 1990 rehabilitován. Údaje z: <http://www.libri.cz/database/kdo20/main.php> (staženo 13. prosince 2010).

²²¹ Jiří FIDLER, *Generálové legionáři*, Brno 1999, s. 158.

²²² Další dvě byly nazvány „*nacionalisté, ale do krajnosti poslušní demokratické vlády (40%)*“ a „*masarykovci, kteří nikdy proti vládě nepůjdou (40%)*“. J. FIDLER, *Generálové legionáři*, s. 36 - 37.

²²³ Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky II.*, s. 577.

²²⁴ A. DOLEŽALOVÁ, Rašín, *Engliš a ti druzí*, s. 164.

Po celý tento rok Hlavní štáb, ministerstvo i Machník sám usilovali o zvyšování počtu důstojníků v československé armádě. V kontextu zhoršení mezinárodní situace branné síly signalizovaly, že je potřeba se připravit na všechny možné varianty vývoje evropských vztahů a dokonce i na ohrožení státu. Počet důstojníků podle odborného názoru MNO již nedostačoval. Projednávání v NROS i předsednictvu ministerské rady²²⁵ sice nebylo bez problémů, ale nakonec daly oba orgány státní správy svůj jasný souhlas. Dne 9. července 1936 ministerská rada rozhodla o navýšení počtu vojenských osob. Počet služebních míst tak dosáhl 13 646 pro důstojníky z povolání a 8815 pro rotmistry. Původní požadavky vojenské správy byly tímto ještě o několik stovek míst překonány. Jak píše Karel Straka, toto zvýšení počtu „lidských zdrojů“ v armádě bylo pro budoucnost zcela zásadní.²²⁶

4.5. Zákon na obranu státu

Projednávání *Zákona na obranu státu* na půdě Poslanecké sněmovny Národního shromáždění v dubnu 1936 se stalo důležitým milníkem v ministerské kariéře Františka Machníka. Po zprávách výborů zahájil diskusi nad návrhem zákona dlouhým a přesvědčivým projevem.²²⁷ Hned na začátku zdůraznil, že vedle ústavy považuje tento zákon za prakticky nejdůležitější pro Československo, aby neztratilo svou státní samostatnost.²²⁸ Poděkoval svým předchůdcům v úřadě, celé armádě, veřejnosti, školství, ale i tisku. Celý zákon označil za „magnu chartu naší obrany“.²²⁹ Klíčovou se stala i pasáž, v níž kritizoval Společnost národů: „Svaz národů nemá své organizované moci, aby mohl zameziti válečné útoky. Proto každý stát, který chce svému obyvatelstvu zajistiti pokoj a mír, došel k přesvědčení, že musí se především starati o svou obranu sám. I my jsme došli k tomuto závěru. A tu nám velí prostý lidský rozum: Chraňme se, ozbrojme se, opevněme se, abychom nebyli někdy nepřitelem nenadále přepadeni!“²³⁰ Je ironií, že někteří českoslovenští spojenci v té době snižovali výdaje na obranu a hrozby bagatelizovali. Celý Machníkův projev provázely hlasité výkřiky

²²⁵ Předsednictvo ministerské rady (též prezidium ministerské rady) - orgán bezprostředně podléhající předsedovi vlády jako reprezentantovi vládního sboru. Bylo prostředníkem mezi ministerstvy a vládou, mezi vládou a Národním shromážděním a mezi Národním shromážděním a prezidentem republiky. Předkládalo osnovy zákonů a vládních nařízení, mezinárodní smlouvy. Zajišťovalo veškerou přípravnou a pomocnou agendu při jednáních kabinetu. Srov. Jan DOBEŠ, Jan JANÁK, Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 355.

²²⁶ K. STRAKA, *Československá armáda*, s. 57

²²⁷ Celý Machníkův projev byl otištěn v knize: František BERDYCH (ed.), *Obrana státu a naše politické strany*, Praha 1937, s. 15 - 19. K dispozici také na: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/039schuz/s039005.htm> (staženo 3. března 2010).

²²⁸ F. BERDYCH (ed.), *Obrana státu*, s. 15.

²²⁹ Tamtéž, s. 17.

²³⁰ Tamtéž, s. 16 - 17.

poslanců KSČ, kteří museli být umravňováni. Svou řeč zakončil apelem na poslance: „*Slavná sněmovno! Jménem vlády obracím se k vám, zástupcům všeho obyvatelstva, povoláním ústavou k nejvyšší funkci zákonodárné a kontrolní, a prosím, aby tato osnova, pečlivě po řadu let sdělávaná, výbory ústavněprávním a branným doplněná, byla přijata tak, aby přátelé i nepřátelé viděli, že svůj stát máme rádi a že k jeho obraně jsme rozhodnutí učiniti vše.*“²³¹ Většina poslanců vyjma komunistických ho odměnila dlouhým potleskem.

Následně proběhla dlouhá diskuse, kdy každý řečník mohl mluvit až 60 minut. Ze strany poslanců KSČ zazněla kritika zákona a návrhy na jeho úpravy a změny. Klement Gottwald při hodnocení dobrovolných branných organizací označil Selské jízdy jako „*Selskou jízdu poslance Machníka, ovládanou reakcionáři a fašisty*“ a žádal odebrání zbraní těmto organizacím.²³² V půl deváté večer schůze skončila a pokračovala další den, ve středu 29. dubna 1936. Poslanec za Národní sjednocení Vojtěch Holeček ministra obrany pochválil za energii, kterou věnoval přípravě a prosazení zákona, který podle jeho mínění měla mít republika už od prvních let svého života.²³³ Komunisté naopak byli výrazně proti většímu zbrojení. Klement Gottwald v roce 1936 tvrdil, že schvalovat zbrojení současné vlády (tj. Hodžovy) je naprosto nesprávné a z dělnického pohledu nepřijatelné.²³⁴ Zajímavé a pro budoucí události důležité stanovisko k zákonu přednesl poslanec *Bund der Landwirte* Wolfgang Zierhut: „*Stanovisko Svazu zemědělců k předložené osnově zákona jest dáno naším kladným postavením ke státu a k jeho branné moci. Osnova zákona o obraně státu patří nepochybně k nejdůležitějším zákonům, má pro stát význam životní důležitosti a ukládá obyvatelstvu státu velké povinnosti a oběti. Svaz zemědělců uznává právo státu, aby připravil a opatřil vše, co jest nutné k jeho obraně... Se zřetelem na vážnost doby, na velký význam tohoto zákona pro stát a jeho národy a očekávající, že tento zákon se bude prováděti podle výroku velkého státníka Švehly o rovných mezi rovnými korektně a loyálně, udílíme této osnově zákona svůj souhlas.*“²³⁵ Schůze skončila čtením pozměňovacích návrhů v jedenáct hodin v noci. Druhý den, ve čtvrtek 30. dubna 1936 se sněmovna sešla znovu. Většina pozměňovacích návrhů z řad poslanců SdP a KSČ byla zamítnuta a těsně před obědem mohl být ministr Machník spokojen. Zákon byl schválen.²³⁶ A takříkajíc to byla radost dvojnásobná. V ten den totiž bylo ministru národní obrany padesát let.

²³¹ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/039schuz/s039006.htm> (staženo 3. března 2010).

²³² <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/039schuz/s039008.htm> (staženo 3. března 2010).

²³³ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/040schuz/s040008.htm> (staženo 3. března 2010).

²³⁴ Jacques RUPNIK, *Dějiny komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*, Praha 2002, s. 131.

²³⁵ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/040schuz/s040016.htm> (staženo 14. května 2010).

²³⁶ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/041schuz/s041005.htm> (staženo 14. května 2010).

Zákon zamířil do Senátu. Ve dnech 12. a 13. května o něm druhá parlamentní komora jednala a opět došlo na dlouhé diskuze. Nakonec však byl zákon s několika změnami schválen. Schůze senátorů skončila 3 minuty po jedenácté hodině večer.²³⁷

4.6. Machníkův výnos

Když už se náhodou o Františku Machníkově mluví nebo píše, tak velmi často v souvislosti s tzv. „Machníkovým výnosem“. Státní zakázky, které přidělovalo ministerstvo národní obrany, samozřejmě nabraly po Hitlerově nástupu k moci na intenzitě.²³⁸ Přesto, že se nejednalo o Machníkovu osobní nařízení, ministrovo jméno už navždy zůstalo s tímto problémem spojeno. Od ledna 1936 rozesílalo MNO písemné výzvy podnikům, které se chtěly ucházet o státní zakázky, především ty zbrojní. V nich bylo požadováno, aby ve firmách byla provedena jistá národnostní opatření.²³⁹

Informace rychle pronikly na veřejnost a byly velmi ostře německým tiskem zkritizovány. Machník a celé ministerstvo (a nepochybně i vláda) měli informace od agentů vojenské tajné služby, která odhalila německé špióny, kteří se snažili vyzvědět co nejvíce o československém pohraničním opevnění, případně získat jeho plány. I proto se Machník rozhodl omezit přístup především německých společností k těmto vojenským zakázkám.²⁴⁰

Němci na čele s SdP si tuto situaci nechtěli nechat líbit a snažili se věc přenést na mezinárodní pole. Jako „Machníkův výnos“ (německy „Machník - Erlaß“) byly označeny právě dopisy z 24. a 28. ledna, které MNO rozeslalo celkem 18 firmám. Kdyby tyto zadané podmínky písemně neodsouhlasily, pak by jim ministerstvo zakázku ihned odebralo.²⁴¹

Nastalý problém ovlivnil celou vnitřní politiku a stal se předmětem parlamentních interpelací na členy vlády. Vláda zdůrazňovala, že zbrojní výroba musí být spolehlivě zajištěna a to některé podniky nedodržují.²⁴² Navíc měl ministerský předseda Milan Hodža

²³⁷ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/033schuz/s033017.htm> (staženo 5. března 2010). Text celého zákona srov. http://files.koncelikj.webnode.cz/200000035-732b87425a/zakon_131_1936.rtf (staženo 21. dubna 2009).

²³⁸ Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky III.*, s. 75 - 76.

²³⁹ Počet zaměstnanců české národnosti se měl alespoň rovnat podílu státního národa na obyvatelstvu příslušné oblasti. Navíc měli být propuštěni zahraniční zaměstnanci státně nespolehliví či osoby hlásící se k nepřátelským politickým stranám. Srov. René PETRÁŠ, *Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*, Praha 2009, s. 235.

²⁴⁰ Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky III.*, s. 469.

²⁴¹ Martin ZÜCKERT, *Zwischen Nationsidee und staatlicher Realität. Die tschechoslowakische Armee und ihre Nationalitätspolitik 1918 - 1938*, München 2006, s. 263. R. PETRÁŠ, *Menšiny v meziválečném Československu*, s. 238.

²⁴² R. PETRÁŠ, *Menšiny v meziválečném Československu*, s. 238.

německým vládním stranám (jak tvrdil ministr Franz Spina) slíbit Machníkovu odvolání právě kvůli problémům se zadáváním zbrojních zakázek a jeho nahrazení jedním z ministerských přednostů, generálem Fajfrem.²⁴³ K. Henlein a celá jeho strana společně se stranou Karpatoněmeckou podali 24. dubna 1936 oficiální stížnost u Společnosti národů v Ženevě. Tvrdili, že německé firmy jsou účelově vylučovány ze státních zakázek a jde tak o záměrnou politiku Československé republiky vůči všem sudetským Němcům, jimž vláda připravila plán, „jehož provádění by mělo za následek hromadné propouštění německých zaměstnanců, hospodářskou pohromu německé menšiny a její denacionalizaci.“²⁴⁴ Ještě před podáním stížnosti stihl sudetský vůdce o Machníkově výnosu napsat i článek do anglických novin *Evening Standard*.²⁴⁵ Sám pak kritiku národnostní politiky Československa při každé návštěvě Velké Británie stupňoval.²⁴⁶ Proti Machníkovu výnosu horlil při každém setkání s anglickými politiky, jak ve své zprávě informoval MZV vyslanec ČSR v Londýně Jan Masaryk 24. července 1936.²⁴⁷ Machníkův výnos navíc zajímal i anglické novináře.²⁴⁸

Výnosu se velmi detailně věnoval i bývalý přednosta právního oddělení MNO JUDr. Jaroslav Vorel v poválečném vyjádření k Machníkově obžalobě. Po dlouhých úvahách meziministerského sboru pro věci obrany státu bylo rozhodnuto, že bude působeno na držitele podniků, aby ve složení jejich personálu bylo významně zastoupeno obyvatelstvo s českou národností. Spolehlivé složení zaměstnanců, především u zbrojních podniků, mělo zajistit kvalitní průmyslovou výrobu pro potřeby obrany státu.²⁴⁹ Jasně bylo také deklarováno, že majitelé továren budou tlačeni k zjednání nápravy v případě, že národnostní podmínky budou nevyhovující.

Konkrétní realizace měla vypadat tak, že do zadávacích výnosů (řízení) na zbrojní zakázky budou vkládány tzv. národnostní podmínky. V nich se majitelům podniků nařizovaly podmínky pro zaměstnávání českých státních příslušníků, jejich dosazení na místa cizích státních příslušníků a nezaměstnávání příslušníků stran státu nepřátelských. Podle Vorla bylo MNO přesvědčeno, že tyto podmínky jsou zcela v souladu s ústavou či ustanovením

²⁴³ A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV.*, s. 393. Patrně se do této situace ale promítl i Hodžův osobní problém, že ztratil vliv na ministerstvo zahraničí, které do této doby přechodně vedl. Novým ministrem se stal Benešův oblíbenec, historik Kamil Krofta.

²⁴⁴ Robert KVAČEK, *Nad Evropou zataženo*, Praha 1966, s. 249.

²⁴⁵ Otto NOVÁK, *Henleinovci proti Československu*, Praha 1987, s. 89; Kamil KROFTA, *Z dob naší první republiky*, Praha 1939, s. 185.

²⁴⁶ R. KVAČEK, *Nad Evropou zataženo*, s. 249 - 250.

²⁴⁷ Jindřich DEJMEK, Jan NĚMEČEK (edd.), *Československá zahraniční politika v roce 1936. Svazek I. (1. leden - 31. srpen 1936)*, Praha 2003, s. 573.

²⁴⁸ Ferdinand SEIBT, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996, s. 307.

²⁴⁹ Obecně k zbrojním zakázkám v meziválečné armádě srov. Jan PAVEL, *Vojenská správa a soukromý sektor v období první republiky*, *Historie a vojenství LV*, 1/2006, s. 21 - 30.

zadávacího řádu z roku 1920. Podle ministerstva nebyla porušována ani menšinová práva občanů jiné národnosti, která byla zaručována mezinárodní smlouvou z roku 1919.

V lednu 1936 tyto podmínky MNO uplatnilo při soutěži na dodávku vlněného a polovlněného zboží pro armádu. Firmy byly těmito výnosy uvědomeny. Kromě ceny a množství materiálu měla firma zajistit, že národnostní podmínky složení personálu začne ihned provádět a do dvou let je ukončí.²⁵⁰ Tento postup ministerstva byl okamžitě napaden sudetoněmeckou stranou, která zahájila dlouhodobou kampaň. Německé odbory nejprve požádaly o pomoc své ministry ve vládě, ale Machník řekl jasně, že zakázky budou zadávány jen takovým podnikatelům, jejichž pozitivní poměr ke státu je zaručen.²⁵¹ Nato přišla parlamentní reakce zákonodárců za SdP - interpelace předsedy vlády. Poslanci Kundt, Neuwirth a Sandner jménem celého poslaneckého klubu ve své naléhavé stížnosti z 1. února 1936 uvedli, že ministerstvo obrany při zadávání vojenských dodávek provádí úkony, které odporují ústavě a smlouvě na ochranu menšin. Následuje dlouhé zdůvodnění toho, jak ministerstvo pochybilo a hlavně jak diskriminuje německé firmy. Nakonec je Milanu Hodžovi položeno šest otázek, jak hodlá situaci řešit a hlavně napravit.²⁵² Ministerský předseda na tuto interpelaci odpověděl 2. března 1936 prohlášením, v němž uvedl: *„Jest přední snaha vlády, aby byla opatřena práce a zmírněna bída obyvatelstva ve všech krajích republiky, postižených nezaměstnaností; v tom směru věnuje vláda stejnou péči všem obyvatelům a krajům bez rozdílu národnosti. V těchto intencích postupují všechny resorty a stejně tak postupuje i ministerstvo národní obrany, rozepisujíc a zadávajíc dodávky v největší míře, pokud to ovšem finanční prostředky dovolují. Dodávky rozdělují se všem krajům. Při tom ovšem má vojenská správa na starosti nejen povinnost opatřiti potřebný materiál, nýbrž i povinnost starati se, aby nerušená výroba důležitých věcí pro armádu byla zajištěna nejen v době míru, nýbrž i v dobách vážných. O to se stará ministerstvo národní obrany od převratu. V četných případech se setkala akce ta u průmyslových podniků s porozuměním. V některých případech nepotkala se však s dostatečným porozuměním a proto muselo ministerstvo národní obrany v zájmu obrany státu důrazněji upozorniti na tyto okolnosti. Zdůrazňuji, že jde o úpravu a nápravu přirozenou cestou, vývojem a že tu nejde rozhodně o žádné propouštění násilné nebo dokonce hromadné, které by směřovalo proti jakékoli menšině. Lhůta výnosem stanovená má význam pouze evidenční. Proto se prodlužuje od případu k případu, jestliže*

²⁵⁰ ABS, sign. 305-214-1, Vyjádření JUDr. Jaroslava Vorla z 24. dubna 1946. Srov. též A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV.*, s. 419.

²⁵¹ A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV.*, s. 420.

²⁵² http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0288_00.htm (staženo 3. května 2010).

*přirozeným postupem nebylo možno podmínku splniti. Nelze tedy mluvit o porušení platných zákonů nebo o porušení menšinových práv zaručených mírovými smlouvami.*²⁵³

Reagoval samozřejmě i německý tisk a to nejen ten podléhající SdP. Vorel uvádí dlouhý soupis článků, které rozebíraly a kritizovaly tzv. Machníkův výnos. Lze citovat některé nadpisy, přeložené do češtiny: *Machník trvá na dodávkovém výnose*. (Prager Tagblatt, 29. ledna 1936), *Tak jezdí Machníkovi dragouni...* (Textilarbeiter Zeitung, 26. ledna 1936), *Kam kráčíš, Machníku? Má býti armáda snižována k tomu, aby připravila německé dělníky o chleba?* (Sozialdemokrat, 28. ledna 1936), *Machníková Dragonáda proti Němcům*. *Počesťovací výnos ministra obrany*. (Deutsche Presse, 30. ledna 1936).

Vorel připomněl i protestní schůze, které SdP zorganizovala v nejméně 130 obcích. 24. dubna 1936 pak strana podala stížnost u Společnosti národů (SN) v Ženevě. Podepsalo ji všech 44 poslanců a 23 senátorů SdP. Tuto stížnost pak vydalo karlovarské nakladatelství Karla Hermanna Franka²⁵⁴ i knižně. Generální tajemník SN tuto stížnost zaslal československé vládě.²⁵⁵ Ta odpověděla 31. srpna a uvedla, že mj. 19. 6. přijala usnesení, podle kterého se nesmí klást podmínky týkající se národnosti zaměstnanců a z národnostních důvodů nesmí být nikdo propuštěn. To totiž byl hlavní bod kritiky ze strany výboru pro menšinové otázky Společnosti národů.²⁵⁶ Problém Machníkovy výnosu samozřejmě musel zajímat i prezidenta republiky Edvarda Beneše. Kromě kuloárních řečí, že Machník je vlastně pouhou loutkou v rukách prezidenta,²⁵⁷ reagovala Kancelář prezidenta republiky především na novinový článek z 12. února 1936, který vyšel v časopise *Zeit* pod názvem „Machnik und Genf“. Beneš si od ministerstva zahraničních věcí vyžádal zprávu, jestli není výnos v rozporu s menšinovými klauzulemi mírových smluv. Kroftův úřad vypracoval obsáhlou analýzu. V ní tvrdí, že neexistuje žádný problém s tzv. státní spolehlivostí, neboť o té se v mezinárodních smlouvách vůbec nehovoří. Nic nemůže státu zabránit tuto státní spolehlivost vyžadovat. Státně nespolehlivým může být Čech jako Němec. I požadavek MNO na národnostní klíč zaměstnanců lze uvést do souladu s minoritní smlouvou, pokud bude používán proti

²⁵³ http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0339_00.htm (staženo 3. května 2010).

²⁵⁴ Karl Hermann Frank (* 24. 1. 1898 Karlovy Vary, + 22. 5. 1946 Praha) - českoněmecký nacistický politik, státní ministr Protektorátu Čechy a Morava. Nepříliš úspěšný karlovarský knihkupec se v roce 1935 ocitl za stranu SdP v československém parlamentu. V politice sudetoněmecké strany se v září 1938 stal členem štábu ozbrojených oddílů Freikorps. Po 15. březnu 1939 státní sekretář úřadu říšského protektora, od srpna 1943 státní ministr. Nazván katem českého národa především pro své hrůzné chování během heydrichiády. 9. května 1945 se chtěl dostat s rodinou do amerického zajetí, ale byl zajat v Rokycanech a americkou stranou předán k potrestání Československu. Na základě retribučního dekretu byl postaven před soud a 22. května 1946 ve 13 hodin 29 minut veřejně popraven oběšením na Pankráci. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

²⁵⁵ ABS, sign. 305-214-1, Vyjádření JUDr. Jaroslava Vorla z 24. dubna 1946.

²⁵⁶ Detailněji: R. PETRÁŠ, *Menšiny v meziválečném Československu*, s. 239 - 240.

²⁵⁷ Srov. A. KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV.*, s. 425.

národnostním výbojům druhé strany. Co se týče nahrazování nespolehlivých zaměstnanců pracovníky pouze československé národnosti, tam MZV vidělo problém, který by se dal vyřešit jinou formulací slov. Tedy, že náhrada nespolehlivých zaměstnanců proběhne na základě respektování národnostního klíče. Závěrem však ministerstvo zahraničí jednoznačně usoudilo, že všechny podmínky výnosu jsou akceptovatelné, pokud bude důsledně dodržován národnostní klíč v jednotlivých okresech.²⁵⁸

Jednání o tzv. Machníkově výnosu čekalo na ministra zahraničních věcí Kamila Kroftu²⁵⁹ v září 1936 na zasedání valného shromáždění Společnosti národů v Ženevě, kde československý ministr zastupoval celou Malou dohodu. Ovšem tato věc mu překvapivě nepůsobila tolik problémů, jak se čekalo. Stížnost SdP by pravděpodobně byla komitétem tří smetena ze stolu, jelikož československá vláda problém dostatečně vysvětlila. Výklad z 31. srpna říkal, že listy hospodářského odboru vojenské správy neměly povahu zákona ani nařízení obecné povahy, a ani nebyly projevem oficiální vojenské akce, ale jen soukromým přáním vojenské správy.²⁶⁰ SdP však svou žalobu slíbila doplnit novými žalobami na praktické důsledky Machníkovy výnosu, a proto se její vyřešení odsunulo.²⁶¹ Sám ministr pak v cirkulárním telegramu 1. října 1936 sděloval, že Henleinovci si byli vědomi svého neúspěchu a požadavek na doplnění žádosti má celý problém jen prodloužit. Navíc Krofta vyzoroval i možnou snahu SdP o novou spolupráci. Předákům sudetoněmecké strany však jasně řekl, že tyto stížnosti ji naopak znesnadňují.²⁶² Dne 8. října pak ještě úředníkům svého ministerstva vyložil, jak schůze SN probíhala. Tzv. Machníkův výnos především nelze podle československé odpovědi považovat za výnos, ale za pouze konkrétní vojenské opatření. Ta

²⁵⁸ AKPR, f. KPR, inv. č. T263/22 Ministerstvo národní obrany - č.III., IV., 1929 - 1937, kart. 87, spis. zn. T519/36, sdělení Ministerstva zahraničních věcí Kanceláři prezidenta republiky z 9. března 1936 ohledně článku „Machnik und Genf“.

²⁵⁹ Kamil Krofta (* 17. 7. 1876 Plzeň, + 16. 8. 1945 Praha) - český historik, diplomat a politik. V roce 1894 absolvoval gymnázium v Plzni a pokračoval ve studiích v Praze i ve Vídni. Studium historie dokončil na Filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Poté působil tři roky v Ústavu pro rakouský dějepis ve Vídni a v letech 1899-1901 se věnoval studiu historie v Římě. V době vzniku Československa byl už erudovaným historikem. Roku 1919 nastoupil do diplomatických služeb mladého státu: byl vyslancem ve Vatikánu (1919-21), ve Vídni (1921-25) a v Berlíně (1925-27), od roku 1927 působil jako šéf prezidia ministerstva zahraničních věcí. Vrcholem jeho kariéry se však stal rok 1936, kdy po E. Benešovi převzal 29. února křeslo ministra zahraničí a tuto funkci zastával až do 4. října 1938. V zahraniční politice byl stoupencem Masarykovy, a především Benešovy linie. Ostatně Beneš i jako prezident zahraniční politiku do značné míry sám nadále určoval. Mnichov a poté Protektorát i pro Kroftu znamenal katastrofu a cestu k nové válce, i když také pevně věřil v obnovu Československa. Zapojil se rovněž do domácího odboje a od roku 1942 stál v čele Přípravného národního revolučního výboru. Roku 1944 byl zatčen a vězněn na Pankráci a v Malé pevnosti v Terezíně. Zemřel na útrapy věznění nedlouho po osvobození a návratu z internace. Údaje z: <http://libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 3. dubna 2011).

²⁶⁰ K. KROFTA, *Z dob naší první republiky*, s. 187.

²⁶¹ Jindřich DEJMEK, *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta*, Praha 1998, s. 76-77.

²⁶² Jindřich DEJMEK, Jan NĚMEČEK (edd.), *Československá zahraniční politika v roce 1936. Svazek II. (1. září - 31. prosinec 1936)*, Praha 2003, s. 66.

navíc po schválení *Zákona na obranu státu* ztratila na významu. Navíc představitelé SdP Hans Neuvirth a Heinz Rutha mluvili s ministrem Kroftou o možné spolupráci a snaze zachovat loajalitu československému státu.²⁶³ Československá vláda nakonec nařídila, že není možné propouštět zaměstnance jen kvůli jeho národnosti a MNO bylo nuceno návrh stáhnout.²⁶⁴ Machník s tím mohl pramálo dělat a jak po válce přiznal, vůbec se mu rozhodnutí vlády nelíbilo, proto se snažil zabránit zadávání zakázek pro německé firmy v oboru opevňovacích prací i jinak.²⁶⁵ Je otázkou, nakolik Machníkův výnos pomáhal českým a slovenským firmám v boji s „cizí“ konkurencí.²⁶⁶

Definitivně byla sudetoněmecká stížnost zamítnuta jako neopodstatněná tříčlenným výborem pro zkoumání minoritních záležitostí na zasedání SN v květnu 1937. Československé vysvětlení bylo pro Společnost národů dostačující. Československo tak dosáhlo dílčího úspěchu, který mu pomohl především u části Angličanů, neboť jedním z posuzovatelů sudetoněmecké žaloby byl i britský ministr zahraničí Anthony Eden.²⁶⁷ V Ženevě tedy řešení „výnosu“ žádnou šanci nemělo, ale vnitropoliticky vyvolalo spoustu zlé krve a vztahy rozhodně zlepšit nemohlo. Výnos byl vodou na mlýn Henleinovi.²⁶⁸

Machníkův vztah k Němcům, přestože mezi nimi měl mnoho přátel, se s vývojem evropské politiky stával čím dál tím pragmatičtější, tak jako celé ministerstvo národní obrany (MNO) muselo k těmto otázkám přistupovat velmi realisticky. Proto můžeme jasně sledovat, že se sílící zpravodajskou ofenzivou nacistické špionáže zůstávají na všech důležitých postech v centrálních československých vojenských úřadech pouze občané české národnosti. Nebyla to žádná diskriminace, ale jasný požadavek národní spolehlivosti. Zcela pravdivé je tak tvrzení, že za Františka Machníka se MNO stalo čistě československým úřadem.²⁶⁹ Přestože mu bylo po válce vytýkáno, že svá rozhodnutí měnil na nátlak poslanců SdP, opak byl pravdou. Osobně nechal pensionovat posledního vysokého důstojníka německé národnosti, plukovníka gšt. Müllera, který pracoval v prezidiálním odboru MNO. A přestože

²⁶³ J. DEJMEK, J. NĚMEČEK, *Československá zahraniční politika v roce 1936. Svazek II.*, s. 75 - 76.

²⁶⁴ P. ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova*, s. 68.

²⁶⁵ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

²⁶⁶ Srov. Antonín KLIMEK, Eduard KUBŮ, *Československá zahraniční politika 1918 - 1938. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*, Praha 1995, s. 81.

²⁶⁷ Dalšími posuzovateli byli ministři zahraničí Lotyšska a Švédska. Jindřich DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918-1938)*, Praha 2003, s. 326.

²⁶⁸ Johann Wolfgang BRÜGEL, *Češi a Němci 1918 - 1938*, Praha 2006, s. 404.

²⁶⁹ Karel STRAKA, *Souvislosti vědy a výzkumu s obranou Československé republiky. Vojenský ústav vědecký 1936 - 1938*, Praha 2006, s. 42.

po něm němečtí zákonodárci chtěli, aby ho do funkce opět vrátil, Machník neustoupil.²⁷⁰ Podobně řešil i záležitost českého zaměstnance, který posílal své děti do německé školy. Nechal ho přeložit mimo Prahu, aby děti neměly možnost německé školy navštěvovat.²⁷¹ Navíc se Machník po dohodě s představiteli Hlavního štábu a s podporou Edvarda Beneše i Rudolfa Berana zasadil i o to, aby do Vojenské akademie v Hranicích nebyli přijímáni uchazeči německé národnosti. V těchto citlivých a křehkých národnostních otázkách měl nepřehlédnutelnou podporu své strany včetně jejího předsedy, což pro něj bylo velmi důležité.²⁷² Na druhou stranu díky národnostnímu složení republiky museli mít Němci své zastoupení v Československé armádě. V roce 1937 tak 457 důstojníků a jeden generál byli německé národnosti.²⁷³

Tzv. Machníkův výnos byl důležitou etapou v životě ministra národní obrany. Rezonoval pak ještě dlouho, i po válce v procesech s bývalými agrárními politiky a ještě dnes je občas připomenut. Tak jak to učinila literární příloha deníku MF Dnes - Kavárna v dubnu 2009 v článku o světové finanční a hospodářské krizi. „...*Politické napětí poškodilo ČSR i jinak. Když vláda zahájila veřejné práce v pohraničí, které patřilo k nejpostiženějším oblastem, jen tím zhoršila vztahy s československými Němci. Veřejné práce totiž byly pohraniční opevnění. Tedy strategické objekty, tudíž ministr obrany Machník rozhodl, že tam mohou pracovat jen Češi, kteří přijížděli z vnitrozemí. To přesvědčovalo Němce, že vlastně nejsou bráni jako občané ČSR, a nahánělo je to k Henleinovi.*“²⁷⁴

Ostatní události roku 1936 probíhaly spíše na pozadí *Zákona na obranu státu* a Machníkovy výnosu. Není žádným tajemstvím, že zprávy o fungování vlády a parlamentu se po celou dobu první republiky sbíhaly na Hradě, ať už u prezidenta Masaryka, nebo posléze u Edvarda Beneše. Je jasné, že brzy se do těchto všemožných hlášení dostalo i Machníkovy jméno. Člověkem, u kterého se takovéto zprávy sbíhaly a on je pak tlumočil přímo hlavě státu, byl kancléř Přemysl Šámal. Poprvé se jméno ministra obrany v jeho zápiscích objevuje 30. března 1936. U ministra zahraničí Kamila Krofty se setkal s náčelníkem Hlavního štábu generálem Krejčím, který si mu stěžoval na Machníka a na poměry, které vládou ministerstvu. S Machníkem prý není možné komunikovat, mluví se

²⁷⁰ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

²⁷¹ K. STRAKA, *Souvislosti vědy a výzkumu*, s. 43.

²⁷² Tamtéž, s. 44.

²⁷³ J. W. BRÜGEL, *Češi a Němci 1918 - 1938*, s. 416.

²⁷⁴ Článek *Zkušenosti a omyly z velké krize, které se nám mohou hodit*, MF Dnes - Kavárna, 14. dubna 2009. Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/zkusenosti-a-omyly-z-velke-krize-ktere-se-nam-mohou-hodit-pzw-/kavarna.asp> (staženo 30. dubna 2009).

o tom, že je zcela v rukou majorů. Často není Machník v úřadu k zastížení a právě proto vládne na ministerstvu velká nespokojenost.²⁷⁵

V roce 1936 došlo také k utvoření dalších státních branných institucí a složek. Stráž obrany státu (SOS) vznikla vládním nařízením č. 270/1936 ze dne 23. října 1936. Iniciativa jejího vzniku vzešla z Ministerstva národní obrany a první jednání proběhla na jaře tohoto roku, kdy byla prezentována myšlenka zřízení nového strážního sboru. Ten měly tvořit složky ministerstva financí, pošt a telegrafů, veřejných prací, vnitra a železnic. Hlavní součástí pak tvořili příslušníci četnictva, finanční strážé a státní policie. Od léta 1938 pak jejich početní stavy doplňovali i vojáci prezenční služby z posádek v dané oblasti a také vojenští záložníci. V době míru SOS podléhala úřadům a ministerstvu vnitra. Po vyhlášení mobilizace přecházela pod velení armády.²⁷⁶

4.7. Agrárníci a armáda, branná výchova

Ve dnech 30. a 31. ledna 1936 probíhal ve Smetanově síni pražského Obecního domu řádný říšský sjezd republikánské strany. Bývalý předseda vlády a několikanásobný ministr obrany František Udržal²⁷⁷ (v té době již sedmdesátiletý) zde byl zvolen do čela sjezdové komise pro brannost a tělovýchovu. O dvacet let mladší Machník měl k Udržalovi blízko nejen díky městu Chrudimi, ale hlavně v otázkách armády.²⁷⁸ Udržal velmi oceňoval, že tato komise vůbec vznikla, neboť až doposud stranické sjezdy tuto problematiku vůbec neřešily. Machník pronášel jeden z hlavních referátů, ve kterém se danou problematikou zabíral

²⁷⁵ AKPR, f. KPR, inv. č. T263/22 Ministerstvo národní obrany - č. III., IV., 1929 - 1937, kart. 87, spis. zn. T696/36, Záznam Přemysla Šámala z 30. března 1936.

²⁷⁶ Jan JIRÁK, *Září 1938 na Šumavě a Českém lese z pohledu příslušníků praporů S.O.S. č. 8 Stříbro, č. 9 Domažlice, č. 10 Strakonice*, in: Marcel FIŠER, Jindra HŮRKOVÁ (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění* 5, Klatovy/Klenová 2008, s. 283. Detailně se jednotkám SOS věnuje ve svém třídílné publikaci historik Radan Lášek. Srov. Radan LÁŠEK, *Jednotka určená SOS I. - III. díl*, Praha 2006 - 2008.

²⁷⁷ František Udržal (* 3. 1. 1866 Dolní Roveň u Pardubic, + 25. 4. 1938 Praha) - český a poté československý agrární politik, předseda vlády. František Udržal byl v roce 1897 zvolen za Národní stranu svobodomyšlnou (mladočechy) do říšské rady a rok nato do zemského sněmu. Když se v roce 1903 se vzdal mladočeského mandátu, působil v říšské radě jako nezávislý poslanec. Roku 1907 se stal členem agrární strany a záhy vytvořil s A. Švehlou skvěle se doplňující tandem. Základní rozdělení úloh spočívalo v tom, že Udržal pracoval ve Vídni, na otevřené scéně, Švehla v Praze - a raději v zákulisí. Roku 1915 se stal Udržal předsedou agrárního klubu a když byla za 1. světové války obnovena říšská rada, stal se jejím prvním místopředsedou. Od léta 1918 byl členem Národního výboru. Udržal byl od počátku až do své smrti členem Národního shromáždění: 1918 - 35 poslancem, poté senátorem a zároveň předsedou agrárního klubu poslanců a senátorů. Několikrát stál v čele ministerstva národní obrany (1921 - 25, 1926 - 29) a v letech 1929 - 32 zastával funkci ministerského předsedy. Jeho poslední slova před smrtí v dubnu 1938 zněla prorocky: „Nedovedeme-li se bránit na bojišti, budou zase nejlepši z nás umírat na popravištích nebo ve vyhnanství.“

Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010). Srov. též Miloš CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866 - 1938*, Pardubice 2002.

²⁷⁸ P. ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany*, s. 347.

z celostátního hlediska. Závěry komise pak plénu přednesl také ministr národní obrany a delegáti s nimi vyslovili jednoznačný souhlas.²⁷⁹ V závěrečné sjezdové rezoluci z 31. ledna 1936 tak byla otázkám brannosti a tělovýchovy věnována patřičná pozornost. „Život vyžaduje, abychom se dobře vyzbrojili pro všechny případy k obraně své svobody a nezávislosti... Voláme na stráž vycvičený a vyzbrojený zdravý národ...“ Důležitý úkol v tomto ohledu měla mít kromě rodiny také škola, která má neustále zdůrazňovat důležitý úkol národní pohotovosti k obraně svobody a vlasti. Branná výchova musí být povinná a určena zákonem. Snahou republikánské strany a Machníka samotného bylo ještě více prohlubovat spolupráci se Sokolem, který byl základem veškeré tělovýchovné činnosti. Kromě toho rezoluce požadovala i zřízení poradního sboru pro brannou a tělesnou výchovu a sport za účasti všech tělovýchovných a sportovních složek.²⁸⁰ Nakonec i přísaha delegátů se nesla ve vlasteneckém duchu: „Přísaháme při památce svých předků, přísaháme při své rodné hroudě, přísaháme za sebe i za svůj celý rod, že své vlasti, Československé republice, zůstaneme věrni do posledního svého dechu, přísaháme, že budeme hájit celistvost a bezpečnost Československé republiky vždy a všude proti všem nepřítelům, cizím i domácím, všemi silami, neohroženě, i do poslední křupě své krve.“²⁸¹

V návaznosti na sjezd republikánské strany vyšla v červnu 1936 kniha *Venkov, brannost, tělovýchova a sport*, která obsahovala právě písemnou podobu jednání zvláštní komise pro brannou přípravu československého lidu. Machník a také Josef Šimon, předseda tělovýchovné a sportovní komise Říšské jednoty republikánského dorostu se ve svých obsáhlých příspěvcích věnovali právě tělovýchovné přípravě mládeže na školách nejen obecných a měšťanských, ale i na středních a vysokých, prezenční vojenské službě a obecnému vztahu mládeže k vlastní zemi, národu a mravní výchově. Machník a jeho ministerstvo zpracovali i novou koncepci branné výchovy tak, aby byla jednotná a přehledná pro všechny zainteresované subjekty. Vzpomenuto bylo i prodloužené prezenční služby na dva roky.²⁸² A když se 13. června 1936 účastnil v Chrudimi národopisné výstavy, nezapomněl v projevu zdůraznit, že možná přijdou chvíle, kdy „pak přes všechny názorové rozdíly musíme mít všichni jeden jediný zájem: svobodu státu udržet za každou cenu a za všech obětí.“²⁸³

Ve stejném roce napsal ministr národní obrany spolu s Václavem Melicharem také knihu *Brannost národa a střední škola*, která se opět věnuje branné výchově a jejímu vztahu

²⁷⁹ M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866 - 1938*, s. 227.

²⁸⁰ J. HARNA, V. LACINA (edd.), *Politické programy*, s. 250.

²⁸¹ Citováno podle: V. DOSTÁL, *Agrární strana*, s. 322.

²⁸² *Venkov, brannost, tělovýchova a sport*, Praha 1936.

²⁸³ Citováno podle: P. ŠRÁMEK, *Chrudim a František Machník*, s. 3.

k mládeži. Machník jako středoškolský profesor a ředitel (a navíc činitel Sokola) si uvědomoval, jak důležité je v žácích a studentech probouzet lásku k vlasti, ale hlavně přesvědčení, že republika se musí bránit a že toto úsilí něco stojí a musí se s ním začít od mládí. Melichar pak do knihy vnesl zkušenosti gymnaziálního ředitele a zároveň i podplukovníka v záloze.²⁸⁴ Machník a celé ministerstvo se také samozřejmě věnovali branné výchově²⁸⁵ a výchově v celé československé armádě vůbec na všech jejích úrovních.²⁸⁶ Také prezident Edvard Beneš se zajímal o stav vojenského školství a záleželo mu na jeho dobrém fungování. V tomto směru věci často konzultoval i s ministrem školství Emilem Frankem.²⁸⁷ Poslal mu dopis, jehož kopie putovala i k Machníkovi.²⁸⁸ Machník často zdůrazňoval, že branná výchova musí začínat už mezi mladými lidmi, aby ji vzali za svou a byli připraveni k obraně velkého dědictví, které jim zanechali otcové. Proto považoval za velmi dobré, že se tomu přizpůsobily školy se svými výchovnými metodami. Samozřejmostí mělo být propojení branné výchovy s výchovou tělesnou jako předmětem i s tělocvičnou tradicí celého našeho národa.²⁸⁹

V roce 1936 tedy Machník zvládl obrovské množství práce. Ve všech jeho aktivitách a práci ministerstva národní obrany zcela jistě hrál zásadní roli březen 1936 a vstup německé armády do demilitarizovaného pásma v Porýní. I proto byl v tomto roce utvořen zcela zásadní *Zákon na obranu státu*. Prohloubila se činnost Nejvyšší rady obrany státu včetně několika důležitých rozhodnutí o stavbě opevnění. Vznikla speciální jednotka pro případ ohrožení republiky - Stráž obrany státu. Sjezd republikánské strany akcentoval důležitost branné výchovy mezi mladými lidmi. Sám Machník se podílel na dvou knihách,

²⁸⁴ František MACHNÍK, Václav MELICHAR, *Brannost národa a střední škola*, Praha 1936.

²⁸⁵ Otázkám branné výchovy v prvorepublikové armádě se samozřejmě v částečně tendenčním duchu věnoval historik Rudolf Sander. Srov. Rudolf SANDER, *Všeobecná branná výchova v buržoazně demokratickém Československu*, *Historie a vojenství* XXXV, 3/1986, s. 43 - 67.

²⁸⁶ Detailněji k výchovné práci v československé armádě ve druhé desetiletí republiky srov. Václav VONDRÁŠEK, *Výchovná práce v československé armádě po roce 1918*, Praha 1993, s. 81 - 99. K branné výchově v Československu srov. též P. ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova.*, s. 70 - 78.

²⁸⁷ Emil Franke (* 3. 4. 1880 Velké Brezno, + 1. 12. 1939 Praha) - československý národněsocialistický politik. Po studiích začal pracovat v pražské univerzitní knihovně a záhy se zapojil i do politického života. V roce 1918 vstoupil do české socialistické strany spolu s celou skupinou bývalé České státoprávní demokracie. V září 1918 se podílel na vytvoření Socialistické rady a byl i spoluvůdcem nového programu českých socialistů. Za svou stranu byl i členem Revolučního Národního shromáždění a poté Národního shromáždění. Roku 1926 se strana přejmenovala na národněsocialistickou stranu. Franke se pak podílel na akčním programu národních socialistů, který byl přijat na sjezdu v roce 1931. Franke zastával řadu ministerských funkcí: ministr železnic (1919 - 20), zásobování (1922 - 25), pošt a telegrafů (1924 - 25 a 1929 - 36) a nakonec ministr školství a národní osvěty (1936 - 38). Údaje z: <http://www.libri.cz/database/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

²⁸⁸ AKPR, f. KPR, inv. č. 1820, Edvard Beneš, kart. 338, spis. zn. B7/37, dopis Edvarda Beneše Františku Machníkovi z 3. února 1937 ve věcech obrany státu a školství.

²⁸⁹ *Armáda a národ*, Praha 1937, s. 11.

kteře měly tuto brannou výchovu povznášet v celém státě. To vše v roce, kdy oslavil své 50. narozeniny.

Machník byl také činný v instituci, která v průběhu let nabrala na prestiži a potřebnosti. *Vojenský ústav vědecký* se stal velmi důležitou složkou československého branného systému, především jeho výzkumu. Jeho odbor pro brannou politiku se například významně angažoval v branné propagandě, která byla velmi důležitou v přípravě různých předmobilizačních a mobilizačních opatření. Byl to další prostředek jak co nejširší veřejnost informovat o práci armády, ale i o problémech, které reálně hrozí v případě vojenského konfliktu. Bylo důležité na ně národ co nejlépe připravit a vybavit ho informacemi. Důležitou roli zde sehrával rozhlas, i proto se branná propaganda stala častým tématem jednání NROS.²⁹⁰

Zákon na obranu státu se Machník snažil propagovat na všech možných branných a tělovýchovných akcích po celé republice. Bylo potřeba vzbudit v lidech zájem o armádu a zároveň je motivovat k vlastní aktivitě. A jednalo-li se o jemu blízká místa, pak tam Machník cestoval ještě radši. Tak tomu jistě bylo i při dni brannosti v neděli 13. září 1936 ve Strakonici, nad kterým společně s poslancem Rudolfem Beranem převzal protektorát. Ve svém projevu opět hovořil o historickém právu našeho národa bránit vlastní území a jeho celistvost.²⁹¹

4.8. Osobní politické záležitosti roku 1936

Do toho se však objevily spory s náčelníkem prezidentské vojenské kanceláře, generálem Silvestrem Bláhou. Machník si na něj v červnu 1936 nepokrytě stěžoval Přemyslu Šámaloovi, protože Bláha podle něj chtěl o všem rozhodovat jen sám a ministr neví, co má v mnohých případech dělat. Bláha měl totiž při cestách prezidenta Beneše zapomínat na dostatečný vojenský doprovod a reprezentaci armády. Kritiku si Bláha vysloužil i od generála Syrového, který by toho názoru, že by měl ve své funkci skončit. Prezident však po několik dnech Šámaloovi zdůraznil, že náčelníka své Vojenské kanceláře bere v ochranu.²⁹² Jenže spor pokračoval i nadále, neboť nejen Machník, ale i Hlavní štáb začal upozorňovat, že Bláha je ve

²⁹⁰ K. STRAKA, *Souvislosti vědy a výzkumu*, s. 26 - 27.

²⁹¹ Simona KOTLÁROVÁ (ed.), *Obecní kronika Strakonice 1916 - 1946*, Strakonice 2005, s. 206 - 207.

²⁹² AKPR, f. KPR, inv. č. T263/22 Ministerstvo národní obrany - č. III., IV., 1929 - 1937, kart. 87, spis. zn. T1863/37, Záznam Přemysla Šámala z 13. června 1936.

své funkci neschopný. Jenže Edvard Beneš Bláhu znovu podržel²⁹³ a jak víme, ve funkci zůstal až do tragických měsíců roku 1938.

Na konci října 1936 dorazil do Prahy na oficiální státní návštěvu rumunský král Carol II. se synem (a následníkem trůnu) Michalem. Machníka pojilo s hlavou rumunského státu velké přátelství, nejen díky spolupráci obou zemí v Malé dohodě, ale i díky Zelené internacionále a spojenectví agrárních stran.²⁹⁴ K této oficiální státní návštěvě, při níž proběhla v den státního svátku 28. října 1936 velká vojenská přehlídka,²⁹⁵ se vážala i osobní vzpomínka Machníkovy rodiny. Král Carol II. věnoval mladému Janu Machníkovi hodinky. Tato cenná vzpomínka na velkého spojence Československa vzala za své na konci druhé světové války. Jan Machník utíkal z Moravy, kde pracoval, domů na západ Čech. A právě ještě na Moravě mu tyto hodinky sebrali vojáci Rudé armády.²⁹⁶ Československo - rumunské vztahy byly samozřejmě silné i díky Malé dohodě. Již v dubnu 1936 padlo v československé vládě rozhodnutí, že malodohodový zbrojní průmysl bude značně posílen. Československý zbrojní průmysl musel být posílen i za cenu velké finanční náročnosti. Zásadními zastánci tohoto plánu se v kabinetu stali ministerský předseda Milan Hodža, ministr financí Josef Kalfus²⁹⁷ a František Machník.²⁹⁸

V době své poslanecké i ministerské činnosti se František Machník snažil všemožně pomáhat lidem, kteří byli postiženi nezaměstnaností či jinými pracovními problémy. Vesměs se jednalo o lidi z klatovského regionu, kteří se často na Machníka obraceli s žádostmi o pomoc. Ten se pak snažil psát intervence především na nejružnější agrární organizace či podniky svázané s Republikánskou stranou. Pro svůj zajímavý poválečný přesah se z této pomoci jeví jako nejdůležitější korespondence s Ladislavem Karlem Feierabendem,²⁹⁹ jejíž

²⁹³ AKPR, f. KPR, inv. č. T179/29 Generál ing. Silvestr Bláha, náčelník VKPR osobní záležitosti, kart. 169, spis. zn. T2115/36, Záznam Přemysla Šámala z 30. listopadu 1936.

²⁹⁴ Rozhovor autora s Mgr. Pavlem Princem, Kolinec, 11. března 2010.

²⁹⁵ Karel STRAKA, *Armáda, přehlídky a společnost v proměnách historie*, Praha 2008. Dostupné na: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=11913> (staženo 22. června 2010).

²⁹⁶ Rozhovor autora s paní Marií Kutovou, Nebřehovice, 10. srpna 2009. Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009. Jan Machník přijel z Moravy vydešený z činnosti a chování vojáků Rudé armády, zatímco na západě Čech prožívali lidé radost z osvobození Američany.

²⁹⁷ Josef Kalfus (* 25. 6. 1880 Železný Brod, + 12. 6. 1955 Praha) - pocházel z 12 dětí, proto studia práv mohl nastoupit až ve velmi pozdním věku a dokončil je v 46 letech. V té době už ale pracoval jako úředník na ministerstvu financí. Ministrem se stal v roce 1936 a ve funkci vydržel i po celý protektorát. To mu samozřejmě vyneslo poválečný soud. Údaje podle: A. DOLEŽALOVÁ, *Rašín, Engliš a ti druzí*, s. 165. Další informace též v knize: Robert KVAČEK, Dušan TOMÁŠEK, *Obžalována je vláda*, Praha 1999.

²⁹⁸ Drahomír JANČÍK, *Třetí říše a rozklad Malé dohody. Hospodářství a diplomacie v Podunají 1936 - 1939*, Praha 1999, s. 132.

²⁹⁹ Ladislav Karel Feierabend (* 14. 6. 1891 Kostelec nad Orlicí, + 15. 8. 1969 Villach, Rakousko) - český právník, agrární politik a národohospodář. Po maturitě na klasickém gymnáziu v Hradci Králové vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Další vzdělání získal ve Švýcarsku a v Anglii. Pracoval v československém agrárním družstevnictví a roku 1934 jej vláda jmenovala předsedou Československé obilní společnosti. V letech 1938 - 39 byl ministrem zemědělství ve vládách generála Syrového a Berana, stejnou

část se nám v archivech zachovala. Ten, ať už byl ředitelem Československé obilní společnosti nebo Kooperativy, se v rámci možností snažil pomoci. Ne vždy to ovšem bylo možné.³⁰⁰ Tehdejší vysoká nezaměstnanost znamenala, že uchazečů bylo mnoho a volný míst samozřejmě zoufale málo. Avšak někdy dostal ministr Machník na své žádosti a přímlyvy uspokojivou odpověď.³⁰¹ Sám se pak na oplátku snažil pomoci Feierabendovi ohledně jeho zaměstnanců a příbuzných.³⁰² Tato jejich spolupráce a pomoc lidem, kteří v době nezaměstnanosti za hospodářské krize neměli příliš šancí se uplatnit, se po bezmála 25 letech objevuje v dokumentech komunistických bezpečnostních složek. V roce 1959 žije František Machník na statku v jihomoravské Čejči a Ladislav Feierabend je už jedenáct let v exilu. Přesto StB považovala jeho osobu za tolik důležitou (a potencionálně nebezpečnou), že zpracovávala okruh lidí, kteří se s ním v životě setkali a spolupracovali s ním. Tak se samozřejmě dostalo i na Machníka. A proto se v hodnocení vzájemného vztahu píše: „*Jako význačný činitel agrární strany stýkal se velmi přátelsky s drem Ladislavem Feierabendem. Ten na Machníkovu přání prováděl intervence ve prospěch doporučených osob, které se Machník snažil prosadit na vedoucí místa, případně jim obstarat výhodná zaměstnání. Na oplátku Machník z pozice ministra národní obrany prosazoval Feierabendovy známé z řad vojenských osob.*“³⁰³

Když se v prosinci 1936 ve sněmovně projednával státní rozpočet, komunistický šéf Klement Gottwald si bral Machníka opět do úst. Celý rozpočet označil jako „Machníkův“ a na námitky, že se jedná o rozpočet celé republiky, dodal: „*Ale Machník nad ním zatím vládne. My prostě nemáme v dnešní režim důvěru a naše nedůvěra je v každém směru oprávněná.*“³⁰⁴

funkci zastával v Eliášově protektorátní vládě. V té době se účastnil odbojové činnosti v Politickém ústředí. V lednu 1940 emigroval přes Maďarsko a Jugoslávii do Francie a zapojil se do československého zahraničního odboje. Beneše a další politiky v exilu informoval o skutečných postojích protektorátní vlády a snažil se vysvětlit a obhájit jak její činnost, tak činnost českých agrárních politiků. V letech 1940 - 41 byl státním ministrem a v letech 1941 - 45 ministrem financí v československé exilové vládě v Londýně. Po roce 1945 se stal členem Československé strany národně socialistické. Po únoru 1948 emigroval, nejprve do Velké Británie, později do USA, kde se stal redaktorem Hlasu Ameriky. Je autorem rozsáhlých pamětí s názvem *Politické vzpomínky*. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 14. prosince 2010).

³⁰⁰ NA, f. Feierabend Ladislav, JUDr., kart. 2, sign. 6-1/57/11, dopis Františka Machníka Ladislavu Feierabendovi ohledně možného zaměstnání Jaroslava Koželuha ze Skránčic na Klatovsku z 3. října 1934. Žádosti nebylo možno vyhovět. Srov. též: Tamtéž, kart. 5, sign. 6-1/116/7, dopis Machníka Feierabendovi ve věci Vladimíra Vorlíčka ze Sušice z 13. června 1935. Opět nebylo možné vyhovět.

³⁰¹ Tamtéž, kart. 5, sign. 6-1/127/2, dopis Feierabenda Machníkovi z 6. června 1935 o tom, že do Kooperativy byl přijat Ladislav Fencel z Klatov.

³⁰² Tamtéž, kart. 2, sign. 6-1/34/9, dopis Feierabenda Machníkovi z 30. srpna 1937 s přímluvou za Jaroslava Hallera, aby mohl být přijat do Vysoké válečné školy. Machníkovu kladná odpověď přišla 20. října.

³⁰³ ABS, f. Z6 Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem Ministerstva vnitra, sign. Z6-331, Zpráva o činnosti Dr. Ladislava Feierabenda, list 98. Citováno v původním znění.

³⁰⁴ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/068schuz/s068009.htm> (staženo 3. května 2010).

Rok 1937 zahájil Machník napsáním článku *Vytrvejme v práci pro obranu státu!*, ve kterém zdůraznil, jak si váží občanského nadšení pro branné otázky a zajištění bezpečnosti. Apeloval na to, aby byl národ připraven na vlastní sílu, neboť situace na mezinárodním fóru není vůbec ideální. Děkoval i parlamentu, který schválil zákon o prezenční vojenské službě a hlavně *Zákon na obranu státu*. Je to organizační zákon, který zem připravuje na válku. „*Na válku, kterou nechceme a pro jejíž zamezení všemi silami pracujeme, ale které se nebojíme a na niž chceme být připraveni.*“³⁰⁵

V únoru 1937 se zvedla silná kritika proti vedení ministerstva národní obrany ze strany lidovců. Novinový článek „*Pro koho agrárníci zbrojí?*“ rozebíral, kterak se apolitická střelecká organizace ocitá stále silněji v agrárních rukou, neboť jejím předsedou je ministr Machník. Strana žádala důkladné vyšetření této kauzy.³⁰⁶

4.9. Edvard Beneš v Klatovech

Květen pak Machníkovi přinesl významnou událost v Klatovech. Bránu Šumavy navštívil prezident republiky Edvard Beneš. I když návštěva „Machníková“ města byla součástí několikadenní cesty hlavy státu po jihozápadních Čechách (např. České Budějovice, Český Krumlov, Strakonice, Sušice), ministr národní obrany ji samozřejmě bral jako symbolickou podporu své činnosti ve městě, které bylo jeho domovem. Beneš dorazil do Klatov 8. května v půl jedenácté dopoledne speciálním vlakem z Horažďovic. Posléze byl na náměstí uvítán politickými představiteli města. Pronesl projev, ve kterém zdůraznil nutnost dobrého spoluzití národa českého i německého. Pak následoval pro mnohé včetně Machníka vrchol návštěvy - přehlídka posádky klatovských dragounů, praporu 35. pěšího pluku Foligno a konečně oddílů protitankových děl. Na slavnostním obědě v kasárnách pod Černou věží pronesl Machník slavnostní přípitek, aby následně prezident soukromě navštívil ministra národní obrany v jeho klatovském bytě. Během odpoledne Beneš odjel autem do Sušice.³⁰⁷

6. června 1937 navštívil Machník místo svých středoškolských studií - České Budějovice. Avšak povinnosti ho zavedly na letiště v Plané, které se připravovalo na své slavnostní otevření. Machník se z Prahy na jih Čech dopravil letadlem, prohlédl si nové budovy, hangáry i celý letecký park. Utajeným důvodem jeho návštěvy však bylo posouzení

³⁰⁵ *Armáda a národ*, Praha 1937, s. 10.

³⁰⁶ P. ANEV, *Cesta k zániku agrární strany*, s. 122.

³⁰⁷ Maruška BERÁNKOVÁ, *Uvítací ceremoniály při návštěvě císařů a prezidentů v Klatovech*, in: Marcel FIŠER, Jindra HŮRKOVÁ (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4*, Klatovy/Klenová 2006, s. 266 - 268.

využití letiště pro vojenské účely v případě obrany země.³⁰⁸ 29. srpna 1937 se Machník účastnil otevření Švehlova domu v Pracejovicích, v rodišti Rudolfa Berana.

Coby člen československé vlády samozřejmě velmi prožíval smutné zářijové dny roku 1937, kdy zemřel první československý prezident Tomáše Garrigue Masaryk. Jako člen Hodžova kabinetu nemohl chybět ve smutečním průvodu Prahou.³⁰⁹

4.10. Zákon o branné výchově

Je to sice s podivem, ale v roce 1937 také Machník naposledy veřejně vystoupil v parlamentu. Ve čtvrtek 24. června horoval ve sněmovně pro armádu a také děkoval poslancům za jejich práci v branných záležitostech. Zároveň prosil o jejich podporu pro nový zákon o branné výchově, který byl posléze schválen: *„Dokud není svoboda národa, právo státu na samostatný a svéprávný život plně zabezpečeno, musí v jeho občanstvu žítí duch, odhodlaný nejen k práci, nýbrž i k boji. V uplynulých třech letech řídili všichni vedoucí činitelé našeho státu svou politiku hlediskem, že mír může býti zachován jen dobrou a všestrannou přípravou těch, kdož si ho upřímně přejí, na všechny eventuality. Vycházeli jsme ze zásady, že i přes všechny těžkosti hospodářské situace musíme vybudovati svou obranu tak, aby napadení našeho státu bylo pro útočníka nebezpečným rizikem.*

Jsem vám, dámy a pánové, nesmírně vděčen za vše, k čemu jste dali souhlas na tomto poli. Nebylo toho málo, ale sněmovny viděly jasně, že naše důvěra v klidný vývoj poválečné Evropy a naše touha působit omezováním zbrojení na tento klidný vývoj způsobila značné nedostatky v naší obraně. Díky vašemu smyslu pro odpovědnost před budoucími generacemi byly tyto nedostatky rychle dohnány. Umožnili jste svým souhlasem k prodloužení služební doby dokonalý výcvik naší armády a dali jste jí nezbytné vyšší počty mužstva. Poskytli jste nezbytné prostředky na rozmnožení a zmodernisování výzbroje. Umožnili jste lepší organizaci naší armády a položili jste základ k organizaci ochrany proti leteckým útokům. Posléze pak jste dalekosáhlým zákonem o obraně státu umožnili přípravu všech hmotných prostředků národa k válce a zařadili jste úsilí o národní obranu do celkového rámce státního života a veřejné správy.

Nyní již je, dámy a pánové, každému jasno, že to neznamená žádnou militarisaci státu, že při tom může býti hlavním cílem našeho snažení mír. Pro mír však je třeba den ze dne

³⁰⁸ Bohuš TRNKA, *Českobudějovická letiště a jejich význam pro rozvoj letectví v jižních Čechách do roku 1939*, in: Jiří PETRÁŠ (eds.), *Vojenská letiště v Čechách a na Moravě po roce 1918*, České Budějovice 1997, s. 28.

³⁰⁹ Srov. fotografii na straně 84 v publikaci: *To kalné ráno. Fotografie Ladislava Sitenského doprovázené slovy Karla Čapka a Jaroslava Seiferta*, Praha 1997.

pracovati právě tak, jako pro rozkvět hospodářský nebo pro pokrok kulturní. Tuto práci nekoná jen naše politika zahraniční svými mezinárodními smlouvami a svým úsilím o dobré styky se všemi státy, nekoná ji jen naše politika vnitřní svými snahami o konsolidaci politickou a hospodářskou, tuto práci musíme konati také svou přípravou k obraně vojenské.

*Nebyli bychom hodni své svobody, kdybychom na každém kroku nevštěpovali naši mládeži, všem těm mladým mužům a ženám, kteří vezmou z našich rukou vedení naší republiky, vědomí, že žádný celek nemůže žít bez obětí svých příslušníků; že šťastná budoucnost tisíců a milionů stojí nad našimi osobními radostmi a bolestmi, ba že je důležitější než náš vlastní život...*³¹⁰

4.11. Osudový rok 1938

Rok 1938 začal pro Československo známým a neustále omílaným článkem předsedy agrární strany Rudolfa Berana ve *Venkově*, ve kterém představil svou snahu se s Němci nějakým způsobem dohodnout, a to i na základě možných jednání s SdP. Beranův příspěvek přinesl hodně vzruchu a jakoby symbolizoval, jaké těžkosti republiku čekají. Sám Machník si jistě nepředstavoval, co všechno ve dvacátém roce republiky zažije a čím vším si projde „jeho“ armáda. Přitom již v měsíci únoru se objevily názory, že by ministrem národní obrany také brzy nemusel vůbec být. Alespoň to v depeši svému ministerstvu zahraniční z 27. února 1938 tvrdil německý velvyslanec v Praze Ernst Eisenlohr.³¹¹ „Obětovat“ Machníka chtěl sám předseda agrární strany Rudolf Beran, který Eisenlohra prosil, aby v tomto smyslu působil na československého ministerského předsedu Milana Hodžu. Beran žádal Machníkovu výměnu za někoho ze Slovenské ľudové strany (která přitom vůbec nebyla ve vládní koalici!), kdo bude mít premiérovu důvěru.³¹² Přetvoření vlády, které se mělo udát na základě alespoň obecné spolupráce s SdP (nutno říci, že tyto snahy byly nereálné a hlavně chybné), zmiňoval v rozhovoru s velvyslancem i sám Milan Hodža. Eisenlohr ho prosil, aby při případné přeměně dbal na to, aby bezpečnostní resorty nebyly obsazeny lidmi nepřátelskými Němcům.

³¹⁰ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/108schuz/s108005.htm> (staženo 11. dubna 2010). Citováno v původním znění.

³¹¹ Ernst Eisenlohr (* 12. 11. 1882 Heidelberg, Německo, + 20. 1. 1958 Badenweiler, Německo) - německý diplomat. Prakticky celý život strávil v různých funkcích v německých diplomatických službách. V roce 1931 se stal velvyslancem v Řecku. Od 5. února 1936 zastupoval Třetí říši v hlavním městě Československa, ve funkci skončil se vznikem protektorátu 15. března 1939. Během války plnil diplomatické služby v Portugalsku, po ní se stal starostou lázeňského města Badenweiler.

Údaje z: <http://forum.axishistory.com/viewtopic.php?f=45&t=161932> (staženo 30. června 2010).

³¹² *Mnichov v dokumentech II. Zrada české a slovenské buržoazie na československém lidu*, Praha 1958, s. 28 - 29.

Těm především vadí ministr Machník, s nímž stále bojují a ve vzpomínkách pořád mají jeho výnos o armádních zakázkách. Hodža připustil,³¹³ že bude z koaličních (nikoli tedy politických) důvodů zřejmě nucen dát resort obrany sociálním demokratům a konkrétně dosavadnímu ministru spravedlnosti Ivanu Dérerovi.³¹⁴ Je otázkou, nakolik úvahy ať Berana či Hodži byla reálné, neboť sám Eisenlohr po válce přiznal, že rozhovory byly nezávazné a zcela informativní. A stejně přinesly po válce Beranovi problémy, neboť rozhovory s faktickým antinacistou Eisenlohem se staly jedním z bodů žaloby proti bývalému premiérovi.³¹⁵

V této době navíc musel Machník řešit i vyzbrojovací problémy, neboť od 1. ledna 1938 platil nový zákon, který neúměrně prodlužoval dohody ministerstev národní obrany a financí při objednávce zbraní a munice. Dlouhé písemné řízení zablokovalo tyto objednávky a v atmosféře rakouského anšlusu se Machník rozhodl obejít dlouhý proces a 23. března dal pokyn k objednání materiálu i bez vyjádření ministerstva financí. Nehodlal riskovat pohotovost a plnou připravenost armády. Vše nakonec musel řešit až prezident republiky, respektive předseda jeho Vojenské kanceláře generál Silvestr Bláha, který na počátku dubna zlomil neústupnost ministerstva.³¹⁶

Po anšlusu Rakouska 11. března 1938 se do myslí mnoha lidí vkládala otázka, zda bude válka mezi Československem a Německem, kterou si nakonec přáli i někteří členové agrární strany. Bývalý ministr obrany a jeden z nejzkušenějších politiků, František Udržal, situaci v rozhovoru se synem komentoval: „*Kdo chceš, aby vyhlásil válku? Beneš? Machník? Ne, ne, válka nebude.*“ Jednoznačně chápal, že státní představitelé nemají takové postavení, aby mohli také záležitosti realizovat.³¹⁷ Obsazení Rakouska však znamenalo, že ohrožení československých hranic se ještě více prodloužilo. Hranice s Německem se protáhla o 558 km na celkových 2097 km a sahala až k Bratislavě. Celková délka hranic pak činila 4120 km, ale za úplně bezpečný se dal považovat jen úsek s Rumunskem.³¹⁸ Machník na anexi jižního souseda reagoval tajným dopisem předsedovi vlády, v němž kritizoval zpravodajce za činnost

³¹³ Mnichov v dokumentech II., s. 30.

³¹⁴ Ivan Dérer (* 2. 3. 1884 Malacky, + 10. 3. 1973 Praha) - slovenský právník, československý politik. Už před rokem 1918 člen sociální demokracie a také kritik maďarského režimu v Uhrách. Za první republiky mnohokrát ministrem (pro správu Slovenska, pro sjednocení zákonů, školství a národní osvěty, spravedlnosti). Kritizoval ťuďácký separatismus a klerofašismus a také se podílel na odhalení protistátní činnosti Vojtěcha Tuky. Za války musel žít v Praze, neboť Tisova vláda zkonfiskovala jeho bratislavský byt a nedostal ani slovenské občanství. Po 2. světové válce byl prezidentem Nejvyššího soudu v Brně. Jeho politickou činnost ukončil únor 1948. V letech 1954 - 55 vězněn. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

³¹⁵ Srov. Otakar KOKEŠ, *Rudolf Beran - oběť politické msty*, Střední Evropa 11, 50/1995, s. 37.

³¹⁶ K. STRAKA, *Československá armáda*, s. 91.

³¹⁷ M. CHARBUSKÝ, *František Udržal*, s. 133.

³¹⁸ V. PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny Československa I.*, s. 266.

v době nacistického útoku. Zprávy politické a vojenské podle něj přicházely na různá místa státní správy, ale nebyly dobře tlumočeny rozhodujícím vládním činitelům, takže v případě podobného útoku na ČSR by vlivem toho mohlo docházet k špatným rozhodnutím. Je proto potřeba, aby přicházely jen zprávy utříděné a přezkoušené z věrohodnosti. Machník žádal Milana Hodžu, aby ostatním ministerstvům vydal nařízení, že jediným úřadem, který je kompetentní k analýze a podávání zpráv, je 2. oddělení Hlavního štábu. Jinak získané zprávy je zakázáno zasílat dále.³¹⁹

4.12. Květnová mimořádná vojenská opatření

Přišel květen 1938 a s ním částečná mobilizace československé armády neboli také mimořádná vojenská opatření. Téma dodnes velmi diskutované. Byla reakcí na přesuny wehrmachtu u hranic s Československem. Ministr Machník se spolu s generálem Krejčím vrátili v pátek 20. května dopoledne ze Slovenska do Prahy. Čekal generál Fiala a zpravodajci, kteří jim předali materiály se závažnými informacemi o přesunech německých armád (9 - 12 divizí) v Sasku u hranic s Československem. Machník s Krejčím po obědě okamžitě informovali prezidenta Beneše.³²⁰ Ten je oba pozval na Hrad a přijal kolem čtvrt na dvě. Přinesené zprávy ho velmi šokovaly. Hledal se způsob, jak z právního hlediska reagovat. Pak se prezident sešel s představiteli politických stran a dostavil se na jednání vlády. Všichni věděli, že je naprostou nutností přijmout příslušná vojenská opatření.³²¹ Vláda na mimořádné schůzi projednávala návrh povolát jeden ročník záložníků a příslušníků technických a speciálních praporů.³²² Celkem povoláno a posláno na nebezpečná místa na hranicích bylo na 170 000 vojáků. 20. května 1938 večer tak byla vládou přijata mimořádná vojenská opatření a ministr obrany Machník byl pověřen, aby povolal do zbraně záložníky a vybrané specialisty.³²³ Sám Edvard Beneš ve svých pamětech vzpomínal, jak zásadní to byl akt, když

³¹⁹ Tajný dopis ministra národní obrany předsedovi vlády z 24. března 1938. *Protifašistický a národně osvobozený boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945*. Edice dokumentů, 1. díl, 1. svazek, 1. sešit, Období od 1. ledna do 16. dubna 1938, Praha 1979, s. 122 - 123.

³²⁰ Pavel ŠRÁMEK, *Odhodlání versus loajalita. Názory a postoje velení československé armády v roce 1938*, Soudobé dějiny XI, 1-2/2004, s. 64 - 65.

³²¹ I. LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 153.

³²² Detaily k mimořádné schůzi vlády a jejímu průběhu srov. *Protifašistický a národně osvobozený boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945*. Edice dokumentů, 1. díl, 1. svazek, 2. sešit, Období od 19. dubna do 31. července 1938, Praha 1979, s. 81.

³²³ I. LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 153; Karel PACNER, *Československo ve zvláštních službách. Díl I. 1914 - 1939*, Praha 2002, s. 474.

se hned 22. května konaly na některých místech v Československu obecní volby.³²⁴ Mimořádná vojenská opatření proběhla dobře až na jediný, ale zato mezinárodně komplikovaný incident. Kvůli němu byl ministr Machník u prezidenta Beneše hned v sobotu 21. května brzy ráno. V Chebu totiž v půl čtvrté ráno četnická hlídka při zostřených opatřeních zastřelila dva členy SdP, kteří neuposlechli výzvy k zastavení a ujížděli na motocyklu pryč. Bylo jasné, jak Henlein tuto událost ve své propagandě zneužije a prezident kladl Machníkovi důrazně na srdce, aby vojákům vysvětlil, že západní země by pak mohly německý útok považovat za reakci na československé provokace. Proto nelze dávat ani nejmenší záminku.³²⁵ Mírový stav československé armády během jara 1938 činil kolem 200 tisíc vojáků. Od 1. března probíhalo povolávání záložníků na různá krátkodobá cvičení. V dalším měsíci skončila výuka na vojenských školách a předčasně bylo do aktivní služby vyřazeno kolem 1500 mladých důstojníků. Do 22. června 1938 se stav zvýšil téměř na 370 000 mužů.³²⁶

Do všech těchto problémů a složitých politických situací připadlo květnové vydání propagační publikace *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Ministerstvo národní obrany si dávalo záležet, aby se představení armády a celá její zodpovědnost za stát dostalo mezi nejširší vrstvy obyvatelstva. Doplněna poutavými až uměleckými fotografiemi vojáků, zbraní i bojové techniky, přinášela kniha obraz československé armády, její vývoj a celkové fungování. Řada vojenských osobností přinášela odborné a přitom naučné výklady o stavu armády a jejích jednotlivých složek. Povzbudivými a motivačními projevy do ní přispěli prezident republiky a vrchní velitel branné moci Edvard Beneš, ministerský předseda Milan Hodža, ministr zahraničních věcí Kamil Krofta, náčelník Hlavního štábu armádní generál Ludvík Krejčí a samozřejmě ministr národní obrany František Machník. Ten vzpomenu prvního desetiletí československé armády, které zakončoval vojenský pochod Prahou 28. října 1928. Už tehdy si všichni uvědomovali, „že dobrá armáda je nejvyšším projevem vůle každého národa ke svobodě.“³²⁷ Protože mezinárodní situace byla nadmíru

³²⁴ Edvard BENEŠ, *Mnichovské dny. Paměti*, Praha 1968, s. 83 - 84. O napjaté atmosféře Hradu v pátek 20. května 1938 píše ve svých pamětech i tehdejší prezidentův tajemník Prokop Drtina. Srov. Prokop DRTINA, *Československo můj osud. Svazek první. Kniha 1. Přes Mnichov do emigrace*, Praha 1991, s. 58 - 61.

³²⁵ P. DRTINA, *Československo můj osud. Svazek první. Kniha 1*, s. 62 - 63.

³²⁶ Ladislav KUDRNA, *Padlí vojáci československé armády v době branné pohotovosti státu v roce 1938*, in: Zdeněk HAZDRA, Lukáš VLČEK (eds.), *Mnichov 1938 a česká společnost*, Praha 2008, s. 54. Poslední řádný ročník první republiky na Vysoké škole válečné a Vysoké intendantské škole byl slavnostně vyřazen 8. dubna 1938 za účasti ministra národní obrany, generálního inspektora a náčelníka francouzské vojenské mise. Srov. Václav VONDRÁŠEK, *Vojenské školství v období Mnichova*, in: Jan NĚMEČEK (eds.), *Mnichovská dohoda - cesta k destrukci demokracie v Evropě*, Praha 2004, s. 315.

³²⁷ Machníkův příspěvek byl nazván „Do nového desetiletí“; *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*, Praha 1938, s. 24.

kritická a Machník si to jasně uvědomoval, článek chtěl ukázat, že s podporou veškerého obyvatelstva může být armáda i nadále symbolem státní suverenity a hlavně bude vždy připravena k boji, pokud se mezinárodní situace ještě více zhorší. Nesmí ale ve svém úsilí povolit, neboť evropské poměry nejsou vůbec příznivé. Závěr vyzníval velmi optimisticky, přestože realita za pár měsíců byla naprosto jiná: „*Můžeme tedy vkročit do nového desetiletí práce s důvěrou, že naše armáda bude vždy spolehlivou zárukou bezpečnosti a klidného vývoje naší drahé republiky, bezpečnou záštitou občanstva republiky - připravena na doby dobré i zlé.*“³²⁸

Na hranicích však byla situace velmi kritická. Vládní kolegové Černý a Machník pak také byli soustavně kritizováni za příliš vysoký počet obětí z řad četníků a další strážců hranic ve střetech s henleinovci. Bylo otázkou, kdo je za tyto oběti víc zodpovědný, když - jak píše i Prokop Drtina - bezpečnostní složky Němce provokovat nesměly, ale zároveň pak ministři čelili kritice za velké množství obětí. A je úplně jedno, že četníci spadali pod Černého ministerstvo vnitra a při aktivizaci jednotek SOS zase finanční stráž a další přecházely pod vedení armády a byly tudíž podřízeny Machníkovi.³²⁹ Jenže veškerá obviňování Černého z nečinnosti nebo přílišné benevolentnosti nelze podle novodobého kritického zkoumání považovat za realistická, neboť často šlo o kolektivní rozhodnutí celé vlády, případně neměla policie ani četnictvo žádné omezené pravomoci.³³⁰ Edvard Beneš také doporučoval co nejméně provokací, ale u vojáků často narazil. Zemský vojenský velitel na Moravě, generál Vojtěch Boris Luža, jeho benevolentnost nechápal a postoj vůči sudetským Němcům měl být nekompromisní. Částečná mobilizace pro něj byla téměř nejšťastnějším dnem jeho života a s opatřeními byl velmi spokojen.³³¹ Vůbec v celé společnosti převládl velmi dobrý pocit a radost z nástupu armády.³³²

4.13. Setkání s Edvardem Benešem

Je podstatné sledovat i to, kolikrát se v osudovém roce 1938 František Machník osobně sešel s Edvardem Benešem. Jistě se setkávali u příležitosti mnoha významných akcí, jednání vlády a samozřejmě Nejvyšší rady obrany státu. Docházelo však i k přímým setkáním na Hradě. 25. února 1938 absolvoval Machník audienci u Edvarda Beneše společně

³²⁸ Dvacet let československé armády v osvobozeném státě, s. 25.

³²⁹ P. DRTINA, Československo můj osud. Svazek první. Kniha 1, s. 85 - 86.

³³⁰ Srov. J. ROKOSKÝ, Josef Černý: Agrárník, ministr vnitra (I. část), Střední Evropa 13, 71/1997, s. 74 - 77.

³³¹ Radomír LUŽA, V Hitlerově objetí. Kapitoly z českého odboje, Praha 2006, s. 27.

³³² Srov. Václav ČERNÝ, Paměti II (1938-1945) Křik koruny české, Brno 1992, s. 24. „Mobilizace proběhla rychle v dokonalém pořádku. Sudety umlkly jako zařezané.“

s náčelníkem francouzské vojenské mise generálem Faucherem a zástupcem Památníku osvobození ohledně problémů v této instituci a jejich řešení.³³³ V ten den ho také klatovské zastupitelstvo jmenovalo čestným občanem města. 11. května 1938 pak byl Machník na Hrad pozván ve společné audienci s náčelníkem Hlavního štábu československé armády armádním generálem Ludvíkem Krejčím.³³⁴ Za pár dní jednal Beneš s celou vládou o mimořádných vojenských opatřeních v pohraničí. O prázdninách (27. července) dostal prezidentův tajemník Prokop Drtina³³⁵ za úkol pozvat na kávu ministra Machníka.³³⁶ V následujících týdnech se události velmi zkomplikovaly, a proto byl Machník na Hrad pozván ve čtvrtek 8. září k soukromé audienci.³³⁷ Za osm dní pak přijímá Edvard Beneš Františka Machníka přímo ve svém bytě.³³⁸ Pak už diplomatická a politická jednání nabrala na obrovské intenzitě a přišlo 21. září, kdy bylo rozhodnuto o přijetí britsko - francouzského ultimáta ohledně odstoupení okresů s německou většinou. Beneš v ten den přijímal na Hradě jednu politickou delegaci za druhou, dostavili se i generálové Krejčí, Husárek, Luža a Prchala, kteří byli nastalou situací velmi roztrpčeni. Po nich, v půl šesté odpoledne, přijal Beneš Machníka. Přesný obsah krátkého rozhovoru nám zůstává neznámý, ale Machník podle očitého svědectví odešel ve velkém a zjevném roztrpčení. Bylo to poslední osobní a vzájemné setkání těchto mužů v životě.³³⁹ Přesto se (jak typické) rozšířila šeptaná propaganda, že Machník nutil prezidenta přijmout ultimátum se zbraní v ruce.³⁴⁰

I v složitých chvílích celého státu si ale Machník našel čas na radostnou rodinnou chvíli. 30. srpna 1938 šel za kmotra při křtu dcery své neteře z Nebřehovic (vnučka jeho

³³³ Karel STRAKA, *Památník osvobození (1929 - 1939) a jeho předchůdci*, Historie a vojenství LVIII, 3/2009, s. 56.

³³⁴ AKPR, f. KPR, inv. č. 1655 František Machník - býv. ministr nár. obrany 1935 - 1946, kart. 313, spis. zn. A588/38.

³³⁵ Prokop Drtina (* 13. 4. 1900 Praha, + 16. 10. 1980 Praha) - český politik. Syn filosofa Františka Drtiny, od mládí spjat s TGM, což ovlivnilo celý jeho život. Vystudoval práva na UK a v roce 1929 se stal úředníkem Kanceláře prezidenta republiky a v roce 1936 osobním tajemníkem prezidenta Beneše. Po březnu 1939 se účastnil odboje, a proto koncem roku 1939 raději odchází do exilu, kde v Londýně pracoval jako Benešův politický tajemník. Pod jménem Pavel Svatý vystupoval v českém vysílání BBC. Po skončení války se roku 1945 jako člen předsednictva Československé strany národně socialistické stal jedním z nových politických vůdců, od listopadu toho roku byl ministrem spravedlnosti. Prokop Drtina byl jedním z hlavních odpůrců nastolení komunistického režimu. Krátce po únorových událostech se neúspěšně pokusil o sebevraždu. Roku 1953 po 5 letech vyšetřovací vazby odsouzen na 15 let vězení, v roce 1960 amnestován. Napsal velmi zajímavé čtyřsvazkové paměti *Československo můj osud*. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

³³⁶ AKPR, f. KPR, inv. č. 1655 František Machník - býv. ministr nár.obrany 1935 - 1946, kart. 313, spis. zn. A951/38.

³³⁷ Tamtéž, spis. zn. A1134/38.

³³⁸ Tamtéž, spis. zn. A1179/38.

³³⁹ P. DRTINA, *Československo můj osud*. Svazek první. Kniha 1.,s. 117.

³⁴⁰ P. ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany*, s. 353.

bratra Jana). Ta se narodila v dnešní pražské Vojenské nemocnici ve Střešovicích a křtil ji sám generál duchovní služby Msgre. Metoděj Kubáň.³⁴¹

4.14. Září 1938, demise, Mnichov

To, že armáda je v rámci svých možností plně připravena a Německu se chce postavit za každou cenu, poznal Machníka podle memoranda, které 9. září 1938 poslal Nejvyšší radě obrany státu generál Krejčí. Varoval před podceňováním vlastních sil, což by mohlo mít silné demoralizační účinky. Text končil silnou výzvou: „*Pro náš národ nebude slitování. Nebude-li se bránit, bude bídáckým a všemu lidství odporujícím způsobem vyhlazen. Když zemřít, tak čestně.*“³⁴² Co se týče mobilizace armády, 19. září 1938 k Machníkovi doputovalo od generála Sergeje Vojcechovského doporučení mobilizovat. Ten, coby zemský vojenský velitel, reagoval na anglo - francouzskou nótu³⁴³ z téhož dne a zaslal dopis náčelníku Hlavního štábu československé branné moci, armádnímu generálovi Ludvíku Krejčímu, ve kterém žádal, aby vyšší velení působilo na vládu, která měla dokument jednoznačně odmítnout a zároveň mobilizovat. Generál Krejčí pak dopis okamžitě poslal i ministru obrany.³⁴⁴ Hodžova vláda se sešla v šest hodin ráno 21. září 1938, aby projednala anglo - francouzské ultimátum. Po krátké diskuzi bylo jednomyslně schváleno, že návrhu je nutno dát souhlas, jakkoli je takové rozhodnutí tragické. Mělo však zabránit ještě horším důsledkům. Milan Hodža také ve svém projevu mluvil o možnosti demise celé vlády v nejbližších dnech. Machník se do diskuze nezapojil a celé jednání vlády bylo již ve čtvrt na devět ukončeno.³⁴⁵

Druhého dne večer (22. září) po skoro třech letech opustil Hodža křeslo předsedy vlády a celý kabinet složil do rukou Edvarda Beneše demisi. Zároveň mu navrhl složení vlády nové, v jejímž čele stanul armádní generál Jan Syrový. Jediným důvodem demise vlády se stalo předchozí rozhodnutí o přijetí britsko - francouzského návrhu o odstoupení německých území. Nebylo možno nést zodpovědnost neodsouhlasenou parlamentem. V půl deváté večer

³⁴¹ Dopis paní Marie Kutové (vnučky Jana Machníka) autorovi z 31. března 2010.

³⁴² Citováno podle: Stanislav BERTON, *Beneš a Hácha (I. část)*, Střední Evropa 14, 83/1998, s. 118.

³⁴³ Žádala odstoupení okresů s německou majoritou obyvatelstva Říši.

³⁴⁴ V. BYSTROV, *Osud generála*, s.381 - 382. Dopis končil výzvou: „*Jen nevzdávati se tak lehce. Může to být pro budoucnost nezdravé.*“

³⁴⁵ <http://www.fronta.cz/dokument/zaznam-jednani-cs-vlady-21-zari-1938-prijeti-anglo-francouzskeho-ultimata> (staženo 10. února 2009).

poslední úřední zasedání 17. československé vlády (3. Hodžovy)³⁴⁶ skončilo.³⁴⁷ V tu chvíli také prakticky skončila vrcholná politická činnost Františka Machníka. Ministrem národní obrany byl od 4. června 1935, tedy tři roky, tři měsíce a 18 dní. Skončil nejen ve funkci ministra národní obrany, ale také jako člen *Nejvyšší rady obrany státu*, předseda *Meziministerského sboru obrany státu* a předseda *Armádního poradního sboru*.³⁴⁸ Podle očitého svědka byl Machník po poslední schůzi zhroucený, naříkal na zradu západních spojenců a projevoval obavy z toho, co ještě republiku čeká.³⁴⁹ Co byla platná slova, která ministr železnic Rudolf Bechyně adresoval na rozloučenou a poděkování předsedovi vlády Milanu Hodžovi: „...dovedli jsme se shodnout v každé situaci a utvořit společnou státní vůli.“³⁵⁰

Z povzdálí sledoval František Machník mobilizaci 23. září 1938, kterou už vyhlásila vláda Jana Syrového. Armáda, po tři roky řízená Machníkem, se vzepjala k jednomu z nejslavnějších okamžiků našich dějin. Rychle, spořádaně obsadili vojáci předepsané pozice.³⁵¹ Mnichov pak byl pro Machníka tragédií. Jen týden nebyl ministrem obrany a „jeho“ armáda se začala stahovat z hranic. Pobýval v Praze spolu s rodinou a té velmi zlomený a v slzách řekl: „Všichni nás opustili, zůstali jsme sami.“³⁵² Společně s manželkou a dcerou se pak vrátil zpět do Klatov, syn Jan dále pobýval na vojenské prezenční službě u jezdeckva. Kolem rodiny se šířily různé zvěsti, ale Machník v nich viděl především hledání viníků, které národ po prožitých mnichovských bolestech potřebuje. A když nemůže najít ty pravé, vytváří si alespoň domnělé.³⁵³ Přesto se na Machníka snášelo mnoho kritiky ze všech stran a byl obviňován ze spolupráce s Němci. Sám to snášel velmi trpělivě a mluvil o bolesti celého národa.³⁵⁴ Do vysoké vládní funkce se už nikdy nevrátil.³⁵⁵

³⁴⁶ První Hodžova vláda vznikla 5. listopadu 1935. V důsledku prezidentské volby Edvarda Beneše 18. prosince 1935 došlo k tomuto datu ke změnám na ministerských postech. 21. července 1937 došlo k dalším personálním změnám a proto pak byla vláda označována jako 3. Hodžova.

³⁴⁷ <http://www.fronta.cz/dokument/zaznam-jednani-cs-vlady-22-zari-1938-demise-hodzovy-vlady> (staženo 10. února 2009).

³⁴⁸ Eduard STEHLÍK, *Mírová organizace československé branné moci 22.září 1938*, Historie a vojenství VI, č. 3/1997, s. 106.

³⁴⁹ ABS, sign. 305-214-1, Vyjádření JUDr. Jaroslava Vorla z 24. dubna 1946.

³⁵⁰ Citováno podle: O. KOKEŠ, *Rudolf Beran - oběť politické msty*, s. 39.

³⁵¹ V. ČERNÝ, *Paměti II.*, s. 27. „A dovedl-li o pár měsíců později týž národ nastupovat do boje přesně s touž nadšenou a ukázněnou pohotovostí, neznervózně a neutahán, podal krom požadovaných důkazů i důkaz mravního zdraví, jakému se zřídka kdy, který národ v dějinách těšil.“

³⁵² Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005.

³⁵³ ABS, sign. 305-214-1, Protokol o výsledku Mileny Machníkové (dcery) z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

³⁵⁴ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22.března 2005.

³⁵⁵ Není tedy pravda, že by se stal ministrem vnitra ve druhorepublikových vládách, jak uvádí Miloslav John. Srov. Miloslav JOHN, *Čechoslovakismus a ČSR 1914 - 1938*, Beroun 1994.

5. Druhá republika

5.1. Bilancování ministerské éry

Hodnocení Machníkovy ministerské činnosti je na první pohled zřejmé. Ač jeho jmenování bylo pro mnoho lidí velmi překvapivé, působení na ministerstvu lze bez jakékoli nadsázky považovat za velmi úspěšné. Důležité bylo, že se mohl opřít jak o prezidenta Edvarda Beneše, tak o své stranické kolegy ve vládě - ministra vnitra Josefa Černého a především premiéra Milana Hodžu. Všichni byli členy NROS. Společně začali prohlubovat stavbu opevnění, především v západních Čechách.³⁵⁶ Je nepochybné, že Machník, který měl trvalé bydliště 40 kilometrů od státní hranice, všechna tato opatření kvitoval. Schválení rozšíření opevnění na celou délku hranice proběhlo na NROS v roce 1936 velmi hladce a hlavní zásluhu na tom měl právě ministerský předseda Milan Hodža.³⁵⁷

Nelze pominout ministrův výrazný podíl na tvorbě *Zákona na obranu státu* a hlavně daleko většího finančního zajištění pro československou armádu. O to horší je, že Machník i Josef Černý byli za tuto svou činnost postaveni po válce před soud. Přitom je nezpochybnitelné, že se přes dílčí problémy zasloužili o zvýšení obranyschopnosti státu a připravenosti Československa na případnou válku.³⁵⁸ Agrárníci sice dlouhodobě drželi ministerstvo národní obrany, ale až od roku 1932 lze datovat začátky příprav na budoucí možný válečný konflikt. Machník plynule navázal na činnost svých předchůdců a ještě více ji vzhledem k mezinárodní situaci zintenzivnil zásadními rozhodnutími a především nejrůznějšími nařízeními a speciálními zákony. Nepochybný je také obrovský vzrůst finančních výdajů na obranu státu.³⁵⁹ Symbolem jeho ministerské kariéry se stalo pohraniční opevnění, na kterém, jak sám po válce přiznával, neměl zásadní podíl, protože

³⁵⁶ Opevnění západních Čech původně ve vojenských plánech nefigurovalo. Na schůzích NROS ho však především političtí činitelé zcela důrazně prosadili, považovali ho nejen za strategické, ale i za psychologický tah pro Němce v českém pohraničí. Generál Silvestr Bláha si při jednání NROS 28. dubna 1936 zapsal: „*Žádalo se důrazně i opevnění západních Čech... Měl jsem pocit, že generál Krejčí sám tím byl překvapen a že dokonce v první chvíli se tomu bránil. Členové Rady dokazovali, že je to třeba hlavně z psychologických důvodů, tj. aby se obyvatelstvu dal dojem jistoty a aby se čelilo přesvědčení, které se ujímá mezi našimi Němci, že nebudeme pohraniční kraje hájit. Také se tím německé pohraniční území spoutá s republikou.*“ Srov. Pavel ŠRÁMEK, *Záznam z jednání Nejvyšší rady obrany státu o opevnění 28. dubna 1936*, Fortsborník č. 7, Brno 2000, s. 54. Je také příhodné, že v těchto dnech vrcholilo v Poslanecké sněmovně Národního shromáždění projednávání „Machníkovy“ *Zákona na obranu státu*.

³⁵⁷ Pavel ŠRÁMEK, *Agrární strana ve vládě 1935 - 1938 a její podíl na zvyšování obranyschopnosti státu*, in: Blanka RAŠTICOVÁ (eds.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 121.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 123.

³⁵⁹ Pavel ŠRÁMEK, *Obranyschopnost Československa v roce 1938 (Poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)*, ČČH 103, 1/2005, s. 130 - 131.

jeho stavba byla záležitostí především Hlavního štábu. Ale vojáci³⁶⁰ by nikdy nic nezmohli bez politické podpory a silného vládního i parlamentního zastání. Ministerský předseda Milan Hodža i všichni jeho ministři (především členové NROS) měli na stavbě opevnění zásadní podíl, pokud jde o politickou stránku věci. Opevnění se někdy staví do pozice legendy, jindy bývá označováno za zbytečné mrhání penězi, protože by nikdy nemohlo být skutečně funkční. Jenže v případě Československa a jeho přírodních hranic a geografické polohy to bylo jediné možné řešení nepříznivé strategické situace celého státu. Bylo totiž jasnou nutností pokusit se zadržet nepřítele na určitou dobu již na hranici, protože délka československých státních hranic by Německu umožňovala na některých místech snadno proniknout do vnitrozemí. Stejně tak mělo opevnění zabránit rychlému zničení československých vojsk. Alternativou snad mohlo být zvyšování počtu divizí, ale k tomu jednoznačně chyběly lidské zdroje.³⁶¹ Dodnes můžeme v pohraničí vidět a určitě i obdivovat snahu našich předků udělat pro obranu to nejlepší, co bylo v jejich silách. I proto byl František Machník zcela správně označen jako *SPOLUTVŮRCE SYSTÉMU OBRANY ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY*.³⁶²

Zůstává skutečností, že Československo bylo na válku s Německem v rámci svých možností připraveno dobře, z Evropy asi nejlépe. Nepodařilo se sice zrealizovat vše, ale to již nebylo v lidských silách. Za tímto dlouhodobým úsilím musíme vidět práci celé armády, prezidenta republiky, vlády i příslušných úřadů.³⁶³ I sám náčelník Hlavního štábu armádní generál Ludvík Krejčí považoval opevnění ze zcela nezbytné, přestože znal jeho slabiny. Kromě jiného podle něj zvyšovalo i bojovou morálku osazenstva.³⁶⁴

V tomto ohledu se už pomalu zlepšuje i vnímání Machníkovy role. Zatímco v dílech staršího data bývají jeho zásluhy buď bagatelizovány, nebo raději vůbec nepřipomenuty, dnes už je alespoň jmenován jako člověk, který se výrazně o zlepšení stavu armády a především o opevnění zasloužil.³⁶⁵ Někteří vojáci - odbojáři za války ale neskrývali svou kritiku politiků, kteří podle nich zavinili nacistickou okupaci. Kromě Rudolfa Berana byl takto silně

³⁶⁰ Často je správně uváděno, že náčelník Hlavního štábu armádní generál Ludvík Krejčí se stal autoritou mravní a politickou, neboť razantní nástup činností spojených obranou republiky je spojován daleko více s jeho jménem než se jménem ministra národní obrany. Srov. Z. KÁRNÍK, *České země v éře první republiky III.*, s. 499. Nikdy by ale Krejčí ničeho nedosáhl, kdyby neměl politickou oporu právě v ministru Machníkovi. Ten možná nebyl tolik vidět, ale jeho funkce byla nezastupitelná. Nehledě na to, že právě Machník ještě více zpopularizoval armádu v očích veřejnosti.

³⁶¹ P. ŠRÁMEK, *Obranyschopnost Československa*, s. 132.

³⁶² Srov. K. STRAKA, *František Machník*, s. 101.

³⁶³ P. ŠRÁMEK, *Obranyschopnost Československa*, s. 139.

³⁶⁴ Srov. Pavel ŠRÁMEK, *Výstavba opevnění ve vzpomínkách generála Ludvíka Krejčího a plukovníka Josefa Fetky*, Fortsborník č.7, Brno 2000, s. 24.

³⁶⁵ Srov. Ivo PEJČOCH, *Tanky Praga. Historie obrněných vozidel ČKD 1918 - 1956*, Cheb 2007, s. 67.

kritizován právě Machník, který prý byl vojáky vnímán podobně jako Emanuel Moravec.³⁶⁶ Mezi domácími vojenským odbojem a především u jeho vůdce Josefa Balabána je cítit silný obdiv k prezidentu Edvardu Benešovi. Naopak neskřývá despekt k celé protektorátní politické reprezentaci a předchozím politikům tzv. druhé republiky. V jedné depeši generálu Sergeji Ingrovi dokonce Balabán projevuje obavy (!) z případného zapojení těchto lidí do odboje: „*Staří političtí machři v čele s Beranem a Hamplem vylézají pomalu z děr a větrí lepší vítr. Dáváme na ně pozor, aby nám je snad nezavřeli.*“³⁶⁷ Strach měli nejen z možné odbojové činnosti, ale i z případné finanční podpory odboje, kterou by se po válce mohli ospravedlňovat. Generál Homola psal Ingrovi: „*Není naopak vyloučeno, že Beran a jeho kumpáni se prokáží, že dali na odboj nějaký ten desetitisíc. Tím však naprosto nemohou smazat svoje hříchy z minulosti.*“³⁶⁸

Po 1. říjnu 1938 se Machník nejen vrátil na místo ředitele v klatovské Hospodářské škole, ale začal se ještě intenzivněji věnovat regionální práci a snažil se lid povzbudit projevy a komentáři nastalé situace. Stále byl také poslancem Národního shromáždění. I nadále setrval ve 13ti členném užším předsednictvu agrární strany. Komunistické hodnocení této jeho činnosti pak bylo nemilosrdné a označilo ho za typický příklad buržoazního politika a zrádce republiky: „*Politická kariéra bývalého ministra národní obrany Machníka je typickým příkladem toho, jak přední buržoazní politikové utíkali najednou v době pro národ nejkritičtější a nejosudovější od svých slavnostních přísah a slibů, že budou bránit republiku a jak neváhali poklonkovat před nejzavilejšími nepřáteli naší státní samostatnosti... Vždyť Machník jako jeden z nejpřednějších agrárních politiků, který spoluzodpovídal za Mnichov a za okleštění českých zemí, svou činností dál sám otrásal základy státní bezpečnosti tzv. druhé republiky, když nabádal k vytváření fašistické Národní jednoty, když horlil proti Sovětskému svazu a doporučoval přátelit se s fašistickým Německem... Machníkovu činnost v pohnutých dobách Mnichova a druhé republiky nelze označit jinak, než jako zradu na národě a státu i jako zradu na těch lidech Klatovska, kteří mu předtím věřili.*“³⁶⁹

Okleštěnou zemí zmítal chaos a obrovské problémy. Celý politický systém byl v troskách a potřeboval změnu. 3. října se v Praze sešlo širší vedení agrární strany, aby reagovalo na vzniklou situaci a poradilo se, co dál.³⁷⁰ 4. října byla jmenována částečně

³⁶⁶ Petr KOURA, *Podplukovník Josef Balabán*, Praha 2003, s. 128.

³⁶⁷ Citováno podle: P. KOURA, *Podplukovník Josef Balabán*, s. 128 - 129.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Vojtěch LAŠTOVKA, *KSČ na Klatovsku*, Plzeň 1963, s. 132 - 133.

³⁷⁰ Jaroslav ROKOSKÝ, *Agrární strana v první fázi Druhé republiky (říjen - listopad 1938)*, in: Zdeněk RADVANSKÝ (eds.), *Semper Idem. Jiřímu Tůmovi k pětasedmdesátinám*, Ústí nad Labem 2003, s. 104.

obměněná vláda generála Syrového a den nato rezignoval na svou funkci prezident Edvard Beneš.

5.2. Činnost ve Straně národní jednoty

Situaci bylo potřeba co nejvíce zjednodušit a prostředkem se stalo snížení počtu politických stran. Zásadní roli v tomto procesu sehráli předseda agrární strany Rudolf Beran a jeho kolega ze sociální demokracie Antonín Hampl. Jejich společné rozhovory a jednání vyústily v dohodu o tom, že nastalá situace snese maximálně dvě politické strany. Zástupci republikánské strany, národních socialistů, strany živnostenské, Národního sjednocení a od 21. listopadu také lidovců vytvořili Stranu národní jednoty (SNJ). Agrární strana po vzniku SNJ oficiálně skončila, 18. listopadu se na poslední schůzi sešly oba parlamentní kluby.³⁷¹ Machník nadále zůstával poslancem, ale za novou stranu.³⁷² Druhou povolenou stranou byla Národní strana práce, pod vedením Antonína Hampla. SNJ měla být stranou autoritativní demokracie, rychlé a výkonné, tvrdou k tomu, co zklamalo a oslabilo, demokracií činu, ne slov. Odpovědnost a rychlost nahradí bývalý koaliční systém.³⁷³

Byl to neradostný konec osudového roku 1938. V předposlední jeho den napsal Machník do krajských agrárních novin článek *Musíme mít pevnou důvěru v budoucnost*, v němž bilancuje dvacet let republiky a současnou situaci. Vyjadřuje se k událostem na Slovensku, ale především si všímá, že mnoha lidem chybí jakákoli víra v budoucnost. Síla žít pro něco nového. Jakoby s koncem republiky odešlo všechno pryč. Existenci pouhých dvou politických stran považuje za správnou. Chce budovat lepší stát s větší energií a hlavně s dobrými vztahy se sousedními zeměmi. Článek zakončil optimistickým zvoláním: „*Věřme ve svou budoucnost!*“³⁷⁴ Je nepochybné, že Machník chtěl vyburcovat obyvatelstvo z letargie, která na všech po Mnichovu ležela. Ale v první řadě jemu samotnému bylo nade vše jasné, že Česko - Slovensko nebude mít asi dlouhého trvání. Znal Německo a o jeho cílech nepochyboval.

³⁷¹ Detaily k roli agrárníků při vzniku SNJ srov. Jan KUKLÍK, *Úloha Agrární strany při změně politického systému druhé republiky a vzniku Strany národní jednoty*, in: Daniel E. MILLER, Mary SAMAL - HRABÍK, Jiří ŠOUŠA (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 133 - 141.

³⁷² Zrod, složení a fungování celé strany přehledně popisuje: Jan KUKLÍK, *Strana národní jednoty*, in: Jiří MALÍŘ, Pavel MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II. díl: období 1938 - 2004*, Brno 2005, s. 1057 - 1072.

³⁷³ J. ROKOSKÝ, *Agrární strana v první fázi Druhé republiky*, s. 109.

³⁷⁴ Klatovský kraj z 30. prosince 1938, s. 1.

5. ledna 1939 bylo zvoleno krajské předsednictvo Strany národní jednoty v Plzni. Předsednický post získal poslanec František Machník.³⁷⁵ Jeho činnost v prvních třech měsících roku 1939 se soustředila především na přednášky a projevy na regionálních schůzích a manifestacích Strany národní jednoty v plzeňském regionu i v Klatovech samotných. 13. ledna hovořil s redaktory *Českého deníku* o úkolech a práci SNJ a vztahu s Národní stranou práce. Do konce roku 1938 podalo v plzeňském volebním regionu přihlášku do strany téměř 50 000 lidí.³⁷⁶

Machníkův plzeňský projev z 29. ledna 1939 pak lze považovat za jakýsi projev „přitvrzování“ v celé SNJ.³⁷⁷ Na začátku února pak Machník promluvil v plzeňské Měšťanské besedě, kde se sešli zástupci okresních organizací strany. Ve svém projevu vyzval všechny straníky, aby se navzájem oslovovali jako sestry a bratři, neboť takovéto bratrství musí být jednotným programem celého státu. Poté bilancoval uplynulé události, ale především vývoj republiky. Došlo k prudkému nárazu, který přišel zrovna v době, kdy mělo vyvrcholit dvacetileté úsilí samostatného Československa. Podle něj se však Československo staralo o mnohé ostatní, ale zapomínalo na své vnitřní problémy a starosti. Z toho vyplynuly ony obrovské potíže podzimu 1938. Do budoucna by tedy zmenšený stát měl věnovat pozornost především sám sobě a ne těm (státům), se kterými nemá příliš co dočinění. Přitom bude také potřeba provést revizi politického stranictví. Pojem bývalého stranictví musí zmizet. Je potřeba zjednodušit politický život, aby už nikdy nedošlo ke vzniku malých a nefunkčních strániček, které ničemu neprospívaly.³⁷⁸ Hovořil také o plzeňské Škodovce a jejích dělnících, kteří podle některých zpráv měli být terorizováni, když projevíli zájem o vstup do SNJ. Machník v této souvislosti varoval před levicovými aktivitami a prohlásil, že všichni členové budou muset být energičtější. Ve státě prostě musí být pořádek!³⁷⁹ Na počátku března pak Machník v Klatovech před 1500 posluchači hovořil o nutnosti sjednocení celého národa, který

³⁷⁵ *Protifašistický a národně osvobozený boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945*. Edice dokumentů, 1. díl, 3. svazek, 3. sešit, Období od 1. prosince 1938 do 8. února 1939, Praha 1987, s. 194.

³⁷⁶ Klatovský kraj z 13. ledna 1939, s. 1.

³⁷⁷ Jan GEBHART, Jan KUKLÍK, *Druhá republika 1938 - 1939*, Praha - Litomyšl 2004, s. 213.

³⁷⁸ Toto byla jedna z věcí, které byly po válce Machníkovi i jiným agrárikům velmi výrazně vytýkány a staly se i námětem obžalob. Snaha zmenšit počet politických stran na minimum a skoncovat s prvorepublikovým širokým stranictvím se úspěšně prolíná celou druhou republikou. Po válce to bylo ze všech stran kritizováno jako diskriminační a nedemokratické. Přitom exilová vláda i KSČ se ještě za války jednoznačně shodly na tom, že už nikdy nebude fungovat starý systém politických stran. Vznikla Národní fronta a mnohé strany včetně agrární už vůbec nebyly obnoveny. Edvard Beneš či třeba Prokop Drtina pak tento systém srdnatě hájili jako nejlepší možný a varovali před jakýmkoli návratem k velkému politickému stranictví z let 1918 - 1938. Těžko tedy lze Machníkovi něco vyčítat, když jeho pováleční odpůrci dělali prakticky to samé, co on na začátku roku 1939 obhajoval.

³⁷⁹ Klatovský kraj z 3. února 1939, s. 1.

musí být obezřetný proti všem nebezpečným nástrahám a jít pevně za vládou Rudolfa Berana. Zdůraznil také, že nelze plivat na odkaz velkých mužů národa - Masaryka, Rašína a Švehly.³⁸⁰

Pět dní před okupací pak regionální noviny informovaly o velké manifestaci SNJ na sjezdu ve Vejpronicích u Plzně. Machník zde opět horoval pro jednolitost lidu, který bude organizován v jedné silné straně a ne v mnoha stranách, které samy nic dobrého nesvedou. Jedinou barvou všech má být státní znak a vlajka republiky. Znovu se vrátil ke špatné zahraniční politice prvorepublikové, kdy *„zvykli jsme si všechno a všechny kritisovati, ve Společnosti národů pletli jsme se do sporů o Gran Chaco, Bolívii, zasahovali jsme ve věcech Habeše. Ti, kdo se stavěli proti takové politice, byli šmahem označováni za velezrádce.“* Pak se velmi silně a emotivně vyjádřil k útokům na svoji osobu a k nejružnější, především levicové, propagandě. *„V dalším odmítl bratr Machník způsoby šeptané propagandy, neštítící se těch nejpodlejších útoků. Vzpomíná, kolika hanebných pomluv bylo šířeno jak o jeho osobě, tak i rodině, kolik parfidností bylo sneseno ve strohých kampaních, prováděných šepem. Je třeba oprostiti náš národ od lidí charakterově narušených, pracovati k mravnímu povznesení a očistě. Těm anonymům, kteří vyhrožují zastřelením a oběšením, musíme říci, že máme z nich opravdu málo strachu. Jestliže jsme se dali dnes do zápasu za lepší budoucnost národa a státu, pak v něm setrváme a nebudeme hledat spásu ve zbabělém útěku, jako generálové třetí internacionály. Píší-li nám anonymové, aby nás v naší práci zastrašili, pak odpovídáme: litujeme, že nemůžeme vyhovět. Jestliže se říká, že přijde čas na jaře, kdy se doby vrátí, pak musíme připomenouti vládě, aby konala svoji povinnost a říci jí, že toto jsou lidé, kteří znovu ohrožují zmenšenou republiku a že s nimi musí jednat podle zákona.“*³⁸¹ Tento a také rokycanský Machníkův veřejný projev se stal po válce předmětem kritiky, kdy mnozí tvrdili, že Machník sliboval komunistům a dalším nepřátelům republiky koncentrační tábory a vyhrožoval jim. Je zcela evidentní, že o ničem takovém ve svých projevech nemluvil a šeptanda o nich se jen šířila mezi lidem a každý si přidal svoji vlastní verzi, až z toho vznikla jedna velká lež. Je pravda, že vyznění projevů občas evokuje autoritativní režim, ale v emocích druhé republiky nebyl Machník ve svých prohlášeních výjimkou. A jak sám později řekl, *„na všech (projevech) jsem poukazoval na velké neštěstí, které nás stihlo, nezakrýval jsem posluchačům, že jsme byli tak zv. západními spojenci opuštěni a že tím více musíme nyní ve svorné spolupráci napnout všechny síly, abychom toto neštěstí nějakým způsobem odčinili. Proto jsem nemohl nereagovat na soustavnou šeptandu o zradě, které jsem se dopustil tím, že jsem prodal republiku atd. a apeloval jsem na rozum a dobrou vůli všech*

³⁸⁰ Klatovský kraj z 3. března 1939, s. 5.

³⁸¹ Klatovský kraj z 10. března 1939, s. 1

dobrých Čechů, která nás jedině může svést k společné práci pro národ. Naprosto popírám, že bych byl hrozil někomu koncentračními tábory, poněvadž tímto žargonem jsem na schůzích nikdy nemluvíval.“³⁸²

³⁸² ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10.července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

6. 1939 - 1942 - klid před bouří

6.1. Národní souručenství

Jenže už nebyla žádná naděje. Wehrmacht stál za hranicemi a bylo rozhodnuto. Je otázka, jak František Machník asi prožíval 15. březen 1939 a obsazení zbytku své vlasti německou armádou. Nepochybně věděl, že jeho bratranec a v té době předseda vlády Rudolf Beran se z ponížení českého národa nervově zhroutil.³⁸³ Machník mohl prožívat podobný stav. Státní prezident Emil Hácha³⁸⁴ již 16. března 1939 uvedl v rozhlasovém projevu, že hodlá národ a všechny jeho vrstvy sjednotit. Především se obával odstředivých akcí českých fašistů pod vedením Radoly Gajdy. 17. března se pak Hácha na Pražském Hradě sešel s Gajdou a bylo dohodnuto, že *Český národní výbor svatováclavský* (jehož vůdcem Gajda byl) bude zrušen. Hácha vyslovil rozhodnutí o vzniku *Národního souručenství* (NS). Gajda posléze vydal prohlášení o jeho podpoře, i když dobře věděl, že on se do jeho výboru nikdy nedostane. Hácha se s Rudolfem Beranem a předsedou Národní strany práce Antonínem Hampl³⁸⁵ dohodl na dobrovolném zrušení obou stávajících politických stran. Oba pánové zároveň navrhli členy výboru NS. Ty pak Hácha 21. března oficiálně jmenoval, předsedou výboru se stal bývalý agrárník a předseda České zemědělské rady, Adolf Hrubý.³⁸⁶ Jeho

³⁸³ Srov. Jaroslav ROKOSKÝ, „Rudolfe, hlavu vzhůru...“ *Osudný 15.březen 1939 a premiér Rudolf Beran*, Paměť a dějiny, ročník III, 1/2009, s. 11 - 20, zvláště strana 17.

³⁸⁴ Emil Hácha (* 12. 7. 1872 Trhové Sviny, + 27. 6. 1945 Praha) - český právník a politik, prezident Česko - Slovenské republiky a státní prezident Protektorátu Čechy a Morava. Roku 1896 absolvoval právnickou fakultu pražské univerzity, po vzniku ČSR člen senátu Nejvyššího správního soudu, od roku 1925 jeho prezident. Jako uznávaný právník byl členem haagského rozhodčího soudu a před Mnichovem působil po několik let jako člen legislativní rady, poradního orgánu vlády. Také znalec a překladatel anglické literatury. 30. 11. 1938 zvolen jako nezávislá osobnost prezidentem republiky. Po vyhlášení Protektorátu spolupracoval s Aloisem Eliášem a byl napojen na odboj i E. Beneše. Situaci změnil příchod Heydricha do Prahy a jeho smrt v červnu 1942. V době heydrichiády, po vyhlazení Lidic a masových popravách a výhrůžkách Hitlera, se Hácha zlomil. Navíc už byl vážně nemocný, takže od ledna 1943 fakticky nebyl odpovědný za své činy. Dne 13. května 1945 byl Hácha zatčen na lánském zámku a dopraven do vězeňské nemocnice na Pankrác, kde zemřel 27. června. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010) a Tomáš PASÁK, *Emil Hácha (1938 - 1945)*, Praha 2007.

³⁸⁵ Antonín Hampl (* 12. 4. 1875 Jaroměř, + 17. 5. 1942 Berlín, Německo) - český a československý sociálnědemokratický politik. Před 1. světovou válkou pracoval v sociálnědemokratickém odborovém hnutí, za první republiky poslanec Národního shromáždění. V letech 1924-1938 předseda Československé sociálnědemokratické strany dělnické. Po Mnichovu se stal předsedou Národní strany práce, která chtěla zachovat i v těžkých mezinárodněpolitických podmínkách demokratické zřízení druhé republiky. V květnu 1941 byl zatčen gestapem a rok nato zahynul v nacistickém vězení.

Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

³⁸⁶ Adolf Hrubý (* 21. 5. 1893 Mláka, okres Jindřichův Hradec, + 9. 6. 1951) - český a československý politik. Absolvoval obchodní školu a za první světové války narukoval do rakousko - uherské armády, kde padl do ruského zajetí. Ve dvacátých a třicátých letech se angažoval v agrárním hnutí a přispíval do časopisu *Venkov*. V roce 1935 byl zvolen poslancem Národního shromáždění za agrární stranu. Na konci března 1939 jej prezident Emil Hácha jmenoval vedoucím Národního souručenství, jediné povolené strany v Protektorátu Čechy a Morava.

zástupcem pak Josef Nebeský, předseda Ústřední jednoty řepářů. Podle Háchových vlastních slov mělo jít o organizaci soudržnou národně i sociálně, členy se měli stát nejlépe všichni Češi. Z principu však vstup odmítaly všechny české fašistické skupiny a spolky.³⁸⁷ Národní souručenství téměř od počátku a s vědomím Háchy, Berana a Hampla podporovalo odboj a tím se samozřejmě stalo trnem v oku okupantů.³⁸⁸ Členy výboru NS bylo 50 lidí, kteří reprezentovali nejrozličnější složky společnosti a měli tak symbolizovat, že za ním stojí celá okupovaná země.³⁸⁹ V té chvíli také začal probíhat proces likvidace obou legálních stran - SNJ a NSP. Strany také vyzývaly své členy a stoupence k okamžitému vstupu do Národního souručenství. Potíže ale nastaly s nacionalistickými organizacemi - *Národní obcí fašistickou*, *Vlajkou* a *Akcí národní obrody*. Ty neprojevovaly mnoho snah podřídit se jednotné národní myšlence.³⁹⁰ V dubnu 1939 došlo k vytvoření organizační struktury NS v krajích a okresech. Proběhla také obrovská náborová kampaň, která měla přilákat většinu národa. Podmínkou vstupu byl věk 21 let, bezúhonnost, česká národnost a árijský původ. Celá akce skončila obrovským úspěchem, 3. května bylo v NS registrováno 98,4% mužské populace celého protektorátu.³⁹¹ NS samozřejmě od počátku čelilo kritice nejen extrémních nacionalistů a fašistů, ale celé německé správy protektorátu. Státní ministr K. H. Frank považoval NS za určitou zástěrku nepřátel říše a jejich podvratných akcí. 17. května pak prezident Emil Hácha jmenoval druhý výbor NS, který měl nově 70 členů.³⁹² V březnu 1939 také skončila parlamentní činnost Františka Machníka. Poslancem Národního shromáždění byl od voleb v roce 1925. Dne 21. března 1939 Emil Hácha Poslaneckou sněmovnu i Senát rozpustil.³⁹³

Výbor Národního souručenství v létě 1939 pod tlakem extremistických sil doporučil vládě zřízení soudního tribunálu, který by projednal revizi majetku politických činitelů. Podle prováděcího nařízení měl zkontrolovat majetek všech členů výboru NS, bývalých poslanců Národního shromáždění, členů vlád, vedoucích osob samosprávy či osob činných na vedoucích místech hospodářského života. Dne 27. července 1939 jmenoval Emil Hácha členy

Z funkce byl odvolán v říjnu 1939 na nátlak nacistů pro údajný pokus o uplácení německého žurnalisty. 19. 1. 1942 byl poněkud překvapivě jmenován ministrem zemědělství a lesnictví v protektorátní vládě. Poté vystupoval na veřejnosti značně loajálně vůči okupačnímu režimu, snažil se však zároveň hájit zájmy českého rolnictva. Po osvobození jej zatkly československé bezpečnostní orgány a Národní soud jej odsoudil k doživotnímu žaláři. Zemřel ve vězení. Údaje z: <http://www.ustrcr.cz/cs/audio-archiv-zivotopisy#hruby> (staženo 22. června 2010).

³⁸⁷ Tomáš PASÁK, *Emil Hácha (1938 - 1945)*, Praha 2007, s. 112 - 119. Jan GEBHART, Jan KUKLÍK, *Počátky Národního souručenství v roce 1939*, ČČH 91, 3/1993, s. 419 - 421.

³⁸⁸ Srov. V. ČERNÝ, *Paměti II.*, s. 122.

³⁸⁹ J. GEBHART, J. KUKLÍK, *Počátky Národního souručenství v roce 1939*, s. 422 - 423.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 424 - 425.

³⁹¹ Tamtéž, s. 428.

³⁹² Tamtéž, s. 436 - 437.

³⁹³ Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem*, Praha 2000, s. 35.

Národního soudu pod vedením Aloise Kaplana. Pokud by Národní soud zjistil, že by jednotliví posuzovaní získali majetek nečestně, měli být okamžitě vyloučeni z Národního souručenství a vzdát se všech veřejných funkcí.³⁹⁴ Mezi posuzované osoby samozřejmě spadal i František Machník. Obsáhlá složka v prezidentském archivu svědčí o důkladné analýze Machníkových příjmů za první republiky. Lze z ní vyčíst kompletní majetkové poměry, dluhy, situaci na finančních účtech, odměny za členství v představenstvech nejrozličnějších společností, ale i odměny za práci v Poslanecké sněmovně.³⁹⁵ Musel se opět vyrovnávat s udáním, které bylo telefonicky sděleno do Kanceláře státního prezidenta. Podle jakéhosi pana Müllera měl Machník prosazovat ve zbrojních zakázkách na ministerstvu obrany své spřátelené firmy. Konkrétně firmu bratří Zikmundů z Lutína, která se zabývala výrobou chemických látek pro armádu. Udání bylo následně Národním soudem odloženo.³⁹⁶ Práce celého soudu skončila den po atentátu na Heydricha, 28. května 1942, kdy byl Národní soud Háchovým rozhodnutím zrušen. Celý spis byl odevzdán Kanceláři státního prezidenta.³⁹⁷

Svůj vliv se v Národním souručenství snažil posílit i vůdce českých fašistů Radola Gajda, a to tím, že se pro své plány protektorátní fašistické vlády snažil získat jak Rudolfa Berana, tak i Františka Machníka. Neuspěl, neboť Beran proti němu měl velké osobní i politické výhrady.³⁹⁸

6.2. Anonymní udání, prověrky

1. září 1939 vypukla druhá světová válka. Machník měl být klatovským gestapem zatčen a podle svých slov odvezen do Buchenwaldu.³⁹⁹ Jenže v té době byl na cestě do Prahy a tam za ním došla informace o vydaném zatykači. Vrátil se do Klatov, kde se hlásil na policejním ředitelství. Byl odvezen do Prahy, avšak 2. září po krátkém výslechu nakonec propuštěn.⁴⁰⁰ To už v Klatovech mocnou rukou vládlo gestapo. Velitelem místní venkovské

³⁹⁴ Tomáš PASÁK, *Pod ochranou Říše*, Praha 1998, s. 101 - 102.

³⁹⁵ AKPR, f. Národní soud (dále jen NS), spis. zn. NS 57/40, Machník František, ředitel hospodářské školy, Klatovy.

³⁹⁶ Tamtéž, Opis záznamu o telefonickém anonymním udání z 6. listopadu 1940.

³⁹⁷ Tamtéž, Úřední záznam z 29. května 1942 o rozhodnutí státního prezidenta.

³⁹⁸ T. PASÁK, *Pod ochranou Říše*, s. 108.

³⁹⁹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁴⁰⁰ NA, f. Úřad říšského protektora, Praha, kart. 260, sign. 114-262-3/290, Seznam osob české národnosti, zatčených dne 1. září 1939. Srov. též SOKA Klatovy, f. Okresní úřad Klatovy, Presidiální spisy 1939 - 1945, kart. 3, č. j. 1245/1939, Příkaz k zatčení Františka Machníka z 1. září 1939; ABS, sign. 305-368-4, Výpověď Františka Machníka z 25. června 1945.

služebny německé tajné státní policie byl Heinrich Winkelhofer. A to prakticky po celou dobu trvání protektorátu, od 10. 5. 1939 až do 5. 5. 1945.⁴⁰¹ Machník s ním bude mít ještě co do činění v průběhu války i po ní.

Osobní útoky na bývalého ministra obrany se z období 2. republiky přenesly i do protektorátu. Ještě před vypuknutím války se v Klatovech objevilo udání. Anonymní dopis odevzdal na místní četnickou stanici Josef Bosák, majitel restaurace *Stará rychta*. Dopis byl odeslán z Prahy 1. srpna 1939 právě na adresu majitele *Rychty*. Ten jej hned následujícího dne odevzdal četníkům poté, co si přečetl jeho obsah.⁴⁰² Znění je doslova snůškou pomluv, které Machníka neuvěřitelným způsobem očerňují. Měl například Německu zrazovat usnesení z každého jednání ministerské rady. Zprostředkovateli v této zrádné činnosti měly být dobové herecké hvězdy Vlasta Burian⁴⁰³ a Anny Ondráková.⁴⁰⁴ Machník za to měl získávat finanční odměnu. Pod materiálem je podepsána „Polská špionážní služba v Německu“, která pak v závěru dopisu tvrdí, že „Machník má již připravené sídlo nedaleko Hanoveru kam až to bude praskati prchne. Klatováci jest Vaší povinností sledovati každé jeho hnutí a zameziti tomuto plánu aby nám neuklouznul. Proto pozor na Machníka.“⁴⁰⁵ Zpráva o anonymním udání samozřejmě okamžitě putovala na Presidium zemského úřadu v Praze, na Ministerstvo vnitra i do kanceláře Státního prezidenta. Leč pátrání po zdroji dopisu bylo neúspěšné.⁴⁰⁶

Po Machníkově definitivním návratu do Klatov ovládl rodinu strach z možného zatčení německými úřady. Milena Hrozná později vzpomínala na bezesné noci v ředitelském bytě v Hospodářské škole především za heydrichiády, zvláště v kontextu blízkosti sídla klatovského gestapa.⁴⁰⁷ Machník působil i nadále jako ředitel školy a nenacházíme zmínky o tom, že by snad chtěl z Klatov odejít či se funkce vzdát. Pouze jedna zpráva hovoří o tom, že prý měl v plánu odejít do Kuklen u Hradce Králové na tamní hospodářskou školu. Jožka

⁴⁰¹ Více o klatovském gestapu srov. Jan JIRÁK, *Vznik a zánik venkovní služebny gestapa v Klatovech*, in: Marcel FIŠER, Jindra HŮRKOVÁ (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4*, Klatovy/Klenová 2006, s. 245 - 257. Srov. též Václav JIŘÍK, *Klatovské oprátky*, Plzeň 2004.

⁴⁰² SOkA Klatovy, f. Presidiální spisy 1939 - 1945, kart. 4, č. j. 1576/1939, Hlášení četnické stanice v Klatovech Okresnímu úřadu z 5. srpna 1939.

⁴⁰³ Vlasta Burian (* 9. 4. 1891 Liberec, + 31. 1. 1962 Praha) - český herec a divadelní ředitel. Jedna z největších hvězd meziválečného a částečně i protektorátního filmu, přezdívaný „Král komiků“. Srov. Miloš FIKEJZ, *Český film: herci a herečky, I. díl*, Praha 2006, 134 - 137.

⁴⁰⁴ Anny Ondráková (* 15. 5. 1902 Tarnów, dnešní Polsko, + 28. 2. 1987 Hollenstedt, SRN) - herečka a producentka, za 2. světové války se trvale usadila v Německu, kde žila až do své smrti, jejím manželem byl slavný boxer Max Schmelling. Srov. Miloš FIKEJZ, *Český film: herci a herečky, II. díl*, Praha 2007, s. 352 - 354.

⁴⁰⁵ SOkA Klatovy, f. Presidiální spisy 1939 - 1945, kart. 4, č. j. 1576/1939, Hlášení četnické stanice v Klatovech Okresnímu úřadu z 5. srpna 1939, příloha. Citováno včetně gramatických chyb.

⁴⁰⁶ Tamtéž, dopis viceprezidenta Zemského úřadu přednostovi Okresního úřadu v Klatovech z 23. října 1939.

⁴⁰⁷ Obě budovy spolu prakticky sousedí, dělí je pouze ulice. Rozhovor autora s panem Mgr. Josefem Šmídem, Klatovy, 19. června 2008.

David⁴⁰⁸ psal 6. ledna 1940 z Bělehradu dopis Prokopu Maxovi⁴⁰⁹ do Paříže. Kromě mnoha jiných sdělení o dění v protektorátu a osudech nejrozumnějších lidí se krátce zmiňuje i o Machníkově. V Bělehradě se totiž setkal s jakýmsi Andrlíkem, jednatelem Domoviny zahraničních krajanů. Ten přijel z protektorátu a kromě jiných si stěžoval na Machníka. Ten „žádal o přeložení z Klatov, poněvadž tam má mezi lidem těžkou pozici. Žádal o místo profesora v Kuklenách u Hradce Král. Kuratorium však, jehož členy jsou agrárníci, jeho žádost zamítlo.“⁴¹⁰ Nikde jinde však podobnou informaci nenacházíme. I když je samozřejmě pravda, že v Klatovech to měl Machník velmi těžké a obyvatelstvo města mu rozhodně nakloněno nebylo.

V londýnském exilu mezitím prezidenta Beneše zajímalo, jak to vypadá bývalými agrárníky v protektorátu a s plány na možné poválečné fungování strany. Čerstvě uprchnuvší Ladislav Feierabend nezakrýval, že byl oddaným agrárníkem, ale nikoli slepým straníkem. Byl samozřejmě ve styku se všemi členy strany, Antonínem Švehlou počínaje. Stýkal se i s Machníkem, s Rudolfem Beranem ho pak pojil dobrý přátelský vztah. Z rozhovorů s Benešem pak Feierabend pochopil, že prezident nemá agrárníky příliš v lásce a stranu činí odpovědnou za všechna neštěstí předmnichovské doby. Nezapomněl jí ani tradičně zmiňovanou záležitost - prezidentskou volbu z roku 1935.⁴¹¹ Již předtím v Paříži byl Feierabend tázán Milanem Hodžou na to, jak se daří agrární straně a jejím činitelům v protektorátu.⁴¹²

Na jaře 1941 pak Machníkově jméno zaznělo i v nejvyšších německých politicko - bezpečnostních kruzích v souvislosti se situací v protektorátu. Podle hlášení odeslaného pražským oddělením Sicherheitsdienstu (SD) jak do Berlína na Říšský hlavní bezpečnostní

⁴⁰⁸ Josef (Jožka) David (* 17. 2. 1884 Kylešovice u Opavy, + 21. 4. 1968 Praha) - československý politik. Za první republiky tajemník Československé obce legionářské. Současně pracoval jako poslanec Národního shromáždění za národněsocialistickou stranu. Po okupaci v březnu 1939 odešel do exilu a od roku 1941 působil ve Velké Británii ve Státní radě. Od roku 1945 do května 1948 byl poslancem a předsedou Národního shromáždění. Svým postojem přispěl v únoru 1948 ke vzniku komunistického režimu, ale po volbách v květnu 1948 se stáhl do ústraní. Údaje z: <http://www.libri.cz/database/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

⁴⁰⁹ Prokop Maxa (* 28. 5. 1883 Manětín, + 9. 2. 1961 Praha) - československý diplomat a politik. V letech 1917 - 18 byl místopředsedou Odbočky Národní rady Československé v Petrohradě a po bolševické revoluci jednal se sovětskými zástupci o přesunu čs. legií z Ruska do Francie. Po návratu do vlasti vstoupil do diplomatických služeb a zastupoval Československo jako vyslanec v Nizozemí (1920 - 21), v Polsku (1921 - 24) a v Bulharsku (1931 - 39). V letech 1924 - 31 byl jedním z vedoucích pracovníků ministerstva zahraničí. V letech 1940 - 45 byl členem Státní rady v Londýně. Po válce pracoval ve Svazu národní revoluce a když v únoru 1948 došlo ke komunistickému převratu, pomáhal ho uskutečňovat vytvořením ústředního akčního výboru Čs. obce legionářské, kterou v květnu 1948 dovedl ke sloučení všech odbojových organizací v jednotný Svaz bojovníků za svobodu. Údaje z: <http://www.libri.cz/database/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

⁴¹⁰ NA, f. Archiv Huberta Ripky, kart. 1, sign. 1-14/7, dopis Jožky Davida Prokopu Maxovi z 6. ledna 1940.

⁴¹¹ Ladislav Karel FEIERABEND, *Politické vzpomínky II*, Brno 1994, s. 111 - 113.

⁴¹² Jmenovitě se ptal, co dělá Beran, Malypetr, Zadina, Machník a jiní. Ladislav Karel FEIERABEND, *Politické vzpomínky I*, Brno 1994, s. 310.

úřad, tak K. H. Frankovi, se měli několikrát sejít Rudolf Beran a Josef Nebeský s Františkem Machníkem v Klatovech a v Sušici a probírat s ním možnost, že by mohl nahradit ministerského předsedu Aloise Eliáše⁴¹³ v křesle předsedy protektorátní vlády. Eliáš je prý úřadem unaven a chce odstoupit ze zdravotních důvodů. Nebeský prý vidí v Machníkově dobrého kandidáta. Pověsti o Eliášově odstoupení a nahrazení se už na Klatovsku dokonce začaly šířit.⁴¹⁴ K.H. Frank dokonce informoval Hitlerova tajemníka Martina Bormanna, že prý Eliáš zvažuje rezignaci na svůj úřad a útěk z protektorátu.⁴¹⁵ Machník podobné spekulace po válce jednoznačně odmítl, nikdo se ho na podobné věci neptal, a dokonce s ním nikdo o této možnosti ani nejednal.⁴¹⁶

V témže roce pak došlo ze strany protektorátních úřadů k prověřování nejrůznějších osob předválečného politického a veřejného života. Prvotní zájem směřoval na revizi majetku a případné finanční obohacení se v důsledku politické funkce. V první zprávě, která byla kopií jakéhosi hlášení ze 17. srpna 1939, se kromě známých faktů nachází i zmínka o anonymním dopise z 2. prosince 1938, ve kterém neznámý pisatel sděluje, že Machník prý chtěl zastřelit prezidenta Beneše, ale pouze zranil tehdejšího ministerského předsedu Hodžu.⁴¹⁷ Jedná se samozřejmě o neuvěřitelný výmysl a zřejmě souvisí se situací ze září 1938 po jednání o tzv. anglo - francouzském ultimátu ohledně Sudet, kdy byl Machník po schůzce s prezidentem velmi rozčilen. Další revizní zprávy pak nepřinášejí nic nového, jen přehled činnosti, případně občasné zmínění pomluv, které provázely jeho ministerskou kariéru.

⁴¹³ Alois Eliáš (* 29. 9. 1890 Praha, + 19. 6. 1942 Praha) - československý generál, účastník protinacistického odboje, předseda protektorátní vlády. Za 1. světové války působil v legiích, bojoval u Zborova i na francouzsko-německé frontě. Po válce absolvoval Vysokou školu válečnou ve Francii a zastával různé vojenské i diplomatické funkce. V prosinci 1938 se v Beranově vládě stal ministrem dopravy. V dubnu se souhlasem vznikajícího odboje převzal funkci premiéra. Byl trvale spojen i se zahraničím včetně prezidenta Beneše. Po příchodu Heydricha do Prahy byl 27. září 1941 zatčen gestapem a posléze odsouzen k trestu smrti. Za heydrichiády 19. června 1942 popraven na kobyliské stělnici. In memoriam jmenován armádním generálem. Srov. Robert KVAČEK, Dušan TOMÁŠEK, *Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše*, Praha 2008.

⁴¹⁴ NA, f. Národní soud (dále jen NS), kart. 149, ČNs 3/47, Ověřený překlad dopisu SS - Sturmbannführera Dr. Eilerse RSHA Berlín a K. H. Frankovi ze 7. března 1941.

Srov. též. Periodické zprávy pražského řídicího úseku Sicherheitsdienstu (SD), Měsíční zpráva za březen 1941, s. 23. Národní archiv, digitalizovaný archiv, dostupné z:

<http://web.nacr.cz/sd/?session=64c5dd2ffc76300eebfe56b6e8c9fb8b&tk=32729&od=25> (staženo 30. června 2010).

⁴¹⁵ Jaroslava ELIÁŠOVÁ, Tomáš PASÁK, *Heydrich do Prahy - Eliáš do vězení*, Praha 2002, s. 145.

⁴¹⁶ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech. Alois Eliáš skutečně o rezignaci na funkci předsedy protektorátní vlády uvažoval, a to už v lednu 1941, kdy K. H. Frank zesílil tažení proti legionářům. Ovšem Beneš mu z Londýna vzkázal, že pak by Hácha zůstal na všechno sám a napospas Němcům. Srov. R. KVAČEK, D. TOMÁŠEK, *Generál šel na smrt*, s. 83 - 84.

⁴¹⁷ NA, f. Policejní ředitelství Praha II - prezidium - 1941 - 1950, kart. 1670, sign. 42/n-14/5, Zpráva Zemského úřadu v Praze z 23. července 1941.

Rovněž ovšem byla prověřována Machníková dcera Milena kvůli svým pražským pobytům a styku s různými osobami.⁴¹⁸

Ministerstvo vnitra pak v říjnu 1941 zjišťovalo, zda proti veřejně činným osobám není námitek ze strany protektorátních úřadů (případně i úřadů říšských), co se života a práce týče. Rovněž byla zjišťována národnost a náboženství.⁴¹⁹ Je nepochybné, že uvedené opatření mimo jiné také sloužilo k další identifikaci Židů ve společnosti, neboť právě na podzim 1941 došlo k označování Židů žlutou hvězdou. Machník byl shledán jako zachovalý a nebylo proti němu zjištěno žádných námitek. Národnost česká, náboženství římskokatolické.⁴²⁰

6.3. Rozhovory s kolaborantskými novináři

Ač se Machník snažil za protektorátu co nejvíce stranit veřejného života, jeho jméno mezi veřejností na přetřes přišlo. Nejprve díky knize kolaborantského novináře Vladimíra Krychtálka *Bolševici, Beneš a my*. Komentář a citace z ní přinesl časopis *Vlajka* 26. července 1941. Krychtálek⁴²¹ snesl neskutečné lži na celou první republiku, na prezidenta Beneše a ve svých pomluvách se nevyhnul ani Machníkově. „*Poznal jsem Machníka, za něhož protekce přesáhla vše, co zde dosud bylo... Jak nestydatě se kradlo. Přátelé ministra národní obrany ustavili obchodní společnost a ministr s nimi ujednal, že ministerstvo bude od nich kupovat koně. Společnost neměla ani jednu stáj, ani jednu pastvinu, ani jednu kobyli ba ani žíni z koňského ocasu. Kone kupovala od jednoho bratislavského žida a aniž je viděla, dodávala je za vyšší ceny ministerstvu.*“⁴²²

V roce 1943 byl Machník již na penzi. Bydlel v podnájmu v klatovské vile Šárka, kam se za ním vypravili redaktori protektorátních novin *Polední list* a *Český deník*. Přepis rozhovoru redaktora *Českého deníku* Ctibor Bakaláře přinesl 1. března 1943 večerník *A-Zet*. Machník se snažil odpovídat co nejméně a co nejobecněji. Je evidentní, že se mu do

⁴¹⁸ NA, f. Policejní ředitelství Praha II - prezidium - 1941 - 1950, kart. 1670, sign. 42/n-14/5, Zpráva Zemského úřadu v Praze z 11. prosince 1941.

⁴¹⁹ NA, f. Zemský úřad Praha - Prezidium zemského úřadu v Praze, kart. 1500, sign. 207-1500-18/31, Fonogram Ministerstva vnitra Presidiu Zemského úřadu v Praze z 11. října 1941.

⁴²⁰ Tamtéž, sign. 207-1500-18/27, Sdělení Okresního úřadu v Klatovech Presidiu zemského úřadu z 13. října 1941.

⁴²¹ Vladimír Krychtálek (* 27. 1. 1903 Brno, + 8. 4. 1947 Praha) - za první republiky pracoval jako zahraniční dopisovatel *Lidových novin* a platil za znalce sovětských poměrů. Stal se kritikem zahraniční politiky E. Beneše a prosazoval navázání kontaktů s Hitlerovým Německem. Poté pracoval pro agrární *Venkov* a často pobýval v Berlíně. Za protektorátu začal spolupracovat s Němci a stal se zcela kolaborantským novinářem. Po jednání předsedy vlády Eliáše s aktivistickými novináři v září 1941 zemřel kolaborantský novinář K. Lažnovský v podolském sanatoriu SS a Krychtálek podporoval verzi, že byl u Eliáše otráven. Po válce byl v roce 1947 postaven před Národní soud, odsouzen k trestu smrti a popraven.

Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 10. března 2011).

⁴²² AKPR, f. NS, spis. zn. NS 57/40, Opis článku z časopisu *Vlajka* ze dne 26. července 1941.

rozhovoru vůbec nechtělo. Přesto z jeho odpovědí noviny vytvořily kritiku Edvarda Beneše, který podle nich provozoval po celou svou prvorepublikovou kariéru vlastní zahraniční politiku.⁴²³ Vzápětí přinesl rozhovor s bývalým ministrem národní obrany také *Polední list*. Byl dotazován na částečná vojenská opatření v květnu 1938 a zářijovou mobilizaci. Machník opět odpovídá co nejméně, tak, aby neprozradil příliš. Květnová opatření popisuje jako záležitost armády, ke které se nemohl příliš vyjádřit a hlavně si na ně už nevzpomíná. A zářijovou mobilizaci už nařizoval generál Syrový. Podle něj však Hodžova vláda nikdy nespolehlala na případnou vojenskou pomoc Sovětského svazu. Opět následuje snaha redaktora Viléma Nejedlého dostat z Machníka nějakou kritiku Edvarda Beneše a případné jeho prohřešky proti národu. Jenže bývalý ministr dokáže odpovídat tak, aby Benešovi nemohl uškodit. Případně odkazuje na generála Syrového jako ministra obrany v době Mnichova. Na závěr pak Machník vyslovuje své přání: „*Aby se národu vedlo dobře.*“ Přestože Machník velmi statečně neřekl nic, co by mohl komukoli uškodit, redaktor Nejedlý si z rozhovoru zrekonstruoval vlastní závěr a do něj nechutně zapojil i Machníka: „*V květnu 1938, kdy se konaly u nás velmi bojovné volby, bylo jasno, že Beneš s jeho noshledy pohoří. V okamžiku, kdy vázané kandidátky měly rozhodnout o definitivním obratu českého národa, nařídil Beneš Machníkovi povolání záloh a náhradní zálohy.*“⁴²⁴ Je jasné, že se jedná o nesmysly a vykonstruované lži. Machník jistě prožil velmi náročné chvíle, když tyto rozhovory musel poskytnout. Je evidentní, že protektorátní novináři měli jediný cíl. Získat z těchto rozhovorů co nejvíce kompromitujících materiálů na představitele československého exilu v Londýně a ty potom použít k jejich kritice a zároveň i v propagandě směrem k protektorátnímu obyvatelstvu. O tom nakonec svědčí redakční komentáře obou periodik ze 4. března 1943. *Polední list* ho nazval *Bývalí ministři bez rozumu* a hází na Machníka i Kroftu tu největší špínu. Označuje je za chudé duchem, Machníkovi vytýká zednáře v armádě a květnová opatření označuje za mobilizaci, přičemž o bývalém ministru národní obrany tvrdí, že lže, když tuto událost označuje jen za rozšířené manévry.⁴²⁵ Dnes je přitom zcela jasné, že se o žádnou mobilizaci nejednalo. Redaktor *A-Zetu* Karel Werner vytýká Machníkovi ztrátu paměti, neuvěřitelnou drzost i to, že si z lidí dělá blázny. Podle něj se nikdo po vzniku protektorátu neodvážil říci do novin něco tak lživého, jako Machník. Ale vůbec nejhorší podle něj je Machníkovu krytí Beneše, intrikána z největších. Machník podle Wenera promarnil jedinečnou příležitost ukázat národu, jaký bývalý prezident opravdu byl. Jenže Machník si nic

⁴²³ ABS, sign. 305-214-1, Opis rozhovoru s Františkem Machníkem z večerníku *A-Zet* z 1. března 1943.

⁴²⁴ Tamtéž, Opis rozhovoru s Františkem Machníkem z *Poledního listu* z 2. března 1943.

⁴²⁵ NA, f. Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv, Výstřižkový archiv I, kart. 3532, inv. č. Machnik Fr., *Polední list* ze 4. března 1943, článek *Bývalí ministři bez rozumu*.

nepamatuje, schovává se za druhé a chová se trapně.⁴²⁶ Podobně jako Machník musel v rámci oficiální kampaně v této době čelit podobným otázkám i bývalý předseda vlády Jan Malypetr.⁴²⁷

Sám Machník se k těmto rozhovorům vyjádřil při poválečném výslechu. Ohledně rozhovoru s redaktorem Bakalářem uvedl, že ho novinář varoval, že kdyby jej neposkytl, mohlo by to pro něj mít neblahé následky a interview chtěl vést přímo na ulici, kde se s Machníkem setkal. Posléze Machník zjistil, že se v novinách objevily věty, které vůbec neřekl. Při otázkách redaktora Nejedlého už se Machník snažil odpovídat co nejvyhýbavěji, protože již měl zkušenost a navíc věděl, že podobným způsobem byl dotazován jeho bývalý kolega z vlády Krofta. Po týdnu na něj čekal před bytem redaktor *Poledního listu* Koňas, který chtěl další rozhovor. Nebyli prý spokojeni s tím, jak Machník odpovídal. Na Machníkovu otázku proč pak Koňas odpověděl: „Protože jste nevynadal Benešovi.“ Machník ho pak okamžitě vyhodil.⁴²⁸

Tyto rozhovory samozřejmě vyvolaly odezvu z Londýna, ale prezident Edvard Beneš si v srpnu 1943 v rozhovoru s Ladislavem Feierabendem pochvaloval, že všichni tři jmenovaní (kromě Machníka a Malypetra také bývalý ministr zahraničí Kamil Krofta) projeví velkou odvahu, odmítli vyslovit loajalitu protektorátní správě a vůbec jejich projevy vyzněly naprosto jinak, než bylo německým přáním. Beneš „měl zejména radost z Machníkovu projevu, který byl nejstatečnější.“⁴²⁹

⁴²⁶ NA, f. Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv, Výstřižkový archiv I, kart. 3532, inv. č. Machnik Fr., A-Zet ze 4. března 1943, článek *Ještě k rozhovoru s Machníkem*.

⁴²⁷ Srov. J. ROKOSKÝ, *Jan Malypetr: prvorepublikový premiér a Národní soud v roce 1947 (II., závěrečná část)*, Střední Evropa 14, 83/1998, s. 93 - 94.

⁴²⁸ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 11. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech. P. ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany*, s. 354.

⁴²⁹ Ladislav Karel FEIERABEND, *Politické vzpomínky III*, Brno 1996, s. 105.

7. Tváří v tvář smrti

7.1. Zatčení gestapem

František Machník se nestačil výrazně do aktivit odboje (které plánoval generál Josef Dostál) zapojit, neboť Dostál byl 29. dubna 1943 zatčen. Tvrdé výslechy samozřejmě přinesly prozrazení spolupracovníků, a tak byl František Machník 12. července klatovským gestapem také zatčen. Po válce o tom mluvil při výslechu na klatovské pobočce Státní bezpečnosti. Zatčen byl zástupcem velitele klatovského gestapa Richardem Lindnerem a vyslýchán byl v sídle německé tajné policie v bývalé Singerově vile. Bylo mu předestřeno, že připravoval ilegální organizaci a generála Dostála do ní zasvěcoval. Machník všechno popíral i poté, když byl přiveden Josef Dostál ke konfrontaci. Machníkovi se zdálo, že už předtím něco prozradil z jejich vzájemné komunikace. Dále by dotazován na věci okolo Edvarda Beneše a po konfrontaci s Dr. Zemanem přiznal svůj výrok o smeknutí klobouku před prezidentovou činností. Po šestihodinovém výslechu byl Machník odvezen do klatovské věznice, kde pak byl vyslýchán skoro každý den. Většinu věcí, které mu gestapo předhazovalo, popíral. 23. července 1943 ho velitel klatovské německé tajné státní policie Heinrich Winkelhofer odvezl do Prahy na Pankrác, kde byl Machník umístěn do cely 161. V Praze byl vyslýchán pouze jednou, 26. října mu byla doručena žaloba a 16. prosince byl převezen do Německa.⁴³⁰ Nejprve do města Bautzen (Budyšín) a v únoru 1944 do věznice v Drážďanech.⁴³¹

Mezitím už Říšské vrchní státní zastupitelství v Berlíně vypracovalo šestistránkovou žalobu proti Františku Machníkovi. s datem 28. září 1943. Žalobce Machníka vinil, že svými aktivitami v Klatovech od podzimu 1942 otevřeně podporoval exilovou vládu prezidenta Beneše v Londýně a vyzýval k tvorbě ilegální povstalecké organizace, která měla pomoci spojencům ve válce proti Říši. Spolu s generálem Dostálem prý domlouvali spolupráci na protiněmeckých aktivitách a posléze ho Dostál informoval o založení ilegální organizace a otevřeně spolu mluvili o tom, že Německo musí tuto válku prohrát. Machník mu slíbil zapojit do činnosti některé své přátele, kteří jsou také protiněmeckého smýšlení, například dr. Alfréda Zemana, vedoucího oddělení na klatovském úřadě práce. S ním vedl rozhovor, ve kterém vzpomínal na spolupráci s prezidentem Benešem, se kterým měl občas rozpory, ale nad nynější jeho londýnskou činností musel Machník pouze smeknout klobouk, jak pevně vede československý lid za vítězstvím. To samé zopakoval i v rozhovoru s dalším klatovským

⁴³⁰ NA, f. NS, kart. 169, ČNs 3/47, Opis protokolu o výslechu Františka Machníka 6. září 1946.

⁴³¹ P. ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany*, s. 354.

přítelem Františkem Zvěřinou a znovu projevily obdiv k prezidentově práci. Zároveň připouštěl možnost, že časem bude Německo válkou tak zeslabeno, že i v protektorátu bude možné provádět různé sabotážní akce, do nichž by se podle Machníkovy přání měli zapojit i obyčejní zemědělci. On se rád ujme role toho, kdo tyto zemědělce jednotně proti Němcům povede.⁴³² Návrh žalobce zněl jasně - Machník byl obžalován z přípravy velezrady.

7.2. Drážďanský soud

Senát Lidového soudu v Drážďanech zasedl 26. února 1944⁴³³ k projednání Machníkovy případu. Jako soudci byli v pětičlenné porotě přítomni: předseda senátu rada Lidového soudu Hartmann, ředitel zemského soudu Dr. Lorenz, skupinový vedoucí SA Lasch, generál dělostřelectva v.v. Haubold a generálmajor Bonatz. Žalobu zastupoval Dr. Janser, zástupce vrchní říšského návladního. Soud jednomyslně rozhodl jménem německého národa, že obžalovaný František Machník, „*jeden z posledních ministrů obrany bývalé československé republiky, vedl koncem roku 1942 a začátkem roku 1943 s bývalým českým brigádním generálem přípravné porady vážného rázu o vytvoření ilegální odbojové organizace. Odsuzuje se proto pro velezrádné nadřezování nepříteli ve spojení s přípravou k velezradě k smrti a k doživotní ztrátě cti.*“⁴³⁴

Zdůvodnění prakticky kopírovalo žalobu. Při setkání s generálem Dostálem na podzim 1942 spolu hovořili o možném založení nějaké ilegální organizace, neboť válečná situace Německa je velmi špatná a bude se vyvíjet už jen hůře. Machník podle soudu ve výsleších přiznal, že se jmenovanými mluvil, ale popřel, že by s Dostálem hovořil o zakládání oněch organizací, neboť měl strach, že by se o tom okamžitě dověděla německá tajná policie. Machník dále připomněl, že měl s Němci vždy korektní vztahy, což bylo důvodem mnoha výtek jeho českých spoluobčanů. Navíc byl ponechán ve funkci ředitel Hospodářské školy v Klatovech až do roku 1942. Jenže soud samozřejmě nepřesvědčil. Edvard Beneš svými výroky z Londýna „*štve proti Říši a jak projevuje svou nenávist proti německému národu také činem, je dostatečně známo a jeho (Machníkovy) sympatie pro Beneše, jež se jeví v jeho*

⁴³² ABS, fond 141 Německé soudy v říši, Sign. 141-359-12, Obžaloba Františka Machníka (v německém jazyce) z 28. září 1943.

⁴³³ Ověřený překlad rozsudku uvádí toto datum, Machník v poválečné výpovědi den 28. února. Srov. ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁴³⁴ NA, f. NS, kart. 169, ČNs 3/47, František Machník, Ověřený překlad rozsudku Lidového soudu v Drážďanech z 20. března 1944 (datum písemného vyhotovení).

*sloveh uznání vůči svědkům pronesených, vztahují se proto jen na tuto činnost. Tím vyjádřil jednoznačně své ostré nepřátelství proti všemu německému.*⁴³⁵

Pokud kdy v budoucnu bude Machník napadán pro své nedostatečné vlastenectví a nesprávné chování, tady je jasný důkaz, že tomu tak nikdy nebylo. Byl věrný republice, přál si její osvobození od německých okupantů. A hlavně - obdiv a důvěra k Edvardu Benešovi ho skoro stály život. Soud podle zdůvodnění dal jednoznačně za pravdu Dostálovým výpovědím, které navíc ještě nemusí být úplné, ve snaze dobrého přítele Machníka ochránit. Machník tedy zcela vážně uvažoval o založení české odbojové organizace a zároveň svým chováním nadřžoval nepříteli Říše. *„Obžalovaný jest podle toho vinen zločinem velezrádného nadřžování nepříteli ve spojení s přípravou velezrady a podle toho jest ho potrestati.“* Soud rozhodoval mezi trestem smrti a doživotní káznicí. „Lehčí“ forma trestu byla soudem jednoznačně odmítnuta, *„jelikož při porušení klidu a pořádku v protektorátu, jak ji obžalovaný podnikl nemůže býti řeči o tom, že by tímto činem nebyla musela povstat větší škoda pro Říši.“* A soud jednoznačně přihlédl k tomu, jakou funkci Machník vykonával za první republiky. Bylo to tak, jak v té době mnozí říkali - trest smrti zapříčinila hlavně funkce ministra národní obrany a politická vážnost, které kdysi požíval. *„Přitom bylo nebezpečí od něho hrozící tím větší, poněvadž pro politickou vážnost, které se těšil jako bývalý ministr národní obrany a vedoucí člen dřívější strany agrární v českém národě, byl by nalezl v těchto rejdech Němcům nepřátelských četné přívržence a napodobitele. Kdo takto vpadá jako protektorátní příslušník vzad německému národu v jeho nynějším osudovém boji, v kterém denně obětují nejlepší Němci svůj život a od něhož záleží také trvání spořádaných poměrů v českomoravském prostoru, toho musí zasáhnout pro naši ochranu a pro naši bezpečnost plná přísnost zákona. Proti obžalovanému bylo proto uznání na trest smrti jako na jedině přiměřené odpykání. Poněvadž svým chováním porušil závazek věrnosti, kterým byl povinen vůči německé Říši jako její chráněnc, bylo nutno vysloviti také ztrátu občanských práv na doživotí.“* Pod rozsudkem podepsán Dr. Lorenz.⁴³⁶ Machník byl po rozsudku doslova uvržen do vězení a spoután okovy, ve kterých strávil 120 dní a 120 nocí.⁴³⁷

⁴³⁵ NA, f. NS, kart. 169, ČNs 3/47, František Machník, Ověřený překlad rozsudku Lidového soudu v Drážďanech z 20. března 1944.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

7.3. Žádost o milost

Machník stál nad propastí. Zcela reálně byl na konci svého života. Proti nacistickým rozsudkům většinou nebylo odvolání a změna takového trestu se nepředpokládala. Jedinou naději skýtal jeho právní zástupce, berlínský advokát dr. Hans Astfalck.⁴³⁸ Na toho se Antonie Machníková obrátila ještě v průběhu roku 1943, když se k ní dostal moták z pankráckého vězení od jejího manžela s informací, že byl obžalován z velezrady.⁴³⁹ Na radu svých přátel vyhledala v Praze německého advokáta dr. Czeypka, který jí navrhl obrátit se právě na Astfalcka. Sama se pak rozjela nejdříve do Budyšína a posléze do Drážďan, kde jí byla povolena alespoň krátká návštěva manžela. Astfalck se zúčastnil drážďanského soudu, ale těžko mohl v tak krátké době něco ovlivnit. Po kontaktu s Antonií Machníkovou bylo jasným cílem pokusit se rozsudek všemi dostupnými prostředky zvrátit. Antonie Machníková sama napsala žádosti o udělení milosti na úřad říšského protektora v Praze, dále Karlu Hermannu Frankovi a také státnímu prezidentovi Emilu Háchovi. Přátelé jí radili obrátit se i na Emanuela Moravce či na druhého muže Německa Heinricha Himmlera, ale to kategoricky odmítla.⁴⁴⁰ Hans Astfalck mezitím začal sestavovat žádost o milost přímo pro drážďanský soud. Pro Machníkovu manželku bylo samozřejmě nutné sehnat co nejvíce svědectví, která by Machníkovi mohla pomoci. To však bylo těžké, neboť byla logicky přesvědčena, že se Machník k Němcům nikdy příliš loajálně nechoval a tudíž důkazy pro nějaké přátelské vztahy nebudou existovat. Většina oslovených Němců z okolí Klatov také její žádost o pomoc odmítla. Sama pak poslala dr. Czeypkovi několik pověstí o Machníkovi, které se po Klatovsku šířily. Věděla, že nejsou skoro vůbec pravdivé, ale ve snaze zachránit život svého muže chtěla udělat cokoli.⁴⁴¹ I Machník po válce přiznal, že na sestavení žádosti neměl vůbec žádný vliv, tudíž nemohl nikoho ovlivňovat, aby podal nějaké přívětivé svědectví pro jeho osobu. Proto byl velmi překvapen nepravdami a výmysly, které se v žádosti posléze

⁴³⁸ Dr. Hans Louis Astfalck (* 21. 8. 1879, Drážďany, Německo, + 9. 11. 1970 Drážďany, Německo) - po studiu práv se stal v Berlíně advokátem. Po roce 1933 vstoupil do NSDAP. Obžalované nezastupoval nejen před Lidovým soudem, ale také před ostatními soudy. Snažil se je hájit co nejlépe, poukazoval procesní chyby a často se tak dostával do sporů se soudci, včetně neblaze proslulého Rolanda Freislera. Po válce nesměl povolání advokáta coby člen nacistické strany vykonávat. Mezitím svědčil u norimberského procesu, kde práci Lidového soudu v závěrečné fázi jeho činnosti označil za frašku, protože rozsudky byly jasné už dopředu. V roce 1950 se mohl k advokátní činnosti vrátit, ale díky svému věku odešel do důchodu. Za tyto velmi cenné informace srdečně děkuji jeho vnukovi - Dr. Markusi Astfalckovi. Dopisy autorovi z 5. července a 19. listopadu 2010.

⁴³⁹ Machníkovu zatčení nezpůsobilo problémy jen jeho manželce, ale i dceři Mileně. Musela nastoupit na nucené práce do továrny v Čelákovcích. Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009.

⁴⁴⁰ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Antonie Machníkové z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁴⁴¹ Tamtéž.

objevily. Kdyby jen část byla pravdivá, neměli by Němci snad ani důvod ho soudit. Nicméně chápal, že jeho žena je do žádosti vložila s jediným cílem - zachránit mu život.⁴⁴²

Hans Astfalck pak 4. dubna 1944 předložil oficiální žádost o milost a zrušení trestu smrti pro Františka Machníka. Do ní vložil vše, co mělo alespoň malou spojitost s Německem. Začal tím, že Machník na gymnáziu jako jediný ze třídy dobrovolně maturoval z němčiny a také pobýval jeden semestr na univerzitě v Heidelbergu. Pak Machníka srovnal přímo s Antonínem Švehlou, který jako první vzal Němce do vlády a Machník se v jeho duchu také snažil o porozumění s Němci. Výmyslem samozřejmě bylo, že by podporoval studium důstojníků německé národnosti a ponechal na generálním štábu plukovníka Müllera. Astfalck jmenoval i několik německý poslanců, kteří se na Machníka kdykoli mohli obrátit s žádostí o pomoc a jejich intervencím jako ministr vždy vyhověl. Měl vždy učinit rozhodnutí, která pomohla německým zemědělcům a obchodníkům v pohraničí. Horoval za vojáky německé národnosti přeložené jinam (k tomu se opravdu ministr národní obrany vyjadřovat nemohl a hlavně na takové věci rozhodně neměl čas!). Použity byly články z novin z dob druhé republiky, ve kterých podle obhajoby Machník horoval pro spolupráci s Němci. Navíc mu po Mnichovu bylo z řad mnoha Čechů nadáváno, že je zrádcem a spolupracuje s Němci. Poslední Astfalckova věta zněla: „*Domnívám se proto, že mohu z důvodů shora uvedených vysloviti prosbu o milost a prosím, aby jí bylo vyhověno.*“⁴⁴³

Antonie Machníková mezitím v protektorátu úpěnlivě bojovala o manželův holý život. Osobně se 9. března 1944 dostavila na Pražský Hrad a u kabinetního šéfa Josef Klimenta prosila, aby prezident Hácha intervenoval ve prospěch žádosti o milost, kterou ona v nejbližší době podá.⁴⁴⁴ Posléze napsala žádosti o podporu milosti také zastupujícímu říšskému protektorovi Wilhelmu Frickovi⁴⁴⁵ a státnímu ministrovi pro Čechy a Moravu Karlu Hermannu Frankovi. Státní prezident obdržel její dopis 6. dubna 1944. Silně v něm

⁴⁴² ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁴⁴³ ABS, sign. 305-368-4, Ověřený překlad žádosti Hanse Astfalcka o milost pro Františka Machníka.

⁴⁴⁴ AKPR, fond KPR, inv. č. 1655 František Machník-býv.ministr nár.obrany 1935 - 1946, kart. 313, spis. zn. L602/44, záznam o návštěvě Antonie Machníkové z 15. března 1944.

⁴⁴⁵ Wilhelm Frick (* 12. 3. 1877 Alsenz, Německo, + 16. 10. 1946, Norimberk, Německo) - německý ministr vnitra a Říšský protektor v Čechách a na Moravě. V roce 1923 se jako ředitel mnichovské kriminální policie zúčastnil neúspěšného puče. V roce 1925 vstoupil do NSDAP. Po Hitlerově zvolení kancléřem se Frick stal ministrem vnitra, ve funkci setrval až do roku 1943, kdy byl nahrazen Heinrichem Himmlerem. Následně byl jmenován Říšským protektorem pro Protektorát Čechy a Morava, kde setrval až do konce války. Souzen byl v rámci Norimberského procesu a trest zněl: oběšení. Frick nahradil ve funkci protektora Konstantina von Neuratha, který oficiálně rezignoval 24. srpna 1943, když ale po Reinhardu Heydrichovi byl dalším zastupujícím říšským protektorem SS-Oberstgruppenführer Kurt Daluege. Frickova působnost ve funkci říšského protektora byla spíše reprezentativní, neboť nejdůležitější pravomoc převzal úřad nově vzniklého Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu, v jehož čele stál Karl Hermann Frank. Srov. Jan GEBHART, Jan KUKLÍK, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 264 - 266.

akcentovala téma jižních Čech (Hácha byl rodák z Trhových Svin), kterým podle ní Machník zasvětil většinu svého života a snažil se v nich o prostředí sociálních blaha a lidské spravedlnosti. K dopisu přiložila i kopie žádostí, které dostali protektorátní představitelé.⁴⁴⁶

Háchovi napsal velmi emotivní a otevřený dopis i Rudolf Beran. Bývalý předseda česko - slovenské a první protektorátní vlády, bývalý předseda republikánské strany, poslanec a hlavně Jihočech a bratranec Františka Machníka. V dopise Beran žádá Háchu o zákrok, který by Machníkovi mohl zachránit život a zároveň prosí o možnost navštívit prezidenta.⁴⁴⁷ Kancelář státního prezidenta kontaktovala příslušné německé orgány, ale zároveň Beranovi sdělila, že vzhledem k Háchovu zdravotnímu stavu není jeho návštěva na Hradě možná.

7.4. Změna trestu, pochod smrti, Dachau

Těžko říci, co způsobilo změnu trestu, ke které nakonec skutečně došlo. Sám státní ministr pro Čechy a Moravu Karl Hermann Frank (který v procesu s Rudolfem Beranem označil Machníka za českého šovinistu) napsal Antonii Machníkové dopis, ve kterém sděloval, že se rozhodl udělit jejímu muži milost.⁴⁴⁸ Oficiálně však drážďanský soud 9. září 1944 změnil Machníkům trest na 10 let káznice. Bývalý československý ministr byl převezen do věznice v Ebrachu v Bavorsku, kde setrval až do března 1945. Setkal se tam s mnoha českými vězni, jejichž poválečná svědectví mu paradoxně spíše uškodila. Věznice byla posléze evakuována do Straubingu, odkud nastoupil na pochod smrti do koncentračního tábora Dachau u Mnichova, kam zcela zničený a s podlomeným zdravím spolu s ostatními vězni doputoval 28. dubna 1945.⁴⁴⁹ Těžko mohl mít myšlenky na své 59. narozeniny (30. dubna) a ač o tom vždy nerad mluvil, velmi mu ve vězení pomáhala knížka katolických modliteb.⁴⁵⁰

29. dubna 1945 v půl šesté odpoledne⁴⁵¹ osvobodila koncentrační tábor Dachau americká armáda, konkrétně jednotka vedená plukovníkem Felixem L. Sparksem, velitelem 3. praporu 157. pluku 45. pěší divize. Jeho muži byli šokováni tím, co viděli a sám Sparks

⁴⁴⁶ AKPR, fond KPR, inv. č. 1655 František Machník-býv.ministr nár.obrany 1935 - 1946, kart. 313, spis. zn. L912/44, dopis Antonie Machníkové Emilu Háchovi z 6. dubna 1944.

⁴⁴⁷ AKPR, fond KPR, Inv.č. 146/42, Rudolf Beran, kart. 212, spis. zn. 81/44, dopis Rudolfa Berana Emilu Háchovi z 9. března 1944.

⁴⁴⁸ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 15. března 2006.

⁴⁴⁹ P. ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany*, s. 354.

⁴⁵⁰ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 15. března 2006.

⁴⁵¹ *Dachau. Symbol české síly, vzdoru a oběti*, Praha 1946, s. 24.

přirovnal zejména prostor táborového krematoria zážitkem srovnatelným s Dantovým peklem.⁴⁵² Američané osvobodili na třicet tisíc vězňů (mezi nimi byli například čeští duchovní Josef Beran či Bohumil Stašek), kteří tak byli v poslední chvíli zachráněni před plánovaným pochodem smrti.⁴⁵³ Machník byl volný a hlavně šťastný, že přežil druhou světovou válku.⁴⁵⁴ Netušil však, co všechno ho může čekat a čeká ve „svobodném“ Československu. Při loučení v koncentračním táboře mu jeden z vězňů řekl: „*Tak jsi ušel německý sekyře, ale naší oprátce neunikneš.*“⁴⁵⁵ Bohužel nebyl daleko od pravdy. Domů se Machník nedostal ihned, do Klatov byl repatriován až po třech týdnech od osvobození Dachau.⁴⁵⁶ Bývalý ministr národní obrany tedy zcela reálně patří mezi oběti druhé světové války, které však měly to štěstí a přežily. Byl ministrem, poslancem, ale byl také učitelem. Učitelem, který se příliš do odboje nezapojoval, přesto odboj všemožně podporoval. Přesto však kniha o odboji učitelů jeho jméno zcela pomíjí.⁴⁵⁷

⁴⁵² Stanislava VODIČKOVÁ, *Uzavírám Vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*, Praha - Brno 2009, s. 112.

⁴⁵³ Tamtéž.

⁴⁵⁴ Válka přinesla obrovskou ztrátu československých elit. Ani agrární straně se nevyhnuly, což bylo o to smutnější v kontextu toho, co mělo přeživší čekat ve „svobodné“ vlasti. Z agrárníků zaplatili nacistické krutosti životem např. generální tajemník strany Jindřich Žilka, předseda Noviny Vojtěch Švec, vrchní ředitel Kooperativy Jindřich Trčka či generální ředitel Centrokooperativy dr. Škvor. Do koncentračních táborů bylo odvečeno mnoho studentů, často členů *Agrárních akademiků*. Nakonec i zastřelený student Jan Opletal nebo parašutista Jan Kubiš byli členy agrárního dorostu ve svých rodných obcích. Srov. Jaroslav ROKOSKÝ, „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*“ *Představitelé agrární strany v politické kultuře třetí republiky*, in: Petr KOURA, Jan RANDÁK (eds.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století: výběr z příspěvků ze stejnojmenné konference, která proběhla ve dnech 25. - 27. října 2006*, Praha 2008, s. 341. Zahynuli i nejbližší Machníkovi přátelé z řad vojáků - generál Dostál, major Ort a podplukovník Kropáček.

⁴⁵⁵ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005.

⁴⁵⁶ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁴⁵⁷ Srov. *Čeští učitelé v protifašistickém odboji. Sborník studií a vzpomínek*, Praha 1978, s. 243 - 250.

8. Marné naděje: 1945 - 1948

Poválečné Československo oproti všem proklamacím nebylo první republikou z let 1918 - 1938. Nemělo stejné hranice, politický ani hospodářský systém. Několik měsíců po osvobození došlo k znárodnění průmyslu, bank a pojišťoven, které tento smutný fakt jen a jen potvrdilo.⁴⁵⁸ Do této republiky se z Německa vrátil František Machník a nečekalo ho tu bohužel nic příjemného. Především už neexistovala strana, která byla jeho životním osudem a posláním. Vstupoval do ní ještě za Rakouska - Uherska, ale druhou světovou válku už agrárníci nepřežili. Komunisté jim to totiž neumožnili. Stranickopolitické uspořádání první republiky možné nebylo, ale dvě centra československého exilu za války - Londýn a Moskva - soupeřily o svou představu budoucího státu. Edvard Beneš měl jakési plány o pokračování agrární strany či „nové zemědělské strany“, která by ale musela být hodně odlišná od „agrárních baronů typu Prášků, Beranů a Švehlů“. O Ladislavu Feierabendovi pak uvažoval jako o jejím možném reprezentantovi. Ovšem až do března 1945 prezident větší úvahy na toto téma nerozvíjel.⁴⁵⁹ Už od prosince 1943 mu ale muselo být jasné, že KSČ obnovu agrární strany nepovolí, neboť její členy označovala jako „národní zrádce a kolaboranty“. Na jednáních v Moskvě v březnu 1945 se sice slovenský agrárník Ján Ursíny⁴⁶⁰ (jednal za Slovenskou národní radu) pokusil vymoci zastoupení zemědělců ve vládě, ale marně. Národní fronta pak utvořila tzv. Košický vládní program, který obsahoval i zákaz všech stran, „*kteř se tak těžce provinily na zájmech národa a republiky (agrárníci, Živnostenská strana, Národní sjednocení, atd...)*“.⁴⁶¹ Problémem agrárníků bylo částečně i to, že měli v londýnském exilu jen velmi malé zastoupení a jejich nejvýznamnější představitel - Ladislav

⁴⁵⁸ Srov. Jiří PERNES, *Společenské a politické předpoklady znárodnění v Československu v roce 1945*, in: Stanislav BALÍK, Hynek FAJMON, Kateřina HLOUŠKOVÁ (eds.), *Dusivé objekty. Historické a politologické pohledy na spolupráci sociálních demokratů a komunistů*, Brno 2006, s. 77.

⁴⁵⁹ Jan KUKLÍK, *K otázkám zrodu politického systému třetí republiky*, in: Miroslava MANOVÁ, Jan ŠTEMBERK (eds.), *Historie a cestovní ruch. Perspektivní a podnětné spojení. Pocta profesoru Vratislavu Čapkovi k 85. narozeninám*, Praha 2008, s. 119.

⁴⁶⁰ Ján Ursíny (* 11. 10. 1896 Rakša, + 8. 1. 1972 Rakša) - slovenský politik a statkář. Za první republiky jeden z předáků agrární strany na Slovensku, ve druhé polovině 30. let poslanec Národního shromáždění. Za Slovenského národního povstání byl členem předsednictva Slovenské národní rady a pověřencem hospodářství a zásobování. Zároveň se stal jedním z čelných představitelů nově založené Demokratické strany, která v květnu 1946 s jasnou, dvoutřetinovou většinou vyhrála volby na Slovensku. Roku 1945 byl poslancem Slovenské národní rady a v letech 1946 - 48 poslancem Národního shromáždění. V letech 1945 - 47 byl také náměstkem předsedy československé vlády. Po únoru 1948 byl Ursíny zatčen a v dubnu 1948 odsouzen na sedm let vězení pro údajnou protistátní činnost. Propuštěn byl roku 1953 a v roce 1964 Nejvyšší soud zrušil původní obvinění z roku 1948 s odůvodněním, že bylo vykonstruované. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. června 2010).

⁴⁶¹ J. KUKLÍK, *K otázkám zrodu politického systému třetí republiky*, s. 132.

Karel Feierabend - sám sebe chápal především jako národohospodáře a teprve pak až jako politika.⁴⁶²

Snad nejlépe vylíčil stav společnosti a vděčnosti za odboj ve svých pamětech Václav Černý: *„Byl veliký odboj prvních tří válečných let a konstelační odboj ´ad hoc´ poslední válečné chvíle: tento odstrčil onen a mýnil se pokrýt slávou vítězství. A vítězství přišlo, a s ním přikvačila mocidychtivá sestava, která se do ciziny ´zachránila pro vlast´, vnitřně jednotná nebyla, ale v jednom byla dokonale svorná: odstrčila odboj ten i onen, a dokázala to v pěti dnech; pustila po vodě jeho cíle a plány, přinášela si svoje, a byl to především plán nesdílené vlastní moci. Bylo to trpké, avšak splňovalo to, v mých očích alespoň, ne-li vše, tedy jistě spravedlivý výrok jednoho z dávných politiků tohoto státu: Za práci pro vlast se neplatí... Dílo a smysl odboje ležely nenapravitelně v troskách.“*⁴⁶³ Ideály poválečného Československa byly pokořeny realitou praktické politiky, která přinesla cizí myšlenky, cizí vzory a s nimi také tzv. lidovou demokracii. Prožitek nacismu byl hrůzný, jenže za dveřmi už stála totalita nová a bohužel velmi dlouhá.⁴⁶⁴

8.1. Už nikdy agrární strana

Agrární strana vykonala za první republiky mnoho poctivé drobné práce především na venkově. Byla pro sedláky a rolníky institucí, které mohli věřit. To bylo to, co KSČ přesně nepotřebovala. František Machník byl ztělesněním agrární strany na Plzeňsku a Klatovsku stejně jako východní Čechy patřily kdysi Udržalovi a jižní Čechy byly baštou Rudolfa Berana.⁴⁶⁵ Pozdější literatura dokonce označila Machníka za dravého představitele agrarismu na Plzeňsku a v ČSR.⁴⁶⁶ A venkov přes všechny problémy za agrárníky stál. Po válce je však neměl a nevěděl, na koho se obrátit. KSČ si dobře uvědomovala, že ho musí získat. Komunisté si totiž byli jisti „svým“ dělnictvem, ale potřebovali ovládnout i vesnici, bývalou baštu agrárníků. Když už stranu doslova zlikvidovali, potřebovali teď i její voliče. Vesnice jim dlouho (už za první republiky) odolávala. I proto si v poválečné „košické“ vládě Zdeňka Fierlingera vynutili i ministerstvo zemědělství (pod vedením Julia Ďuriše). Byla to pak právě

⁴⁶² Podrobněji o zákazu agrární strany a pokusům ji znovu obnovit srov. Jaroslav ROKOSKÝ, *Zákaz agrární strany a pokusy o její obnovení v letech 1945 - 1948*, in: *Zemědělství na rozcestí 1945 - 1948*, Studie Slovákého muzea 3, Uherské Hradiště 1998, s. 77 - 89.

⁴⁶³ V. ČERNÝ, *Paměti II.*, s. 395.

⁴⁶⁴ J. GEBHART, J. KUKLÍK, *Dramatické i všední dny protektorátu*, s. 275.

⁴⁶⁵ Srov. Jaroslav ROKOSKÝ, *Jižní Čechy - bašta agrární strany v první Československé republice*, in: Blanka RAŠTICOVÁ (eds.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slovákého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 97 - 106.

⁴⁶⁶ V. LAŠTOVKA, *KSČ na Klatovsku*, s. 79.

vesnice, která ve volbách v květnu 1946 rozhodla volby.⁴⁶⁷ Sám Machník z toho byl velice nešťastný, zvláště, když po návratu z Německa často pobýval u své sestry na venkově, v Kolinci. Celá rodina v oněch osudových květnových volbách v roce 1946 volila lidovou stranu. Pro Machníka jako silně pravicového politika ostatně ani jiný výběr nebyl. A přitom stále šlo o nejmenší zlo. Levici a komunisty zvláště nesnášel.⁴⁶⁸ Půda se znovu stala politikem, a protože především v pohraničí KSČ rozdělovala půdu, přineslo jí to velký volební zisk.⁴⁶⁹

Edvardem Benešem zdůrazňovaná kontinuita s první republikou se nekonala. Venkov neměl ve Fierlingerově vládě zastoupení.⁴⁷⁰ Nebyla připuštěna volná soutěž politických stran. Krom výjimek agrární strana jako celek za druhé světové války nekolaborovala, naopak, její představitelé obstáli v časech německé okupace se ctí. Jejich zapojení do domácího odboje bylo často naprosto nezpochybnitelné a mělo by vždy být uznáváno a respektováno.⁴⁷¹ Proto strana měla mít šanci jako ostatní povolené partaje. Jenže dominantní tlak KSČ to naprosto znemožňoval, neboť komunisté si jasně uvědomovali, že by agrárníci byli nepřekonatelnou překážkou socializace venkova.⁴⁷² A ač jsou velmi pravdivá poválečná slova Rudolfa Berana: „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*,“ majetek agrární strany, její voličský potenciál na venkově i touha po pomstě vynikaly nad všechno.⁴⁷³ Mnozí z bývalých agrárníků se po válce snažili zapojit do veřejného hnutí, vstoupit do jiných stran, ale „cejch“ jim samozřejmě zůstal, byvše označováni za nepolepšitelné škůdce lidové demokracie.⁴⁷⁴ Vedoucím představitelům strany pak byly v tisku dávány přídomek jako „*zrádci, zbabělci, hrobaři republiky či velkokapitalistické pijavice*.“⁴⁷⁵ Bylo to nepřijatelné a hlavně nepochopitelné. Vězni nacistických kázní a koncentračních táborů byli označeni jako zrádci a kolaboranti.⁴⁷⁶ A právě už jen styk a spolupráce s Rudolfem Beranem byly pro každého člověka problémem. Jak napsal 24. června 1945 komunistický ministr zemědělství Julius Ďuriš Beranově ženě Marii: „*Každý, kdo spolupracoval s Beranem, jest spoluvinen na tom, že náš národ byl uvržen*

⁴⁶⁷ Ferdinand PEROUTKA, *Byl Edvard Beneš vinen?*, Praha 1999, s. 16.

⁴⁶⁸ Rozhovor autora s Mgr. Pavlem Princem, Kolinec, 11. března 2010.

⁴⁶⁹ J. ROKOSKÝ, *Zákaz agrární strany a pokusy o její obnovení v letech 1945 - 1948*, s. 85.

⁴⁷⁰ Paměti JUDr. Oldřicha Suchého, citováno podle: *Hovory s Antonínem Švehlou (a o něm)*, Praha 2001, s. 94 - 95.

⁴⁷¹ Jaroslav ROKOSKÝ, *Koho volit? „Zrádní agrárníci“ a parlamentní volby 1946*, in: Matej MEDVECKÝ (eds.), *Posledné a prvé (?) slobodné volby - 1946*, 1990, Bratislava 2006, s. 70.

⁴⁷² Jaroslav ROKOSKÝ, *Svobodný sedlák na svobodné půdě. Osud agrární strany v Československu po druhé světové válce*, in: Petr BLAŽEK, Michal KUBÁLEK (eds.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948 - 60 a středoevropské souvislosti*, Praha 2008, s. 92.

⁴⁷³ *Obhajovací řeč Rudolfa Berana před Národním soudem 28. a 29. 3. 1947 (3. část)*, Střední Evropa 8, 23/1992, s. 153.

⁴⁷⁴ J. ROKOSKÝ, *Svobodný sedlák na svobodné půdě*, s. 95.

⁴⁷⁵ J. ROKOSKÝ, *Koho volit? „Zrádní agrárníci“ a parlamentní volby 1946*, s. 71.

⁴⁷⁶ J. ROKOSKÝ, „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*“, s. 343.

do tak nezměrného utrpení.“⁴⁷⁷ To bylo jasné vyřčení cejchu, se kterým musel každý bývalý člen republikánské strany žít. A neměl přitom téměř žádnou reálnou možnost se proti obviněním, urážkám či jen fámám jakkoli bránit. Nenávistná tisková kampaň proti agrárníkům znemožňovala uveřejnit jakýkoli článek nebo jen vysvětlení postoje. Prostor k vyjádření nedostal ani bývalý člen londýnské exilové vlády Ladislav Feierabend, takže těžko mohly mít právo vyjádřit se bývalé vládní a parlamentní elity.⁴⁷⁸ Existovaly sice *Zemědělské noviny*, ale ty už od počátku hlásaly názory komunistického ministerstva zemědělství, místo aby stály za venkovem a jeho myšlenkami. Proto neměly problém už v červnu 1945 otiskovat články, které naplno zostouzely práci prvorepublikových agrárníků a celé republikánské strany, „*která zaváděla fašistický totalismus do všech zemědělských institucí, jak se spojili Beran - Hrubý - Mastný - Machník - Stoupal s Henleinem a Hlinkou, jak vyjednávali s německými fašisty a jak rozvrátili republiku v zájmu svých velkostatkářských mocenských cílů.*“⁴⁷⁹

Kritice a házení špíny na agrárníky se bohužel v tehdejší době nevyhnuly ani takové osobnosti a demokraté, jakým byl například Hubert Ripka.⁴⁸⁰ Ten 20. června 1945 v pražském Obecním domě označil politiku republikánské strany za „*nejen protilidovou a protisociální, nýbrž v pravém slova smyslu protistátní.*“⁴⁸¹ I list Národně socialistické strany *Svobodné slovo* zacházel v kritice předválečných poměrů do nesmyslných lží a zřejmě se asi snažil vyrovnat novinám komunistickým, když 7. srpna 1945 napsal: „*Před válkou měla agrární strana v rukou předsednictví vlády, ministerstvo zemědělství, ministerstvo vnitra, ovládala Plodinovou burzu, ohromnou velkonákupnu, nespočetná družstva, záložny, banky, pojišťovny, cukrovary, lihovary, mlékárny atd. Čím více pozic agrární strana měla a čím více její předáci tloustli, tím nespokojenější byli pracující zemědělci, protože chudli. Pracující zemědělec může být rád, že všechno staré, co zavánělo nespravedlností, je a ještě bude smeteno.*“⁴⁸² S těmito projevy komunisté nikdy nepřestali, dokud nedosáhli svého. Ještě na podzim 1947 (tedy již po

⁴⁷⁷ Citováno podle: V. DOSTÁL, *Agrární strana*, s. 328.

⁴⁷⁸ Srov. L. K. FEIERABEND, *Politické vzpomínky III*, s. 282. Jen si trpce povzdechl, že nemá možnost veřejnost informovat o tom, jak se choval, „*neboť můj článek by žádný list neotiskl.*“

⁴⁷⁹ J. ROKOSKÝ, *Koho volit? „Zrádní agrárníci“ a parlamentní volby 1946*, s. 77.

⁴⁸⁰ Hubert Ripka (* 26. 7. 1895 Kobeřice u Vyškova, + 7. 1. 1958 Londýn, Velká Británie) - český novinář a politik. Vystudoval historii a filosofii na UK a začal působit jako zahraničněpolitický redaktor *Národního osvobození* (1925 - 30) a *Lidových novin* (1930 - 38). Patřil k předním členům informační sítě Hradu. V roce 1938 odjel jako jeden z prvních do exilu a v Paříži se stal členem Československého národního výboru. V exilové vládě v Londýně byl od roku 1940 státním tajemníkem a státním ministrem v ministerstvu zahraničních věcí. Politicky se angažoval v Národněsocialistické straně. V letech 1945 - 1948 poslanec Národního shromáždění a ministr zahraničního obchodu. Po únoru 1948 odešel do nového exilu. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30.června 2010).

⁴⁸¹ Citováno podle: L. K. FEIERABEND, *Politické vzpomínky III*, s. 277.

⁴⁸² Citováno podle: L. K. FEIERABEND, *Politické vzpomínky III*, s. 287.

Beranově uvěznění) byl předseda vlády Klement Gottwald ve velmi bojovné náladě a kritizoval poměry v tzv. Národní frontě. Přitom si do úst bral kdekoho, agrární stranu nevyjímaje. Na zasedání ústředního výboru KSČ 28. listopadu 1947: „*Do tohoto svazku (tj. Národní fronty) ochránci šmelinářů, obdivovatelé Kramáře a Švehly a napodobitelé stříbrňáckého šejdrismu zajisté nepatří... Plán reakce je plánem rozvratu, chaosu a nepořádku... plánem návratu k předmnichovským poměrům s milionem nezaměstnaných, se žebračkami, se strílením do dělníků, s Petschky, Weinmanny a Preissy.*“⁴⁸³

Když potom reflektujeme Machníkovu činnost za protektorátu, lze ji charakterizovat podobnými slovy, jakými mluvil už na počátku roku 1940 Rudolf Beran v rozhovoru s Ladislavem Feierabendem o možném útěku za hranice. Bývalý ministerský předseda byl stejně jako Machník původem z jihočeského venkova a velmi svázaný s půdou: „*Sedlák neutíká ze své půdy, ať se děje, co se děje. Chápu, že vaše situace je těžká, přesto však podle svého selského rozumu soudím, že máte zůstat doma a trpělivě snášet, co vám osud nadělí.*“⁴⁸⁴ Podobně pak budeme moci hodnotit problematiku toho, proč Machník po únoru 1948 neodešel do emigrace.

Šokem však pro něj musely být už první dny poválečného svobodného Československa. Sotva se ocitl v Kolinci u své sestry Rozálie, už musel řešit problém s urážkou obyvatelky Kolince. Marie Malá nahlásila 24. května 1945 na místním Národním výboru jeho výrok, který měl pronést v její přítomnosti ve mlýně své sestry, že „*takhle ho zřídili Češi, ty čeští lumpové. Němci prý s ním zacházeli daleko lépe nežli Češi.*“⁴⁸⁵ Předseda Národního výboru Vojtěch Dolejší ještě ten den vyslechl i Machníka, který popřel, že by se vůbec o Česích zmínil, mluvil jen o tom, jak ho zřídili a přirozeně měl na mysli Němce a gestapo. Připustil však, že možným dodatkem bylo, že někteří čeští lidé mu ublížili více než Němci tím, že za protektorátu prohlašovali, že je divné, že ještě nebyl zatčen a jako důvod uváděli jeho dobré vztahy s Němci. Na závěr však Machník jasně prohlásil „*na svojí čest a svědomí, že jsem nikdy neměl a nemám úmyslu urážeti svého národa a vlastního státu, jenž je mi nadevšecko drahý.*“⁴⁸⁶ Předseda Dolejší odeslal oba protokoly na Okresní národní výbor do Klatov, aby ten rozhodl. Jak spor dopadl, nevíme. Důležité je, že se dostal k vyšetřovací komisi ONV Klatovy a posléze až do spisů Národního soudu v Praze.

⁴⁸³ Klement GOTTWALD, *Kupředu, zpátky ni krok! (Únor 1948)*, Praha 1949, s. 12 - 13.

⁴⁸⁴ L. K. FEIERABEND, *Politické vzpomínky I*, s. 263.

⁴⁸⁵ NA, f. NS, kart. 169, ČNs 3/47, František Machník, Protokol sepsaný s Marií Malou 24. května 1945 na Národním výboru v Kolinci.

⁴⁸⁶ Tamtéž, Protokol sepsaný s Františkem Machníkem 24. května 1945 v Kolinci č. p. 80.

8.2. Očista

Vyšetřovací komise závodní rady Zemského národního výboru v Praze 14. června 1945 požádala Komisi pro vnitřní národní bezpečnost, aby byl František Machník zatčen pro „*důvodné podezření z osobního obohacování se na účet první a druhé republiky československé.*“⁴⁸⁷ Tak se také stalo a 17. června byl Machník v Klatovech zatčen a zároveň měla být provedena veškerá opatření týkající se zajištění jeho majetku.⁴⁸⁸ Nebyl zdaleka jediným, podobné „překvapení“ čekalo i na jeho stranické a bývalé vládní kolegy.⁴⁸⁹

Machník byl vzat do policejní zajišťovací vazby Krajského soudu v Praze na Pankráci⁴⁹⁰ a zároveň v Klatovech probíhal soupis jeho majetku, který za přítomnosti Antonie Machníkové prováděly státní úřady. Machník byl evidentně ve špatném zdravotním stavu po nedávném návratu z vězení v nacistických nápravných zařízeních a také z účasti na pochodu smrti do Dachau. To také dokládá lékařská zpráva, kterou přiložila Antonie Machníková k dopisu pro velitele pankrácké věznice, ve kterém žádala urychlené prošetření případu jeho muže.⁴⁹¹ Její žádost o propuštění manžela nakonec nebyla vůbec posuzována, protože Machník byl po absolvování krátkého výslechu již 26. června 1945 propuštěn na svobodu.⁴⁹² To, že bývalý ministr strávil více než týden ve vazbě, mohlo částečně uspokojit některé obyvatele Klatovska, kteří „*činili dotazy, zda by Machník neměl být zajištěn*“, jak psal 20. června 1945 major Bedřich Reicin⁴⁹³, náčelník Hlavní správy Obranného zpravodajství při

⁴⁸⁷ ABS, Fond 305 Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-368-4, Žádost Vyšetřovací komise závodní rady zemského národního výboru v Praze o zatčení Františka Machníka ze dne 14. června 1945.

⁴⁸⁸ ABS, Fond 2M Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra, Krabice č. 275, sign. 2M: 11171, Rozkaz Komise pro vnitřní národní bezpečnost ze dne 16. 6. 1945 o zatčení Františka Machníka.

⁴⁸⁹ Rudolf Beran byl zatčen již 14. května 1945, Jan Malypetr 8. června a Josef Černý 9. srpna. Srov. Jaroslav ROKOSKÝ, *Agrárníci - političtí vězni Národní fronty*, in: Jiří KOCIAN, Stanislav KOKOŠKA, Zdeňka KOKOŠKOVÁ (eds.), *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Praha 2005, s. 146.

⁴⁹⁰ ABS, sign. 2M: 11638, krabice č. 380, Potvrzení věznice Pankrác z 18. června 1945, že Machník byl vzat do zajišťovací vazby.

⁴⁹¹ Tamtéž, dopis Antonie Machníkové z 25. června 1945. V dopise děkuje za možnost vykonání návštěvy u svého muže, jehož zdravotní stav vypadal podle jejích slov velmi „bídě“. Poté opět vypisuje všechnu Machníkovu činnost pro národ a jeho obyvatele. Šlo jí však hlavně o to, aby její muž byl co nejdříve propuštěn, protože jeho zdravotnímu stavu věznice v žádném případě neprospívá. Přiložen je zdravotní nález klatovského lékaře MUDr. Josefa Sázela ze 7. 6. 1945 (citováno v původním znění), který „*zjistil u něho příznaky značné podvýživy a tělesné sešlosti, známky tbc. filoproductivního procesu obou hrotů plicních, rozsáhlé srůsty pohrudnično - bráničné vlevo po výpotku, nedomykavost chlopně dvojčípé, zbytnění svalu srdečního a mírné rozšíření levé komory a mírné otoky dolních končetin.*“ Takový byl tedy zdravotní stav Františka Machníka krátce po jeho návratu z německých kriminálů a při nástupu do poválečné československé vazby.

⁴⁹² ABS, sign. 2M: 11638, krabice č. 380, Sdělení policejní ředitelství Praha z 26. června 1945 o propuštění Františka Machníka na svobodu.

⁴⁹³ Bedřich Reicin (* 29. 9. 1911 Přerov, + 3. 12. 1952 Praha - Pankrác) - český komunistický funkcionář. V mládí člen komunistické mládeže. V březnu 1939 zatčen gestapem, ale nakonec propuštěn, načež emigroval do SSSR. Tam se stal hlasatelem československého vysílání moskevského rozhlasu. Od roku 1942 působil ve československé vojenské jednotce v Sovětském svazu, nejprve jako osvětový, později jako zpravodajský důstojník. V lednu 1945 bylo v 1. československém armádním sboru na radu Sovětů zřízeno Vojenské obranné

ministerstvu národní obrany.⁴⁹⁴ Machníkovu propuštění však v žádném případě neznamenal, že by se o něj bezpečnostní orgány přestaly zajímat. Jenže bohužel to nebyl jen zájem státních institucí, ale k Machníkovi se začali vyjadřovat i někteří lidé, kterým přišlo divné, že se bývalý ministr pohybuje na svobodě. Václav Skuhrovec z Koryt u Klatov si na podzim 1945 konkrétně stěžoval: „*Jest mě divné a nemůže to u nás nikdo pochopiti, jak to může být býti že Pán jako Franta Machník proslavený ministr se bez dozoru může volně pohybovat a bez trestně. Co dělal ví každý dobrý čech a že dnes pracuje dál tj. třeba jen jeho činnosti sledovat...*“⁴⁹⁵ Jinde si zase neodpustili hanlivé pokřikování: „*machníkovče, machníkovče*“ na bývalé členy agrární strany či přátele Františka Machníka.⁴⁹⁶ Na jaře 1946 se pak postupně rozběhly výsledky velkého množství osob, které měly co dočinění s Machníkem a znaly se s ním z dob jeho poslanecké a ministerské činnosti ve 30. letech. Hledalo se samozřejmě co největší množství možných kompromitujících materiálů a především důkazů, které by mohly prokázat spolupráci s Němci či dokonce přímou kolaboraci.

František Machník byl poprvé v souvislosti se svým případem a obžalobou vyslechnut 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech. Výslech pokračoval i druhý den a zápis z něj má deset stran.⁴⁹⁷ Jediný movitý majetek, kterým se tehdy mohl prokázat, bylo poloviční vlastnictví domu v Klatovech č. p. 197/I.⁴⁹⁸, který měl podle Machníka v roce 1940 kupní hodnotu 600 tisíc korun. Ke své činnosti v agrární straně Machník uvedl, že byl vždy oddaným a disciplinovaným straníkem, poslušným příkazů stranických institucí. Rozhodně však nepatřil k jejím vrcholným a rozhodujícím činitelům. Byl sice členem výkonného výboru strany a po nástupu do ministerské funkce také členem předsednictva, ale nikdy mu z toho neplynulo žádné výsadní postavení. Naopak se podle svých slov vždy snažil,

zpravodajství (OBZ), Bedřich Reicin se stal jeho náčelníkem. Po osvobození se stal náčelníkem Hlavní správy OBZ na MNO. V letech 1948 - 51 byl náměstkem ministra národní obrany pro kádrovou práci. Stal se symbolem postupného zkomunizování armády a velkých čistek. Reicin se stal spolupachatelem justiční vraždy generála Heliodora Píky a organizátorem dalších vykonstruovaných procesů. Nakonec se však sám stal obětí systému, který spoluvytvářel. V listopadu 1952 byl odsouzen na základě vykonstruovaných obvinění v procesu s Rudolfem Slánským a popraven. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. června 2010). Detailněji: František HANZLÍK, *O „bílých místech“ v životě Bedřicha Reicina*, Soudobé dějiny XV, 1/2008, s. 22 - 61.

⁴⁹⁴ ABS, sign. 2M: 11638, krabice č. 380, sdělení Bedřicha Reicina oddělení pro politické zpravodajství ministerstva vnitra z 20. června, ve kterém upozorňuje na hlášení svého „orgánu“, který na Klatovsku zaznamenal dotazy na Machníkovu další osud.

⁴⁹⁵ NA, f. NS, kart. 169, ČNs 3/47, František Machník, Dopis Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu Okresnímu národnímu výboru z 28. listopadu 1945 s přílohou - dopisem Václava Skuhrovce. Citováno v původním znění včetně chyb.

⁴⁹⁶ Rozhovor autora s paní Jarmilou Němejcovou, Klatovy, 1. února 2010. Otec paní Němejcové, předválečný člen agrární strany, žil ve Skránčicích nedaleko Hnačova a s Machníkem se znal. Slyšel mnoho těchto hanlivých posměšků, a to i po únoru 1948.

⁴⁹⁷ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁴⁹⁸ Dům v dnešní Vídeňské ulici v Klatovech.

aby na ministerstvo nepřenášel různé politické záležitosti a hlavně vliv agrární strany na armádu. Navíc nebyl ani ve skupině politických ministrů koalice. K předním místům ve straně mu nepomáhalo ani to, že předsedou agrárníků byl jeho bratranec Rudolf Beran. Naopak to podle Machníka bylo častěji více ke škodě než k užtku.⁴⁹⁹ Dlouze se pak musel vyjadřovat k nejrůznějším žalobám a také již zaprotokolovaným výpovědím svědků. Machník většinu z nich popřel jako zmýlené a nesmyslné, popřípadně vysvětlil svůj postoj, ať už se jednalo o záležitosti v souvislosti se strakonickou Zbrojovkou, firmou Sigma Lutín nebo o dodávky sena. Do stavby opevnění zasahoval podle svých slov jen minimálně, pouze když podepisoval zadávací a stavební plány. Veškerá zodpovědnost a práce ležely na Hlavním štábu. O žádných změnách plánů opevnění v Krkonoších nebylo Machníkovi nic známo. Mobilizační plány si nikdy ani nedal třeba jen předložit a každá jeho případná snaha je získat nepoctivým způsobem nemohla mítí úspěch, neboť byly velmi dobře zabezpečeny. Machník pokládal obvinění, že Němcům tyto plány prodal, za projev nejhorší vůle a nízký úmysl ublížit jemu a jeho synovi.⁵⁰⁰

Od jara 1938 se Machník stal terčem všelijakých pomluv proti své osobě. Šířilo se o něm, že prodal republiku Němcům. Poprvé tyto pomluvy zaznamenal na západě Čech po květnových mimořádných vojenských opatřeních. Po Mnichovu se začalo povídat o Němcům prodaných mobilizačních plánech a přitom byla ve výkladní skříni jednoho z klatovských fotoateliérů poplívána fotka Machníka a jeho rodiny. Do toho přišel i další neuvěřitelný „klep“, že Machníkova žena Antonie (Češka z Chrudimi) jeho sestrou Konrada Henleina. Navíc v létě 1938 pobývala Machníkova dcera Milena ve Švýcarsku na jazykovém zdokonalení.⁵⁰¹ To zase přineslo spekulace, že tam Machník právě prostřednictvím dcery kryl miliony, které získal za prodané mobilizační plány. Jiní tvrdili, že ve Švýcarsku je s „nakradenými“ miliony už celá rodina včetně Františka Machníka. Za protektorátu pak výmysly okolo Machníkovy činnosti pokračovaly. Měl často přicházet ve styk s klatovským Oberlandratem, pořádat hostiny a jezdit s ním na hony k říšskému protektorovi Konstatinu von Neurathovi. Zatčení gestapem a odsouzení k smrti v Drážďanech pak bylo jen na oko, aby prý byl v očích lidí zajímavý.

Svůj vztah k Němcům však Machník popsal zcela jednoznačně jako velmi rezervovaný, a to už od dob studií „na horké půdě“ v Českých Budějovicích, kde se v tu dobu

⁴⁹⁹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁰⁰ Tamtéž.

⁵⁰¹ Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009. Tehdy tam dokonce přeplavala Ženevské jezero.

bojovalo o převedení města do českých rukou. Odtud si přinesl nedůvěru k Němcům, která se s ním táhla po celý život. Za války pak každého ve svém okolí přesvědčoval, že Německo ji musí prohrát a že se ztracená svoboda národa opět navrátí.⁵⁰² Výslech pak Machník zakončil hodnocením své činnosti, ve které se vždy snažil svoje povinnosti řádně plnit, a to i v dobách po národ nejtěžších a nejnebezpečnějších. Machník se jednoznačně cítil jako nevinný.⁵⁰³

8.3. Výsledky svědků

V souvislosti s projednáváním obžaloby Františka Machníka bylo vyslechnuto velké množství lidí. Základní řešenou otázkou se stala Machníková spolupráce s Němci a její případná intenzita a hlavně pak možnost, že by ministr prodával, vyzrazoval či jinak nabízel mobilizační plány Německu. Na přetřes samozřejmě přišel i možný vliv agrární strany a jejích sympatizantů přímo na ministerstvu národní obrany. Obžalobu samozřejmě zajímali především lidé, které si Machník na MNO přivedl.

V den, kdy Machník končil své ministerské působení, tedy 22. září 1938, byl jeho pobočníkem major jezdeckta Jaromír Ort (před nástupem na MNO působil v hodnosti štábního kapitána 4. jezdeckého pluku v Klatovech). Přednostou vojenského kabinetu ministra národní obrany pak podplukovník generálního štábu Václav Kropáček⁵⁰⁴ a brigádní generál Josef Dostál⁵⁰⁵ v té době působil jako přednosta 2. oddělení (jezdeckta, veterinářství a remontnictva) I. odboru (všeobecně vojenského) ministerstva národní obrany.⁵⁰⁶

⁵⁰² ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁰³ Tamtéž.

⁵⁰⁴ Václav Kropáček (* 22. 6. 1898 Soběkur, + 13. 12. 1943, Drážďany, Německo) - přednosta Vojenského kabinetu ministra národní obrany. Zřízení tohoto úřadu (od 1. ledna 1936) nadělalo ministru Machníkovi mnoho problémů, protože armáda jeho smysl nepochopila. Sám Machník ho odůvodňoval potřebou mít k dispozici poradce pro specifické otázky vojenství. Kropáček prošel italskou frontou první světové války, kde byl zajat a posléze se stal příslušníkem československých dobrovolnických jednotek. Za první republiky vystudoval pražskou Válečnou školu a působil v Ženevě jako expert na odzbrojovací konferenci. V čele Vojenského kabinetu setrval až do příchodu Němců. Zapojil do činnosti Obrany národa, ale již v prosinci 1939 byl gestapem zatčen, vězněn na Pankráci (proslul jako tzv. chodbař, který vynášel motáky generála Aloise Eliáše) a posléze v Drážďanech popraven. Srov. K. STRAKA, *Československá armáda*, s. 91. Detaily k jeho životu a nacistickému věznění rovněž srov. Ivan LACH, Eduard STEHLÍK, *Vlast a čest byli jim dražší nežli život*, Dvůr Králové nad Labem 2000, s. 114 - 115. Kropáčková manželka Božena (rozená Opělová) se narodila 18. února 1901 v Čeladné. Svatba proběhla 31. ledna 1924, v té době sloužil Kropáček v hodnosti kapitána v posádce v Košicích. Dopis starosty Čeladné Pavla Lukši autorovi z 9. března 2011.

⁵⁰⁵ Jmenování generála Dostála do funkce přednosta taktéž provázela kritika ze strany některých vysokých vojenských představitelů. Machník byl opět napadán, že prosazuje do funkce svého favorita. Kriticky se vyjadřoval především náčelník štábu generál Krejčí. Srov. *Generál Alois Eliáš (1890 - 1942) voják-diplomat-politik*, Praha 2006, s. 39.

⁵⁰⁶ Srov. Eduard STEHLÍK, *Mírová organizace československé branné moci 22. září 1938*, Historie a vojenství VI, 3/1997, s. 106 - 107.

MUDr. Ctimír Nohejl, praktický lékař z Klatov, se s Machníkem setkal v roce 1944 v německé káznici v Ebrachu a tam ho poznal jako poctivého, nesmlouvavého a neohroženého Čecha, který vždy zastával národní stanovisko. Zmiňuje se také o tom, že Machník byl ve vězení několikrát fyzicky napaden trestanci z řad kriminálních zločinců.⁵⁰⁷

Václav Kolenatý, ředitel firmy *Bratří Bartoňové*, zažil Machníka ve třicátých letech coby tajemník krajského sekretariátu republikánské strany v Klatovech. Vždy ho považoval za dobrého Čecha, vlastence a představa Machníkovy spolupráce s Němci pro něj byla nemyslitelná. Pověstem o jeho paktování s Henleinem nikdy nevěřil a co se týče národní spolehlivosti, podává o něm jen to nejlepší vysvědčení.⁵⁰⁸

Plukovník pěchoty Josef Kvapil byl pobočníkem ministra národní obrany od 1. června do 1. prosince 1937, kdy odešel do funkce vojenského velitele Pražského Hradu. O Machníkovi pak při výslechu tvrdil, že byl dobrosrdečný, ale nechal se ovlivnit okolím. K politickým záležitostem se těžko mohl vyjádřit, ale pokládal za vyloučené, že by Machník vycházel Němcům vzhledem ke svému národnostnímu cítění jakkoli vstříc.⁵⁰⁹

Bohuslav Brynda byl Machníkův osobní tajemník na ministerstvu. Tam přijímal veškeré civilní návštěvy ministra a nepamatuje se, že by za Machníkem docházeli poslanci německých politických stran a intervenovali u něj ve prospěch svých věcí. O zakázkách ve prospěch Němců nebylo mu nic známo, naopak zmínil výnos⁵¹⁰, který je velmi omezoval. Machníka považoval za spolehlivého, dobrého Čecha.⁵¹¹

Divizní generál v.v. Ing. Jaroslav Fajfr byl šéfem leteckého odboru ministerstva. Machníka charakterizoval jako dobrého a spolehlivého Čecha, dokonce měl dojem, že je zahrocen proti Němcům. Podle Fajfra by bylo nemožné, aby Machník mohl nějak manipulovat s mobilizačními plány ve prospěch Němců, neboť do nich téměř nebyl zasvěcen. Vypověděl také, že Machníka znal nejen z úředního styku, ale také se zúčastňoval Machníkových soukromých honů a honů ve vojenských lovištích.⁵¹²

Josef Roth poznal Machníka coby řidič ministerstva obrany. Ve výpovědi zmiňuje zřízení vojenské kanceláře ministra národní obrany, jejímž přednostou byl ustanoven major (ve skutečnosti podplukovník!) Kropáček, podle šeptandy Machníkův příbuzný. Po nějakém čase se Machníkovy chování změnilo, byl po vlivem zmíněného Kropáčka a také svého

⁵⁰⁷ ABS), sign. 305-214-1, Výpověď MUDr. Ctimíra Nohejla z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁰⁸ Tamtéž, Výpověď Václava Kolenatého z 15. července 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁰⁹ Tamtéž, Výpověď plukovníka Josefa Kvapila z 10. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵¹⁰ Tzv. *Machníkův výnos* z roku 1936.

⁵¹¹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď dr. Bohumila Bryndy z 10. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵¹² Tamtéž, Výpověď Ing. Jaroslava Fajfra z 11. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

pobočníka, majora Orta.⁵¹³ Jejich vliv se měl projevovat na odvolávání nepohodlných osob a nahrazování známými. Roth zmiňuje, že se v ministerstvu hovořilo o tom, že „*Ort dělá ministra a ministr že dělá dragouna*.“ Machník podle něj patřil do tzv. pravičácké skupiny v agrární straně, která se soustředila kolem Rudolfa Berana, a často Machníka na schůzky této skupiny vozil. Roth byl dotazován i na koupi velkostatku Sedčice - slyšel ve svém okolí, že dceru architekta Pilce si měl vzít za ženu Machníkův syn Jan a jako věno měl připadnout právě tento velkostatek. Naopak důrazně odmítl, že by Machník mohl manipulovat s mobilizačními plány, neboť na MNO byla učiněna opatření, aby se k nim nikdo nepovolný nedostal. Dokonce zažil i scénu, že vojáci nechtěli Machníka vpustit na staveniště opevnění na hranicích Československa. Zajímavé je i jeho líčení návratu Machníka z cest po Itálii, kdy ministr nechtěl jet přes Bavorsko máje obavy, aby se mu jako ministru národní obrany něco nepříhodilo ze strany Němců.⁵¹⁴

V Machníkově věci svědčil i Rudolf Beran, jeho bratranec, bývalý předseda agrární strany a bývalý předseda druhorepublikové i protektorátní vlády.⁵¹⁵ Beran si nebyl schopen vzpomenout, v jakém roce se Machník stal ministrem obrany, ani že do vlády ho nenavrhoval Udržal, nýbrž Jan Malypetr. Zmínil Machníkovu dlouholetou práci v branném výboru sněmovny, kde jako místopředseda úzce spolupracoval s jeho předsedou, jednatelem Československé obce legionářské, poslancem Davidem. Zdůraznil Machníkovu zásadu, ze které nikdy nehodlal ustoupit - na armádě se nesmí šetřit a stát musí vše směřovat k vybudování dokonalé armády. To Machník prosazoval na každém mítinku s občany, ve straně, v Poslanecké sněmovně, na ministerstvu i ve vládě. Navíc o této potřebě přesvědčil i Edvarda Beneše, s nímž úzce spolupracoval a dle Berana ho s ním pojil dobrý vztah. I jeho spolupráce s Němci byla v intencích prezidenta republiky. Jeho podpora strany *Bund der Landwirte* a poslance Zierhuta v plzeňském volebním kraji směřovala podle Berana proti SdP a Henleinovi. Jeho výnos o zakázkách pro MNO byl plně ve shodě s názorem výkonného výboru republikánské strany. I proto na něj Němci ze všech stran útočili. Paradoxně se pak kolem Mnichova objevila šeptanda, že Machníková rodina je germanofilská a podobné nesmysly. Machník to velmi těžce nesl a přitom sám předseda vlády Milan Hodža Beranovi několikrát sdělil, jak si u něj různí němečtí poslanci stěžují na Machníkův český šovinismus. Beran přiznává (Roth to naopak vylučoval), že s ním Machník byl na honu na Podkarpatské

⁵¹³ Roth uvádí, že major Ort nahradil plukovníka Kvapila ve funkci pobočníka asi po měsíci Machníkovu ministrování (červen 1935), Josef Kvapil však byl podle výše uvedené vlastní výpovědi Machníkovým pobočníkem od června do prosince 1937!

⁵¹⁴ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Josefa Rotha z 20. července 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵¹⁵ Rudolf Beran se stal předsedou vlády 1. prosince 1938 a přes 15.březen 1939 jeho vláda řídila zemi až do 28. dubna 1939. V tento den byl Beran v čele kabinetu nahrazen Aloisem Eliášem.

Rusi, kterého se zúčastnil i Franz von Papen.⁵¹⁶ Spolu s ním však ani Beran ani Machník nikterak nejednali.⁵¹⁷

JUDr. Josef Černý seděl s Machníkem ve vládě coby ministr vnitra Československa a navíc se s ním znal už od vysokoškolských studií. Černý sice neměl čas sledovat Machníkovu ministerskou práci, případně jeho styky, ale rozhodně potvrdil, že Machník patřil ve straně ke křídlu, které vždy stálo za Edvardem Benešem, a to i v jeho funkci ministra zahraničních věcí. O jeho zatčení se v roce 1943 dozvěděl z dopisu, který jeho manželce⁵¹⁸ napsala Antonie Machníková.⁵²⁰

Bývalý politický rada MNO JUDr. Jaroslav Hándl vypovídal v souvislosti s Machníkovou věcí dvakrát - v říjnu 1945 a také na jaře 1946. Machníka poznal v roce 1929, za ministra obrany Karla Viškovského⁵²¹, kterého Machník coby poslanec často navštěvoval, a kdy Hándl s ministrem také dvakrát navštívili Klatovy i Machníkovu domácnost. Za ministra Bradáče⁵²² pak už Machník na ministerstvo tolik nechodil, navíc se měl vyjádřit, že Bradáč je měkota. Když se pak agrární strana otočila proti Bradáčovi, byl Machník navržen

⁵¹⁶ Franz von Papen (* 29. 10. 1879, + 2. 5. 1969) - německý křesťansky orientovaný politik a diplomat. V roce 1932 německý kancléř. Posléze působil jako německý velvyslanec v Rakousku. V průběhu války vedl diplomatickou misi Německa v Turecku. Po válce byl souzen Norimberským tribunálem, obžaloby plně zproštěn. Srov. http://en.wikipedia.org/wiki/Franz_von_Papen (staženo 23. března 2011).

⁵¹⁷ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Rudolfa Berana ze 4. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze. Machník svou účast na tomto honu ve své výpovědi jednoznačně popřel!

⁵¹⁸ Manželka Josefa Černého byla dcerou Antonína Švehly.

⁵²⁰ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď JUDr. Josefa Černého z 3. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵²¹ Karel Viškovský (* 8. 7. 1868 Sušice, + 20. 11. 1932 Praha) - český národohospodář a československý agrární politik, účastník protirakouského odboje. Za agrární stranu roku 1902 zvolen poslancem do zemského sněmu a v roce 1908 do říšské rady. Na sklonku 1. světové války se rozhodně postavil proti vyvážení potravin z českých zemí a 28. října převzal z pověření Národního výboru a na pokyn A. Švehly Válečný obilní ústav. V poválečném období se stal poslancem Revolučního Národního shromáždění (1918 - 20) a poté zasedal v parlamentu za agrárníky od roku 1925 až do své smrti. Kromě toho se stal 11. června 1919 prezidentem Státního pozemkového úřadu, kde se podílel na Pozemkové reformě. V letech 1925-26 byl ministrem spravedlnosti a v roce 1929 se Viškovský stal ministrem národní obrany. A to až do roku 1932, kdy vláda podala demisi a on sám pak na banální chřipku umírá. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. června 2010).

⁵²² Bohumír Bradáč (* 31. 5. 1881 Židovice u Jičína, + 20. 10. 1935 Židovice u Jičína) - český agrární politik. Bradáč patřil ke generaci starších agrárních vůdců, kteří vyšli ze selského prostředí. Působil v Ústřední jednotě českých řepářů, kde se seznámil s Antonínem Švehlou a stal se jeho blízkým a oddaným spolupracovníkem. Ještě před 1. světovou válkou byl za agrárníky zvolen poslancem říšské rady (1911). Po převratu v roce 1918 se stal členem Revolučního Národního shromáždění a v letech 1920 - 35 byl opětovně zvolen poslancem za agrární stranu v mladoboleslavském kraji. V parlamentě působil Bradáč po několik let jako uvážlivý předseda rozpočtového výboru. Vedle funkcí v agrární straně i v řadě hospodářských korporací byl v letech 1926 - 29 předsedou politické „osmy“ stran vládní koalice. V prosinci 1929 poprvé zasedl ve vládě Františka Udržala jako ministr zemědělství a ve funkci setrval do roku 1932. Poté se Bradáč trochu paradoxně ocitl v letech 1932 - 35 v křesle ministra národní obrany. I tady ovšem prokázal své nesporné schopnosti a právě pod jeho vedením začala armáda i stát rychle reagovat na nebezpečí hrozící z hitlerovského Německa. Konečně v červnu 1935 byl zvolen předsedou poslanecké sněmovny, ale krátce poté předčasně umírá. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. června 2010). Srov. též Jitka LUKÁŠKOVÁ, *Bohumír Bradáč* (diplomová práce), dostupná z: <http://www.jicinsko.cz/lisk/02/lisk021-2.htm#021-16> (staženo 10. června 2008) a Vlastislav LACINA, *Bohumír Bradáč, čelný agrární politik meziválečného období*, in: *Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století*, Studie Slováckého muzea 11, Uherské Hradiště 2006, s. 81 - 87.

do této funkce.⁵²³ Machníkovy bouřlivé povahy se prý obával i prezident Masaryk a při jeho jmenování narážel i na příbuznost s Rudolfem Beranem. Rozruch ve veřejnosti pak ihned po jmenování vzbudil přejmenováním jízdy na dragouny a zřízením vojenského kabinetu. Sám Hándl si pak připadal jako „hasič“ některých ministrových výroků či nařízení, často je mírnil a vysvětloval. Machník měl velmi výbušnou povahu. Potvrzuje Machníkovu obrovskou lásku k jezdecku, prý až chorobnou. Také obsazování vojáků do některých funkcí bylo kritizováno jako dosazování „miláčků“ z Klatov. Jeho rozhodnutí byla často dána názorem agrární strany. S Edvardem Benešem se velmi přátelil a pochvaloval si jeho pochopení a zájem o armádu, z čehož měli radost i mnozí vojenští představitelé. Vztahy Machníka ke generálům Syrovému a Krejčímu byly hlavně na rovině pracovní, osobní poměry příliš přátelské nebyly. Fámám, že Machník chtěl republiku zaprodat Němcům, se Hándl jen smál, neboť to byly výplody choré doby podzimu 1938, kdy se rojila jedna pověst horší než druhá. Hándl pak na závěr konstatoval, že pokud by se Machník i něčím provinil, krutě si to už v Německu odpykal.⁵²⁴

V dubnu 1946 Hándl vypovídal znovu, a to hlavně ve věci intervencí německých poslanců na MNO. Jejich žádosti se většinou týkaly různých staveb, které armáda nechtěla povolovat. Když však němečtí agrárníci a sociálové odešli z vlády a spolupracovali s SdP, Machník jejich záležitosti nechtěl řešit a zakládaly se bez vyřešení. Kromě toho Hándl komentoval Machníkův vztah ke generálu Dostálovi jako velmi přátelský až kamarádský.⁵²⁵

Rudolf Halík coby šéfredaktor největší agrárnických novin - *Venkova*, znal celou stranu a její struktury velmi dobře. Potvrdil, že Machník neměl ve straně silnou roli a vedoucí postavení nezaujímal. Když už mluvil, tak především o věcech krajových či hlavně odborných, tedy vojenských.⁵²⁶

Brigádní generál Vladimír Kajdoš (za Machníkovu ministrování II. zástupce náčelníka hlavního štábu armády) ve své výpovědi naprosto vyloučil možnost, že by Machník mohl kdy vůbec vidět mobilizační plány, tudíž s nimi nemohl nijak nakládat. A navíc mu nikdy nebyly ani třeba jen letmo ukazovány! Pokud šlo o poměr Machníka k německé agrární straně, Kajdoš vzpomněl přátelského vztahu k poslanci Zierhutovi, kterého Machník občas brával autem při cestě do Klatov.⁵²⁷

⁵²³ Je však potřeba poznamenat, že Bradáč byl těžce nemocný, především proto byl po volbách v roce 1935 Machníkem nahrazen.

⁵²⁴ ABS, sign. 305-214-1, Sepsaná výpověď JUDr. Jaroslava Hándla ve věci bývalého ministra národní obrany Františka Machníka z 26. října 1945.

⁵²⁵ Tamtéž, Výpověď JUDr. Jaroslava Hándla z 5. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵²⁶ Tamtéž, Výpověď Rudolfa Halíka z 16. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵²⁷ Tamtéž, Výpověď brigádního generála Vladimíra Kajdoše z 10. dubna u Ministerstva vnitra v Praze.

Bývalý šéf intendantstva generál Josef Pešek u výsledku vyličil spory, které s Machníkem na ministerstvu měl. Ale poznal ho už jako poslance - člena branného výboru, kdy podle Peškových slov často intervenoval v mnoha dodávkových věcech. Na ministerstvu se pak jednalo o spor o uzavření smlouvy mezi MNO a strakonickou zbrojovkou. Pešek nakonec prosadil svůj návrh oproti Machníkovu. To samé se mu pak povedlo při zakázce na výrobu plynových masek pro firmu *CHEMA* v Lutíně.⁵²⁸

Machníková žena Antonie musela samozřejmě také vypovídat a to především k záležitostem, které se odehrály za války a na které měla vliv. Po Machníkově zatčení v létě 1943 a jeho převezení na Pankrác nepodnikala žádné kroky. Až když Machník poslal přes českého dozorce z vazby moták (dostal se k bratru Antonie Machníkové Karlu Nonnovi, který žil v Praze), že mu byla doručena žaloba, usoudila, že je potřeba začít Machníka bránit, neboť brzy téměř jistě stane před soudem. Na doporučení svých známých vyhledala v Praze německého advokáta Dr. Czeypka, který ji navrhl obrátit se na berlínského advokáta Astfalcka. Bylo potřeba vůbec zjistit, kde se vlastně Machník nachází, protože mezitím byl z Prahy odvezen. Antonie Machníková se nakonec dozvěděla, že její muž je umístěn v Budyšíně, kam se za ním okamžitě po získání propustky rozjela. Jenže den před jejím příjezdem byl Machník transportován do věznice v Drážďanech. Tam jí byla povolena krátká návštěva manžela. Dr. Czeypka pak požádal Astfalcka, aby Machníka při soudním přelíčení zastupoval. Posléze jí oba právníci sdělili, že František Machník byl soudem první instance odsouzen k trestu smrti.

Poté Antonie Machníková vysvětlila, jak došlo k podání žádostí o milost. Sama na radu přátel napsala žádosti o udělení milosti na úřad říšského protektora v Praze, dále Karlu Hermannu Frankovi a také státnímu prezidentovi Emilu Háchovi. Hans Astfalck pak podal stejnou žádost na říšské ministerstvo spravedlnosti v Berlíně. Pro tu bylo samozřejmě nutné sehnat co nejvíce svědectví, která by Machníkovi mohla pomoci. Což však bylo těžké, neboť Machníková žena byla přesvědčena, že se Machník k Němcům nikdy příliš loajálně nechoval. Většina oslovených Němců z okolí Klatov také její žádost odmítla. Sama pak poslala dr. Czeypkovi několik pověstí o Machníkovi, které se po Klatovsku šířily. Sama věděla, že nejsou skoro vůbec pravdivé, ale ve snaze zachránit život svého muže byla ochotna udělat cokoliv. Jen rady svých přátel, aby se obrátila na Emanuela Moravce či dokonce Heinricha Himmlera, kategoricky odmítla.⁵²⁹

⁵²⁸ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď generála Josefa Peška z 9. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵²⁹ Tamtéž, Výpověď Antonie Machníkové z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

Výpověď divizního generála Karla Husárka je velmi cenná vzhledem k tomu, že byl ředitelem ŘOP (Ředitelství opevňovacích prací). Do protokolu uvedl, že Machník z titulu své funkce neměl na opevňovací práce přímý vliv, neboť ty výlučně spadaly pod náčelníka Hlavního štábu. Machník byl pouze o všech stavebách informován, případně se účastnil jejich prohlídek. Co se týče zakázek, ministr svým podpisem pouze bral největší objednávky na vědomí, neboť měl ze zákona zodpovědnost za hospodárné nakládání se státními prostředky. Machník nikdy schválené návrhy nezměnil. Generál se dotkl i problému s firmou *CHEMA Lutín*, který však byl nakonec vyřešen dle Husárka spravedlivě. Sám Husárek pak svůj poměr k Machníkovi charakterizoval jako chladný a stejně označil vztahy ministra národní obrany s armádním generálem Krejčím. Kritizoval zřízení Kabinetu ministra obrany, který podle něj neměl žádný pořádný užitek, jen prý věci komplikoval. Husárek pak kategoricky odmítl možnost, že by Machník mohl vyzradit operační nebo mobilizační plány. Generála by ani nenapadlo si něco takového vůbec pomyslet. Machník k těmto věcem rozhodně neměl přístup. Po Machníkově konci v MNO se s ním Husárek setkal jako ministr veřejných prací, když u něj Machník jako poslanec intervenoval při stavbě jakéhosi malého úseku komunikace. Až na jaře 1944 generála navštívila Machníková žena. Snažila se sehnat svědectví, která by jejího muže mohla zachránit od trestu smrti, ke kterému byl odsouzen. Antonie Machníková měla představu, že by snad mohl kontaktovat někoho ze Škodových závodů, kdo měl styky s Němci. Husárek však žádný takový kontakt neměl. Pak však společně přišli na jméno Dr. Jaroslava Krejčího⁵³⁰, předsedy protektorátní vlády. Husárek doslova uvedl: „*Považoval jsem za svou českou a lidskou povinnost jí vyhověti.*“ Krejčího kontaktoval, ale ten mu sdělil, že Machníkovův případ je velmi těžký a nemá naději na úspěch. Intervence u K. H. Franka pak je nebezpečná, neboť podle názoru státního ministra by členové protektorátní vlády neměli být solidární s politickými vězni. Krejčí přesto doporučil kontaktovat ve Frankově kanceláři jistého Dr. Giese. Pak se podle Husárka v Praze rozšířila pověst o tom, že Machník byl v Německu popraven! V té době ho Jaroslav Krejčí znovu kontaktoval s tím, že intervenoval u zastupujícího protektora Kurta Dalugeho, který slíbil se

⁵³⁰ JUDr. Jaroslav Krejčí (* 27. 6. 1892 Křemenec, + 18. 5. 1956 Praha), v letech 1911 - 1915 vystudoval práva na Karlově Univerzitě v Praze. Za první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě. Po vzniku republiky působil jako státní úředník. V roce 1938 byl jmenován profesorem ústavního práva na Masarykově univerzitě v Brně. V letech 1938 - 1939 byl předsedou Ústavního soudu. Jako blízký spolupracovník Emila Háchy byl 1. 12. 1938 jmenován ministrem spravedlnosti. Ve stejné funkci pokračoval i v dalších dvou vládách Protektorátu Čechy a Morava. 19. ledna 1942 byl ustanoven předsedou protektorátní vlády, zároveň vedl též ministerstvo spravedlnosti. V premiérské funkci setrval až do 19. ledna 1945, kdy byl vystřídán Richardem Bienertem. Po válce byl Národním soudem odsouzen k 25 letům vězení. K osudům Jaroslava Krejčího srov. Jaroslav KREJČÍ, *Mezi demokracií a diktaturou*, Praha 1998; Robert KVAČEK, Dušan TOMÁŠEK, *Obžalována je vláda*, Praha 1999.

věci ujmout. Později se generál Husárek od paní Machníkové dozvěděl, že trest bývalého ministra národní obrany byl změněn na dvacetiletý žalář.⁵³¹

Ve spleti údajných afér kolem ministra Machníka si ráda přisadila i literatura minulého režimu. Například je popisována scéna, kdy Machník společně s generálem Husárkem rozhodli o přidělení veřejné zakázky protiplynových masek pro armádu za stamiliony pro společnost *Fatra Napajedla*, za kterou stál šéf firmy *Baťa* Jan Antonín Baťa. Přitom byli konfrontováni s parlamentní rezolucí, která zakazovala nadměrné zisky pro firmy při armádních zakázkách. Navíc masky z Fatry nebyly ty nejmodernější, jaké by armáda měla požadovat.⁵³²

Husárkův přímý nadřízený, bývalý náčelník Hlavního štábu československé armády, armádní generál Ludvík Krejčí označil svůj poměr k Machníkovi za čistě služební. Nikdy se ve společných jednáních nebavili o detailech, Machníkův tlak na svou osobu Krejčí zcela vyloučil. Taktéž neměl ministr žádný vliv na technické parametry opevnění. Krejčí potvrdil předchozí názor, že ve vojenských kruzích bylo zřízení Kabinetu ministra obrany přijímáno s velkou nevolí. Generál také naznačil, že Machník ve své funkci ministra měl možnost nechat si předložit veškeré dokumenty, teoreticky tedy i mobilizační plány.⁵³³

Generál Bohuslav Fiala (bývalý podnáčelník Hlavního štábu armády) se ve své krátké výpovědi jednoznačně vyjádřil, že s Machníkem příliš do styku nepřišel, proto nemůže vypovídat něco příliš detailního. Kategoricky však vyloučil možnost, že by Machník mohl získat operační plány, neboť ty byly uloženy v trezoru Hlavního štábu.⁵³⁴

Další generál, František Nosál, řídil téměř 18 let technický a dopravní odbor na ministerstvu národní obrany. Ve své výpovědi zmínil několik rozporů, které s Machníkem měl, ty se však přímo netýkaly situace kolem opevnění.⁵³⁵

Vyslechnuty samozřejmě byly i Machníkovy děti, v době projednávání případu už dospělé. Jan Machník musel především vysvětlovat svou známost a kontakty s Jitkou Pilcovou ohledně aféry s firmou *CHEMA*. S Pilcovou studoval na Vyšší hospodářské škole v Klatovech, ale pouze rok, neboť pak přešla do Chrudimi. Statek v Sedčicích u Žatce, o kterém se neustále v protokolech píše, koupil sám architekt Pilc bez jakékoliv finanční účasti Františka Machníka. Podle Jana Machníka navíc Pilc jevil zájem o přátelství

⁵³¹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď divizního generála Karla Husárka z 5. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵³² Jan HRUBÝ, *Aféry první republiky*, Praha 1984, s. 91 - 93.

⁵³³ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď armádního generála Ludvíka Krejčího z 15. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵³⁴ Tamtéž, Výpověď brigádního generála Bohuslava Fialy z 9. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵³⁵ Tamtéž, Výpověď divizního generála Františka Nosála z 9. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

s ministrem národní obrany pouze po dobu výkonu jeho funkce, později už žádný kontakt nenavázal. Naprosto popřel jakoukoli souvislost otcovu a hlavně svou s možným převezením mobilizačních plánů do Německa. Vše označil za nesmyslné pomluvy.⁵³⁶

Milena Machníková ve své výpovědi popisovala události, které nastaly poté, kdy její otec skončil ve funkci ministra národní obrany, a také to, jak se rodina vyrovnávala s pomluvami, které se především po Klatovech od října 1938 šířily. Například se mezi lidmi povídalo, že Machníková žena Antonie je sestrou sudetoněmeckého vůdce Konrada Henleina nebo že Machník prostřednictvím nějaké herečky prodal mobilizační plány republiky⁵³⁷ a že za to měl dostat snad až padesát milionů korun! Co se týče vztahů s rodinou Pilců, ty Milena Machníková potvrdila, ale naprosto vyloučila jakoukoli bližší známost svého bratra s Jitkou Pilcovou. O zatčení, věznění a odsouzení otce za války se dozvíдалa z dopisů své matky.⁵³⁸

Armádní generál Jan Syrový je s Machníkem značně propojen. V době Machníkovy ministrování byl generálním inspektorem branné moci a 22. září 1938 ho střídal v křesle ministra národní obrany. S Machníkem vcházel většinou pouze ve styk úřední při projednávání nejruznějších vojenských záležitostí. Jako voják si Syrový opět rýpnul do ministrova vztahu k jezdecku. Závěrem pak ještě vzpomněl Machníkovy rozhovory v protektorátním tisku z roku 1943, kde mu utkvěly časté odpovědi: „*To Syrový.*“⁵³⁹

Vypovídal i nástupce výše zmíněného generála Peška ve funkci šéfa intendantstva - Dr. Václav Suchý. V souvislosti s možným protěžováním firem zmínil případ firmy *Wiesner* z Chrudimi, která měla armádě dodat větší množství kotlíků pro vojáky. Machník ji prý upřednostňoval nad jiné. Suchý také připojil už tradiční historku, že se mluvilo o svatbě dcery architekta Pilce⁵⁴⁰ s Machníkovým synem.⁵⁴¹

Do této nekonečné záležitosti a nutno říci fámy pak jasno vnesl až výslech samotného architekta Václava Pilce. Ten se s Machníkem seznámil v roce 1935 poté, co jeho dcera nastoupila do Klatov na Hospodyňskou školu. Z obou se podle Pilce stali přátelé, které spojovala především záliba v honech. Dcera Jitka se skutečně s Machníkovým synem Janem seznámila a z toho pak vznikly fámy, že dojde k svatbě. Pilc koupil v roce 1936 dvůr Sedčice

⁵³⁶ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Jana Machníka z 19. července 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵³⁷ Myšleno pravděpodobně udání z počátku protektorátu, ve kterém byli zmíněni herci Anny Ondráková a Vlasta Burian. Srov. stranu 84 této práce.

⁵³⁸ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Mileny Machníkové z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵³⁹ Tamtéž, Výpověď armádního generála Jana Syrového z 2. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁴⁰ Ve všech výpovědích svědků je jméno uváděno se „z“ na konci. Ve skutečnosti se jmenovaný architekt psal jako Václav PILC.

⁵⁴¹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď generála Dr. Václava Suchého z 10. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

u Žatce od spolku československých cukrovarníků a jeho dcera se stala spolumajitelkou, ale Machník se koupě vůbec nezúčastnil. Jen o ní byl informován. Vše ostatní jsou fámy a výmysly. Pilc pak v závěru své výpovědi označil Machníka za dobrého Čecha, který se s Němci vůbec nestýkal a jeho postoj tudíž byl naprosto protiněmecký.⁵⁴²

K protektorátním osudům Františka Machníka se pak mohl vyjádřit i člen a také předseda vlády JUDr. Jaroslav Krejčí. Osobně bývalého ministra neznal, více se o něm dozvěděl až v roce 1944. Na ministerstvo spravedlnosti za ním přišla Antonie Machníková, která ho žádala o intervenci u německých úřadů. Krejčí pak o věci mluvil jak s K. H. Frankem, tak i s protektorem Wilhelmem Frickem. Výsledek však nebyl žádný a později se dozvěděl, že byl Machníkův trest změněn. Navíc u něj intervenoval i pražský advokát dr. Cyphelly, ale i bratr zatčeného generála Josefa Dostála.⁵⁴³

Národní soud si vyžádal i výpověď člověka, který měl Machníkův případ za války na starosti. Byl jím bývalý kriminální tajemník gestapa v Klatovech Richard Lindner.⁵⁴⁴ Ten po zatčení generála Dostála dostal na stůl právě dokumenty k účasti bývalého ministra na odboji. Dostál u výslechu mluvil o tom, že s Machníkem hovořil o nutnosti založení ilegálního hnutí na Klatovsku. Zatčení pak byli i ředitelé klatovské spořitelny a úřadu práce, kteří zmínili pochvalu, kterou Machník v rozhovoru s nimi pronesl o Edvardu Benešovi a jeho zahraniční (míněno londýnské) politice. Po těchto výpovědích byl Machník zatčen. Jeho výpovědi byly ale podle Lindnera neuspokojivé, přestože ho vyslýchal i samotný šéf klatovského gestapa Heinrich Winkelhofer. Případ tedy převzalo na příkaz svého šéfa Hanse Ulricha Geschkeho pražské gestapo. To prý chtělo (jak se v rozhovoru s Lindnerem vyjádřil Winkelhofer) získat Machníka jako konfidenta. Lindner to považoval za nereálné, neboť mu Machník při výslechu řekl, že není v Klatovech oblíben. Pak o něm slyšel až po vynesení rozsudku smrti, který ho překvapil, neboť nepokládal Machníkovy činy za příliš vážné. Považoval rozsudek za politický.⁵⁴⁵

Při výsleších pak samozřejmě došlo i na lidi z bezprostředního Machníkovy okolí respektive bydliště. A tak byl vyslechnut Emil Matějka, krejčí z Klatov, jinak také úředník sekretariátu KSČ. Machníka přitom vůbec blíže neznal, jen z jeho veřejných vystoupení. Až když Machník po návratu z Německa podal přihlášku do klatovské pobočky Svazu osvobozených politických vězňů (SOPV), vzpomněl Matějka na schůzi jeho výroky

⁵⁴² ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Václava Pilce z 16. července 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁴³ Tamtéž, Výpověď JUDr. Jaroslava Krejčího z 6. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁴⁴ Jeden ze symbolů smutně proslulého klatovského gestapa Richard Lindner se narodil 12. září 1912 v Mnichově, jeho život skončil popravou ve věznici klatovského Mimořádného lidového soudu 25. dubna 1947.

⁵⁴⁵ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Richarda Lindnera z 10. července 1946 u Lidového soudu v Klatovech.

z Rokycan z druhé republiky (tedy fámou, že budou pro české komunisty postaveny koncentráky). Ty navíc neslyšel osobně, ale měl je z vyprávění od spoluvězňů z Buchenwaldu. Avšak pro zamítnutí Machníkovy přihlášky svědčilo spíše všeobecné veřejné mínění.⁵⁴⁶

Dále vypovídal František Zvěřina, ředitel okresní hospodářské záložny v Klatovech. Ten se s Machníkem seznámil až v roce 1940, po svém příchodu z Českých Budějovic. Machník za ním často přicházel, neboť byl činný v různých hospodářských spolcích. Vedli spolu i politické debaty. Zvěřina se ho ptal na zahraniční politiku a Machník prohlásil, že před Benešovou činností musí smeknout klobouk, ač byl za republiky jeho odpůrcem. Očekával také shození zbraní parašutisty, aby země mohla proti Němcům ozbrojeně povstat. V případě převratu prý bude sedláky držet 24 hodin v rukou, tak jak je držíval. Zvěřina byl v té době zapojen do ilegálního hnutí společně dr. Zemanem (úředník úřadu práce) a generálem Dostálem. V něm se mluvilo i o případném zapojení Machníka. Pak však gestapo zatkl učitele hudby Stulíka, který byl coby člen komunistické ilegality spojen i s Dostálem. Podle Zvěřiny tento pak prozradil generála Dostála a následně i jeho. A pak se přišlo i na Machníka. Gestapo se ho na bývalého ministra vyptávalo, dokonce byl přítomen i soudu Machníkem u Volksgerichtu (Lidového soudu) v Drážďanech. Zvěřina označil Machníka za charakterního člověka, který podle všeho Němce nenáviděl, než aby jim pomáhal.⁵⁴⁷

Antonín Nudera byl také vězněn v Buchenwaldu, po válce pak pracoval jako školník v Masarykově škole v Klatovech. V koncentračním táboře též slyšel vyprávění o Machníkově výše zmíněném druhorepublikovém projevu z Rokycan. V Buchenwaldu prý se často mluvilo o tom, že po válce bude muset jít před soud. Zároveň uvedl, že mezi nižšími vrstvami se Machník netěšil dobré pověsti.⁵⁴⁸

Další vyslýchaným Klatovanem byl Ing. Josef Vávra, městský stavební inženýr a především předseda Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu v Klatovech. Tuto funkci vykonával od července 1945. Na výboru se vedla rozprava o přihlášce Machníka do SOPV. Zmínil řeč Emila Matějky, který poukazoval na Machníkův rokycanský projev. Dále byl osloven František Zvěřina, aby se vyjádřil o okolnostech Machníkovy zatčení gestapem. Pak bylo rozhodnuto Machníka zatím nepřijmout a věc postoupit krajskému sekretariátu SOPV v Plzni. Ten stejně jako část

⁵⁴⁶ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Emila Matějky z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁴⁷ Tamtéž, Výpověď Františka Zvěřiny z 11. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁴⁸ Tamtéž, Výpověď Antonína Nudery z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

klatovské pobočky zastával podle Vávry názor, že se Machník politickým vězněm stát nemůže.⁵⁴⁹

Důležitým svědectvím samozřejmě byla i výpověď Františka Bicka, bývalého významného činitele agrární strany na Klatovsku, náměstka starosty v letech 1936 - 1939 člena Strany národní jednoty a také starosty Klatov. V prvních letech protektorátu po rozpuštění obecního zastupitelstva byl jmenován předsedou správní komise. Od září 1941 se stal krajským vedoucím Národního souručenství pro nově utvořený Klatovský kraj. Po válce se stal úředníkem Ústřední rady odborů. Ve svých funkcích byl za protektorátu v neustálém styku s německými úřady. Machníka znal samozřejmě dlouhodobě a označil ho za člověka pevného charakteru, uvědomělého Čecha. Zmínil i jeho dlouholetou činnost v Sokole. Poměr k Němcům u něj nikdy kladný nebyl, naopak se Němců všemožně stranil. Bicek intervenoval v jeho prospěch po odsouzení k smrti, snažil se pro něj najít zastání u lidí v převážně německém nýrském soudním okrese. Machníkovy styky s bývalým poslancem Zierhutem označil za velmi sporadické, týkaly se především krajové činnosti. Bicek také upozornil, že Zierhut odmítl za Machníka intervenovat, když mu hrozila smrt. Za protektorátu se Machník stranil veřejného života, Bickovi říkával, že jakoukoli činností by přicházel do styku s Němci a to že pro něj není žádoucí. Zprávy o prodeji mobilizačních plánů se šířily záměrně s cílem ho poškodit. Jejich pozadí viděl Bicek už v podzimu 1938, kdy obyvatelstvo toužilo po ozbrojeném střetu s Němci a místo toho přišel Mnichov. Machníkovi to pak především na Klatovsku bylo dáváno za vinu, zvláště když byl ministrem obrany. Nakonec Bicek zmínil Machníkovu činnost za první republiky, kdy udělal mnoho pro celé Klatovsko, a proto byl jmenován čestným občanem města.⁵⁵⁰

Soud se zajímal i o názory Němců. Prvním z nich byl Ernst Kundt, bývalý poslanec Poslanecké sněmovny Národního shromáždění za SdP a navíc předseda poslaneckého klubu této strany. Jednání s klubem agrárníků nebyla příliš častá, spíše se hovořilo s jednotlivými členy, často ministry vlády. Kontakty s Machníkem pak mohli mít poslanci SdP zvolení za Plzeňský kraj (Köllner či Pfrogner), ale Kundtovi o nich nebylo nic známo. V německých kruzích však podle něj Machník platil za objektivního posuzovatele žádostí či intervencí vojenských i stavebních. Přátelské soukromé styky s Machníkem měli poslanci Hodina a Zierhut.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Ing. Josefa Vávry z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁵⁰ Tamtéž, Výpověď Františka Bicka z 16. července 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁵¹ Tamtéž, Výpověď Ernsta Kundta z 12. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

Dalším sudetoněmeckým poslancem byl dr. Hans Neuwirth. Také on se příliš nepamatoval na styky poslanců SdP s agrárníky nebo dokonce s Machníkem. Jen vyslovil názor, že jeho slovy konstruktivní křídlo SdP považovalo Machníka společně s poslancem dr. Oldřichem Suchým za člena jakéhosi křídla prezidenta Beneše v agrární straně.⁵⁵²

Posledním vyslýchaným poslancem SdP byl Gustav Peters, člen branného výboru sněmovny. Do styku s Machníkem příliš nepřišel. Zhodnotil ho jako člověka, který neměl v agrární straně rozhodující roli a byl pod vlivem Hodži a Berana. Tento názor podle Peterse sdíleli i vedoucí politici SdP.⁵⁵³

Je velmi zajímavé, že ani jeden z vyslýchaných poslanců Sudetendeutschen Partei nezmínil při svých výpovědích tzv. Machníkův výnos. Tedy věc, kterou vůdce SdP Konrad Henlein v roce 1936 široce kritizoval, vyvolal velké slyšení v parlamentu a nakonec celá strana podala stížnost ke Společnosti národů v Ženevě. Tehdy byli Sudetští Němci velmi rozezleni, ale po válce o této vyhlášce z jejich úst nepadlo ani slovo. Je však pravda, že Machníkův výnos by obžalovanému ministrovi mohl jen pomoci, neboť byl zcela evidentně postaven proti Němcům. Komunistickou snahou však bylo usvědčit Machníka z přímé spolupráce s Německem. Proto Machníkův výnos by se do koncepce žaloby vlastně vůbec nehodil. Nicméně pocházel z doby, která nebyla dle prezidentova dekretu žalovatelná.

V Machníkově případu pak ještě byly o informativní výslech požádány další osoby. Ernst Kachelriess, bývalý vedoucí služebny SD (Sicherheitsdienst) v Klatovech rozhodně popřel, že by Machník kdy byl konfidentem SD v Klatovech. O Machníkově případu se dozvěděl od Františka Bicka, který k němu přišel intervenovat za Machníkovu osvobození. Kachelriess podal služební cestou úřadovně v Plzni dobrozdání, které mělo Machníkovu pomoci k milosti. Netušil ovšem, co se s tímto podáním stalo.⁵⁵⁴ Bezpečnostní orgány krátce vyslechly i Václava Černého, majitele vinárny z Klatov. Ten pouze potvrdil, že do jeho vinárny Machník chodíval a při debatách se tam mluvilo protiněmecky.⁵⁵⁵ Adolf Nevláčil, bývalý dlouholetý klatovský starosta přišel s Machníkem do styku především při stavbě nových kasáren. Za protektorátu vnímal pomluvy, které se o Machníkovu šířily, a snažil se přijít na to, kdo by mohl být jejich zdrojem. Nebylo mu totiž známo, že by bývalý ministr udržoval nějaké styky, na malém městě by to každému muselo být velmi nápadné.⁵⁵⁶

⁵⁵² ABS, sign. 305-214-1, Výpověď dr. Hanse Neuwirtha z 8. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁵³ Tamtéž, Výpověď dr. Gustava Peterse z 3. dubna 1946 u Ministerstva vnitra v Praze.

⁵⁵⁴ Tamtéž, Úřední záznam o výslechu Ernsta Kachelriesse z 10. července 1946.

⁵⁵⁵ Tamtéž, Úřední záznam o výslechu Václava Černého.

⁵⁵⁶ Tamtéž, Úřední záznam o výslechu Adolfa Nevláčila z 11. července 1946.

O vyjádření k Machníkově činnosti a působení pak byl také vyzván bývalý přednosta politickoprávního oddělení ministerstva národní obrany dr. Jaroslav Vorel. Podal obsáhlé svědectví, elaborát o 12 stránkách. Na začátku se vyjádřil k Machníkovu jmenování do funkce. Rozhodující momenty podle něj byly: agrární strana měla ministerstvo národní obrany pod palcem dlouhodobě - kromě přestávky v roce 1926 ho řídila od roku 1921 až do roku 1938 a Machník pak byl dlouholetým členem branného výboru Poslanecké sněmovny. Osobní vztahy mezi členy agrární strany nebyly Vorlovi známy. Ministerská činnost byla zaměřena hlavně na velké vojenské zákony, především na *Zákon na obranu státu*. Machník jeho návrh schválil tak, jak mu jej Vorel po dlouhých meziministerských poradách předložil. I k dalším legislativním návrhům ve věcech obrany státu se Machník stavěl velmi aktivně a projevoval o ně živý zájem. Ohledně německých zaměstnanců na MNO si Vorel vzpomněl na jeden případ, kdy civilní zaměstnanec hlášený jako Čech posílal své děti do pražských německých škol. Machník ihned nařídil jeho přeložení do míst, kde německé školy nebyly. Styky s Němci bývalý přednosta vyloučil a velmi důrazně poukázal na Machníkův výnos, který ministrovi přinesl řadu nepříjemností. Vojenský kabinet, jak už bylo několikrát napsáno, se stal předmětem obrovské kritiky všech vojáků. Vorel také přiznává interní spory a třenice a kritiku přednosta vojenského kabinetu, podplukovníka Kropáčka. Stejně tak potvrdil Machníkovu velkou lásku - koně. Ministr si potrpěl na každodenní ranní vyjížďku (ještě před nástupem do zaměstnání), při níž nosil zvláštní vojenský stejnokroj, který si nechal ušít. Obliba jezdeckva mu pak byla často vyčítána, v opozičních listech se mluvilo o tzv. „Machníkových dragounech“.

Pak se Vorel velmi detailně vrátil k tzv. Machníkovu výnosu. Po dlouhých úvahách meziministerského sboru pro věci obrany státu bylo rozhodnuto, že bude působeno na držitele podniků, aby ve složení jejich personálu bylo významně zastoupeno obyvatelstvo s českou národností. Toto spolehlivé složení personálu především zbrojních podniků mělo zajistit kvalitní průmyslovou výrobu pro potřeby obrany státu. Jasně bylo také deklarováno, že majitelé továren budou tlačeni ke zjednání nápravy v případě, že národnostní podmínky budou nevyhovující. Vorel se vyjádřil i k mimořádným vojenským opatřením z května 1938. Machník podal na schůzi vlády 20. května 1938 návrh, aby byl do mimořádné činné služby povolán jeden ročník zálohy s příslušnými technickými speciálními oddíly. Hodžova vláda to schválila a nařídila ministru národní obrany, aby toto opatření 21. května večer vyhlásil. Prezidentem republiky pak toto vojenské opatření bylo schváleno. Náměstek předsedy vlády Rudolf Bechyně později poznamenal, že rozdíly se projevovaly pouze v nazírání na právní

podklady, případně na možnosti vojáků, ale vůle k obraně byla jednomyslná.⁵⁵⁷ Po demisi vlády 22. září 1938 a její závěrečné schůzi mluvil Vorel s ministrem Machníkem naposledy. Machník byl zhroucený, naříkal na zradu západních spojenců a projevoval obavy z toho, co ještě republiku čeká. Od té doby měl o Machníkově informace pouze z doslechu.⁵⁵⁸

Když se na Machníka tolik útočilo ohledně jeho údajného přátelení se a spolupráce s Němci, je pak zajímavé číst, jak o něm mluvil nejvýznamnější Němec v protektorátu Karl Hermann Frank. Když pronášel za války obžalobu proti Rudolfu Beranovi, neváhal bývalého ministra vnitra Josefa Černého i Machníka označit jako české šovinisty, kteří nechali tisíce Němců zavírat, trýznit a perzekvovat.⁵⁵⁹

Vyšetřování se pak detailněji začalo zabývat otázkami kolem bývalého poslance německé strany *Bund der Landwirte* (BdL) Wolfganga Zierhuta, který měl být s Machníkem v přátelském styku. Zierhut byl aktivní již v bouřlivých dnech listopadu 1918, kdy podporoval odtržení oblasti okolo Nýrska od nového státu a navíc pašoval do země zbraně.⁵⁶⁰ Zierhut nikdy nepopíral své kontakty s Konradem Henleinem (datující se od roku 1935), přestože SdP vytrvale na BdL útočila ve snaze přebrat jí voliče a sám Zierhut si na její aktivity několikrát stěžoval okresnímu hejtmanství v Klatovech.⁵⁶¹ Nakonec však Zierhut do SdP vstoupil a byl za ni i poslancem. Za války byl horlivým nacistou, a proto byl po květnu 1945 vzat do vazby a měl být postaven před Mimořádný lidový soud v Klatovech. Jenže nakonec veškerá další vyšetřování a možné trestní stíhání zastavila vyšší moc. Wolfgang Zierhut zemřel 11. března 1946 v klatovské nemocnici.⁵⁶² Už předtím byl vyslýchán kvůli svým vztahům s Machníkem. To, co vyšetřovací orgány nejvíce zajímalo, byly fotografie, které snad měl Machník kdysi poslat z vojenských manévřů československé armády. Jejich zaslání právě Zierhutovi považovaly poválečné bezpečnostní složky za velmi problematické a bezpečnost státu ohrožující. Tato událost se měla taktéž včlenit do obžaloby proti Machníkově. Původ fotografií byl velmi nejasný a další vyšetřování pak „zmařili“ nýřští četníci, kteří omylem tyto fotografie spálili a nebylo už možné zjistit, z jakých vojenských cvičení přesně pocházejí. Sám Zierhut si na žádné zaslání fotografií nepamatoval. S Machníkem přesto byli přáteli, oba

⁵⁵⁷ ABS, sign. 305-214-1, Vyjádření JUDr. Jaroslava Vorla z 24. dubna 1946.

⁵⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁵⁹ *Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3. 1947 (3.část)*, Střední Evropa 8, 23/1992, s. 154.

⁵⁶⁰ Wolfgang Zierhut se narodil 31. prosince 1886 v Chudeníně u Nýrska a před 1.světovou válkou pracoval na hohenzollernském statku v Bystřici nad Úhlavou. Srov. Lenka SÝKOROVÁ, *K historii Nýrska a okolí v letech 1938 - 1945*, in: *Historie okupovaného pohraničí 1938 - 1945* 11, Ústí nad Labem 2006, s. 222 - 223.

⁵⁶¹ Tamtéž, s. 231 - 232.

⁵⁶² ABS, sign. 305-214-1, Zpráva Okresního národního výboru v Klatovech Ministerstvu vnitra o smrti Wolfganga Zierhuta z 11. července 1946.

byli poslanci z jednoho okresu a navíc měli oba blízko k zemědělské problematice. Tvrdil pak také, že za Machníka v roce 1943 intervenoval prostřednictvím známého v Deutsche Bank v Berlíně, stejně jako za syna Jana Malypetra. S Machníkem se za protektorátu setkal jednou náhodně ve vlaku a navzájem se loučili slovy: „*Nashledanou v lepších časech.*“⁵⁶³ Co se poslanecké práce týče, Zierhut byl členem Poslanecké sněmovny Národního shromáždění prakticky po celou dobu trvání první republiky, v letech 1926 - 1929 byl dokonce místopředsedou tohoto orgánu. S Machníkem se navíc v letech 1929 - 1935 setkal v branném výboru.⁵⁶⁴ Machník sám pak po válce vztahy s Zierhutem označil za korektní, ale rozhodně ne za přátelské (samozřejmě, že přílišné přiznání se k bývalému henleinovskému poslanci by nemohlo vést k ničemu dobrému).⁵⁶⁵

Zatímco probíhaly výslechy, ministerstvo vnitra pátralo na Klatovsku po „novém materiálu ve věci Machníkově“. Ve dnech 12. a 13. července 1946 jednali jeho zástupci s vedoucím Zemského odboru bezpečnosti (ZOB) v Klatovech inspektorem Šenoltem, vedoucím úřadovny Státní bezpečnosti, poručíkem Lojínem, a také s oblastním velitelem SNB, majorem Havlíčkem. Na nic nového nenarazili, neboť veškeré dostupné spisy byly již odeslány do Prahy. Podstatná je však úvodní část zprávy, která prozrazuje takřka vše o poválečných bezpečnostních poměrech v Československu a svobodě: „*Machník zdržoval se během protektorátu povětšinou na statku svého švagra a synovce Denkových v Kolinci, kam pravidelně ještě nyní jezdí. Tam stýká se s určitou společností vedoucích agrárních politiků, jejichž činnost ZOB sleduje.*“⁵⁶⁶

8.4. Konečná likvidace agrárníků

Výslechy byly u konce, Machníkův případ mířil k soudu. Proces s představiteli agrární strany v rámci retribuice komunisté připravovali velmi důkladně. Ač se to zdá v roce 1947 nadsazené a předčasné, lze je evidentně označit za politické procesy se vším všudy.⁵⁶⁷

⁵⁶³ ABS, sign. 302-113-2, Výslech Wolfa Ziehurta z 20. února 1946 v nemocnici v Klatovech.

⁵⁶⁴ K poslanecké činnosti Zierhuta srov.

<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/zb.htm>,

<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/rejstrik/jmenny/zb.htm>,

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/rejstrik/jmenny/zb.htm>,

<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/rejstrik/jmenny/za.htm> (vše staženo 16. ledna 2011).

⁵⁶⁵ ABS, sign. 305-214-1, Výpověď Františka Machníka z 10. července 1946 u Okresního národního výboru v Klatovech.

⁵⁶⁶ Tamtéž, Zpráva o provedeném šetření, Klatovy 13. července 1946.

⁵⁶⁷ Srov. J. ROKOSKÝ, *Svobodný sedlák na svobodné půdě*, s. 99; TÝŽ, *Poválečný proces s předsedou agrární strany Rudolfem Beranem*, in: Jan FOITZIK, Jiří PERNES (eds.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „Případ Slánský“*, Brno 2005, s. 115.

Exemplárním příkladem vypořádání se s agrárníky se měl stát bývalý předseda vlády a předseda strany, Rudolf Beran. Soud s ním se připravoval téměř rok a půl a bylo takřka veřejným přáním komunistů, aby byl Beran odsouzen k trestu smrti - „*Beran musí viset, aby už nikdy nemohla být obnovena agrární strana, a vy nám k tomu musíte dopomoci.*“⁵⁶⁸ Proces začal 30. ledna 1947 za velkého zájmu veřejnosti. Porota byla KSČ zcela zjevně ovlivňována, přesto byl nakonec Beran odsouzen stejně jako generál Jan Syrový „jen“ k 20 letům odnětí svobody, konfiskaci veškerého svého majetku a ztrátě osobní cti.⁵⁶⁹ Kromě jiného bylo Beranovi kladeno za vinu, že byl zodpovědný za odprodání vojenského materiálu Německu ještě před vznikem protektorátu. Na tuto všeobecně známou věc však lze mít i jiný pohled, konkrétně zahraničního historika - nikdo při soudu s Beranem například nezmínil, že stejně tak vinný je Sovětský svaz za vyzbrojování Německa po začátku druhé světové války.⁵⁷⁰ Rudolfu Beranovi pak cejch zrádce národa a kolaboranta zůstal více než čtyřicet let a jen pomalu se daří jeho osudy nově a spravedlivě pojmenovat.⁵⁷¹ Nestačilo, že byl Beran jako symbol agrární strany odsouzen k 20 letům žaláře, trestná v té době (duben 1947) byla i četba jeho dlouhé obhajovací řeči.⁵⁷²

Ve všeobecné touze po odplatě a komunistické snaze skoncovat jednou pro vždy s (už zrušenou a zakázanou) agrární stranou se na všechny její (především) vládní představitele hledaly jakékoli jejich „prokolaborační“ řeči či výroky z doby nacistické okupace.⁵⁷³ V Machníkově případě byla samozřejmě použita obhajoba sepsaná jeho německým advokátem Dr. Hansem Astfalckem pro Lidový soud v Drážďanech. Jeho případ (společně

⁵⁶⁸ Takto byl podle svých slov instruován bývalý kolaborantský novinář z dob protektorátu Vladimír Krychtálek (sám později odsouzený k trestu smrti) tehdejším představitelem komunistické bezpečnosti Bedřichem Pokorným, když byl v procesu s Beranem vyslýchán. Citováno podle: Václav VEBER, *Osudové únorové dny*, Praha 2008, s. 69.

⁵⁶⁹ Tamtéž, s. 71-72. Rudolf Beran zemřel v roce 1954 ve vězení v Leopoldově. Václav Veber zcela správně uvádí, že Beranovo jméno je v našich národních dějinách zatím stále nedoceno. Avšak mylně tvrdí, že s Beranem ve vězení sedící Jan Malypetr a František Machník před soud postaveni nebyli. Detailněji o procesu s Rudolfem Beranem srov. J. ROKOSKÝ, *Poválečný proces s předsedou agrární strany Rudolfem Beranem*, s. 115 - 129.

⁵⁷⁰ Srov. Benjamin FROMMER, *National Cleansing. Retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*, Cambridge 2005, s. 294 - 295. V české verzi: Benjamin FROMMER, *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010.

⁵⁷¹ V. ČERNÝ, *Paměti II.*, s. 67. „Byla to vláda nešťastníků, vláda pohromy a hanby, ale nikoliv zaprodanců... Beran byl politický rutinér, ale člověk poctivě národní vůle.“

⁵⁷² Srov. J. ROKOSKÝ, „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*“, s. 350. Osoby, které na Strakonicku četly tajně šířený text Beranovy obhajoby, vyslýchala Státní bezpečnost. Mimo jiné i Václava Polánka z Machníkových rodných Nebřehovic.

Úplný text Beranovy proslulé obhajovací řeči srov.

Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3.1947 (1. část), Střední Evropa 7, 21/1991, s. 100 - 130; *Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3.1947 (2. část)*, Střední Evropa 8, 22/1992, s. 143 - 156; *Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3.1947 (3. část)*, Střední Evropa 8, 23/1992, s. 147 - 172.

⁵⁷³ B. FROMMER, *National Cleansing*, s. 295.

s obžalobou Ferdinanda Klindery⁵⁷⁴), který se podle komunistů příliš protahoval, se dostal i na jednání vlády. Když však ministr spravedlnosti Prokop Drtina navrhoval upuštění od obžaloby, jeho komunističtí kolegové se velmi pohoršovali. Nestačilo jim, že Machník byl nacisty odsouzen k smrti, strávil 120 dní ve vězení a přežil pochod smrti. Ministr Václav Kopecký⁵⁷⁵ ho označil za stejného, jako jsou ostatní agráři, za odpůrce komunistů a Sovětského svazu, který upřednostňoval zájmy velkostatkářů před chudými zemědělci. Podle něj si agrární strana zasloužila potrestání za svou činnost minimálně od roku 1933.⁵⁷⁶ Komunisté chtěli dostat před soud všechny, kdo měli cokoli společného s Beranem. Nicméně ve sporu na 17. schůzi předsednictva vlády 17. ledna 1947 se Klement Gottwald jasně zasazoval o to, aby soud posoudil všechny případy s tím, že vláda nemá právo do těchto věcí zasahovat. Námitky místopředsedy vlády Petra Zenkla⁵⁷⁷ (že někteří nic aktivně nespáchali, a přesto jsou souzeni) vůdce komunistů vyvrátil tím, že „každý z obžalovaných měl aktivistický projev, který jest trestným činem.“⁵⁷⁸ Zmínil se navíc o Machníkově žádosti o milost, ve které se nadsazovala jeho spolupráce s Němci a která mu vlastně zachránila život. To Gottwald považoval za akt zrady, neboť mnozí jiní své rozsudky smrti změnit nemohli.⁵⁷⁹ Vláda se o Machníkovi bavila i 18. února 1947. Prokop Drtina znovu argumentoval Machníkovým německým vězněním a žádost o milost podaná Antonií Machníkovou podle něj byla důstojná. Jenže Václava Kopeckého agrární strana a její představitelé dráždili stále a pro Machníka měl jen jednu polehčující okolnost, že „byl tak bezmezně hloupý a omezený“,

⁵⁷⁴ Ferdinand Klindera (* 22. 10. 1875 Tuklaty, + 23. 10. 1953 Mělník), český agrární národohospodář. Vystudoval strojní inženýrství na české technice v Praze a žil jako statkář ve Spomyšli u Roudnice nad Labem. Přední organizátor agrárního družstevnictví a člen vedení agrární strany, od roku 1914 starosta Ústřední jednoty hospodářských družstev, v roce 1921 založil Centrokooperativ a také Slovanskou zemědělskou družstevní komoru. Zastupoval české zemědělství na většině mezinárodních sjezdů a porad. Podnikl mnoho cest do zahraničí v rámci poznání tamního zemědělství a své zkušenosti shrnul v několika knihách. Údaje z: http://www.spomysl.cz/doc/aktuality/2005_3_p.pdf (staženo 20. května 2010).

⁵⁷⁵ Václav Kopecký (* 27. 8. 1897 Kosmonosy, + 5. 8. 1961 Praha) - český komunistický politik. Po studiích na gymnáziu se zapsal na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Studia nedokončil. Byl zakládajícím členem KSČ a po celá 20. léta patřil k těm mladým funkcionářům a novinářům, kteří vše podřizovali zájmům Komunistické internacionály, ke skupině Klementa Gottwalda, která se dostala do vedení KSČ na jejím V. sjezdu v únoru 1929. Od listopadu 1938 byl v moskevské emigraci, v níž spoluvytvářel politiku Gottwaldovy skupiny. Do Prahy se vrátil 10. května 1945 jako ministr informací. Tuto funkci zastával do roku 1953, potom byl rok ministrem kultury a po roce 1954 místopředsedou vlády. V komunistické straně patřil v letech 1945 - 53 k lidem s rozhodující mocí. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. června 2010).

⁵⁷⁶ B. FROMMER, *National Cleansing*, s. 296.

⁵⁷⁷ Petr Zenkl (* 13. 6. 1884 Tábor, + 2. 11. 1975 Washington, USA) - československý politik. Vystudoval filologii na UK a působil jako středoškolský profesor češtiny. Od mládí činný v Československé straně národněsocialistické. Po vzniku republiky úředník ministerstva sociální péče, později ředitel Ústřední sociální pojišťovny. V letech 1937 - 39 primátor Hlavního města Prahy. Od 23. září do 1. prosince 1938 ministr vlády generála Syrového. Za války vězněn v německých koncentračních táborech. V roce 1945 zvolen předsedou národně socialistické strany, rok byl znovu pražským primátorem a po volbách v květnu 1946 náměstkem předsedy vlády. V únoru 1948 odešel do exilu v USA. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. června 2010).

⁵⁷⁸ Karel KAPLAN, *Dva retribuční procesy. Komentované dokumenty*, Praha 1992, s.125.

⁵⁷⁹ Tamtéž, s. 126.

příčemž ministr informací nechápal, „*jak takový člověk mohl za první republiky býti členem vlády.*“⁵⁸⁰ Navíc nerozuměl tomu, jak Drtina jako národní socialista mohl chránit bývalé agrárníky. Své bouřlivé vystoupení zakončil stylově: „*Stačilo, aby Malypetr zaplakal, a již byl osvobozen a nyní se mají i Machníkoví odpustiti jeho hrozné hříchy.*“⁵⁸¹ Těžištěm sporu se pak stalo, jestli postavení Machníka před soud nebude vládu diskreditovat v očích veřejnosti, když stát soudí člověka, který za války otevřeně podpořil Benešovu exilovou vládu. Tyto námitky ministrů Stránského a Procházky však Gottwald odmítal, sporná byla především změna Machníkovy trestu a to se mělo přешetřit.⁵⁸² Cíl byl jasný - udělat z agrárníků kolaboranty, viníky všechno a jednou provždy vymazat z hlav lidí vzpomínku na tuto politickou stranu. Jak se tehdy psalo: „*Agrární stanovisko, koketně sympatizující s Henleinem a jeho stranou bylo jednou z velkých příčin Mnichovské dohody, okupace našeho státu a konečně i jedním ze zárodků poslední války.*“⁵⁸³

Prokop Drtina jako bývalý blízký Benešův spolupracovník opravdu silně vnímal, že Machník se za války za prezidenta rozhodně postavil. Ve svých pamětech pak ocenil nejen jeho, ale i bývalého předsedu vlády Malypetra s ministrem zahraničí Kroftou, kteří také byli velmi odvážní a odmítli Beneše jakkoli kritizovat. Zcela jasně to vyplývalo z poválečného soudu s Janem Malypetrem.⁵⁸⁴ Poté, co byl Machník 16. dubna 1947 soudem osvobozen, komunisté ve vládě Drtinu obvinili, že jako ministr sabotoval retribuci a jeho úřad nadřžoval zrádcům a kolaborantům. Není překvapením, že hlavním kritikem byl opět Václav Kopecký. Drtiny se na schůzi vlády nikdo nezastal.⁵⁸⁵ Těžko se mohl domáhat slušnosti, když už to bohužel nebyla parlamentní demokratická republika, ale ryzí policejní stát.⁵⁸⁶

Zatímco vláda řešila retribuci z politického hlediska, trestní orgány začaly připravovat soud s Františkem Machníkem. Po uzavření výsledků všech dotyčných osob odeslal Odbor pro politické zpravodajství Ministerstva vnitra 1. srpna 1946 Národnímu prokurátorovi dvacetistránkové trestní oznámení ve věci bývalého ministra národní obrany a poslance Františka Machníka ve smyslu ustanovení § 2 dekretu č. 17 prezidenta republiky z 19. června 1945. Jeho úvod tvoří obecné fráze o nutnosti vypořádat se vším špatným, co

⁵⁸⁰ Citováno podle: J. ROKOSKÝ, „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*“, s. 352.

⁵⁸¹ Citováno podle: J. ROKOSKÝ, „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*“, s. 353.

⁵⁸² Tamtéž.

⁵⁸³ J. ROKOSKÝ, *Josef Černý: okupace, kolaborace, exil (II., závěrečná část)*, Střední Evropa 13, 72-73/1997, s. 153.

⁵⁸⁴ Srov. P. DRTINA, *Československo můj osud. Svazek druhý. Kniha 2. Rok 1947 - únor 1948*, Praha 1992, s. 274.

⁵⁸⁵ J. ROKOSKÝ, „*Nebyli jsme zrádci ani zbabělci*“, s. 354.

⁵⁸⁶ Ministr spravedlnosti ve vládě Klementa Gottwalda Prokop Drtina si takto povzdechl v svých pamětech, když ho coby ministra v demisi sledovala při cestách policejní vozidla Noskova ministerstva vnitra. Srov. P. DRTINA, *Československo můj osud. Svazek druhý. Kniha 2*, s. 517 - 518.

zůstalo po druhé republice a Protektorátu Čechy a Morava především. Důležité však bylo, že tento dekret zřizoval Národní soud, který měl fungovat jako soud trestní i jako soud čestný. A posuzovat měl trestné činy osob, „*kteřé byly ve vedoucím postavením v životě politickém, ve vysokém úřadě, ve vysoké funkci velitelské nebo na význačném místě v životě hospodářském vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem.*“⁵⁸⁷ Snad proto se agrárikům jako celku dostalo zařazení mezi nejhorší zrádce a kolaboranty, „*mezi něž v první řadě patří veličiny bývalé republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu, zejména její velkostatkářská klika s jejími reakčními vůdci. Je přece všeobecně známo, že v dobách první republiky, kdy téměř neomezeně vládla tehdy všemocná agrární strana..., že prováděla protidemokratickou a rozvratnou politiku, na níž jsme tak draze doplatili. Toto mocenské postavení agrární strany přešlo i do tzv. druhé republiky, kde měla hlavní slovo v tzv. národní jednotě a kdy pokračovala ve své zrádčovské politice. Bývalá agrární strana vlastně její velkostatkářští vůdcové raději pěstovali své různé agrární - středoevropské koncepce, které měly spíše upevňovat jejich mocenské postavení, než přinášet národu a státu nějaké výhody nebo konkrétní pomoc.*“⁵⁸⁸ Dále je agrární strana obviňována z nezabránění událostí podzimu 1938, z nepostavení se henleinovcům a naopak z pomoci Němcům při zavádění totalitního režimu. Připouští navíc, že trestní oznámení na Rudolfa Berana je vlastně obviněním všech jeho spolupracovníků a předních politiků strany, mezi něž nesporně patří i bývalý ministr národní obrany Machník, který byl stoupencem Beranovy politiky. Díky tomu, že byl členem širšího i užšího předsednictva strany, nese Machník plnou zodpovědnost za vše, čím se agrární strana provinila na československém státě. Pak jsou v trestním oznámení jednotlivě probírány výše zmíněné výsledky svědků. Naráželo se opět na Machníkovu jmenování do funkce, kde ministerstvo vnitra tvrdí, že hlavním důvodem byl Machníkův příbuzenský poměr k Rudolfu Beranovi, který prováděl zrádčovskou politiku vůči SdP, a tudíž potřeboval na exponovaném místě ministra národní obrany spolehlivou osobu poslouchající slepě příkazy strany.⁵⁸⁹

Trestní oznámení samozřejmě akcentuje i žádost o milost, kterou Machníkův právní zástupce Hans Astfalck podal za války, aby se pokusil zvrátit rozsudek smrt nad svým klientem. Poválečná justice si vůbec neuvědomovala, v jaké době byla žádost napsána a že tehdy šlo skutečně o život. Naopak ověřený překlad této žádosti plně využila, aby dokázala Machníkovy kontakty s Němci a jeho spolupráci s nimi. Každá pomoc obyčejnému

⁵⁸⁷ Emanuel MANDLER, *Benešovy dekrety. Proč vznikaly a co jsou*, Praha 2001, s. 64; Karel JECH, Karel KAPLAN, *Dekrety prezidenta republiky 1940 - 1945. Dokumenty I*, Brno 1995, s. 269 - 272.

⁵⁸⁸ ABS, sign. 305-368-4, Trestní oznámení na Františka Machníka z 1. srpna 1946.

⁵⁸⁹ Tamtéž.

německému sedlákoví, kterou Machník ještě jako poslanec učinil, je brána skoro jako zločin proti státu. Machník navíc ve výslechu zdůrazňoval, že na sestavení žádosti o milost neměl a logicky ani nemohl mít žádný vliv, vše dával dohromady jeho právní zástupce a především manželka Antonie, která se snažila sehnat co nejvíce svědectví v jeho prospěch. Machník také přiznal, že ne všechny informace z žádosti o milost se zakládaly na pravdě, ale v tak složité situaci to bylo pochopitelné. Jedinou snahou bylo zachránit Františku Machníkovi holý život, a to za cenu jakýchkoli prostředků, navíc za probíhající války.

Trestní oznámení však prakticky vyvrací možnost, že by Machník mohl „zašantročit“ či dokonce do Německa prodat mobilizační plány. I kdyby to chtěl udělat, díky opatřením na ministerstvu národní obrany i na Hlavním štábu by to možné nebylo.⁵⁹⁰ Pak samozřejmě přišly na řadu také jeho projevy z doby druhé republiky. Citována jsou jeho veřejná vystoupení v Klatovech a Rokycanech. K trestnímu oznámení byly přiloženy všechny protokoly vyslechnutých a v opisech bylo (kromě národního prokurátora) také zasláno předsednictvu ministerské rady a ministerstvu spravedlnosti. Podepsán Dr. Hora.⁵⁹¹

8.5. Agentem gestapa?

Mezitím bylo také prošetřováno, zda Machník nebyl dokonce tajným spolupracovníkem německé tajné policie. Václav Morávek, Josef Mašín a Josef Balabán, tedy legendární odbojová skupina zvaná *Tři králové*, ho ve svých seznamech označili za příznivce Vlajky, kolaborantské organizace. Tyto seznamy spolupracovníků gestapa získalo po válce ministerstvo národní obrany, které je postoupilo vnitru. To proto požádalo příslušné bezpečnostní orgány v Klatovech, aby věc prošetřily a vyloučily nebo potvrdily to, že by Machník byl konfidentem gestapa. I v Machníkově případě se lze samozřejmě oprávněně ptát, na kolik lze věřit výpovědím příslušníků německé tajné státní policie. Jako vězni vazby Mimořádných lidových soudů čekali na rozsudek a neměli příliš velkou naději na to, že by zněl jinak než - provaz. Proto se mohli snažit si pomoci k lehčímu trestu například bagatelizováním svojí práce v daném případě. Na druhé straně však existovala snaha československých bezpečnostních orgánů využít výpovědi členů gestapa k trestání vlastních nepřátel. Nabídkou protislužeb byli motivováni, aby vypovídali účelově a např. zveličovali míru kolaborace u vyšetřovaných osob. Pokud komunistické bezpečnostní orgány neměly

⁵⁹⁰ ABS, sign. 305-368-4, Trestní oznámení na Františka Machníka z 1. srpna 1946. Přesto zůstávalo podezření, že Machník nějakým způsobem zneužíval své postavení ve funkci ministra obrany a „zrazoval českou věc“.

⁵⁹¹ Tamtéž.

vlastní důkazy, měli bývalí komisaři gestapa posloužit jako ti, kteří dodají potřebné kompromitující materiály a vyšetřovaný agrárník či národní socialista bude moci býti odsouzen.⁵⁹² Zkoumání případné Machníkovy kolaborace či dokonce konfidentství však tímto případem nebylo. O tom, že gestapo chtělo Machníka získat jako konfidenta hovoří i jiné zdroje.⁵⁹³ Klatovská Oblastní úřadovna Státní bezpečnosti vyslechla dva bývalé vedoucí činitele místního gestapa, kteří jednoznačně popřeli, že by Machník kdy s německou státní policií spolupracoval.⁵⁹⁴ Velitel gestapa Heinrich Winkelhofer⁵⁹⁵ uvedl, že Machník byl zatčen v souvislosti s výpovědí generála Dostála, který ho označil za ilegálního činitele. Jeho zatčení bylo nařízeno z Prahy. Winkelhofer dále upozornil na aktivity klatovského Sicherheitsdienstu, který už od roku 1939 sháněl proti Machníkovi různé materiály, ale úspěšný nebyl. Pro klatovské gestapo Machník nikdy nepracoval a žádné zprávy nedonášel. Sice se dělal loajálním k Němcům, ale ve skutečnosti pracoval jako dobrý Čech (slovy Winkelhofera) proti Němcům.⁵⁹⁶ Richard Lindner poznal Machníka při výsleších ještě detailněji než jeho někdejší šéf. Machník podle Dostálových výpovědí jednoznačně mluvil proti Německu a žádal založení ilegálních organizací. Navíc vysoce oceňoval londýnskou činnost Edvarda Beneše, doslova před ní smekal klobouk. Lindner Machníka označil za rafinovaného muže, který se vždy dokázal dobře hájit a snažil se ze svého případu dostat ven. Pražská centrála gestapa však nebyla s výpověďmi spokojena, proto nařídila Machníkům převoz do Prahy. Osobně ho tam dopravil Winkelhofer, který se velitele pražského Gestapa Hanse Ulricha Geschkeho ptal, co s Machníkem zamýšlí. Ten ho chtěl získat pro spolupráci jako konfidenta. Winkelhofer jednoznačně zapochyboval o reálnosti tohoto plánu. Machník pak byl odsouzen v Drážďanech k trestu smrti, což oba gestapáky velmi překvapilo a přisuzovali to hlavně Machníkově předválečné politické funkci. Podle Lindnera Machník nikdy konfidentem gestapa nebyl, s klatovskou služebnou nespupracoval a pražské velitelství ho také nezískalo.⁵⁹⁷

⁵⁹² Srov. J. ROKOSKÝ, *Agrárníci - političtí vězni Národní fronty*, s. 147.

⁵⁹³ Srov. I. LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 305. Igor Lukeš uvádí, že Gestapo dalo Machníkovi na vybranou - buď spolupráce, nebo smrt. Machník odmítl stát se konfidentem, a proto byl v Drážďanech odsouzen k smrti. Trefná je i autorova poznámka, že František Machník zaplatil za rozpad Československa vysokou osobní daň.

⁵⁹⁴ ABS, Fond 2M Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra, krabice č. 291, sign. 2M: 12434, hlášení Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Klatovech z 5. dubna 1947.

⁵⁹⁵ Heinrich Winkelhofer se stal symbolem německé krutosti v Oberlandratu (seskupení bývalých politických okresů) Klatovy. Velitel klatovského gestapa se narodil 14. ledna 1902, jeho život ukončila katova oprátka ve věznici Mimořádného lidového soudu v Klatovech v den Machníkových narozenin 30. dubna 1947.

⁵⁹⁶ ABS, sign. 2M: 12434, Výpověď Heinricha Winkelhofera ze 4. dubna 1947.

⁵⁹⁷ Tamtéž, Výpověď Richarda Lindnera z 5. dubna 1947.

8.6. Národní soud, duben 1947

Tím byl problém údajného konfidentství uzavřen. Ale právě v této době dokončil národní prokurátor obžalobu Františka Machníka. Vinil ho, že v době po 21. květnu 1938 (tedy za tzv. zvýšeného ohrožení republiky) v Klatovech a jinde se nechoval, jak se slušelo na věrného a statečného občana československého. Tím spáchal provinění podle § 4 dekretu prezidenta republiky číslo 17/1945 Sb. a měl za to být také zbaven práv podle § 5 téhož dekretu. Navrhl konat hlavní přelíčení před Národním soudem jako soudem čestným, žádal předvolání několika svědků, přečtení trestního oznámení ministerstva vnitra na obviněného z 1. srpna 1946 s dodatkem z 22. srpna a také všech svědeckých protokolů sepsaných se všemi důležitými osobami. Svou žalobu pak zdůvodnil na šesti stranách textu. Machník podle něj patřil v republikánské straně k pravému křídlu, soustředěnému kolem Rudolfa Berana a „*přestupujícímu onu dorozumivací politiku*”. Účastnil se také schůzek úzkého Beranova kruhu v salonku na pražském Wilsonově nádraží, nelze tedy pochybovat o tom, že byl dopodrobna informován o politických záměrech svého stranického předsedy, zejména o jeho snaze o spolupráci s Němci a že s ním plně souhlasil.⁵⁹⁸ Ve své tříleté ministerské kariéře pak podle prokurátora neučinil závažnější krok bez souhlasu strany, případně samotného Rudolfa Berana. Beran byl jeho „problémem” i po ustanovení Strany národní jednoty, neboť byl jejím předsedou a Machník zase předsedou plzeňské krajské organizace strany. Byl označen jako jeden z nejsilnějších agitátorů strany, přičemž jeho veřejné projevy byly všechny v jednom duchu a věrným napodobením projevů Rudolfa Berana. Podle obžaloby propagovaly přizpůsobení politického zaměření způsobu politického myšlení nacistického.⁵⁹⁹ Machník v nich měl schvalovat okupaci, napadat socialisty a komunisty, zdůrazňovat jednotu strany a státu, mluvit o autoritativní demokracii. Napadal také lidi, kteří šířili „propagandu” o tom, že se zase vrátí staré poměry. Označoval je za šílence, zločince, neodpovědné našeptávače a na při projevu v Rokycanech 7. února o těch lidech mluvil jako „*o prvních, kterým bude muset vláda otevřít brány kriminálů*.” 26. února 1939 pak v Klatovech označil tyto lidi za velezrádce. K tomu navíc zdůrazňoval nutnost dobrého sousedského poměru s Němci a poukazoval na zásluhy agrární strany, které se je již dávno snažila přibrat do vlády. Ještě 10. března 1939 měl „pohrdlivě” mluvit o nezdravých politických poměrech, jimiž byla ovládána

⁵⁹⁸ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Obžaloba Františka Machníka z 1. dubna 1947.

⁵⁹⁹ Tamtéž. Zmíněny jsou projevy, které byly otištěny v novinách *Klatovský kraj* 13. ledna, 3. února a 10. března 1939, v *Klatovských listech* 3. března 1939, v *Českém deníku* 9. února 1939 a v *Plzeňském kraji* 3. a 24. února a 10. března 1939.

předchozí zahraniční politika československého státu.⁶⁰⁰ Prokurátor sice připustil, že po 15. březnu a okupaci upustil Machník od politické činnosti a odsouzení lidovým soudem v Německu svědčí o tom, že se jeho poměr k nacistům změnil. Avšak stále zůstávala škoda, kterou svými projevy způsobil vnitřnímu postoji československého lidu, ale i zahraničnímu odboji. „Nelze tak pochybovat o tom, že šlo o osobu na vedoucím politickém místě a žádného průměrného občana. Očekávala se od něj věrnost a statečnost a nelze usoudit jinak, než že projevy obviněného odporovaly představě věrného a statečného občana československého, jímž obviněný měl povinnost být.“⁶⁰¹

František Machník zmocnil JUDr. Františka Krále, aby ho zastupoval ve věcech trestních před Národním soudem. Ten za sebe ustanovil pražského advokáta JUDr. Karla Stránského.⁶⁰² Soudce nařídil hlavní přelíčení v trestní věci proti Františku Machníkovi na 16. dubna 1947 ve tři hodiny odpoledne.⁶⁰³ Machník spolu se svým obhájcem JUDr. Králem požádali soud o předvolání ještě několika dalších svědků, kteří měli prokázat nevinu obžalovaného a absurditu celého procesu. Na prvním místě jmenoval poslance Ústavodárného národního shromáždění za Československou stranu národně socialistickou Josefa Ševčíka.⁶⁰⁴ Ten byl v době po 21. květnu 1938 členem představenstva Hospodářského družstva skladištního v Klatovech. Měl potvrdit, že Machník jako předseda tohoto družstva za války zcela odmítal jednat s Němci a vždy kanceláře družstva raději opustil, než aby s nimi musel přijít do styku. Navíc Machník urychloval i schůze představenstva, aby se nemusel sejít s generálním ředitelem Kooperativy Hönigsem. Ševčík byl také přítomen na okresní konferenci Strany národní jednoty v Klatovech 26. února 1939, takže mohl objasnit a přiblížit Machníkův projev a interpretovat ho. Dále Machník předkládal místopřísežná prohlášení několika svědků, konkrétně MUDr. Miloslava Fügnera, Lubomíra Brože, Josefa Kostrby, Františka Pártla, Karla Pavézy, Františka Bicka a Václava Zelenky.⁶⁰⁵

Klatovský městský lékař Miloslav Fügner se vyjádřil k události, která nastala několik dní po Machníkově zatčení gestapem v roce 1943. Setkal se s bývalým přednostou německého soudu v Klatovech, Jindřichem Slamou, který mu ukázal část výpovědi Františka

⁶⁰⁰ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Obžaloba Františka Machníka z 1. dubna 1947.

⁶⁰¹ Tamtéž.

⁶⁰² Tamtéž, Mocný list z 8. dubna 1947.

⁶⁰³ Tamtéž, Nařízení hlavního líčení z 11. dubna 1947.

⁶⁰⁴ Josef Ševčík (*14. 2. 1906 Myslív, + ? USA) - rolník a politický činitel. Absolvoval vyšší hospodářskou školu v Plzni a pracoval jako úředník. V roce 1930 zakoupil zemědělskou usedlost v Újezdci u Klatov, kde hospodařil až do roku 1948. Po celá 30. léta činný v agrární straně. Za okupace spolupracoval s odbojem. Po válce se stal členem národněsocialistické strany a byl zvolen poslancem. V dubnu 1948 pomáhal Hubertu Ripkovi při jeho útěku do zahraničí a záhy odešel sám do exilu, kde v USA dál pokračoval v politické činnosti. Údaje z: <http://www.ustrcr.cz/cs/jaroslav-peterik#p1> (staženo 23. června 2010).

⁶⁰⁵ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Žádost Františka Machníka Národnímu soudu ze 14. dubna 1947.

Machníka na gestapu včetně pasáže, ve které o prezidentu Benešovi prohlásil, že před jeho zahraniční činností v Londýně smeká klobouk. Jeden z členů německé tajné policie tehdy Slamovi řekl, že „*Machník je buď blázen, nebo hrdina, protože se touto výpovědí odsoudil.*“ Doktora Fügnera pak Slama požádal, aby tuto jeho výpověď rozšířil několika spolehlivým přátelům, což podle svých slov také učinil.⁶⁰⁶

Lubomír Brož, vrchní účetní Hospodářského družstva v Klatovech, byl zaměstnancem této organizace nepřetržitě od roku 1914 a znal Machníka od jeho nástupu do různých správních funkcí v družstvu. Nakonec se stal předsedou, než byl na rozkaz německých okupantů odstraněn. Brož poznal svého nadřízeného jako velmi dobrého Čecha, za okupace nebojácného a statečného člověka, který byl vždy založen krajně demokraticky a měl velkou sociální citlivost. Měl smysl pro podporu potřebných, zvláště rodin politických vězňů a perzekvovaných lidí. Žádal proto Brože, aby vhodným způsobem tyto rodiny finančně i jinak hmotně podporoval, jak to jen bude v možnostech družstva. Postiženým rodinám tak na jeho příkaz a jeho vědomím dodával vejce, mouku či luštěniny.⁶⁰⁷

Ředitel klatovského Hospodářského družstva Josefa Kostrba znal Machníka od jeho příchodu do Klatov v roce 1919, kdy byl navíc brzy zvolen do dozorčí rady družstva. Podle Kostrby byl Machník člověk velmi rozvážný a spravedlivý a ve věcech národnostních nekompromisní Čech. Když za okupace přišel do družstva na jednání okresní hejtman Dr. Kitzler, Machník se rychle oblékl a odešel, aniž hejtmána vůbec pozdravil, čímž dal jasně najevo, že s ním jednat nechce. Když se Machník dozvěděl o plánovaných návštěvách ředitele Kooperativy Dr. Hönigse, schůzi představenstva vždy urychloval, prohlašujíc: „*Pánové, budeme hotovi brzy a odejdeme, aby nás zde ten pan generální ředitel nezastihl.*“ To pak samozřejmě vedlo k tomu, že na příkaz zmíněného Dr. Kitzlera byl Machník ze své předsednické funkce odstraněn. Podle Kostrby se Machník vždy choval jako statečný Čech a všem ostatním byl v nejtěžších dobách národa vzorným příkladem.⁶⁰⁸

Majitel klatovské továrny na prádlo František Pártl poskytl soudu dlouhé svědectví, protože se s Machníkem znal již od roku 1924 a po celou tu dobu je spojovala společná činnost v Sokole. Vzpomenul Machníkův projev na sokolském srazu 28. října 1934 v Nýrsku, kde prudce mluvil proti Adolfu Hitlerovi, a to ve městě většinově německém. Za protektorátu po tomto projevu německé bezpečnostní orgány pátraly, ale nebyly úspěšné. Za okupace se Machníkovy sokolské vlastnosti projevíly naplno - sledoval podzemní činnost, poslouchal

⁶⁰⁶ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Písemné prohlášení MUDr. Miloslava Fügnera Národnímu soudu z 9. dubna 1947.

⁶⁰⁷ Tamtéž, Písemné prohlášení Lubomíra Brože Národnímu soudu z 11. dubna 1947.

⁶⁰⁸ Tamtéž, Písemné prohlášení Josefa Kostrby Národnímu soudu z 9. dubna 1947.

zahraniční rozhlas a v úzkém kruhu přátel vždy mluvil o tom, že národní věc zvítězí a s mimořádným uznáním hovořil o činnosti zahraniční vlády a zvláště prezidenta Beneše. Pártl byl v červnu 1943 gestapem zatčen a na jednom z prvních výsledků byl tázán, co ví o Machníkově podzemní činnosti a jeho podpoře odboje. Pártl odmítl odpovídat, ale později byl Machník stejně zatčen. 25. března 1944 mu bylo při výsledku řečeno, že kdyby chtěl, mohl by Machníka usvědčit i ilegální činnosti i poslechu zahraničního rozhlasu. Když by toto podezření potvrdil, sliboval mu velitel klatovského gestapa Winkelhofer okamžitou svobodu. Pártl to odmítl, odepřel výpověď i druhý den a tak byl odvezen do Terezína. Bylo tedy evidentní, že Machník byl pro gestapo osobou velmi důležitou. Jeho poměr k lidovým vrstvám byl vždy otevřený, snažil se každému pomoci, aniž by se ptal po stranické legitimaci jednotlivých lidí. Pomohl každému, komu pomoci mohl a zůstal stále stejným v každé době.⁶⁰⁹

Bývalý úředník pojišťovny Karel Paveza vzpomínal také Machníkům nýrský sokolský projev a to proto, že se na něj ptali členové gestapa, když u něj prováděli 26. dubna 1941 domovní prohlídku. Posléze byl umístěn do věznice klatovské německé tajné policie a velmi často byl při výsleších dotazován na Machníka. V cele se pak setkal s rolníkem Hynkem z Radkovic u Volyně, který mu řekl, že očekává zatčení nejen Machníka, ale i Rudolfa Berana, protože jim Němci prý nevěří. Při styku s nově uvězněnými dostával další informace zvenku a bylo mu divné, že Machník nebyl stále zatčen. Machník byl již od počátku protektorátu informován o aktivitách odboje v okrese Klatovy, přestože přímé spojení s ním neměl. Informace dostával skrze primáře místní nemocnice MUDr. Karla Dobruského a také s ním spojeného generála Josefa Dostála.⁶¹⁰

František Bicek, bývalý blízký Machníkům spolupracovník a také klatovský exstarosta, předsedal 26. února 1939 schůzi Strany národní jednoty v Klatovech. Machníkům projev vnímal jako ryze národní a měl podle něj povznést sebedůvěru občanstva po mnichovských událostech. Zároveň také posoudil Machníkovu činnost ve straně, když sám byl župním tajemníkem Strany národní jednoty v Plzni. Bývalý ministr vždy mírnil všechny radikální směry, které měli někteří členové s fašistickými sklony, a zamezoval jim v získávání vedoucích funkcí v jednotlivých orgánech. Vždy propagoval mravní podmínky veřejného života a naprosto odmítal jakékoli požadavky Národní obce fašistické ve snaze o vzájemnou spolupráci. Naopak se stále snažil prohlubovat spolupráci s Národní stranou práce a Bicka

⁶⁰⁹ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Písemné prohlášení Františka Pártla Národnímu soudu z 12. dubna 1947. Pod prohlášením jsou kromě Pártla podepsáni další členové klatovského Sokola - tesařský mistr Josef Bláha, stavitel Emanuel Čáp a obchodník Václav Černý.

⁶¹⁰ Tamtéž, Písemné svědectví Karla Pavezy Národnímu soudu z 11. dubna 1947.

vyzýval, aby se snažil potlačovat veškeré aktivity uvnitř SNJ, které vybízely k ostrému postupu proti straně Antonína Hampla.⁶¹¹

Obhajoba předložila i protokol o výsledku bývalého klatovského Oberlandrata Gerharda Kromhera, který vypovídal v prosinci 1946 u klatovského soudu za přítomnosti krajského soudce JUDr. Josefa Dejmků a Františka Machníka. Kromher jednoznačně popřel, že by se ve své funkci v letech 1939 - 1942 s Machníkem kdy setkal, dokonce prohlásil, že tohoto pána ani nepoznává. Neměl s ním žádného společenského ani úředního styku, natož aby s ním jel na hon k říšskému protektorovi von Neurathovi, jak se také tradovalo.⁶¹²

Machník také požádal o předložení dokumentů ze své ministerské činnosti, když byly v parlamentu projednávány důležité zákony pro obranyschopnost republiky. Svými projevy v Poslanecké sněmovně při schvalování Zákona na obranu státu a prodloužení zmocňovacího zákona chtěl dokázat svůj demokratický postoj ve prospěch obrany československého státu.⁶¹³

Samotné hlavní líčení v případě Františka Machníka před Národním soudem jako soudem čestným začalo 16. dubna 1947 ve tři hodiny odpoledne. Předsedou senátu byl Dr. Otokar Urban, soudce Nejvyššího soudu. Přisedícími Václav Konopa, Olga Karaváková, Oldřich Andrýsík, Antonín Bašný, Karel Kučera a Jaroslav Augusta.⁶¹⁴ Žalobu zastupoval náměstek národního prokurátora Dr. Josef Urválek.⁶¹⁵ Po přečtení prokurátorovy obžaloby dostal Machník možnost se souvisle vyjádřit ke všemu, co v ní bylo uvedeno. Poměr k Edvardu Benešovi označil jako velmi dobrý s pravidelnými návštěvami. Nikdy mezi nimi nebylo rozporu v otázkách vedení armády, ale ani ve směřování zahraniční politiky. V zásadních věcech chtěl Machník vždy znát Benešovo stanovisko a vyžadoval jeho souhlas v důležitých rozhodnutích. Za protektorátu pak od prvních dní podporoval lidi skrze klatovské Hospodářské družstvo materiálně, ale snažil se také ostatní povzbuzovat na mysli tím, že německé vojenské úspěchy nebudou věčné, věřil v obnovení republiky v předmnichovských hranicích. Dokonce 28. října 1939 coby ředitel školy povolil malou oslavu tohoto svátku,

⁶¹¹ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Písemné svědectví Františka Bicka Národnímu soudu z 11. března 1947.

⁶¹² Tamtéž, Opis zápisu o výsledku Gerharda Kromhera u Krajského soudu v Klatovech z 5. prosince 1946.

⁶¹³ Tamtéž, Žádost Františka Machníka Národnímu soudu z 15. dubna 1947.

⁶¹⁴ Tamtéž, Protokol o hlavním líčení z 16. dubna 1947.

⁶¹⁵ JUDr. Josef Urválek (1910-1979) - neblaze proslulý prokurátor politických procesů v komunistickém Československu po únoru 1948. Nejhorší jeho angažovaností byla účast v procesu s Dr. Miladou Horákovou. Předválečný člen sociální demokracie, v roce 1945 vstoupil do KSČ. V letech 1935 - 1939 působil u Krajského soudu v Českých Budějovicích. V letech 1945 - 48 působil ve stejném městě na Státním zastupitelství a také jako náměstek národního prokurátora, posléze ho celé vedl. Od února 1949 stál v čele českobudějovické Krajské prokuratury a navíc byl často povoláván do Prahy k Státnímu soudu jako prokurátor v nejvýznamnějších politických procesech. Od poloviny roku 1953 působil deset let jako předseda Nejvyššího soudu, z funkce odvolán v době snahy o revizi politických procesů 50. let. Údaje z: Lukáš BABKA, Jaroslav VOREL, Alena ŠIMÁNKOVÁ (edd.), *Československá justice v letech 1948 - 1953 v dokumentech II.*, Praha 2004.

který žáci uctili povstáním a minutou ticha. Bylo to riskantní, neboť mezi učiteli byl profesor, který se netajil obdivem k nacismu. Ten měl Machníkovi vyhrožovat, aby si nemyslel, že je v první republice. Že „*když on bude chtít, půjde Machník na šibenici a profesorský sbor do kriminálu.*“⁶¹⁶ Byl také spojen s odbojovou skupinou generála Josefa Dostála, která rozšiřovala nejrozličnější letáky, poslouchala zahraniční rozhlas a snažila se všemožně pomáhat potřebným občanům. Pak přišly na přetřes zmíněné druhorepublikové projevy zaznamenané dobovým tiskem, Machník si však na své výroky příliš nepamatoval a hlavně podle něj byly novináři zkresleny. Pak přímo před soudem svědčil v Machníkuv prospěch poslanec Josef Ševčík, který potvrdil protektorátní aktivity Hospodářského družstva v Klatovech v pomoci obyvatelstvu, navíc i Machníkovu jasné odmítnutí jednání s představiteli německé okupační správy a úřadů. Následně byly přečteny všechny výpovědi svědků, kteří byli vyslechnuti v době zpracovávání obžaloby. Pak odešel senát soudu k poradě. Jeho členové shledali Machníkovy projevy jak v domácí, tak i v zahraniční oblasti za nezávadné. I věci kolem tzv. šeptané propagandy byly shledány jako bezproblémové. Jednohlasně pak rozhodli, že obviněný má být osvobozen.⁶¹⁷

Předseda senátu JUDr. Otokar Urban ve 21.30 veřejně vynesl osvobozující rozsudek nad Františkem Machníkem.⁶¹⁸ Na třinácti stranách písemného vyhotovení rozsudku pak podrobně zdůvodnil, proč byl Machník v plném rozsahu osvobozen.⁶¹⁹ Ve zdůvodnění se jasně uvádí, že za vinu se Machníkovi kladla pouze veřejná vystoupení a projevy za druhé republiky. Všechny ostatní v obvinění uvedené skutečnosti nejsou nijak časově specifikovány a jsou to pouhá ilustrační fakta, která mají osvětlit politické založení obviněného. Neví se, do jakého období spadají, takže je těžko je vůbec nějak posuzovat. Soud tedy hodnotil pouze citované projevy Františka Machníka na schůzích Strany národní jednoty a uveřejněné v tisku. V rozsudku jsou všechny problematické pasáže doslova citovány. Nakonec však „*neshledal Národní soud po velmi bedlivém jejich zhodnocení, že by na základě jich mohl být obviněný označen za občana nevěrného a nestatečného.*“⁶²⁰ Věrné a statečné chování vůči

⁶¹⁶ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Protokol o hlavním líčení z 16. dubna 1947.

⁶¹⁷ Tamtéž, Poradní protokol.

⁶¹⁸ Tamtéž, Protokol o hlavním líčení z 16. dubna 1947.

⁶¹⁹ Tamtéž, Rozsudek nad Františkem Machníkem z 16. dubna 1947. „*Národní soud v Praze jako soud čestný uznal dne 16. dubna 1947 po provedeném hlavním přelíčení takto právem: Obviněný FRANTIŠEK MACHNÍK, 60 letý, ředitel střední hospodářské školy v.v., v Klatovech čp. 197 zprošřuje se podle § 259 č. 2 trestního řádu obvinění vzneseného naň pro provinění podle § 4 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945 č. 17 Sb. o Národním soudu, ve znění zákona ze dne 18. prosince 1946 č. 245 Sb., jehož se měl dopustit tím, že se v době po 21. květnu 1938 v Klatovech a jinde jako osoba, která byla vedoucím postavením v životě politickém vázána být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, nechoval jak se slušelo na věrného a statečného občana československého.*“

⁶²⁰ Tamtéž.

republiky a jejím občanům je v prezidentově dekretu jasně míněno ve vztahu k německým okupantům. Proto výroky týkající se domácí situace či vnitřních poměrů ve Straně národní jednoty v tomto prakticky smyslu nemají význam. „Pokud však obviněný mluvil o věcech sem spadajících, zejména o demokracii, nelze v jeho vývodech spatřovat nic, co by bylo namířeno proti základním zásadám, na kterých byla naše republika vybudována. Volání po autoritě, zejména na straně vlády, nelze považovat za nějaké sklony nedemokratické nebo fašistické a totalitní. Ani systém dvou stran nelze označit za nedemokratický, a to ani za předpokladu, že strana Národní jednoty byla míněna jako strana vládní a strana práce jako strana loyální opozice.“⁶²¹ Soud potvrdil, že Machník nikdy nevystupoval proti Edvardu Benešovi, naopak „se obviněný osoby presidenta ve svých projevech zastával. O odstranění jeho podobizen a to pouze z veřejných místností se nikterak nebral.“ Senát pak zcela odmítl, že by Machník při projevu v Rokycanech mluvil o koncentračních táborech pro české komunisty. Ač o tom mluvilo několik svědků (členů klatovské KSČ), „jde zřejmě o omyl, ježto podle ve spisech založené relaci o projevu obviněného v Rokycanech ze 7. února 1939 obviněný nic podobného neřekl.“⁶²² Soud pak zcela popřel, že by se Machník někdy choval nevlastenecky a šel proti vlastní zemi. „Všechny projevy obviněného jsou, pokud jde o jeho poměr k republice, jasně nesený duchem vlasteneckým. Je z nich patrné, že obviněnému šlo o to, za každou cenu udržet samostatnost republiky třeba v dočasně omezených hranicích. Pro výtku nevěrnosti republiky a nestatečnosti není v jeho projevech opory.“ Závěr rozsudku zcela stírá z Machníka podezření, že by se mohl něčím provinít a poškodit tak republiku, naopak potvrzuje jeho statečnost v letech okupace a nacistickým vězení. „...A celkový posudek o činnosti po 21. květnu 1938 pak vyzní, že dotyčný se choval jako věrný a statečný občan československý... Obviněný se v káznici choval jako poctivý, nesmlouvavý a neohrožený Čech a zastával vždy národní stanovisko (svědectví MUDr. Ctimíra Nohejla). Touto zjištěnou činností a postojem obviněného za okupace byla by daleko vyvážena případná závadnost projevů obviněného v době mezi Mnichovem a 15. březnem, kterou ovšem Národní soud vyloučil. Vzhledem k tomu byl obviněný podle § 259 č. trestního řádu obvinění na něho vzneseného v plném rozsahu zproštěn.“⁶²⁴

I většina ostatních agrárníků byla Národním soudem nakonec osvobozena, protože důkazy obžaloby byly velmi slabé a hlavně zcela mýjely realitu. Touha po pomstě byla za

⁶²¹ NA, f. NS, kart. 169, sign. ČNs 3/47, Rozsudek nad Františkem Machníkem z 16. dubna 1947.

⁶²² Tamtéž.

⁶²⁴ Tamtéž. Pod rozsudkem podepsán JUDr. Otokar Urban.

strany komunistů velmi silná, ale poválečná „drtinovská“ justice⁶²⁵ ji až na výjimky dokázala odlišit od skutečné kolaborace a spolupráce s Němci. Symbolem msty se tak nakonec prakticky stal „jen“ Rudolf Beran, jehož odsouzení bylo po ostatních osvobozujících rozsudcích pro komunisty naprostou nutností. Osvobození totiž byli Josef Černý, Jan Malypetr, Josef Nebeský⁶²⁶ a den po Machníkově nakonec i Ferdinand Klindera.⁶²⁷

8.7. Objektem zájmu OBZ

Psal se tedy 16. duben 1947 a bývalý československý ministr národní obrany František Machník byl Národním soudem ve zcela zpolitizovaném procesu nakonec osvobozen. Skoro dva roky po skončení 2. světové války byl poválečnou justicí uznán za naprosto nevinného a o jeho činnosti před válkou na ministerstvu tak už nemělo být žádných pochyb. Justice Machníkův případ uzavřela, ale jeho aktivity přesto bezpečnostní orgány zajímat nepřestaly. Přestože se blížily Machníkovy 61. narozeniny, policko - zpravodajská složka ministerstva národní obrany, tedy Reicinovo Obranné zpravodajství⁶²⁸ měla i nadále zájem o osobu předválečného ministra obrany. Opět se Machník dostává do paradoxů - jeho osoba je sledována agenty zpravodajské složky ministerstva, se kterým měl tolik společného. To poválečné se bohužel nedalo srovnávat s tím prvorepublikovým. Navenek nestranický ministr národní obrany generál Ludvík Svoboda⁶²⁹ tak vlastně nechával prostřednictvím svých složek sledovat činnost a soukromí svého předválečného předchůdce, přestože ten byl Národním soudem řádně uznán jako naprosto nevinný.

⁶²⁵ Ministrem spravedlnosti byl národní socialista Prokop Drtina.

⁶²⁶ J. ROKOSKÝ, *Agrárníci - političtí vězni Národní fronty*, s. 148 - 150. Exministr vnitra Černý však ve vazbě strávil jeden a půl roku, stejnou dobu byl očeňován i Jan Malypetr. Bývalý šéfredaktor *Venkov* Rudolf Halík byl vzat do vazby v Humpolci již 15. května 1945 a 20. července 1946 byl odsouzen na 18 měsíců, takže 15. listopadu mohl být díky započítané vazbě propuštěn, ale domů se vrátil s naprosto podlomeným zdravím.

⁶²⁷ Tamtéž. Klindera obvinění byla taktéž naprosto nesmyslná, zvláště když finančně velmi výrazně pomáhal odboji a jeho spolupracovník a další agrárník, Jindřich Žilka, byl Němci dokonce popraven.

⁶²⁸ Detailní na pohled na vznik, činnost a fungování této poválečné bezpečnostní složky srov. František HANZLÍK, *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945 - 1950*, Praha 2003.

⁶²⁹ Ludvík Svoboda (* 25. 11. 1895 Hroznatín, + 20. 9. 1979 Praha) - československý generál a politik. Za 1. světové války prošel čs. legiemi v Rusku. Účastnil se bitev u Zborova a Bachmače i sibiřské anabáze. Od roku 1922 důstojník čs. armády. Za mobilizace 1938 velitel pěšího pluku. V červnu 1939 odešel tajně do Polska a posléze až do SSSR, kde navázal na již existující spolupráci se sovětskou rozvědkou. Po přepadení SSSR nacistickým Německem roku 1941 se Svoboda stal velitelem 1. čs. samostatného praporu v Sovětském svazu, který se od března 1943 účastnil frontových bojů. Velmi rychle postupoval ve velitelských funkcích a do ČSR se vrátil jako nepolitický ministr národní obrany. Tuto vládní funkci vykonával od 4. 4. 1945 do 25. 4. 1950. Počátkem 50. let postupně upadl v nemilost a ve funkci jej nahradil Alexej Čepička. V období pražského jara byl Svoboda 30. března 1968 zvolen prezidentem republiky. Od dubna 1974 nemohl pro špatný zdravotní stav vykonávat prezidentský úřad. V květnu 1975 dokonce musel být přijat zvláštní zákon, aby mohl být funkce zbaven a na jeho místo byl zvolen Gustáv Husák. Údaje z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/main.php> (staženo 30. prosince 2010).

Složka, která ze sledování OBZ⁶³⁰ vznikla, je plná hlášení o stycích Františka Machníka s jeho přáteli v Klatovech a okolí a je možné v nich vysledovat neustálou snahu najít v nich závadné chování. Už jen úvod celého spisu popisující styk Machníka s vojenskými osobami v aktivní službě: „*Důvěrnou cestou bylo zjištěno, že jmenovaný udržuje kamarádský poměr s pplk. HERGETEM a stejně tak i s velitelem 2. korouhve v Klatovech pplk. OUŘEDNÍKEM. Šetřením bylo zjištěno, že pplk. Herget a Ouředník byli za okupace členy Svazu pro spolupráci s Němci... Důvěrnou cestou bylo zjištěno, že kolem jmenovaného je určitý kruh důstojníků, kteří jsou jemu oddáni a kteří jej informují pravidelně a velmi dobře o všem, co souvisí s armádou. Byli zjištěni níže uvedení přátelé Machníka: plk. jezd. v. v. Lad. Nedbal, plk. dopl. v. v. Alois Michovský, pplk. pěch. Ouředník Václ., pplk. gšt. Jos. Herget...škt. Frant. Lála, kpt. pěch. Jiří Smutný... A rovněž brig. gen. Vašatko se stykům s Machníkem nijak nevyhýbá. Jmenovaný se stýká velmi často s plk. v. v. Karlem Janotou a jejich společnosti jsou viděny i další podezřelé osoby. Na Janotu byl poslán anonymní dopis min. NO.*“⁶³¹ Na „případu Machník“ OBZ pracovalo již v roce 1946, v době přípravy procesu pro Národní soud, ale jeho role nebyla vůdčí. Hlavní snahou bylo opatřit co nejvíce poznatků a svědectví k žádosti o milosti, kterou německé justici podal za války Machníkův advokát Hans Astfalck. Týkala se totiž možné vojenské spolupráce s Němci a wehrmachtem samotným či vztahu s generálem Josefem Dostálem. Mimo to například agenti OBZ hlásili také jistou Machníkovu nervozitu při výslechu, která vyslychající přivedla na myšlenku, zda v bytě někoho tajně nepřechovává. Navíc upozorňovali i na to, že Machníková dcera udržuje korespondenci s Francií.⁶³²

Činnost OBZ se ale po osvobozujícím rozsudku nezastavila. Proto píše Bedřich Reicin⁶³³ 26. července 1947 na velitelství 2. oblasti OBZ Tábor, aby detailně prozkoumali styky Františka Machníka s důstojníky československé armády a zaslali detailní zprávu o jejich chování včetně návrhů na případné přeložení.⁶³⁴ Z jihu Čech přišla na 5. oddělení MNO (OBZ) odpověď již v polovině srpna. Hlášení má sedm stránek a je dovedeno do velkých detailů. Po návratu z německého vězení se Machník v Klatovech choval velmi nenápadně

⁶³⁰ Úkoly, které OBZ v poválečné armádě plnilo, popisuje: Ladislav KUDRNA, *Vojenské obranné zpravodajství (1945 - 1950)*, Paměť a dějiny II, 1/2008, s. 76 - 89.

⁶³¹ ABS, sign. 302-113-2, všeobecný obsah spisu. Citováno v původním znění.

⁶³² Tamtéž, Zvláštní zpráva OBZ pro VII. odbor ministerstva vnitra z 12. února 1947.

⁶³³ Nakonec to byl právě náčelník Hlavní správy OBZ Bedřich Reicin, který už 20. června 1945 psal na ministerstvo vnitra hlášení, že jsou po Klatovech činěny dotazy, zda by Machník neměl být zatčen. Srov. poznámka 491.

⁶³⁴ ABS, sign. 302-113-2, dopis Bedřicha Reicina přednostovi OBZ Tábor z 26. srpna 1947. Citováno v původním znění.

a stýkal se pouze s důvěrnými přáteli. Během času prý „*stoupalo Machníkově sebevědomí*“, takže Machníkově sledování ze strany civilní zpravodajské služby se zaměřilo na jeho aktivity v podezření, že by Machník mohl mít snahu znovuoobnovit agrární stranu. Podle hlášení sledovacích orgánů se však tento jeho vliv přeceňoval. V této době měl bývalý ministr udržovat styky se svým synovcem Františkem Denkem z Kolince. Tady se také setkával se zubním technikem Jindřichem Dvořáčkem, statkáři Františkem Princem z Ujčína, Chroustem a Novákem z Jindřichovic či obuvníkem Václavem Onderem z Kolince. Všechny jmenované osoby měly podle zpravodajců mít negativní poměr k vládní politice. Stýkal se také s poslancem Ústavodárného Národního shromáždění Ševčíkem, který se měl angažovat v Machníkově obhajobě. Střediskem setkávání „klatovské smetánky“ pak byla klatovská vinárna⁶³⁵ Václava Černého, kam Machník velmi rád chodil na společenské schůzky. Její společnost byla podle hlášení OBZ naladěna velmi protivládně i protirusky. Po osvobozujícím rozsudku udržoval Machník těsné styky s poslanci strany národněsocialistické i lidové. Navíc se Machník opět stal členem jízdního odboru klatovského Sokola. Kruhy okolo Machníka ho také stále oslovují „pane ministře“. Jediný, kdo na Klatovsku nemá bývalého poslance v lásce, „*je široká vrstva příslušníků pokrokového smýšlení a pracující třídy, která podrobuje Machníkovy styky kritice.*“ Machník sám podle OBZ „*jako člověk toužící po slávě se kojí nadějí, že jednou přijde jeho čas a sláva.*“⁶³⁶

Poměr k příslušníkům armády je pak dán jeho ministerskou kariérou a oblibou jezdeckva. Proto mnoho členů posádky klatovského 4. dragounského pluku včetně jejího velitele Ladislava Nedbala pojilo s Machníkem silné přátelství. I po válce a hlavně poté, co byl Národním soudem osvobozen, se Machník stýkal s pplk. gšt. Josefem Hergetem, který byl také častým hostem ve zmíněné vinárně a setkával se s ním i na jezdeckých závodech v Plzni. Co se charakteristiky týče, byl Hergetův „profil“ velmi špatný - „*silně karieristický, dosud nevybředl z předmnichovských poměrů, jest západnického smýšlení, má nepříznivý poměr k OZ a nehodí se v dosavadním přidělení.*“ Přímo se z klatovské posádky se s Machníkem i po válce stýkal např. škpt. pěch. František Lála, velitel 2. jezdecké eskadrony. Označen byl jako alkoholik, který stejně jako ostatní důstojníci Machníka tituluje „pane ministře“. Byl to dávný Machníkův příznivec z 1. republiky, který navíc v květnu 1947 měl ve společnosti „varovat“ ostatní důstojníky, aby nedělali vtipy na Machníka, protože „*z toho může být za rok velký*

⁶³⁵ Jedná se o vinárnu v dnešní Pražské ulici č. p. 160/I v Klatovech. Dnes se na jejím místě nachází cukrárna. Srov. Josef PROTIVA, Iwan RUBÁŠ, *Klatovy kdysi a dnes. Netradiční pohled do historie města II.*, Klatovy 2010, s. 106.

⁶³⁶ ABS, sign. 302-113-2, Sdělení OBZ Tábor 5. oddělení MNO z 18. srpna 1947 k osvětlení styků Františka Machníka.

pán, aby Vám nebyl někdy dobrý.“ Dalším byl kapitán pěchoty Jindřich Schlick, který měl šlechtický původ a trpěl prý na oslovování „pane hrabě“. V Klatovech se měl scházet s dalšími bývalými šlechtici Ketzenbrockem, Waldenheimem a Windischgrätzem. *„Jeho myšlení je typicky západnické a navštěvuje machníkovskou společnost ve vinárně Černého.*“ Zmíněna jsou dále jména štábního kapitána Josefa Hlaváčka, štábního kapitána Václava Hřebce, kapitána Ferdinanda Wojciaszyka či podplukovníka Václava Ouředníka. Ten se angažoval v povolení Machníkovy vstupu do klatovských kasáren, jakožto člena jezdeckého odboru Sokola. Avšak povolení musel vydat velitel klatovské posádky, plukovník Janota. Posledním důstojníkem byl škpt. pěch. Vratislav Bayer. Ten byl jako člen KSČ informátorem zpravodajců, ale podle OBZ hraje radši na obě strany a s Machníkem se přátelí především jako s místonáčelníkem jízdního odboru Sokola Klatovy.⁶³⁷ Samo OBZ Tábor v materiálech upozorňuje MNO a B. Reicina, že *„tato společnost jest obsazena důstojníkem, kterému výše jmenování dosud důvěřuje.*“⁶³⁸ Při posuzování kvality zpráv byly Bayerovy informace posuzovány jako spolehlivé: *„Vzhledem k tomu, že zpráva získaná jednak vlastním pozorováním a jednak informací předs. ONV Vithou a škpt. Bayerem, který má možnost jako žijící v tomto prostředí, styky důstojníků s Machníkem pozorovati a tak potvrditi již získané poznatky, lze považovat zprávu za spolehlivou.*“⁶³⁹ Bayer také nahlásil Machníkův výrok po osvobozujícím rozsudku, který slyšel na vlastní uši. Exministr měl prohlásit: *„Tak mne ti lumpové přece osvobodili, konečně se mohu volně pohybovat mezi lidmi.*“⁶⁴⁰ Měl ho pronést před několika důstojníky v sokolské jízdně jezdeckých kasáren v Klatovech. Pokud by tomu i tak bylo, nemůžeme se divit. Machník měl právo se takto rozčilovat, protože jeho obvinění, po všem, co si prožil, bylo opravdu naprosto absurdní.

Sotva byl Machník osvobozen, přišlo Rudé právo 20. července s článkem *„Tak hospodaří klatovské družstvo vedené nár. soc. posl. Ševčíkem“*, který Machníka obviňoval, že neprávem získal půl milionu korun. Navíc si komunistické noviny nezapomněly na závěr článku přisadit, aby si ministerstvo národní obrany prověřilo, jak to, že má Machník volný přístup do klatovských jezdeckých kasáren.⁶⁴¹ Jenže to už OBZ dobře vědělo a ve shrnutí další zprávy se pak píše, že Machník sám neudrží s těmito důstojníky korespondenci, ale spíše je informován prostřednictvím některých z nich. Politický vliv Machník také nemá, jedinou snahou je najít spojení s MNO, které by mohla zprostředkovávat Machníkovu dceru

⁶³⁷ ABS, sign. 302-113-2, Sdělení OBZ Tábor 5. oddělení MNO z 18. srpna 1947 k osvětlení styků Františka Machníka.

⁶³⁸ Tamtéž, příloha „Činnost F. Machníka v poslední době.“ Citováno v původním znění.

⁶³⁹ Tamtéž, zpráva z 27. května 1947.

⁶⁴⁰ Tamtéž.

⁶⁴¹ Rudé právo z 20. července 1947, kopie článku obsahem spisu sign. 302-113-2.

Milena, o níž měla Machníková manželka prohlásit, že má přístup i na Hrad. Hlavní problém však OBZ Tábor vidělo v tom, že v tradičně dragounských Klatovech je znovu umístěna jezdecká korouhev, která tak může navázat na agrární tradici, což je pro Machníka a jeho přátele velmi výhodné. „Většina gážistického sboru je machníkovského zaměření i když nedávají toto své smýšlení najevo a jsou opatrní. Podvědomě v nich žije naděje, že by se přece ještě jednou mohl Machník dostat k moci, a dále vzpomínka na to co Machník dříve jako ministr NO pro jezdce učinil. Toto je ještě živeno civilní machníkovskou společností. Jaká je tato společnost, odráží se v tom, že do této společnosti patří lidé kteří dodnes udržují styky s Lídou Baarovou - Kopeckou.“⁶⁴² Řešením mělo být buď přemístění celé korouhve do jiného města, nebo alespoň změna velitele a k tomu přemístění důstojníků Lály, Smutného a Schlicka do jiné posádky a také přemístění Hergeta a Hlaváčka, protože od nich má Machník nejvíce informací.⁶⁴³ V hlášení se pak objevil i přehled tzv. civilní společnosti, která chodila do vinárny a stýkala se s Machníkem. Není opomenuto „západnické ražení“ či styky s vyšší společností.

V září pak pracovník OBZ skrytý pod jménem „Jan“ ještě hlásil, že od spolehlivého důvěrníka získal informaci, že Machník měl v nedávné době navštívit prezidenta republiky Edvarda Beneše, a to na pozvání samotné hlavy státu. Důvěrník tvrdil, že o návštěvě se dozvěděl od Machníka a hned také sdělil, že Machník je v nějakém vzdálenějším příbuzenském! vztahu k prezidentovi. Zpráva byla vyhodnocena jako věrohodná, účelem mohla být prý i práce na prezidentových pamětech a Machník mu mohl sdělovat nějaké vzpomínky.⁶⁴⁴

Mimo to agenti OBZ s krycími jmény Moře a Lev ve své zvláštní zprávě z poloviny letních prázdnin 1947 bilancovali styky Františka Machníka jak v Klatovech, tak v okolních obcích, především Kolinci. Celkové hodnocení znělo následovně: „Po stránce politické byl jeho vliv přeceněn, spíše jde o udržování resp. obnovování styků s býv. agrárními kruhy. Patrnější jsou též jeho styky s kruhy vojenskými, jejichž střed bude patrně přímo v Praze na

⁶⁴² Myšlena herečka Lída Baarová (1914 - 2000), po válce vyšetřovaná především pro své styky s nacistickým ministrem propagandy Josephem Goebbelsem, posléze provdaná za člena loutkařské rodiny Jana Kopeckého.

⁶⁴³ ABS, sign. 302-113-2, Sdělení OBZ Tábor 5. oddělení MNO z 18. srpna 1947 k osvětlení styků Františka Machníka. To vše ale byla jen reakce na původní žádost o prošetření činnosti důstojníků, kterou ministerstvo vnitra poslalo 5. oddělení MNO již 9. června 1947. Předložilo seznam důstojníků, kteří byli za války ve Svazu pro spolupráci s Němci a dalších, kteří se zase stýkají s bývalým ministrem národní obrany Machníkem. Pod touto žádostí byl podepsán posléze nechvalně proslulý Štěpán Plaček. K jeho životu srov. Jan KALOUS, *Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ*, Praha 2010.

⁶⁴⁴ Tamtéž, Zvláštní zpráva z 26. září 1947. Je skutečně otázkou, nakolik mohla být tato zpráva pravdivá. V knize audiencí z 1947 nenacházíme žádnou zmínku o setkání Machníka s Edvardem Benešem. Sdělení PhDr. Jakuba Doležala z Archivu Kanceláře prezidenta republiky autorovi 15. června 2010. Teoreticky snad mohlo jít o neformální návštěvu, například v prezidentově letním sídle v Sezimově Ústí, ovšem takové setkání potom nebylo úředně zaznamenáno.

*MNO. Spojkou pravděpodobně bude jeho dcera Milena, která studuje v Praze filozofii.*⁶⁴⁵ OBZ mělo ke své práci k dispozici i kompletní seznam obyvatel Machníkovy domu č. p.197 v Rooseveltově ulici v Klatovech. V poslední čtvrtině roku 1947 sledovací aktivita ustala. Konec policejního špehování to ale rozhodně nebyl. Komunisté chystali revizi téměř všech procesů, které před únorem 1948 nedopadly podle jejich představ.

Machník byl v celém neslavném období 1945 - 1948 objektem zájmu poválečné justice, ministerstva vnitra i vojenských zpravodajců. A navíc jeho jméno mělo „škodit“ jiným osobám, které se staly pro své názory a postoje nepohodlnými. Jedním z nich byl poslanec a předseda Demokratické strany Jozef Lettrich.⁶⁴⁶ Ten na první pohled nemá s Machníkem absolutně nic společného, kromě předválečného členství v agrární straně. Ovšem když v roce 1947 probíhalo sledování a analýza jeho aktivní činnosti, narazily bezpečnostní orgány na jednu společnou fotku s Machníkem. A protože v té době vrcholila příprava procesu s bývalým ministrem národní obrany, samozřejmě to mělo Lettrichovi uškodit. Miniaturní fotka pochází z období 1. republiky ze Starého Plzeň, kde je společně v průvodu zachycen ministr Machník a Lettrich. Není ani datována, nicméně v hlášení se doslova píše: „Zasílám Vám tuto podobenku pro případ, že byste ji mohli použít k nějakému účelu.“⁶⁴⁷

⁶⁴⁵ ABS, sign. 302-113-2, Zvláštní zpráva a zhodnocení ze dne 30. července 1947. Podepsáni Moře a Lev.

⁶⁴⁶ Jozef Lettrich (* 17. 6. 1905 Turčianské Teplice - Diviaky, + 29. 11. 1969 New York, USA) - slovenský právník, československý politik a publicista. Za první republiky i za Slovenského štátu advokát v Bratislavě. Činný v protinacistickém odboji. V letech 1945-1948 předseda Demokratické strany, předseda Slovenské národní rady a poslanec Národního shromáždění. Odolával silnému tlaku slovenských komunistů v čele s Gustávem Husákem, ale hned 26. února rezignoval na funkci předsedy SNR a záhy emigroval do USA. Tam pracoval v Radě svobodného Československa a věnoval se publicistice. Údaje z: http://www.history.sav.sk/zatkuliak/zatkuliak_lettrich.pdf (staženo 16. března 2011).

⁶⁴⁷ ABS, f. 2M Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra, sign. 2M: 13032, spis o Jozefu Lettrichovi, s. 259, sdělení z 5. února 1947.

9. Komunistická msta, znovu do vězení

9.1. Nová prověřování

Sledujeme-li Machníkovy poválečné osudy, zrcadlí se v nich osud jeho politické strany. Nabízí se totiž otázka, jak je možné, že taková vůdčí politická síla (jakou agrární strana nepochybně byla), zažila po druhé světové válce tak hroznou potupu a snahu o naprosté vymazání z československých dějin. Jak píše historik Jaroslav Rokoský: „Agrárníci prohráli, protože prohrála československá demokracie. Nikoliv v únoru 1948, ale už v květnu 1945.“⁶⁴⁸ Americký velvyslanec v Československu Lawrence A. Steinhardt napsal v depeši do Washingtonu 30. dubna 1948: „Komunisté byli agresivní a smělí a měli dostatečně kvalitní organizaci, aby mohli situaci využít. Nekomunisté neměli jako skupina žádnou soudržnost, nerozpoznali, že jde o zásadní střet komunismu s nekomunismem a nadále stavěli své dílčí stranické zájmy a osobní ambice nad odpor vůči komunismu. Tato skutečnost spolu se slabostí nejvyššího velení, především pokud šlo o prezidenta, vedla k debaklu...“⁶⁴⁹

Únor 1948 znamenal pro Československo definitivní zlom. Pokud snad agrárníci snili o možnosti obnovit stranu, teď už to bylo zcela nemožné. Mnozí pochopili, že v novém zřízení jim hrozí nebezpečí a odešli do emigrace (namátkou jmenujme Oldřicha Suchého, bývalého ministra vnitra Josefa Černého⁶⁵⁰ či ministra londýnské exilové vlády Ladislava Feierabenda). Bylo jim nad slunce jasné, že komunistický režim si bude chtít vyřizovat účty se svými nepřáteli a agrárníci byli na žebříčku velmi vysoko. Rudolf Beran byl sice odsouzen a s podlomeným zdravím zažíval krutosti režimu v Leopoldově, ale strana i veřejnost pro něj chtěly provaz. Proto panovala nespokojenost s tím, jak se KSČ s agrární stranou a jejími představiteli vyrovnala. Co se nepovedlo po válce, mělo napravit nové lidově - demokratické zřízení. I proto komunisté a jejich bezpečnostní složky brzy po únoru znovu obvinili a soudili Rudolfa Halíka či Josefa Nebeského.⁶⁵¹ Logicky i František Machník se mohl obávat, co jej asi ještě čeká. Přímý útok nepřišel sice ihned, ale komunisté nezapomněli.⁶⁵²

⁶⁴⁸ Srov. J. ROKOSKÝ, *Agrárníci - političtí vězni Národní fronty*, s. 153.

⁶⁴⁹ Citováno podle: Jan RATAJ, *KSČ a Československo I. (1945 - 1960)*, Praha 2003, s. 65.

⁶⁵⁰ Ten se v emigraci stal prvním předsedou republikánské strany v exilu. Výrazně spolupracoval se svým pozdějším nástupcem Martinem Hrabíkem, další postavou ze Šumavy i Klatovska. Josef PEK, *Kronika šumavských hvozdů*, Vimperk 1998, s. 151 - 155.

⁶⁵¹ J. ROKOSKÝ, *Agrárníci - političtí vězni Národní fronty*, s. 152. Nebeský byl jako bývalý vedoucí představitel *Národního souručenství* 21. prosince 1948 odsouzen k 12 letům vězení, sedmašedesátiletý těžce nemocný Rudolf Halík dostal 10 let těžkého žaláře.

⁶⁵² V materiálech ohledně příkazů k zatčení představitelů bývalé agrární strany hned 25. února 1948 se Machník na rozdíl např. od Feierabenda, Klindery, Zadiny či Nebeského neobjevil. Srov. Pavel ŽÁČEK, *Nástin*

Po odeznění velkých procesů (Heliodor Píka, vojáci, Milada Horáková, církev atd.) začal režim srovnávat účty s vnitřním nepřítelem (Rudolf Slánský), ale zároveň zaměřil svou pozornost i na bývalé agrárníky a celý venkov.⁶⁵³ Došlo ke známému procesu s tzv. *Zelenou internacionálou*.⁶⁵⁴ Machník se ho přímo neúčastnil,⁶⁵⁵ ale nakonec s ním měl mnoho společného a v souvislosti s ním byl také obviněn.

9.2. Zatčení StB, vazba

Po peripetiích roku 1947 a konečném osvobození ze strany Národního soudu žil Machník jako důchodce v Klatovech v domě č. p. 197/I, který vlastnil napůl se svou manželkou. Často také zajížděl ke své sestře do Kolínce, které se v rámci fyzických možností

rozpracování „problematiky agrárníci“ *Státní bezpečnosti v padesátých a šedesátých letech 20. století*, in: Daniel E. MILLER, Mary SAMAL - HRABÍK, Jiří ŠOUŠA (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 174.

⁶⁵³ Zemědělci se stali obrovským nepřítelem KSČ. Došlo k násilné kolektivizaci, zakládání jednotných zemědělských družstev, uvěznění tzv. kulaků a československá vesnice byla zcela přeměněna a zničena. To vše bylo doprovázeno obrovskou devastací krajiny a ničením přirozeného vývoje venkova. K tématu vyšlo po roce 1990 mnoho odborné literatury. Srov. Pavel HÁJEK, *Jde pevně kupředu naše zem. Krajina českých zemí v období socialismu 1948 - 1989*, Praha 2008; Petr BLAŽEK, Michal KUBÁLEK (eds.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948 - 60 a středoevropské souvislosti*, Praha 2008; Karel JECH, *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, Praha 2008; Miloslav RŮŽIČKA, *Vyhnaní - AKCE „KULAK“*, Jihlava 2008; Jiří ŠIMON, *Ukradený domov*, Praha 2008. Nejnověji Petr BLAŽEK, Karel JECH, Michal KUBÁLEK, *Akce „K“ Vyhánění sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech*, Praha 2010. O přípravách procesů s rolníky, „vesnickými boháči“ a kulaky detailněji Karel KAPLAN, Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 147 - 157.

⁶⁵⁴ V padesátých letech se *Zelená internacionála* stala komunistickým zaklínadlem a soudní proces likvidací jedné skupiny „nepřátel“ režimu. Přitom už od dvacátých let byla mezinárodní spoluprací evropských agrárních a zemědělských stran. Tam začala zahraniční orientace československé republikánské strany. Sám Antonín Švehla byl iniciátorem této mezinárodní spolupráce, ve 30. letech ji pak výrazně prohluboval Milan Hodža. Internacionála neboli *Mezinárodní agrární bureau* byla založena na zásadách agrarismu a měla koordinovat součinnost evropských zemědělských stran. Srov. D. UHLÍŘ, *Republikánská strana*, s. 37 a 162 - 166.

⁶⁵⁵ Soud se *Zelenou internacionálou* měl své dva hlavní procesy a pak ještě několik menších. První z nich se odehrál 23. - 26. dubna 1952 podle předem naplánovaného scénáře u Státního soudu v Praze. Proviněním byla vlastizrada a spolupráce se zrádným imperialistickým světem a USA. Soudce Otakar Balaš (který posléze bude soudit i Machníka) vynesl rozsudek nad osmi obžalovanými. Středoškolský profesor Josef Kepka dostal trest smrti, bývalý agrárníký poslanec Antonín Chloupek (přes něj pak došlo i na Machníka) doživotí, stejný trest dostali Otakar Čapek, František Topol, exposlanec Vilém Knebort, Vlastimil Klíma a básník Josef Kostohryz. Další literát Václav Renč dostal 25 let. Kepka byl ve spisu označován za spojence předáka *Zelené internacionály* v exilu JUDr. Josefa Černého. Propojení na agrární stranu bylo podle komunistů tedy zcela jasné. Komunistická propaganda k procesu vydala speciální knihu v nákladu 10 400 výtisků, která přinášela detailní informace o souzených a přepisy všech jejich výpovědí u soudu. Srov. *Agenti Zelené internacionály. Nepřátelé naší vesnice*, Praha 1952. Druhý hlavní proces se odehrál v Brně ve dnech 2. až 4. července 1952 a souzena v něm byla patnáctičlenná skupina intelektuálů označovaná jako klerofašistická odnož *Zelené internacionály*. Mezi odsouzenými byli např. spisovatel Václav Prokůpek (22 let), spisovatel a nakladatel Bedřich Fučík (15 let), historik Zdeněk Kalista (15 let), spisovatel Josef Knap (11 let), básník Jan Zahradníček (13 let) a spisovatel František Křelina (12 let). Velmi kvalitní a podrobný pohled na proces se *Zelenou internacionálou* přináší kniha: Zora DVOŘÁKOVÁ, *Navzdory nenávisti a mstě*, Třebíč 2002. A také články: Zora DVOŘÁKOVÁ, *Politické procesy s ruralisty v 50. letech 20. století*, in: Ivo NAVRÁTIL (ed.), *Ruralismus. Jeho kořeny a dědictví. Z Českého ráje a Podkrkonoší supplementum 10*, Semily 2005, s. 85 - 88; Jaroslav ROKOSKÝ, *Agrární strana, ruralisté a tichá hrdinství*, in: Tamtéž, s. 219 - 228.

snažil pomáhat. V Kolinci občas pobýval delší dobu, pravděpodobně pro něj byl pobyt na venkově v podhůří Šumavy stále připomínkou bývalých krásných časů. A právě až do Kolince si pro něj přijeli příslušníci Státní bezpečnosti. Na příkaz Krajského velitelství Státní bezpečnosti v Plzni byl zatčen přímo na louce, kde pracoval. Psal se 26. duben 1952. Za čtyři dny se Machník dožíval 66 let. Putoval přímo do vyšetřovací vazby StB v Plzni a od 23. hodiny toho dne byla také jeho vazba počítána.⁶⁵⁶ Státní bezpečnost jej obvinila z velezrady a zároveň požadovala propadnutí veškerého majetku. Proto v průběhu celého léta dochází k soupisu veškerého Machníkovy movitého i nemovitého majetku. Po téměř pěti měsících je z této vazební věznice převezen do krajské soudní věznice v Plzni.⁶⁵⁷

13. října 1952 je o průběhu případu poprvé informována Generální prokuratura v Praze. Trestní oznámení na Machníka podalo Krajské velitelství Státní bezpečnosti v Plzni a jeho trestná činnost měla souviset s trestnou činností příslušníků Zelené internacionály. Spis a další náležitosti měl na starosti plzeňský krajský prokurátor František Zábranský.⁶⁵⁸ Za celé toto období neměl Machník možnost se jakkoli spojit se svými nejbližšími a podat jim zprávu. Až 18. října 1952 píše Antonie Machníková dopis na Státní prokuraturu v Praze, že ani po půl roce nemá o svém muži žádné zprávy. Zároveň žádá o možnost zaslání teplejšího oblečení pro svého muže, neboť tušila, že s blížící se zimou se opět prohloubí jeho chronické zdravotní problémy z válečných útrap.⁶⁵⁹ Prokuratura její žádosti vyhověla. Mezitím však bezpečnostní orgány dokončovaly definitivní žalobu a chystaly soud. Proto byl Machník 21. listopadu převezen do věznice Státního soudu v Praze na Pankráci.⁶⁶⁰ Výčet osobních věcí, se kterými byl do hlavního města eskortován, nebyl dlouhý: občanský průkaz, hodinky, plnicí pero, snubní prsten...⁶⁶¹

Na Pankráci byl Machník 26. listopadu krátce vyslechnut a jen potvrdil, že souhlasí s tím, co je napsáno v protokolu sepsaném již na StB v Plzni. Důrazně se však distancoval od jakýchkoli styků s bývalým ministrem zemědělství Josefem Zadinou, kterého podle svých

⁶⁵⁶ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52.

⁶⁵⁷ Tamtéž, Kopie příkazu k eskortě z 24. září 1952.

⁶⁵⁸ Tamtéž, Sdělení Státní prokuratury Generální prokuratuře v Praze z 13. října 1952. Dr. František Zábranský (narozen 1922), rodák z Kyjí a povoláním strojní zámečnický, byl absolventem I. běhu jednoroční Právnické školy pracujících u Ministerstva spravedlnosti v Praze. Bez jakékoli justiční praxe a soudních znalostí se stal Krajským prokurátorem v Plzni. Navíc byl doporučen jako spolehlivý pro nejsložitější a mimořádné případy. Posléze se stal dokonce náměstkem generálního prokurátora. Srov. L. BABKA, J. VOREL, A. ŠIMÁNKOVÁ (edd.), *Československá justice*, s. 42 a 122.

⁶⁵⁹ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Dopis Antonie Machníkové Státní prokuratuře v Praze z 18. října 1952. Paní Machníková dopis psala z Měcholup u Klatov, kde v té době pobývala její dcera - Milena Hrozná. Rozhovor s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009.

⁶⁶⁰ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, kopie příkazu k eskortě z 20. listopadu 1952.

⁶⁶¹ Tamtéž, Sdělení Útvaru nápravných zařízení (ÚNZ) Plzeň ÚNZ Praha - Pankrác z 21. listopadu 1952.

slov neviděl již od roku 1938. Zároveň také popřel sepsání instrukcí, jak se možné a mělo by se proti novému režimu sabotovat zemědělství.⁶⁶²

Státní prokuratura vypracovala konečný návrh žaloby, v níž vinila Františka Machníka z mnoha věcí. Problémem samozřejmě bylo už to, že by členem bývalé agrární strany pod vedením „zrádce“ Rudolfa Berana. Několikrát zmiňovaným projevem v Rokycanech na sněmu Strany národní jednoty v únoru 1939 pak měl Machník vyjádřit „*svůj podlý postoj k rodícímu se hrdému odporu našeho pracujícího lidu proti vlastní buržoasii a tím proti hitlerovským fašistům.*” Ve stejném projevu se měl také pochvalně zmínit o článku Rudolfa Berana ve *Venkově* z 1. ledna 1938.⁶⁶³ Po únoru 1948 se měl Machník zapojit do agrární ilegality, jejíž vůdcové se v zahraničí připravují, aby „*za pomoci amerických pánů po druhé zaprodali náš pracující lid a uvrhli jej do bezměrného vykořisťování.*” Jeho trestná činnost měla spočívat v tom, že se na podzim 1948 sešel v Kolinci s bývalým tajemníkem agrární strany Antonínem Chloupkem, aby s ním projednával otázku agrární emigrace a její organizace v Paříži⁶⁶⁴ pod vedením JUDr. Josefa Černého. Zároveň mu měl Chloupek oznámit, že se také chystá odejít za hranice. K tomu se měl Machník setkávat také s Františkem Havlíčkem,⁶⁶⁵ bývalým podplukovníkem Sboru národní bezpečnosti (SNB). S ním se měl Machník znát již od dob první republiky a zajišťovat mu protekci. Havlíček se s Machníkem sešel v Klatovech v červenci 1949 a vyprávěl mu, jak pomohl za hranice utéci bývalému poslanci Národně socialistické strany Ševčíkovi. Machník měl Havlíčka požádat, zda by mu nemohl také pomoci za hranice nebo ho alespoň varovat, kdyby se proti němu něco chystalo. Navíc bylo zmíněno jméno dalšího příslušníka SNB, Šnaidra,⁶⁶⁶ kterého Machník

⁶⁶² NA, f Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Protokol o výsledku z 26. listopadu 1952.

⁶⁶³ Jedná se o známý novoroční článek Rudolfa Berana, ve kterém předseda strany vyjádřil snahu nějakým způsobem řešit otázky německé menšiny a hlavně najít vztah k Henleinově SdP.

⁶⁶⁴ Agrární strana byla v exilu obnovena již na podzim roku 1948. Její ustavující sjezd 27. a 28. září v hlavním městě Francie zdůraznil kontinuitu s prvorepublikovou stranou, odsoudil Košický vládní program, odmítl retribuční dekrety. Za svého nepřítele označila komunismus a chtěla i nadále pokračovat v boji za svobodu svého národa. Srov. J. ROKOSKÝ, *Svobodný sedlák na svobodné půdě*, s. 101.

⁶⁶⁵ František Havlíček (* 2. 12. 1908 Čestín (okres Kutná Hora), + 12. 11. 1952 Praha - Pankrác) - začal působit v československé armádě, od roku 1936 potom v četnictvu. Za války byl zatčen a tři roky strávil v koncentračním táboře. Po návratu se stal velitelem SNB v Klatovech. Z pragmatických důvodů vstoupil do KSČ, aby svými kontakty mohl pomáhat nekomunistickým stranám. Po únoru i nadále udržoval spojení s americkou tajnou službou, podařilo se mu vytvořit širokou zpravodajskou síť, které byla spojena s exilem a organizovala přechody přes hranice. Pak odešel ze zdravotních důvodů do penze a tím byly jeho kontakty zeslabeny, takže provokaci StB nedokázal odhalit. Zatčen byl 23. srpna 1951 a 29. května 1952 odsouzen pro svoji činnost k trestu smrti. Popraven byl 12. listopadu téhož roku, přesně měsíc před soudem s Machníkem. Detaily o jeho činnosti srov. <http://www.ustrcr.cz/cs/frantisek-havlicek> (staženo 19. května 2010).

⁶⁶⁶ Václav Šnaidr (* 3. 8. 1911 Tupadly (okres Klatovy), + 12. 11. 1952 Praha-Pankrác) - po mnoha zaměstnáních odešel v roce 1935 k četnictvu. V jeho službách zažil rok 1938, účastnil se bojů s Maďary na Podkarpatské Rusi a za války sloužil ve Strakonících a v Praze. V roce 1946 vstoupil do KSČ, ale po únoru 1948 poznal, že s jejím terorem nechce mít nic společného. Seznámil se s Františkem Havlíčkem. Celá skupina příslušníků SNB pomohla mnoha lidem za hranice, ale po infiltraci ze strany StB došlo k rychlému zatčení

také dobře znal a který se též podílel na ilegálních přechodech hranic. Machník sice tato setkání popřel, avšak při výsleších na StB je potvrdili jak Chloupek, tak i František Havlíček včetně své manželky. K tomu navíc se měl Machník zapojit do sabotážní činnosti tím, že společně s exministrem Zadinou sepsali brožuru jak sabotovat zemědělskou výrobu a tím škodit zemědělství. Toto obvinění vznesl 14. října 1952 při výslechu na Krajské správě StB v Ústí nad Labem MVDr. Michal Švirga, ke kterému se jako k veterináři zmíněná brožura dostala.

Machník byl tedy obžalován, že „v době od podzimu 1948 až do svého zatčení v Klatovech, Kolinci a na jiných místech v Čechách jako bývalý význačný funkcionář agrární strany, soustřeďující ve svých řadách velkostatkáře a ostatní reakční elementy a která spolu se zahraniční buržoasií připravila našemu národu mnichovskou katastrofu, ve snaze přivoditi zvrát poměrů u nás a obnoviti kapitalistické zřízení a v něm vykořisťování všeho pracujícího lidu, zapojil se do ilegální protistátní činnosti býv. vůdců této strany; setkal se zejména s Antonínem Chloupkem, který ho o své dosavadní činnosti informoval... O protistátní činnosti jednal též se svým známým, jistým Františkem Havlíčkem, býv. pplk. SNB od něhož zvěděl, že pomocí zrádných jednotlivců - příslušníků SNB... pomáhá osobám vůči lidově demokratickému zřízení nepřátelsky zaujatým k útěku do US zony Německo a kterého požádal, aby mu rovněž zprostředkoval ilegální útěk, resp. aby ho upozornil, kdyby mu hrozilo zatčení a jeho nabádal k opatrnosti. Vylíčeným jednáním se obviněný František Machník spolčil jednak s Antonínem Chloupkem a Františkem Havlíčkem, jednak s dalšími osobami k pokusu o zničení nebo rozvracení lidově demokratického státního zřízení nebo společenského řádu republiky, které jsou zaručeny ústavou.” Tím se měl Machník dopustit trestného činu velezrady podle § 78 odst. 2 trestního zákona. Pod žalobou podepsán náměstek státního prokurátora Dr. Mykiska.⁶⁶⁷ Machník v následném krátkém výslechu před soudcem uvedl, že ve smyslu obžaloby cítí vinen pouze tím, že neoznámil trestný čin. Další skutky nepovažuje za své provinění.⁶⁶⁸

Václava Šnaidra 1. listopadu. Odsouzen byl stejně jako Havlíček k trestu smrti, jeho bratr Josef dostal 20 let. Popraven 12. listopadu 1952. Detaily: <http://www.ustrcr.cz/cs/vaclav-snaidr> (staženo 19. května 2010).

⁶⁶⁷ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Žaloba z 26. listopadu 1952. Citováno v původním znění.

Dr. Antonín Mikyska byl v roce 1952 náměstkem Státního prokurátora Dr. Bohumila Zieglera. Srov. L. BABKA, J. VOREL, A. ŠIMÁNKOVÁ (edd.), *Československá justice*, s. 48.

⁶⁶⁸ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Protokol o výslechu Františka Machníka ze 4. prosince 1952.

9.3. Státní soud, prosinec 1952

Hlavní líčení v Machníkově případě bylo nařízeno na 12. prosince 1952 v devět hodin ráno. Předsedou senátu byl jmenován třicetiletý soudce Státního soudu Otakar Balaš,⁶⁶⁹ soudci Karel Bautz a Marie Benková, soudci z lidu pak Václav Jareš a Karel Hybš. Prokurátorem celého případu byl od počátku JUDr. Josef Parkan⁶⁷⁰ a Machníkově byl přidělen obhájce ex offio JUDr. Jaroslav Zavadil z Prahy. Machníkově třídní původ byl označen zcela v duchu doby: „*Pochází z kulacké rodiny (25ha) a sám byl kulakem. Po dlouhou dobu poslancem agrární strany a za tuto stranu ministrem národní obrany.*“⁶⁷¹

Machník se ve výpovědi před senátem Státního soudu vrátil až do období, kdy byl poslancem a posléze ministrem národní obrany. Jeho slova jsou už poznamenána čtrnáctiletým odstupem od funkce a zápis se zdá být velmi zjednodušený a spíše komentuje důležité otázky obrany - především stavbu opevnění. Vyjádřil se také, že na Francii se vždy díval s rezervou a názory prezidenta Beneše, že se na ni můžeme plně spolehnout, osobně považoval za klamavé. Připustil také, že uvažoval o možnosti bránit se Německu bez spojenců, ale generály Syrovým, Krejčím, prezidentem Benešem i kolegy ve vládě byl ujištěn, že je to nemožné. K vlastnímu procesu znovu uvedl, že se cítí vinen pouze trestným činem neoznámení trestné činnosti jiných. Chloupkovy dotazy ohledně emigrace odmítal s tím, že s ní zásadně nesouhlasí a „*aby mi dal každý pokoj, že mi to za okupace mohlo stát život.*“ Havlíčka potkal náhodně v Klatovech u MUDr. Nohejla, kde tento veřejně vyprávěl o útěku rodiny poslance Ševčíka. Machník prý jen nadhodil, že v životě pomohl mnoha lidem a zda by také někdo pomohl jemu, kdyby to někdy potřeboval. František Havlíček na to odvětil, že kdyby chtěl jít za hranice, má se na něj obrátit a on že by mu pomohl. Havlíček samozřejmě z dotazu vycítil, že Machník má na mysli pomoc za hranice, ale sám Machník bral svůj dotaz spíše jako provokativní. Nikdy se totiž vážně úmyslem odejít za hranice nezabýval. Poté byly čteny výpovědi Františka Havlíčka, jeho manželky, Josefa Kepky a Dr. Michala Švirgy. Machník znovu zdůraznil, že žádnou brožuru o sabotážích v zemědělství nepsal.⁶⁷²

⁶⁶⁹ Detailněji k zřízení Státního soudu včetně fotografie soudce Balaše srov. Tomáš BURSÍK, Alena ŠIMÁNKOVÁ, *Téma třídní justice v období 1948 - 1952*, Paměť a dějiny II, 1/2008, s. 90 - 95. JUDr. Otakar Balaš (místy i varianta příjmení *Baláš*) se narodil v roce 1922 v Bynově a povoláním byl nástrojař. Absolvent I. dvouleté soudcovské Právnické školy pracujících u Ministerstva spravedlnosti v Praze se stal soudcem Státního soudu Praha v roce 1951. Srov. L. BABKA, J. VOREL, A. ŠIMÁNKOVÁ (edd.), *Československá justice*, s. 54 a 129.

⁶⁷⁰ Dr. Josef Parkan byl prokurátorem na VI. oddělení Státní prokuratury, oddělení Praha. Srov. L. BABKA, J. VOREL, A. ŠIMÁNKOVÁ (edd.), *Československá justice*, s. 49.

⁶⁷¹ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Nařízení hlavního líčení z 5. prosince 1952.

⁶⁷² Tamtéž, Protokol o hlavním líčení z 12. prosince 1952.

Ještě téhož dne byl Státním soudem v Praze vynesena rozsudek. Machník jím byl viněn tím, že jednak neoznámil, že se připravují úklady o republiku. A to tím, že mu Chloupek oznámil své plány a Machník jeho úmysly neoznámil příslušným úřadům a naopak chtěl Chloupeka podporovat. Za druhé pak tím, že od Františka Havlíčka věděl, že ten ve spojení s dalšími lidmi páchá velezradu a vyzvědačství a opět to neoznámil bezpečnostním orgánům. Přičemž to mohl učinit, aniž by si způsobil osobní nebezpečí. Tím podle rozsudku Machník spáchal 1.) trestný čin neoznámení trestných podniků dle § 12, odst. 1, odst. 2, zákona číslo 50/1923 Sb. a 2.) trestný čin neoznámení trestného činu dle § 35, odst. 2, zákona číslo 231/1948 Sb.,⁶⁷³ a proto byl odsouzen k trestu odnětí svobody na pět let, k propadnutí celého jmění a ke ztrátě čestných práv občanských. Do trestu se započítávala doba vazby od dne Machníkova zatčení 26. dubna 1952.

Soudce Otakar Balaš pak odůvodnil rozsudek na šesti stranách formátu A4. Už v první větě *„Obviněný František Machník pochází z rodiny vesnického boháče, neboť jeho otec vlastnil zemědělskou usedlost o výměře 25 ha...,“* je řečeno téměř vše. Následoval výčet jeho studií, učitelských zaměstnání a politických funkcí. Charakteristika jeho ministerské kariéry odpovídá době: *„Jest samozřejmé, že on v těchto jeho významných funkcích vždy zastával stanovisko tehdejší vládnoucí kliky v čele s Drem. Benešem, takže i on nese vinu na mnichovské zradě, která naše oba národy přivedla pod nacistickou-fašistickou knutu. On také nesl spoluodpovědnost za zbytečně vyhozené miliardové částky na pohraniční opevnění, vybudované před rokem 1938, neboť, jak se později ukázalo pro obranu našich hranic nemělo podstatný význam, neboť chránilo pouze malý úsek našich hranic, přičemž toto nebyl účel hlavní, nýbrž toto opevnění mělo být odrazištěm útoku proti SSSR, tudíž součástí onoho ‘kordon sanitér’, jak jej vytvářely západní mocnosti. Tuto zrádčovskou linii si obviněný Machník zachoval i po té, kdy na jeho místo nastoupil další zrádce generál Syrový, neboť ve funkci předsedy krajského výboru strany Národní jednoty na veřejném projevu v Rokycanech*

⁶⁷³ Soudce použil při rozsudku dva zákony z různých období. V událostech kolem Chloupeka byl souzen podle Zákona na ochranu republiky č. 50/1923 Sb. V paragrafu 12 - Nepřekážení nebo neoznámení trestných podniků - existovala horní hranice trestní sazby 5 let. Srov. František GEBAUER, Karel KAPLAN, František KOUDELKA, Rudolf VYHNÁLEK, *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 - 1989 (Statistický přehled)*, Praha 1993, s. 71 a 78. V událostech kolem setkání s Františkem Havlíčkem se už komunistická justice mohla opřít o nechvalně známý Zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/1948 Sb. Ten dnem 24. října 1948 zrušil platnost předchozího zákona z roku 1923 a tudíž podle něj musel být posuzován druhý Machníkův „prohřešek“. Paragraf 35 - Nepřekážení nebo neoznámení trestného činu uváděl možnost potrestání nepřekážení zločinu těžkým žalářem od jednoho roku do pěti let. Soud si tedy pro Machníka vybral nejvyšší možnou sazbu. Srov. F. GEBAUER, K. KAPLAN, F. KOUDELKA, R. VYHNÁLEK, *Soudní perzekuce*, s. 93 a 109 - 110.

*v únoru 1939 otevřeně vystupoval proti komunistickým snahám bránit republiku proti německým fašistům.*⁶⁷⁴

Během osmi let si Machník již potřetí musel vyslechnout rozsudek nad svou osobou. Německý soud v Drážďanech ho odsoudil jako politicky exponovanou osobu za činnost proti Říši, přičemž přihlížel k jeho činnosti ministerské a i stavbě opevnění, které bylo namířeno proti Německu. V roce 1947 Národní soud zase hodnotil jeho údajnou kolaboraci a blízkou spolupráci s Němci proti Čechům. Naštěstí byl po právu všech těchto nesmyslných obvinění v plném rozsahu zbaven. Po pěti letech Státní soud komunistického Československa v politickém procesu Machníkovi vyčítá, že na opevnění proti Německu a jeho případnému útoku vydával v době svého ministerského působení miliardové částky, které byly stejně úplně zbytečné. Byl to krutý osud a absurdní srovnání. Nejdříve obvinění ze spolupráce s nepřátelským Německem a poté zase obvinění, že opevnění proti tomuto nepříteli bylo stavěno zcela zbytečně a draze. I když je pravda, že toto nebylo v rámci žaloby, pouze v komentáři k rozsudku. Přičemž je zcela evidentní, že opevňovací systém přes svoji nedokončenost svůj smysl rozhodně měl. Odůvodnění rozsudku se pak už plně věnovalo událostem po únoru 1948. Antonín Chloupek navštívil v září 1948 v Kolinci Machníka a přímo na poli, kde on pracoval, se Machníkovi svěřil, že je v kontaktu se zahraničím (má informace o agrární emigraci) a za pomoci jistého Ing. Bernáška hodlá emigrovat. Machník ho od toho odrazoval, ale nesplnil svou občanskou povinnost, neboť tyto skutečnosti neoznámil bezpečnostnímu úřadu. Dále se Machník v Klatovech v ordinaci svého lékaře MUDr. Nohejla setkával s mnoha osobami včetně Františka Havlíčka. Toho znal už z dob první republiky, neboť intervenoval ve věci jeho přijetí do služeb četnictva. Havlíček Machníkovi prozradil, jakým způsobem odešel za hranice bývalý poslanec Ševčík a několik rodin z Klatov, neboť v řadách SNB slouží ještě několik spolehlivých lidí včetně strážmistra Šnaidra. Machník poznal, že Havlíček pomáhá lidem za hranice a podle rozsudku ho měl požádat, jestli by mu pomohl do zahraničí, pokud by to bylo potřeba. Havlíček ho o tom ujistil. Dále se už nestýkali, ovšem Machník opět nic neoznámil, přičemž musel vědět, o jak nebezpečnou trestnou činnost se jedná. Trestná činnost je prokázána výpověďmi svědků a i Machníkovým vlastním doznáním. Soud návrh žaloby na odsouzení za trestný čin spolčení k velezradě překvalifikoval na neoznámení trestné činnosti, neboť nedospěl k tomu, že by jeho činnosti k velezradě vedla. Ohledně napsání brožury k sabotování zemědělství a vesnic neprokázal soud skutečnost za spáchanou, neboť žaloba byla podpořena jen domněnkou

⁶⁷⁴ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Rozsudek nad Františkem Machníkem ze 12. prosince 1952.

MVDr. Švirgy a žaloba Machníkovi tento skutek prokázat nedokázala. Trest pěti let odnětí svobody (tedy na horní hranici zákonné sazby) byl Machníkovi uložen proto, že „*jest nepochybně zjištěno, že obviněný vzhledem k jeho politické minulosti jest nepřitelem našeho lidovědemokratického zřízení, který se nemohl smířit s tím, že nenávratné jsou doby vykořisťovatelského zřízení u nás, ve kterém vedoucí složkou byli právě agrárníci. Proto jakmile se mu naskytla sebemenší příležitost republiku poškodit, tak se jí chopil, při čemž vystupoval jako 'lišák', aby si někde nepřipálil své prsty, jak se o něm vyjádřil svědek Havlíček. Tudíž jemu jako bývalému ministru národní obrany bylo naprosto jasné, jaké škody protistátní činností může napáchat takový pplk. SNB Havlíček, zejména pracuje-li na ostraze našich státních hranic a jak může ohrozit protistátní činností Antonín Chloupek o němž mu bylo též známo, že byl agrárním poslancem. A jestliže při tomto vědomí neučinil oznámení, nese tímto nepřímou spoluodpovědnost za spáchané hmotné, vojenské a morální škody, které byli bandami Chloupka a Havlíčka napáchány, při čemž nelze přehlédnout, že toto jeho neoznámení přímo hraničí s aktivní pomocí k velezrádným cílům. Proto bylo nutné mu vyměřit ten největší trest, jak bylo v rámci zákonné sazby možné, neboť jest zapotřebí jednak jej na dlouhou dobu izolovat a jednak jeho převýchova, jestli je vůbec možná, vyžaduje značně dlouhé doby.*“ Soud rozhodl i o propadnutí Machníkova jmění, neboť „*jak už je výše uvedeno, soud dospěl k přesvědčení, že obviněný svojí trestnou činností projevil nepřátelství k našemu lidově - demokratickému zřízení a proto jako třídnímu nepříteli je nutné v zájmu společnosti odejmout hmotnou základnu, aby někdy v budoucnu nebyla příčinou k podobné protistátní činnosti.*“⁶⁷⁵ Státní prokurátor Jaroslav Parkan se možnosti odvolat se proti rozsudku vzdal, přestože jeho návrh obžaloby pro velezradu byl překvalifikován. Uznal zjištění soudu, že Machník nikdy nevyvinul žádnou aktivní činnost ať už ve spojení s Chloupkem nebo s pplk. Havlíčkem. Proto s trestem souhlasil, neboť i ve zprávě z 19. listopadu 1952 napsal, že je možné počítat s překvalifikací. Také František Machník trest přijal.⁶⁷⁶

9.4. Vězeň Gottwaldova režimu, Zápotockého amnestie

Šestašedesátiletý bývalý ministr národní obrany, poslanec a středoškolský profesor František Machník tak 15. prosince 1952 nastoupil do věznice v Praze - Pankráci svůj pětiletý trest. Lékařská prohlídka u něj konstatovala kornatění tepen, srdeční angínu a hypertrofii

⁶⁷⁵ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Rozsudek nad Františkem Machníkem z 12. prosince 1952. Citováno v původním znění.

⁶⁷⁶ Tamtéž, Zpráva Státního prokurátora Jaroslava Parkana generální prokuratuře z 12. prosince 1952. Zajímavá je předposlední věta jeho sdělení - líčení bylo veřejné a zúčastnilo se ho asi 30 příslušníků SNB.

prostaty, to vše při váze 73 kilogramů a 171 centimetrech výšky.⁶⁷⁷ Po nástupu do cely musel vyplnit osobní dotazník, z něhož je nutné citovat několik vět, protože nám ještě více přibližují osobnost Františka Machníka, ale i krutost a hnusotu padesátých let. V kolonce „Vyhledával jste společnost a jakou? (myšleno po válce)“ odpovídá zcela jasně: „*Společnosti jsem se po trpkých zkušenostech vyhýbal.*“ Posouzení svých vlastností: „*Miluji rodnou půdu, rád na ní pracuji.*“ Dosažené úspěchy: „*Podařilo se mi vybudovat a zdokonalit zemědělské školy v Klatovech.*“ Jako neúspěch a zklamání naopak bral naopak události a politické poměry roku 1938. V osobních zálibách samozřejmě nemohl uvést nic jiného než chov koní a jízdu na tomto zvířeti. Posouzení zdravotního stavu zahrnuje jak nemoci v dětství: spála, zánět pohrudnice, tak i aktuální zdravotní obtíže: vysoký krevní tlak, neuróza, srdeční choroba, arteriosklerosa a hypertrofie prostaty. Člověka v takovémto stavu posílala komunistická justice na pět let za mříže. Když objasňoval aktuální rodinné poměry tak vůbec netušil, co se stalo s jeho manželkou Antonií: „*Žiji pohromadě s manželkou, do zatčení jsem pobíral pensi ve výši cca Kčs 5.000 měsíčně, z čeho manželka nyní žije, nevím; rovněž nevím, kde vlastně bydlí; do mého zatčení bydlila v Klatovech I - 197.*“ Samozřejmě se musel vyjádřit k své „trestné“ činnosti. Napsal, že svého činu velmi lituje a vícekrát se ho nedopustí. A navíc, že se svou trestnou činností bude snažit odčinit silnou práci. Samozřejmě, že se musel takto vyjádřit, těžko mohl psát morální apely o tom, že je nevinný. Jako nesnáz svého odsouzení uvedl, že bude mít velkou starost o manželku. Po propuštění se chce i nadále věnovat práci v zemědělství, jak tomu činil dosud, pokud mu budou síly stačit.⁶⁷⁸

Ve vězení František Machník začal pracovat, byl zaměstnán v tiskárně (stejně jako předtím v Plzni), což jednoznačně dokumentuje, že práci se vyhýbat nechtěl a jeho celoživotní přesvědčení o poctivém přístupu se projevilo i v 66 letech a ve věznici.⁶⁷⁹ Při započtení vazby měl Machník z vězení vyjít 26. dubna 1957, tedy několik dní před svými 71. narozeninami. Naštěstí se ale při svém trpkém osudu dočkal předčasného propuštění na svobodu. Dne 14. března 1953 zemřel prezident Klement Gottwald a jeho nástupcem ve funkci byl o týden později zvolen dosavadní předseda vlády Antonín Zápotocký.⁶⁸⁰ Ten vyhlásil 4. května

⁶⁷⁷ NA, f. Státní soud Praha, Osobní dotazník odsouzeného.

⁶⁷⁸ Tamtéž, Dotazník z 16. prosince 1952.

⁶⁷⁹ Tamtéž, Osobní dotazník odsouzeného.

⁶⁸⁰ Antonín Zápotocký (* 19. 12. 1884 Zákolany, + 13. 11. 1957 Praha) - český sociálnědemokratický a poté československý komunistický politik a prezident, syn průkopníka českého dělnického hnutí Ladislava Zápotockého. Vyučený kameník působil od počátku 20. století do roku 1914 jako funkcionář sociální demokracie na Kladensku. Po vzniku Československa jeden ze zakladatelů levice v sociální demokracii. V prosinci 1920 patřil k hlavním organizátorům generální stávky na Kladensku a spoluúčastnil se pokusu o levicový puč. Za tuto činnost byl 9 měsíců vězněn. V letech 1922 - 25 generální tajemník KSČ. Ve vedení strany se udržel i po sjezdu v roce 1929. Za 2. světové války vězněn na Pankráci, v Drážďanech a především v koncentračním táboře Sachsenhausen - Oranienburg. Po květnu 1945 předseda Ústřední rady odborů

amnestii některých odsouzených.⁶⁸¹ František Machník byl rozhodnutí prezidenta o amnestii účasten a proto mohl 11. května v 16 hodin pankráckou věznicí opustit.⁶⁸² V různých komunistických žalářích tak strávil více než jeden rok.

Je až ironií, že v procesu s tzv. Zelenou internacionálou (s níž byl Machník v procesu spojován) byli hlavními odsouzenými spisovatelé František Křelina, Jan Čep či Václav Prokůpek. Jejich díla z velké většiny vycházela z ruralismu, tedy ze směru, který se zrodil v prostředí *Agrárních akademiků*. A není náhoda, že František Machník byl tímto zájmovým sdružením velmi ovlivněn, zvláště když jeden rok působil za svých vysokoškolských studií jako jeho předseda.⁶⁸³

Zajímavé a ponuré osudy měla i Machníková rodná vesnice, Nebřehovice u Strakonice, a jeho rodné stavení. Machníkův bratr coby správce rodinného majetku musel po roce 1948 vstoupit do JZD, ale brzy (v roce 1956) zemřel. Jeho manželka pak byla ze strany státních orgánů neustále šikanována.⁶⁸⁴

Po propuštění Machník zůstal zcela bez majetku a finančních prostředků (soud rozhodl o propadnutí celého jmění). Rodina jeho syna Jana se nacházela také ve velmi složité situaci, přesto přijala Machníka i s manželkou mezi sebe. Machníkův syn v té době pracoval na pile v Chýnově u Tábora a bydlel v nevyhovujících podmínkách v nedaleké Nové Vsi. Až v roce 1955 odchází celá rodina za trochu lepšími podmínkami do obce Čejč v okrese Hodonín na jižní Moravě.⁶⁸⁵ Jan Machník později vyprávěl, že v 50. letech při jeho pobytu v jižních Čechách ho častokrát kontaktovala Státní bezpečnost, většinou na autobusové zastávce. Její příslušníci mu nabízeli spolupráci s tím, že pokud přijme, přestanou jeho otce sledovat a trápit. Vždy odmítl a pak se snažil nebýt na zastávce sám, aby byl od těchto kontaktů chráněn. Poté ho čekalo další stěhování po vlasti.⁶⁸⁶ To, že byl Jan Machník StB kontaktován,

a poslanec Národního shromáždění. Od února do června 1948 místopředseda a poté do roku 1953 předseda vlády. 21. března 1953 zvolen prezidentem republiky.

⁶⁸¹ Rozhodnutí prezidenta republiky a vlády o amnestii ze 4. května 1953. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/justice2/soubor.aspx?id=82177> (staženo 1. června 2010). Na Františka Machníka se vztahoval článek IV. amnestie: „*Trpí-li odsouzený, jemuž byl uložen trest odnětí svobody, v době tohoto rozhodnutí těžkou nevyhléditelnou chorobou anebo je-li v době tohoto rozhodnutí starší než šedesát let, a jde-li o ženu, starší než padesát pět let, promíjím mu dosud neodpykaný trest anebo jeho zbytek.*“

⁶⁸² NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Usnesení o účasti na amnestii prezidenta republiky z 11. května 1953.

⁶⁸³ Josef HARNA, *Republikánská strana*, in: J. MALÍŘ, P. MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004*. I. díl: období 1861 - 1938, Brno 2005, s. 577.

⁶⁸⁴ Rozhovor autora s paní Marií Kutovou, Nebřehovice, 10. srpna 2009. Do hospodářství bylo sceleno 40 krav z celé vesnice. Po pozdějším postavení obecního kravína se ze stodoly stala garáž traktorů. Dnes patří Machníkům rodný dům z poloviny rodině paní Kutové, vnučce Jana Machníka. Navráceny jim byly i polnosti, které pronajímají soukromým zemědělcům.

⁶⁸⁵ P. ŠRÁMEK, *Chrudimský ministr obrany*, s. 356.

⁶⁸⁶ Rozhovor autora s paní Marií Kutovou, Nebřehovice, 10. srpna 2009.

potvrdila i jeho sestra, která navíc vzpomenula i otvírání rodinné korespondence.⁶⁸⁷ To bohužel nebylo v komunistickém Československu nic neobvyklého. Přes všechno ponížení a potlačení zůstávali bývalí agrárníci pro komunisty stále jakýmsi ideovým nepřítelem, proti kterému bylo potřeba nejen bojovat, ale hlavně ho stále kontrolovat, jak žije, čím se zabývá. A to až do šedesátých let.⁶⁸⁸

9.5. Ještě není konec aneb spor o soudní výlohy

Komunistická justice sice Machníka předčasně propustila na svobodu, ale trápit bývalého ministra ještě nepřestala. Problémem se staly neuhrazené soudní výlohy a náklady vazby. Trvalo téměř tři roky, než byl celý byrokratický proces uzavřen. Zatímco plzeňská vazební věznice žádné proplacení nákladů nepožadovala, pražský Útvar nápravných zařízení za vazbu od 22. listopadu do 15. prosince 1952 požadoval vymáhání nákladů, a to celkem 1380 Kčs.⁶⁸⁹ Naopak Ústav nápravných zařízení Praha za dobu trestu žádné náklady logicky nevymáhal, neboť jak i prokuratuře sdělil, Machník po dobu věznění pracoval (celkem 147 dní) za kapesné v tiskárně.⁶⁹⁰ V srpnu 1954 Krajský soud v Praze v neveřejném zasedání rozhodl, že František Machník je povinen uhradit náklady soudního řízení, vazby, výkonu trestu i odměnu obhájce s tím, že výši jednotlivých nákladů určí svým usnesením krajský prokurátor.⁶⁹¹ Machník pak samozřejmě prokazoval svou nemajetnost s tím, že opravdu nemá z čeho vazební a soudní výlohy platit. Do toho mu také došlo i vyrozumění, že je povinen zaplatit výlohy svého advokáta ex offio Jaroslava Zavadila ve výši 485,80 Kčs. Machník se obrátil na Krajskou prokuraturu s tím, že mu byl v rámci rozsudku zabaven veškerý majetek a on opravdu nemá, z čeho by zaplatil. Navíc poukazoval na to, že si nikdy nežádal o vlastního advokáta, JUDr. Zavadil mu byl přidělen, neboť to tak vyplývalo ze zákona. Machník si navíc na základě zkušenosti s advokátem ex offio ze svého procesu v Německu v roce 1944 myslel, že těmto úředně přiděleným není povinován žádnou náhradou.⁶⁹² Odpověď pro něj znamenala zaplatit 5,80 Kčs jako hotové výdaje obhajoby s tím, že zbylých 480 Kčs jako náklady obhajoby bude vymáháno pouze v případě, že o to advokátní poradna

⁶⁸⁷ Vzpomínky paní Mileny Hrozné, dcery Františka Machníka, Praha, 22. března 2005.

⁶⁸⁸ Více k tématu P. ŽÁČEK, *Nástin rozpracování „problematiky agrárníci“*, s. 173.

⁶⁸⁹ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Sdělení Ústavu nápravných zařízení Praha Krajské prokuratuře z 26. května 1953.

⁶⁹⁰ Tamtéž, Sdělení Ústavu nápravných zařízení Praha 14 Krajské prokuratuře Praha z 8. října 1953.

⁶⁹¹ Tamtéž, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Usnesení Krajského soudu v Praze z 10. srpna 1954.

⁶⁹² Tamtéž, Dopis Františka Machníka Státní prokuratuře Praha z 5. února 1955.

výslovně požádá.⁶⁹³ Tento malý obnos samozřejmě Machník okamžitě zaplatil. Definitivní rozhodnutí o dalších výlohách pak přišlo až 19. září 1955 (více než dva roky po propuštění). Krajský prokurátor stanovil částky následovně: 15 Kčs za poštovné, 82,60 Kčs za odměny soudců z lidu I. stolice a konečně 276 Kčs za náklady vazby v Praze. Celkem 373,60 Kčs. Zbylé náklady vyšetřovací a trestní vazby se nevymáhají.⁶⁹⁴ Machník proti tomu usnesení samozřejmě podal stížnost, ve které opět poukázal na svou katastrofální finanční situaci a navíc stále se zhoršující zdravotní stav, kdy ve svých 69 letech právě strávil deset týdnů v nemocnici.⁶⁹⁵

Situace celé rodiny v té době byla opravdu velmi složitá. Jan Machník byl až do 20. října 1955 zaměstnán na pile v Chýnově u Tábora, kde měl hrubý měsíční příjem 1700 Kčs a k tomu příplatek na tři děti. František Machník logicky nikde nepracoval a ani nedostával žádný důchod. Manželce Antonii pak bylo měsíčně vypláceno 450 Kčs jako starobní důchod.⁶⁹⁶ V lednu 1956 celé martyrium kolem soudních výloh skončilo. Generální prokuratura shledala Machníkovu stížnost jako neopodstatněnou. Nemajetnost podle ní nemá vliv na výši nákladů, ty byly určeny správně. Ovšem prokurátor může přihlédnout k majetkovým poměrům odsouzeného a upustit od vymáhání nákladů.⁶⁹⁷ To se také nakonec stalo. Krajský prokurátor rozhodl, že pro prokázanou nemajetnost Františka Machníka upouští od vymáhání nákladů trestního řízení ve výši 373,60 Kčs.⁶⁹⁸

Přestože byl Machník od května 1953 na svobodě, zájem komunistických bezpečnostních složek o něj i jiné bývalé agrárníky neustal. Na 11. schůzi kolegia ministerstva vnitra 7. dubna 1955 se probírala i hodnotící zpráva poručíka Novotného, náčelníka Okresního oddělení ministerstva vnitra Klatovy, která sedm let po únoru 1948 o agrárnících konstatovala: „... v okrese tvoří silnou nepřátelskou základnu, o čemž svědčí realizované případy Havlíčka, Popelíka, Peteříka,⁶⁹⁹ kteří byli napojeni do zahraničí na prominenta agrární strany Ševčíka... Nemáme dosud řádně pod kontrolou a rozpracovány důležité problematiky, jako jsou agrárníci, na vesnici kulaci...”⁷⁰⁰ Podobnou sebekritikou byla

⁶⁹³ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 Spt I 135/52, Dopis Krajské prokuratury Františku Machníkovi z 8. srpna 1955.

⁶⁹⁴ Tamtéž, f. Státní soud Praha, zn. 8 Spt I 135/52, Usnesení Krajského prokurátora z 19. září 1955.

⁶⁹⁵ Tamtéž, Stížnost Františka Machníka Krajské prokuratuře Praha z 27. září 1955.

⁶⁹⁶ Od 20. října 1955 pracoval Jan Machník jako správce farmy u státního statku v Gottwaldově (dnes Zlín), kam se za ním měla stěhovat celá rodina. Tamtéž, Sdělení oddělení Veřejné bezpečnosti Tábor Krajské prokuratury Praha z 10. prosince 1955.

⁶⁹⁷ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 Spt I 135/52, Usnesení Generální prokuratury z 5. ledna 1956.

⁶⁹⁸ Tamtéž, Usnesení Krajského prokurátora ze 17. ledna 1956.

⁶⁹⁹ Komunisty popravený student klatovského gymnázia Jaroslav Peteřík. Detaily jeho případu srov. <http://www.ustrcr.cz/cs/jaroslav-peterik> (staženo 19. června 2010).

⁷⁰⁰ Citováno podle: P. ŽÁČEK, *Nástin rozpracování „problematiky agrárníci“*, s. 177.

i zpráva okresního oddělení Sušice: „Nedostatkem jest problematika agrárníků, v níž jsme získali toto čtvrtletí pouze 1 agenta, a to na osobu statkáře Denka,⁷⁰¹ ku kterému dochází býv. ministr Machník.“⁷⁰² Oběma oddělení byla nadřizena Krajská správa ministerstva vnitra Plzeň, která také přiznávala nedostatky a slibovala nápravu. Už proto, že se „z našeho kraje řada čelných funkcionářů, jako býv. ministr Machník, Faierabend,⁷⁰³ poslanec Ševčík a další. Na úseku agrárníků pak nebylo v rámci KS MV vůbec pracováno.“⁷⁰⁴

Rozsudek z 12. prosince 1952 lze evidentně považovat za nespravedlivý a vidíme v něm politický podtext. Komunistická justice pouze splnila příkaz strany, že s někdejšími představiteli republikánské strany musí být konečně zúčtováno, když se to „pořádně“ nepodařilo v letech 1945 - 1948 a jediným odsouzeným tehdy zůstal Rudolf Beran. To bylo pro komunisty naprosto nepřijatelné a měli pocit, že vyrovnání s první republikou neproběhlo důsledně a nebyl zdůrazněn odstup od této části československých dějin. Proto byl Machníkův dávný kolega z *Agrárních akademiků* a bývalý předseda výboru Národního souručenství, Josef Nebeský, již v prosinci 1948 odsouzen ke 12 letům vězení.⁷⁰⁵ A komunisté samozřejmě nezapomněli ani na Machníka. Mnozí z vedoucích funkcionářů KSČ na něj měli vzpomínky ještě z Národního shromáždění za dob 1. republiky a jeho ministerskou kariéru mu jen tak nezapomněli. Proto muselo dojít k jeho exemplárnímu potrestání. Odsouzen byl za to, že nenahlásil trestné činy. Tedy přečiny hlavně podle komunistického práva. Kontaktoval se s lidmi, kteří buď udržovali spojení se svobodným světem, nebo pomáhali českým lidem se do tohoto světa dostat.

9.6. Dlouhá snaha o rehabilitaci

Přestože byl propuštěn na amnestii již po půlroce svého trestu, pro komunisty zůstal Machník i nadále vinným. Antonie Machníková se po snažila svého muže po jeho smrti rehabilitovat a dokázat, že byl obžalován a odsouzen zcela bezprávně. Její návrh na zrušení rozsudku však Krajský soud v Plzni v květnu 1971 zamítl. Odůvodnění rozsudku vyznívá velmi zajímavě a plně odráží dobu nastupující normalizace Československa. Prostřednictvím advokáta JUDr. Oldřicha Horáka podala návrh na zrušení rozsudku již 24. dubna 1969. Soud měl posuzovat tuto stížnost na základě zákona č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci. Jenže

⁷⁰¹ Mínen samozřejmě Machníkův synovec a syn jeho sestry, hospodařící v Kolinci.

⁷⁰² Citováno v původním znění podle: P. ŽÁČEK, *Nástin rozpracování „problematiky agrárníků“*, s. 177.

⁷⁰³ V původním dokumentu je Faierabendovo jméno opravdu napsáno s takovou chybou! Přestože byl již 7 let v exilu, do zájmu plzeňské krajské správy spadl proto, že předtím vlastnil statek v Mirošově u Rokycan.

⁷⁰⁴ Citováno c původním znění podle: P. ŽÁČEK, *Nástin rozpracování „problematiky agrárníků“*, s. 178.

⁷⁰⁵ J. ROKOSKÝ, *Svobodný sedlák na svobodné půdě*, s. 100.

Machníkův případ se na stůl nedostal do 17. července 1970, kdy nabyl platnosti nový zákon č. 70/1970 Sb., kterým byl omezen rozsah přezkumné činnosti původního zákona z roku 1968. Tím se působnost zákona nadále nevztahovala na trestné činy, které nebyly zařazeny do první hlavy zákona. Trestný čin neoznámení trestného činu se nacházel v III. hlavě zákona, tudíž se na něj rehabilitace nemohla vztahovat. Podepsán předseda senátu Dr. Antonín Zbírál.⁷⁰⁶ Antonie Machníková se přesto nevzdala a odvolala se proti rozhodnutí plzeňského soudu k Nejvyššímu soudu Československé socialistické republiky. Ten ale rozhodnutím předsedy senátu JUDr. Jana Brabence rozsudek soudu nižší instance potvrdil.⁷⁰⁷

Po revoluci v listopadu 1989 se Machníkův syn Jan samozřejmě znovu snažil zrušit nespravedlivý rozsudek nad svým otcem, přestože už od něj uplynulo skoro 40 let. Jenže ani ve svobodné zemi nešlo všechno úplně jednoduše a rychle. Krajský soud v Plzni rozhodoval o Machníkově případu na podzim 1990. Předsedkyně senátu JUDr. Vlasta Habánová rozhodla, že zemřelý František Machník je účasten soudní rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb. Tím zrušila výrok o vině z trestného činu neoznámení trestného činu podle § 35 zákona č. 231/1948 Sb. a zastavila i celé trestní stíhání. Avšak na trestný čin neoznámení trestných podniků podle § 12 odst. 1, odst. 2 zákona č. 50/1923 Sb. se rehabilitace z roku 1990 podle rozhodnutí soudu nevztahovala. Byl proto stanoven trest odnětí svobody v trvání dvou měsíců. Znamenalo to tedy, že Machník je stále vinen tím, že na podzim 1948 rozmlouval s Antonínem Chloupkem o agrární emigraci a nic z toho neoznámil tehdejší bezpečnostním orgánům.⁷⁰⁸ Proti tomuto rozhodnutí se však odvolal jak Jan Machník, tak i krajský prokurátor. K definitivnímu dořešení případu došlo až po vzniku samostatné České republiky. Soudce Krajského soudu v Plzni JUDr. Josef Baxa v únoru 1993 zrušil předchozí rozhodnutí své kolegyně a i za druhý trestný čin byl František Machník plně rehabilitován. Rozsudek se opírá o zákon o soudní rehabilitaci číslo 119/1990 Sb. ve znění zákona číslo 47/1991 Sb. a zákona číslo 633/1992 Sb. V odůvodnění rozsudku se mimo jiné píše: „Z odůvodnění původního rozsudku je zřejmé, že František Machník byl posuzován po osobní stránce naprosto politicky tendenčně jako příslušník a funkcionář bývalé strany agrární s tím, že pochází z rodiny vesnického boháče.“ Jméno Františka Machníka bylo tedy definitivně očištěno.⁷⁰⁹

⁷⁰⁶ NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Usnesení Krajského soudu v Plzni z 13. května 1971.

⁷⁰⁷ Tamtéž, Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR z 21. září 1971.

⁷⁰⁸ Tamtéž, Usnesení Krajského soudu v Plzni z 22. listopadu 1990.

⁷⁰⁹ Tamtéž, zn. 8 SPt I 135/52, Usnesení Krajského soudu v Plzni ze 4. února 1993.

10. Závěr života

10.1. U syna v Ždánicích

Machníkův syn Jan se, jak už bylo napsáno dříve, dostal v roce 1956 na jižní Moravu. Po práci v Gottwaldově se ještě v témže roce stal agronomem hospodářství Čejč Státních statků Hodonín. Po čtyřech letech se stal vedoucím nově zřízené farmy ve zdevastovaném JZD ve Ždánicích u Hodonína, které přešlo do správy již zmíněných státních statků. S manželkou Boženou, třemi dětmi a rodiči žil v bytě v domku v zámeckém areálu, někdejší majetku rodu Lichtenštejnů.⁷¹⁰ Ve Ždánicích František Machník dožíval svých posledních sedm let zajímavého, ale také velmi krutého života. Nebylo proto divu, že po prožitých zkušenostech byla celá rodina velmi opatrná v tom, s kým se stýkat, s kým hovořit. Jednou z mála byla rodina pana Mojmíra Merlíčka ze Ždánic.⁷¹¹ Na Hodonínsku mohl Machník prožít alespoň trochu klidné stáří, především v radosti ze svých tří vnoučat (od syna Jana). Vzpomínal na svůj život a často si představoval, jak by si (kdyby mohl) uspořádal svůj život jinak. Aby už nemusel zažít takové utrpení a bolest z osudů celé své rodiny. Nikdy však toho, co zažil, nelitoval a mohl se alespoň v některých dobách věnovat svou činností naplňování ideálů československého vlastence.⁷¹² Citovaný článek pana Merlíčka podle jeho vlastních slov měl a má přispět k tomu, aby obyvatelé Ždánic a jejich okolí poznali osobnost Františka Machníka. Aby věděli, jaký významný člověk žil v jejich okolí a byl jejich sousedem. Oni to totiž vůbec netuší. Celá rodina pana Merlíčka měla Machníka ráda a postupně zjišťovala, jakými hrůzami si musel projít. Pan Merlíček chtěl svým článkem také vzdát hold profesoru Machníkovi.⁷¹³ Článek má také vyjádřit přání, které při vzájemných rozhovorech Machník panu Merlíčkovi kladl na srdce - aby se všichni přes problémy a těžkosti obětovali pro zájmy vlasti a udělali vše pro naplnění svých ideálů.⁷¹⁴

František Machník nebyl v průběhu šedesátých let vážně nemocný, ale samozřejmě se na něm projevovalo stáří a s ním spojené problémy. K tomu musíme připočítat útrapy především z německého vězení, kde měl vsazené nohy do betonu a poté zažil pochod smrti do

⁷¹⁰ Mojmír MERLÍČEK, *Žďaňari s úctou vzpomínají*, in: Věstník Historicko - vlastivědného kroužku v Žarošicích 15, 2006, s. 109.

⁷¹¹ Bývalý profesor gymnázia v Bučovicích pan Mgr. Mojmír Merlíček (dnes na penzi) žije dosud ve Ždánicích. Autor práce ho navštívil ve dnech 6. a 7. listopadu 2009 a pan Merlíček ve vzájemném rozhovoru velmi srdečně a s úctou vzpomínal na Františka Machníka a rozpravy s ním.

⁷¹² M. MERLÍČEK, *Žďaňari s úctou vzpomínají*, s. 112.

⁷¹³ V našem rozhovoru i svých článcích mluvil pan Merlíček vždy výhradně o profesoru Machníkovi!

⁷¹⁴ M. MERLÍČEK, *Žďaňari s úctou vzpomínají*, s. 112.

Dachau. Z tohoto důvodu ho sužovaly právě velké bolesti dolních končetin. Za války ve studených kobkách prochladl, což se ve stáří projevilo silnou bolestí kloubů.⁷¹⁵

10.2. Smrt

Poslední politický ministr národní obrany první Československé republiky, poslední ministr obrany T. G. Masaryka, spolupracovník prezidenta Edvarda Beneše a jedna z významných osobností obrany Československa druhé poloviny třicátých let 20. století, ale také poslanec Poslanecké sněmovny Národního shromáždění, místopředseda jejího branného výboru, středoškolský profesor, ředitel Hospodářské školy v Klatovech, agrárník, Sokol, ale především člověk spjatý s venkovem a půdou, vlastenec a podle mnohých vyprávění často velmi obyčejný člověk. To byl František Machník. V požehnaném věku 81 let zemřel ve Ždánicích 21. listopadu 1967.

Poslední rozloučení (a následná kremace) s bývalým ministrem národní obrany proběhlo v brněnském krematoriu 28. listopadu 1967.⁷¹⁶ Antonie Machníková zemřela v roce 1979 u syna v Koticích ve východních Čechách. Poslední rozloučení se konalo v Hradci Králové.⁷¹⁷ Ostatky obou zůstaly v péči rodiny a až po roce 1989 bylo možné vyhovět poslednímu přání, aby byly uloženy do rodinné hrobky Nonnových v Chrudimi na hřbitově sv. Václava. Jen málokdo tuší, že je zde pohřbena významná osobnost československých dějin.⁷¹⁸

Jan Machník nakonec ze Ždánic odešel v roce 1976 a usadil se ve východočeských Koticích. Po roce 1990 se do Ždánic přijel podívat a velmi se podívoval tomu, že už ho lidé skoro nepoznávají a hlavně si na něj nepamatují.⁷¹⁹ Do úspěšného konce také dotáhl rehabilitaci soudního procesu svého otce. Zemřel 30. ledna 1996, jeho manželka Božena 5. května 1995.⁷²⁰

⁷¹⁵ Rozhovor autora s panem Mgr. Mojmírem Merlíčkem, Ždánice u Hodonína, 6. a 7. listopadu 2009.

⁷¹⁶ Dopis Ing. Jiřího Kratochvila, ředitele Pohřebních a hřbitovních služeb města Brna, autorovi z 12. ledna 2011.

⁷¹⁷ Rozhovor autora s paní Marií Kutovou, Nebřehovice, 10. srpna 2009.

⁷¹⁸ P. ŠRÁMEK, *Chrudim a František Machník*, s. 5.

⁷¹⁹ Rozhovor autora s panem Mgr. Mojmírem Merlíčkem, Ždánice u Hodonína, 6. a 7. listopadu 2009.

⁷²⁰ M. MERLÍČEK, *Žd'aňari s úctou vzpomínají*, s. 119.

Závěr

Zcela jasně se nabízí otázka, jaký to byl život, kterým si František Machník musel projít. Byl neuvěřitelně náročný, se vzestupy i pády a výrazně kopíroval osudy Machníkovy vlasti, Československa. A bohužel potvrzuje i to, že český národ a české země nedokáží být příliš vděční. Machník jako sedlák ze Strakonicka trpělivě snášel vše, co mu život přinesl a stále měl na zřeteli tvrdou a poctivou práci, která jediná pomáhá překonat všechny obtíže. Byl pevně spjat s venkovem, který pro něj představoval nejen základ státu, ale i spojení s předky své rodiny. Proto v dobách, kdy jeho rodinu i vlast svíraly totality, ať už hnědá nebo rudá, snad nikdy ani náznakem nepomyslel na emigraci. I ve výše zmíněném dotazníku ve věznici Národního soudu v roce 1952 přiznává, že půda a venkov jsou pro něj nad všechno ostatní. Zcela jistě by Machník podepsal i slova svého bratrance, stranického šéfa, ale především přítele Rudolfa Berana, další osobnosti, které české země mnoho dluží. Toho se gestapo za války ptalo, proč při svých možnostech a kontaktech neutekl do ciziny: *„Odpověděl jsem jasně, že český sedlák z půdy, na které žili staletí jeho předkové, neutíká. Žije na ní a také na ní umírá. To byla tehdy moje odpověď německému soudci.“*⁷²¹ Přesto agrárníci doslova na celé čáře prohráli. Nezůstalo po nich skoro nic. Je ale morální povinností historiků jejich úděl připomínat a objevovat zapomenuté osudy. Protože oni zůstali věrní republice a všem demokratickým ideálům. A právě ona věrnost Švehlovým idejím, ne odklon od nich, se nakonec staly tím, co vedlo k zániku agrární strany. To, co on definoval, to bylo vždycky smrtelným nepřítelem pro totalitní extrém, které v letech 1939 - 1989 převzaly nadvládu nad Československem.⁷²²

Přestože žijeme již dlouhou dobu ve svobodném státě, stále máme vůči Machníkovi dluhy. Má je i Machníkově město, Klatovy. Při přestavbě bývalých Machníkových kasáren na školu, úřední budovy a byty byly v areálu nově pojmenovány ulice. Stalo se tak v roce 1997 a jedna z ulic nese jméno Františka Machníka.⁷²³ V celé České republice je to sice jediná ulice pojmenovaná po ministru národní obrany Československa 1935 - 1938, ale více zmínek o Machníkovi v „městě karafiátů“ nenajdeme. Ani škola, pro kterou tolik udělal, se k svému

⁷²¹ *Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3. 1947 (1. část)*, Střední Evropa 7, 21/1991, s. 117.

⁷²² P. ANEV, *Cesta k zániku agrární strany*, s. 432.

⁷²³ Ulice byly tehdy v Klatovech pojmenovávány komisí při Městském úřadě Klatovy a zápisy z jednání této komise se nearchivovaly. Sdělení tajemníka Městského úřadu Klatovy Miroslava Šafaříka autorovi z 25. ledna 2010. Na schůzi Rady města Klatov navrhl tehdejší starosta Klatov Karel Mráz, aby poslední nepojmenovaná komunikace nesla Machníkově jméno. Návrh byl jednomyslně schválen. Rozhovor autora s Mgr. Karlem Mrázem, Klatovy, 23. března 2011.

slavnému řediteli zatím příliš nehlásí. Dobře proto poslouží slova, která se v souvislosti s Machníkem objevila v roce 1998 v regionálním periodiku: „Klatovsko má ve vztahu k osobě Machníkově bezesporu letité manko. Proto byl také tento článek konečně napsán. Vždyť dluhy se mají dříve nebo později splatit, vyrovnat. A to i na Klatovsku...“⁷²⁴

S obrovským zpožděním pak zásluhy Františka Machníka uznala i Česká republika. Machníkova dcera, paní Milena Hrozná, se 6. listopadu 2008 v Praze spolu s dcerami generálů Ludvíka Krejčího a Bohuslava Fialy zúčastnila křtu knihy⁷²⁵ historika a archiváře Pavla Šrámka *Ve stínu Mnichova*.⁷²⁶ Následně 11. listopadu 2008, v den válečných veteránů, pak byla společně se svou dcerou Janou Sehnalovou pozvána na ministerstvo obrany.⁷²⁷ Tehdejší ministryně obrany JUDr. Vlasta Parkanová zřídila svým rozkazem několik nových vojenských rezortních vyznamenání. Mezi nimi také *Vyznamenání Zlaté lípy ministra obrany České republiky*.⁷²⁸ V den 90. výročí konce první světové války toto vyznamenání in memoriam udělila i svému dávnému předchůdci ve funkci, Františku Machníkovi.⁷²⁹ 41 let po své smrti se tak František Machník dočkal alespoň dílčího ocenění za svou práci pro vlast a národ, ačkoli to bylo vyznamenání „pouze“ vojenské, nikoli státní.⁷³⁰ Milena Hrozná zemřela v Praze v pozhnaném věku 88 let 7. ledna 2009.

Téma však zdaleka není vyčerpané. Snad se mi podařilo naplnit cíl, který jsem si dal, ale který se mi postupem doby potvrzoval, když jsem jej v druhém sledu slýchal i od lidí, kteří se dozvídali o čem píši. Totiž ukázat, kdo to vůbec František Machník byl. Protože, jak už jsem zmiňoval výše, pro většinu lidí je jeho jméno zcela neznámé, ale přitom jeho životní úděl zaujal a dost často překvapil téměř každého, komu jsem o Machníkovi vyprávěl. Nemluvě o tom, že stejnou pozornost si zaslouží mnoho Machníkových kolegů - ministrů z československých vlád. Jejich často kruté životní osudy také čekají na své zpracování a autora, který se jich ujme.

⁷²⁴ *Osobnosti spjaté s Klatovskem. František Machník*, Týdeník Klatovska z 15. dubna 1998, s. 6.

⁷²⁵ Pavel ŠRÁMEK, *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932 - 1939*, Praha 2008.

⁷²⁶ Srov.

<http://forum.opevneni.cz/viewtopic.php?f=8&t=1844&sid=697a6b7373e44d9a2821a1d835942ccd&p=21792> (staženo 6. dubna 2009).

⁷²⁷ Rozhovor autora s paní Ing. Janou Sehnalovou, Hnačov, 5. září 2009.

⁷²⁸ Rozkaz ministryně obrany z 30. září 2008. Zdroj: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=12239> (staženo 2. listopadu 2009).

⁷²⁹ Seznam osob vyznamenaných ministryní obrany 11. listopadu 2008. Zdroj: www.army.cz/assets/files/12380/vyznamenani.doc (staženo 6. listopadu 2009).

⁷³⁰ V komentáři k udělenému vyznamenání se píše: „Vyznamenání Zlaté lípy ministra obrany České republiky uděluje ministr obrany pouze mimořádně, a to občanům České republiky a cizím státním příslušníkům, kteří se významně zasloužili o ochranu základních lidských práv a svobod, zejména lidského života, zdraví a majetku, základních principů demokratického a právního státu nebo se jinak výjimečně zasloužili o rozvoj obrany a bezpečnosti České republiky, včetně vědecké a odborné práce.“ Zdroj: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=12239> (staženo 6. listopadu 2009).

Oblastí, kde lze na tuto práci navázat a rozšířit ji, je mnoho. Může to být regionální poslanecká práce, činnost v branném výboru sněmovny, kde mnoho pramenů ukrývá zapomenutý Archiv poslanecké sněmovny. Jak jsem již psal, tak se mnoho témat samozřejmě otevírá i u Machníkovy ministerské kariéry. Detailněji zpracovat se dá celá problematika (i když často zbytečně nafouknutá) tzv. Machníkovy výnosu. Symbolem doby je i vznik Zákona na obranu státu z roku 1936 a další legislativní dokumenty. A odhlédneme-li od věcí politických, Vojenský historický archiv nám svými prameny může sekundárně zobrazit, jak se Machníkovy ministerské činnosti odrazila v detailech přímo v armádě.

Svá tajemství, co se osobních vztahů, přátelství a korespondence týče, mohou vydat i fondy politických osobností první republiky v Archivu Národního muzea či Archivu Ústavu TGM. Na mysli mám především prezidenta Edvarda Beneše a premiéra Milana Hodžu.

Cenným a historiky zatím téměř nevyužitým pramenem je fond Národní soud v Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Národní soud, který v roce 1939 vznikl při Národním souručenství, z jiného úhlu pohledu otevírá alespoň částečně pohled na kariéry prvorepublikových politiků a vedoucích státních představitelů. Díky době, ve které vznikl, je to možná až příliš odhalení, ale pro historika velmi cenné. Majetkové a finanční záležitosti, odměny, členství ve výborech družstev, jednatelské funkce, půjčky, splátky. Možná až příliš osobní, ale přinášející nové pohledy na život československého politika let 1918 - 1938.

Snažil jsem se zpracovat život Františka Machníka tak, abych přiblížil neobyčejné, zajímavé a v jistém smyslu i velmi tragické osudy posledního politického ministra národní obrany první republiky. Diplomová práce chronologicky shrnuje Machníkův život, analyzuje jeho složitosti, ale zároveň se jej snaží vnímat z pohledu soudních dokumentů, které jsou pro zkoumání jeho osobnosti naprosto nezbytné. V tu chvíli se Machník možná stává „jedním z mnoha“ v totalitní mašinérii, ale přesto nám před očima také naskakuje obraz středoškolského profesora, otce rodiny, agrárníka, a především člověka, kterého lze charakterizovat jako vzácného muže ryzího vlasteneckého charakteru, který si zaslouží naši úctu a musíme si ho velmi vážit.

Seznam pramenů a literatury

ARCHIVNÍ FONDY, PRAMENY

Archiv Bezpečnostních složek

- Fond 2M Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra
- Fond S Sběrka různých písemností (1. část)
- Fond Z6 Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV
- Fond 141 Německé soudy v říši
- Fond 300 Zemský odbor bezpečnosti Praha
- Fond 302 Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky
- Fond 305 Ústředna Státní bezpečnosti

Archiv Kanceláře prezidenta republiky

- Fond Kancelář prezidenta republiky
- Fond Národní soud

Archiv Poslanecké sněmovny

- Archiv federálního shromáždění
 - o Fond Archiv poslanců a senátorů
 - o Fond Výbory poslanecké sněmovny
 - o Kartotéka poslanců

Archiv Univerzity Karlovy

- Fond Katalogy posluchačů (Filosofické fakulty)

Národní archiv

- Fond Adolf Hrubý
- Fond Americký ústav Praha
- Fond Archiv Huberta Ripky
- Fond Feierabend Ladislav, JUDr.
- Fond Ministerstvo vnitra I - prezidium, Praha
- Fond Ministerstvo vnitra, Londýn
- Fond Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv, Praha - výstřižkový archiv I
- Fond Národní soud

- Fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu
- Fond Policejní ředitelství Praha II - prezidium - 1931 - 1940
- Fond Policejní ředitelství Praha II - prezidium - 1941 - 1950
- Fond Předsednictvo ministerské rady
- Fond Státní soud Praha
- Fond Úřad říšského protektora, Praha
- Zemský úřad Praha - Prezidium zemského úřadu v Praze
- Fond Žilka Jindřich Dr. Ing.

Státní oblastní archiv Zámorsk

- Sbírky matrik východočeského kraje

Státní oblastní archiv Třeboň

- Digitální archiv SOA Třeboň - Sbírka matrik jihočeského kraje
- Fond Národní jednota pošumavská (Praha)
- Fond Národohospodářský sbor jihočeský Praha

Státní okresní archiv České Budějovice

- Fond Jirsíkovo státní gymnasium České Budějovice

Státní okresní archiv Klatovy

- Fond Aeroklub Klatovy
- Fond Archiv města Klatovy
- Fond Národní jednota pošumavská Klatovy
- Fond Okresní úřad Klatovy
- Fond Sokol - tělocvičná jednota Klatovy
- Fond Střední škola zemědělská a potravinářská Klatovy

Státní okresní archiv Strakonice

- Fond Měšťanská škola Strakonice
- Fond Obecná škola Jinín
- Fond Obecní úřad Nebřehovice
- Osobní fond Rudolf Beran

Univesittsarchiv Heidelberg
- Studien und Sittenzeugnis

Vojensk středn archiv - Vojensk historick archiv Praha
- Fond kmenov listy

Vlastivdn muzeum Dr. Karla Hostaše v Klatovech - Fond Osobn archiv

VDAN PRAMENY, EDICE DOKUMENTŮ

BABKA Lukáš, VOREL Jaroslav, ŠIMNKOV Alena (edd.), *eskoslovensk justice v letech 1948 - 1953 v dokumentech II.*, Praha 2004.

BERDYCH František (ed.), *Obrana státu a naše politick strany*, Praha 1937.

Agenti Zelen internacionály. Nepřátelé naší vesnice, Praha 1952.

BÍLEK Jiří (ed.), *eskoslovensk armáda jako oběť i nástroj politick perzekuce*. Sborník Vybraných dokumentů 1948 - 1953, Praha 2005.

Čeští uitel v protifašistickm odboji. Sborník studií a vzpomínek, Praha 1978.

Dachau. Symbol česk síly, vzdoru a oběti (redigovali Jaromír Mal, Josef Melichar), Praha 1946.

DEJMEK Jindřich, NĚMEČEK Jan (edd.), *eskoslovensk zahraniční politika v roce 1936. Svazek I. (1. leden - 31. srpen 1936)*, Praha 2003.

DEJMEK Jindřich, NĚMEČEK Jan (edd.), *eskoslovensk zahraniční politika v roce 1936. Svazek II. (1. září - 31. prosinec 1936)*, Praha 2003.

GOTTWALD Klement, *Kupředu, zpátky ni krok! (nor 1948)*, Praha 1949.

HARNA Josef, LACINA Vlastislav (edd.), *Politick programy českého a slovenského agrárního hnutí 1899 - 1938*, Praha 2007.

JECH Karel, KAPLAN Karel, *Dekrety prezidenta republiky 1940 - 1945. Dokumenty I*, Brno 2005.

KAPLAN Karel, *Dva retribuční procesy. Komentované dokumenty*, Praha 1992.

KOTLROV Simona (ed.), *Obecn kronika Strakonice 1916 - 1946*, Strakonice 2005.

Mnichov v dokumentech II. Zrada česk a slovensk buržoazie na eskoslovenskm lidu, Praha 1958.

President v jiřnch Čechách, Praha 1937.

Protifašistický a národně osvobozeneck boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945. Edice dokumentů, 1. dl, 1. svazek, 1. seřit, Období od 1. ledna do 16. dubna 1938, Praha 1979.

Protifašistický a národně osvobozenecý boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945. Edice dokumentů, 1. díl, 1. svazek, 2. sešit, Období od 19. dubna do 31. července 1938, Praha 1979.

Protifašistický a národně osvobozenecý boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945. Edice dokumentů, 1. díl, 3. svazek, 2. sešit, Období od 1. října do 30. listopadu 1938, Praha 1983.

Protifašistický a národně osvobozenecý boj českého a slovenského lidu 1938 - 1945. Edice dokumentů, 1. díl, 3. svazek, 3. sešit, Období od 1. prosince 1938 do 8. února 1939, Praha 1987.

VAŠEK Richard (ed.), *Prezident Beneš v letech 1935 - 1938*, Praha 2008.

PAMĚTI, VZPOMÍNKY

BENEŠ Edvard, *Mnichovské dny. Paměti*, Praha 1968.

ČERNÝ Václav, *Paměti II (1938 - 1945). Křik koruny české*, Brno 1992.

DRTINA Prokop, *Československo můj osud. Svazek první. Kniha 1. Přes Mnichov do emigrace*, Praha 1991.

DRTINA Prokop, *Československo můj osud. Svazek druhý. Kniha 1. Emigrací k vítězství*, Praha 1992.

DRTINA Prokop, *Československo můj osud. Svazek druhý. Kniha 2. Rok 1947 - únor 1948*, Praha 1992.

FEIERABEND Ladislav Karel, *Politické vzpomínky I*, Brno 1994.

FEIERABEND Ladislav Karel, *Politické vzpomínky II*, Brno 1994.

FEIERABEND Ladislav Karel, *Politické vzpomínky III*, Brno 1996.

KROFTA Kamil, *Z dob naší první republiky*, Praha 1939.

MORELL Sydney, *Viděl jsem ukřižování*, Brno 2002.

SACHER Vilém, *Pod rozstříleným praporem*, Praha 1969.

Vzpomínky pana Mgr. Josefa Šmída (Klatovy, 19. června 2008, 12. listopadu 2009)

Vzpomínky paní Marie Kutové (Nebřehovice, 10. srpna 2009)

Vzpomínky paní Ing. Jany Sehnalové (Hnačov, 5. září 2009)

Vzpomínky pana Ing. Vladislava Smolíka (Klatovy, 1. října 2009)

Vzpomínky pana Mgr. Mojmíra Merlíčka (Ždánice u Hodonína, 6. a 7. listopadu 2009)

Vzpomínky pana Ing. Vladislava Vilímce (Klatovy, 30. listopadu 2009)

Vzpomínky paní Jarmily Němejcové (Klatovy, 1. února 2010)

Vzpomínky pana Mgr. Pavla Prince (Kolinec, 11. března 2010)

Vzpomínky pana Mgr. Karla Mráze (Klatovy, 23. března 2011)

LITERATURA

- Album reprezentantů všech oborů veřejného života Československé republiky*, Praha 1927.
- ANEV Petr, *Cesta k zániku agrární strany (1933 - 1948)*, diplomová práce FF UK, Praha 2010.
- Armáda a národ*, Praha 1937.
- BALÍK Stanislav, FAJMON Hynek, HLOUŠKOVÁ Kateřina (eds.), *Dusivé objetí. Historické a politologické pohledy na spolupráci sociálních demokratů a komunistů*, Brno 2006.
- BAŽANTOVÁ Ilona, LOUŽEK Marek (eds.), *Benešovy dekrety*, Praha 2002.
- BÍLEK Jiří, ČEPIČKA Ladislav, STRAKA Karel, *Od knížecí družiny k posádkovému městu. Praha vojenská od nejstarších dob po současnost*, Praha 2006.
- BLAŽEK Petr, KUBÁLEK Michal (eds.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948 - 60 a středoevropské souvislosti*, Praha 2008.
- BRANDES Detlef, *Češi pod německým protektorátem*, Praha 2000.
- BROKLOVÁ Eva, PEHR Michal, TOMEŠ Josef, *Agrárníci, národní demokraté a lidovci v druhém poločase první Československé republiky*, Praha 2008.
- BROKLOVÁ Eva, *Politická kultura německých aktivistických stran v Československu 1918 - 1938*, Praha 1999.
- BRÜGEL Johann Wolfgang, *Češi a Němci 1918 - 1938*, Praha 2006.
- BYSTROV Vladimír, *Osud generála. Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského*, Praha 2007.
- ČECHUROVÁ Jana, *Česká politická pravice*, Praha 1999.
- ČERNOHORSKÝ Zdeněk, *Dějiny zemědělského školství v Československu*, Praha 1980.
- ČVANČARA Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941 - 1943*, Praha 1997.
- ČVANČARA Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939 - 1941*, Praha 2002.
- ČVANČARA Jaroslav, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1943 - 1945*, Praha 2008.
- DEJMEK Jindřich, *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část druhá. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935 - 1948)*, Praha 2008.
- DEJMEK Jindřich, *Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta*, Praha 1998.
- DEJMEK Jindřich, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918 - 1938)*, Praha 2003.

- DOBEŠ Jan, JANÁK Jan, HLEDÍKOVÁ Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.
- DOLEŽALOVÁ Antonie, Rašín, Engliš a ti druzí. *Československé státní rozpočty v letech 1918-1938*, Praha 2007.
- DOSTÁL Vladimír V., *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998.
- DRNEK Jan, VONDROVSKÝ Václav, *Hoši jako květ. Historie plzeňského 35. pěšího pluku. Příběh pluku a města 1683 - 2010*, Plzeň 2010.
- Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*, Praha 1938.
- DVOŘÁKOVÁ Zora, *Navzdory nenávisti a mstě*, Třebíč 2002.
- DVOŘÁKOVÁ Zora, *Politikové na útěku*, Praha 2004.
- ELIÁŠOVÁ Jaroslava, PASÁK Tomáš, *Heydrich do Prahy - Eliáš do vězení*, Praha 2002.
- FEIERABEND Ladislav, *Zemědělské družstevnictví v Československu do roku 1952*, Volary 2007.
- FIDLER Jiří, SLUKA Václav, *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 - 1938*, Praha 2006.
- FIDLER Jiří, *Generálové legionáři*, Brno 1999.
- FIKEJZ Miloš, *Český film: herci a herečky, I. díl*, Praha 2006.
- FIKEJZ Miloš, *Český film: herci a herečky, II. díl*, Praha 2007.
- FIŠER Marcel, HŮRKOVÁ Jindra (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4*, Klatovy/Klenová 2006.
- FIŠER Marcel, HŮRKOVÁ Jindra (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 5*, Klatovy/Klenová 2008.
- FOITZIK Jan, PERNES Jiří (eds.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „Případ Slánský“*, Brno 2005.
- FRANKENBERGER Otakar, KUBÍČEK Josef O., *Antonín Švehla v dějinách Československé strany agrární*, Praha 1931.
- FROMMER Benjamin, *National Cleansing. Retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*, Cambridge 2005.
- GEBAUER František, KAPLAN Karel, KOUDELKA František, VYHNÁLEK Rudolf, *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 - 1989 (Statistický přehled)*, Praha 1993.
- GEBHART Jan, KUKLÍK Jan, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.
- GEBHART Jan, KUKLÍK Jan, *Druhá republika 1938 - 1939*, Praha - Litomyšl 2004.
- 1993.

Generál Alois Eliáš (1890 - 1942) voják - diplomat - politik, Praha 2006.

HÁJEK Pavel, *Jde pevně kupředu naše zem. Krajina českých zemí v období socialismu 1948 - 1989*, Praha 2008.

HANZLÍK František, *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945 - 1950*, Praha 2003.

HARNA Josef, RAŠTICOVÁ Blanka (eds.), *Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace*, Studie Slovákého muzea 15, Uherské Hradiště 2010.

HARNA Josef, *Krise evropské demokracie a Československo 30. let 20. století*, Praha 2006.

HAZDRA Zdeněk, VLČEK Lukáš (eds.), *Mnichov 1938 a česká společnost*, Praha 2008.

Hovory s Antonínem Švehlou (a o něm), Praha 2001.

HOLUB Ota, *Zrazené pevnosti*, Praha 1982.

HRUBÝ Jan, *Aféry první republiky*, Praha 1984.

CHALUPA Aleš, HEYDUK Miloš, KVAČEK Robert, *Československý rok 1938*, Praha 1988.

CHARBUSKÝ Miloš, *František Udržal 1866 - 1938*, Pardubice 2002.

CHURAŇ Milan a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, Praha 1994.

JANČÍK Drahomír, *Třetí říše a rozklad Malé dohody. Hospodářství a diplomacie v Podunají 1936 - 1939*, Praha 1999.

JARUŠEK Robert, *Klatovy - město a okolí*, Praha 1939.

JIRÁK Jan, *Na stezkách krále Šumavy*, Domažlice 2005.

JIRÍK Václav, *Klatovské oprátky*, Plzeň 2004.

JOHN Miloslav, *Čechoslovákismus a ČSR 1914 - 1938*, Beroun 1994

KALOUS Jan, *Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ*, Praha 2010.

KAPLAN Karel, PALEČEK Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001.

KAPLAN Karel, *Dva retribuční procesy. Komentované dokumenty*, Praha 1992

KÁRNÍK Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918 - 1938) I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*, Praha 2000.

KÁRNÍK Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918 - 1938) II. Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930 - 1935)*, Praha 2002.

KÁRNÍK Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918 - 1938) III. O přežití a o život (1936 - 1938)*, Praha 2003.

KLIMEK Antonín, KUBŮ Eduard, *Československá zahraniční politika 1918 - 1938. Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*, Praha 1995.

- KLIMEK Antonín, *30. 1. 1933 Nástup Hitlera moci. Začátek konce Československa*, Praha 2003. (Havran)
- KLIMEK Antonín, *Boj o Hrad 2. Kdo po Masarykovi?*, Praha 1998.
- KLIMEK Antonín, *Velké dějiny zemí Koruny české XIV. (1929 - 1938)*, Praha - Litomyšl 2002.
- KOCIAN Jiří, KOKOŠKA Stanislav, KOKOŠKOVÁ Zdeňka (eds.), *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Praha 2005.
- KOLÁŘ František a kol., *Politická elita meziválečného Československa. Kdo byl kdo 1918 - 1938*, Praha 1998.
- Kol. autorů, *Československá armáda v letech 1918 - 1938*, Praha 1990.
- Kol. autorů, *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 - 1948*, Praha 2002.
- Kol. autorů, *Vojenské dějiny Československa III.díl (1918-1939)*, Praha 1987.
- KOPECKÝ Václav, *ČSR a KSČ*, Praha 1960.
- KOURA Petr, RANDÁK Jan (eds.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století: výběr z příspěvků ze stejnojmenné konference, která proběhla ve dnech 25. - 27. října 2006*, Praha 2008.
- KOURA Petr, *Podplukovník Josef Balabán*, Praha 2003.
- KŘÍŽ Martin, *Klatovy - město v proměnách času II*, Klatovy 2001.
- KŘÍŽ Martin, *Klatovy - město v proměnách času IV*, Klatovy 2003.
- KUBAČÁK Antonín, *Ministerstvo zemědělství v letech 1918 - 1948. Osudy úřadu a jeho ministrů*, Praha 2005.
- KVAČEK Robert, TOMÁŠEK Dušan, *Generál šel na smrt. Životní příběh Aloise Eliáše*, Praha 2008.
- KVAČEK Robert, TOMÁŠEK Dušan, *Obžalována je vláda*, Praha 1999.
- KVAČEK Robert, *Nad Evropou zataženo*, Praha 1966.
- KYPR Ondřej, *Republikánská samospráva, její práce a poslání*, Praha 1935.
- LACH Ivan, STEHLÍK Eduard, *Vlast a čest byli jim dražší nežli život*, Dvůr Králové nad Labem 2000.
- LÁŠEK Radan, *Jednotka určení SOS I. díl*, Praha 2006.
- LÁŠEK Radan, *Jednotka určení SOS II. díl*, Praha 2007.
- LÁŠEK Radan, *Jednotka určení SOS III. díl*, Praha 2008.
- LAŠTOVKA Vojtěch, *KSČ na Klatovsku*, Plzeň 1963.

- LESÁK Vladimír a kol., *Biografický slovník osobností moderní doby. II. díl*, Hradec Králové 1992.
- LOJDOVÁ Jana a kol., *Střední zemědělská škola v Klatovech. Historie a současnost*, Klatovy 2005.
- LOUŽEK Marek (eds.), *Českoslovenští a čeští prezidenti*, Praha 2002.
- LUKÁŠKOVÁ Jitka, *Bohumír Bradáč*, diplomová práce FF UK, Praha 2001.
- LUKEŠ Igor, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem. Benešova cesta k Mnichovu*, Praha 1999.
- LUŽA Radomír, *V Hitlerově objetí. Kapitoly z českého odboje*, Praha 2006.
- MACHNÍK František, MELICHAR Václav, *Brannost národa a střední škola*, Praha 1936.
- MALÍŘ Jiří, MAREK Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. I. díl: období 1861 - 1938*, Brno 2005.
- MALÍŘ Jiří, MAREK Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II. díl: období 1938 - 2004*, Brno 2005.
- MANDLER Emanuel, *Benešovy dekrety. Proč vznikaly a co jsou*, Praha 2001.
- MANOVÁ Miroslava, ŠTEMBERK Jan (eds.), *Historie a cestovní ruch. Perspektivní a podnětné spojení. Pocta profesoru Vratislavu Čapkovi k 85. narozeninám*, Praha 2008.
- MARCEL Josef, VALEŠ Lukáš, *Klatovy v době první světové války 1914 - 1918*, Klatovy 2006.
- MEDVECKÝ Matej (eds.), *Posledné a prvé (?) slobodné vol`by - 1946, 1990*, Bratislava 2006.
- MILLER Daniel E., *Antonín Švehla - mistr politických kompromisů*, Praha 2001.
- MILLER Daniel E., SAMAL-HRABIK Mary, ŠOUŠA Jiří (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001.
- NAVRÁTIL Ivo (ed.), *Ruralismus. Jeho kořeny a dědictví. Z Českého Ráje a Podkrkonoší supplementum 10*, Semily 2005.
- NOVÁK Otto, *Henleinovci proti Československu*, Praha 1987.
- NĚMEČEK Jan (eds.), *Mnichovská dohoda - cesta k destrukci demokracie v Evropě*, Praha 2004.
- NESVADBA František, *Proč nezahřměla děla*, Praha 1986.
- NOŽIČKA Josef, *Agrární akademici 1907 - 1918. Příspěvek k dějinám českého agrárního hnutí*, Praha 1938.
- OLIVOVÁ Věra, *Dějiny první republiky*, Praha 2000.
- ORT Alexander, *Dr. Edvard Beneš. Evropský politik*, Praha 1993.

Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století, Studie Slovákého muzea 11, Uherské Hradiště 2006.

Osudy zemědělského družstevnictví ve 20. století, Studie Slovákého muzea 7, Uherské Hradiště 2002.

PACNER Karel, *Československo ve zvláštních službách. Díl I. 1914 - 1939*, Praha 2002.

PASÁK Tomáš, *Pod ochranou Říše*, Praha 1998.

PASÁK Tomáš, *Emil Hácha (1938 - 1945)*, Praha 2007.

PAVEL Jan, *Velikost a struktura výdajů na národní obranu v Československu v letech 1918 - 1938*, Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 7/2004, Praha 2004.

PEJČOCH Ivo, *Tanky Praga. Historie obrněných vozidel ČKD 1918 - 1956*, Cheb 2007.

PEK Josef, *Kronika šumavských hvozdů*, Vimperk 1998.

PEKNÍK Miroslav a kol. (eds.), *Milan Hodža. Štátnik a politik*, Bratislava 2002.

PEROUTKA Ferdinand, *Byl Edvard Beneš vinen?*, Praha 1999.

PETRÁŠ Jiří (eds.), *Vojenská letiště v Čechách a na Moravě po roce 1918*, České Budějovice 1997.

PETRÁŠ René, *Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*, Praha 2009.

Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20.století, Studie Slovákého muzea 5, Uherské Hradiště 2000.

PROTIVA Josef, RUBÁŠ Iwan, *Klatovy kdysi a dnes. Netradiční pohled do historie města II.*, Klatovy 2010.

PRŮCHA Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918 - 1992. I. díl Období 1918-1945*, Brno 2004.

RADVANOVSÝ Zdeněk (eds.), *Semper Idem. Jiřímu Tůmovi k pětasedmdesátinám*, Ústí nad Labem 2003.

RAŠTICOVÁ Blanka (eds.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slovákého muzea 13, Uherské Hradiště 2008.

RATAJ Jan, *KSČ a Československo I. (1945 - 1960)*, Praha 2003.

RATAJ Jan, *O autoritativní národní stát*, Praha 1997.

RUPNIK Jacques, *Dějiny komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*, Praha 2002.

Sborník k dějinám 19. a 20. století 13, Praha 1993.

SEIBT Ferdinand, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996.

SLÁDEK Milan, *Němci v Čechách*, Praha 2002.

STEHLÍK Eduard a kol., *Lexikon těžkých objektů československého opevnění z let 1935 - 1938*, Dvůr Králové nad Labem 2001.

STEHLÍK Eduard, *Srdce armády. Generální štáb 1919 - 2004*, Praha 2004.

STOCKÝ Jan, *Národohospodářský sbor jihočeský, cíle a výsledky jeho prací*, Praha 1927.

STRAKA Karel, *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932 - 1939*, Praha 2007.

STRAKA Karel, *Souvislosti vědy a výzkumu s obranou Československé republiky. Vojenský ústav vědecký 1936-1938*, Praha 2006.

STRÖBINGER Rudolf, *Agent A-54*, Praha 2000.

Svět historie. Historikův svět. Sborník profesoru Robertu Kvačkovi, Liberec 2007.

SÝKOROVÁ Lenka a kol., *Klatovy*, Praha 2010.

ŠOLC Jiří, *Znamení trojského koně. Životní příběh majora Jaromíra Nechanského*. Praha 2008.

ŠRÁMEK Pavel, *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932 - 1939*, Praha 2008.

ŠTAIF Jiří (ed.), *Moderní podnikatelské elity - metody a perspektivy bádání*, Praha 2007.

To kalné ráno. Fotografie Ladislava Sitenského doprovázené slovem Karla Čapka a Jaroslava Seiferta, Praha 1997.

TOMÁŠEK Dušan, *Deník druhé republiky*, Praha 1988.

TOMEŠ Josef a kol., *Biografický slovník osobností XX. století. II. díl (K - P)*, Praha 1999.

TUMLÍŘ Bohumil, *Agrární politika*, Praha 1928.

UHLÍŘ Dušan, *Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu 1918 - 1938*, Praha 1988.

VALEŠ Lukáš, *Listopad '89 v Klatovech aneb Klatovy v přelomových letech 1989 - 1990*, Klatovy 2005.

VEBER Václav, *Osudové únorové dny*, Praha 2008.

Venkov, brannost, tělovýchova a sport, Praha 1936.

VODIČKOVÁ Stanislava, *Uzavírám Vás do svého srdce. Životopis Josefa kardinála Berana*, Praha - Brno 2009.

VONDRÁŠEK Václav, *Výchovná práce v československé armádě po roce 1918*, Praha 1993.

VONDRUŠKA Vlastimil, *Osudy agrárního politického hnutí*, Praha 1990.

WEINMANN Jiří, *Zajímavosti z historie Klatov od založení města až do konce roku 1939*, Klatovy 1997.

Zborov 1917 - 1997, Praha 1997.

ZDEŇKOVÁ Marie, *Antonín Švehla a Hostivař*, Praha 2008.

Zemědělství na rozcestí 1945 - 1948, Studie Slovákého muzea 3, Uherské Hradiště 1998.

Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století, Studie Slovákého muzea 9, Uherské Hradiště 2004.

ZÜCKERT Martin, *Zwischen Nationsidee und staatlicher Realität. Die tschechoslowakische Armee und ihre Nationalitätspolitik 1918 - 1938*, München 2006.

ČLÁNKY, ODBORNÉ STUDIE

BERÁNKOVÁ Maruška, *Uvítací ceremoniály při návštěvě císařů a prezidentů v Klatovech*, in: FIŠER Marcel, HŮRKOVÁ Jindra (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4*, Klatovy/Klenová 2006, s. 259 - 273.

BERTON Stanislav, *Beneš a Hácha (I. část)*, *Střední Evropa* 14, 83/1998, s. 114 - 128.

BROUSKOVÁ Libuše, *O řediteli Františku Machníkově se nesmělo desítky let psát*, *Klatovský deník* z 29. dubna 2006, s. 11.

BROUSKOVÁ Libuše, *Ředitel, poslanec ministr, vězeň František Machník*, *Klatovský deník* z 30. dubna 2001, s. 24

BURSÍK Tomáš, ŠIMÁNKOVÁ Alena, *Téma třídní justice v období 1948 - 1952*, *Paměť a dějiny II*, 1/2008, s. 90 - 95.

DEJMEK, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938*, in: NĚMEČEK Jan (eds.), *Mnichovská dohoda - cesta k destrukci demokracie v Evropě*, Praha 2004, s. 17 - 18.

DVOŘÁK Jiří, *Jan Stocký - agrárníký zemědělský odborník*, in: *Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století*, Studie Slovákého muzea 5, Uherské Hradiště 2000, s. 193 - 200.

DVOŘÁK Jiří, *K podílu agrárního hnutí, Agrární strany a jejich představitelů na vzniku a činnosti Národohospodářských sborů a v meziválečném Československu*, in: MILLER Daniel E., SAMAL-HRABÍK Mary, ŠOUŠA Jiří (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 259 - 266.

DVOŘÁKOVÁ Zora, *Politické procesy s ruralisty v 50. letech 20. století*, in: NAVRÁTIL Ivo (ed.), *Ruralismus. Jeho kořeny a dědictví. Z Českého Ráje a Podkrkonoší supplementum 10*, Semily 2005, s. 85 - 88.

GALANDAUER Jan, *Zborovská bitva v české historické paměti*, in: *Zborov 1917 - 1997*, Praha 1997, s. 48 - 65.

- GEBHART Jan, KUKLÍK Jan, *Počátky Národního souručenství v roce 1939*, ČČH 91, 3/1993, s. 417 - 439.
- GEBHART Jan, KUKLÍK Jan, *Pomnichovská krize a vznik Strany národní jednoty*, ČČH 90, 3/1992, s. 365 - 393.
- HANZLÍK František, *O "bílých místech" v životě Bedřicha Reicina*, Soudobé dějiny XV, 1/2008, s. 22 - 61.
- HARNA Josef, *K charakteristice politických elit agrárního hnutí v českých zemích a na Slovensku*, in: Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století, Studie Slovákého muzea 11, Uherské Hradiště 2006, s. 9 - 20.
- HARNA Josef, *Republikánská strana*, in: MALÍŘ Jiří, MAREK Pavel a kol., Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. I.díl: období 1861 - 1938, Brno 2005, s. 553 - 591.
- JANČÍK Drahomír, *Hospodářské elity a politická moc v meziválečném Československu*, in: ŠTAIF Jiří (ed.), Moderní podnikatelské elity - metody a perspektivy bádání, Praha 2007, s. 54 - 76.
- JECH Karel, *Selský stav v českých zemích 1945 - 1948*, in: Zemědělství na rozcestí 1945 - 1948, Studie Slovákého muzea 3, Uherské Hradiště 1998, s. 69 - 76.
- JIRÁK Jan, *Vznik a zánik venkovní služebny gestapa v Klatovech*, in: FIŠER Marcel, HŮRKOVÁ Jindra (eds.), Sborník prací z historie a dějin umění 4, Klatovy/Klenová 2006, s. 245 - 257.
- JIRÁK Jan, *Září 1938 na Šumavě a Českém Lese z pohledu příslušníků praporů S.O.S. č. 8 Strážbro, č. 9 Domažlice, č. 10 Strakonice*, in: FIŠER Marcel, HŮRKOVÁ Jindra (eds.), Sborník prací z historie a dějin umění 5, Klatovy/Klenová 2008, s. 283 - 299.
- KLIMEK Antonín, *Prosinec 1935 - střídání na Hradě*, Střední Evropa 13, 71/1997, s. 9 - 19.
- KOHÁROVÁ Marta, *Významné osobnosti agrární strany a obranyschopnost Československé republiky (1918 - 1938)*, in: MILLER Daniel E., SAMAL-HRABIK Mary, ŠOUŠA Jiří (eds.), K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha 2001, s. 89 - 98.
- KOKEŠ Otakar, *Antonín Švehla, Tomáš G. Masaryk a Eduard Beneš*, Střední Evropa 9, 31/1993, s. 16- 23.
- KOKEŠ Otakar, *Rudolf Beran - oběť politické msty*, Střední Evropa 11, 50/1995, s. 33 - 54.
- KUČERA Martin, *K reorganizaci české strany agrární 1904 - 1910*, ČČH 96, 2/1998, s. 307 - 343.

KUDRNA Ladislav, *Padlí vojáci československé armády v době branné pohotovosti státu v roce 1938*, in: HAZDRA Zdeněk, VLČEK Lukáš (eds.), Mnichov 1938 a česká společnost, Praha 2008, s. 53 - 70.

KUDRNA Ladislav, *Vojenské obranné zpravodajství (1945 - 1950)*, Paměť a dějiny II, 1/2008, s. 76 - 89.

KUKLÍK Jan, *K otázkám zrodu politického systému třetí republiky*, in: MANOVÁ Miroslava, ŠTEMBERK Jan (eds.), Historie a cestovní ruch. Perspektivní a podnětné spojení. Pocta profesorovi Vratislavu Čapkovi k 85. narozeninám, Praha 2008, s.119 -134.

KUKLÍK Jan, *Strana národní jednoty*, in: MALÍŘ Jiří, MAREK Pavel a kol., Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II.díl: období 1938 - 2004, Brno 2005, s. 1057 - 1072.

KUKLÍK Jan, *Úloha Agrární strany při změně politického systému druhé republiky a vzniku Strany národní jednoty*, in: MILLER Daniel E., SAMAL-HRABÍK Mary, ŠOUŠA Jiří (eds.), K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách, Praha 2001, s. 133 - 141.

LACINA Vlastislav, *Bohumír Bradáč, čelný agrární politik meziválečného období*, in: Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století, Studie Slováckého muzea 11, Uherské Hradiště 2006, s. 81 - 87.

LACINA Vlastislav, *Rozhodování v hospodářské politice meziválečného Československa*, in: Sborník k dějinám 19. a 20.století 13, Praha 1993, s. 179 - 203.

LUKEŠ Igor, *Přál si Stalin válku v roce 1938?*, Historie a vojenství XLIII, 2/1994, s. 45 - 69.

MERLÍČEK Mojmír, *Žďaňari s úctou vzpomínají*, in: Věstník historicko-vlastivědného kroužku v Žarošicích 15, 2006, s. 109 - 112.

MISAŘ Drahoslav, *Chov koní pro československou armádu*, Historie a vojenství LVIII, 4/2009, s. 4 - 26.

Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3. 1947 (1. část), Střední Evropa 7, 21/1991, s. 100 - 130.

Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3. 1947 (2. část), Střední Evropa 8, 22/1992, s. 143 - 156.

Obhajovací řeč Rudolfa Berana přednesená před Národním soudem 28. a 29. 3. 1947 (3. část), Střední Evropa 8, 23/1992, s. 147 - 172.

Osobnosti spjaté s Klatovskem. František Machník, Týdeník Klatovska z 15. dubna 1998, s. 6.

Poselství prezidenta Československé republiky Edvarda Beneše 28. října 1945 v Prozatímním národním shromáždění, in: LOUŽEK Marek (eds.), *Českoslovenští a čeští prezidenti*, Praha 2002, s. 57 - 73.

PAVEL Jan, *Financování československé armády v letech 1934 až 1939*, *Historie a vojenství* LIII, 1/2004, s. 4 - 22.

PAVEL Jan, *Vojenská správa a soukromý sektor v období první republiky*, *Historie a vojenství* LV, 1/2006, s. 21 - 30.

PERNES Jiří, *Politické a sociální předpoklady kolektivizace zemědělství v Československu*, in: BLAŽEK Petr, KUBÁLEK Michal (eds.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948 - 60 a středoevropské souvislosti*, Praha 2008, s. 77 - 87.

ROKOSKÝ Jaroslav, „...aby pro život, jako příští hospodář, co možno nejvíce získal.“ *Břetislav Beran, student vyšší hospodářské školy v Klatovech*, in: *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*, *Studie Slováckého muzea* 9, Uherské Hradiště 2004, s. 351 - 361.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Agrární strana*, in: MALÍŘ Jiří, MAREK Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. I.díl: období 1861 - 1938*, Brno 2005, s. 413 - 441.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Agrární strana, ruralisté a tichá hrdinství*, in: NAVRÁTIL Ivo (eds.), *Ruralismus. Jeho kořeny a dědictví. Z Českého Ráje a Podkrkonoší supplementum* 10, Semily 2005, s. 219 - 228.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Agrární strana v první fázi Druhé republiky (říjen - listopad 1938)*, in: RADVANOVSKÝ Zdeněk (eds.), *Semper Idem. Jiřímu Tůmovi k pětasedmdesátinám*, Ústí nad Labem 2003, s. 102 - 121.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Agrárníci - političtí vězni Národní fronty*, in: KOCIAN Jiří, KOKOŠKA Stanislav, KOKOŠKOVÁ Zdeňka (eds.), *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Praha 2005, s. 144 - 153.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Antonín Švehla, státník ve službách demokracie*, in: MILLER Daniel E., SAMAL-HRABÍK Mary, ŠOUŠA Jiří (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 73 - 88.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Jan Malypetr: prvorepublikový premiér a Národní soud v roce 1947 (I. část)*, *Střední Evropa* 14, 82/1998, s. 93 - 109.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Jan Malypetr: prvorepublikový premiér a Národní soud v roce 1947 (II., závěrečná část)*, *Střední Evropa* 14, 83/1998, s. 91 - 106.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Jižní Čechy - bašta agrární strany v první Československé republice*, in: RAŠTICOVÁ Blanka (eds.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 97 - 106.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Josef Černý: Agrárník, ministr vnitra (I. část)*, Střední Evropa 13, 71/1997, s. 66 - 77.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Josef Černý: okupace, kolaborace, exil (II., závěrečná část)*, Střední Evropa 13, 72-73/1997, s. 152 - 163.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Kdo po Švehlovi? Tichý zápas o nástupnictví v agrární straně*, in: Svět historie. Historikův svět. Sborník profesoru Robertu Kvačkovi, Liberec 2007, s. 317 - 335.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Koho volit? "Zrádní agrárníci" a parlamentní volby 1946*, in: MEDVECKÝ Matej (eds.), *Posledné a prvé (?) slobodné vol`by - 1946*, 1990, Bratislava 2006, s. 69 - 88.

ROKOSKÝ Jaroslav, *„Nebyli jsme zrádci ani zbabělci“ Představitelé agrární strany v politické kultuře třetí republiky*, in: KOURA Petr, RANDÁK Jan (eds.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století: výběr z příspěvků ze stejnojmenné konference, která proběhla ve dnech 25. - 27. října 2006*, Praha 2008, s. 340 - 363.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Poválečný proces s předsedou agrární strany Rudolfem Beranem*, in: FOITZIK Jan, PERNES Jiří (eds.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „Případ Slánský“*, Brno 2005, s. 115 - 129.

ROKOSKÝ Jaroslav, *„Rudolfe, hlavu vzhůru...“ Osudný 15. březen 1939 a premiér Rudolf Beran*, Paměť a dějiny III, 1/2009, s. 11 - 20.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Selské jízdy v éře první republiky*, in: HARNA Josef, RAŠTICOVÁ Blanka (eds.), *Agrární strana a její zájmové, družstevní a peněžní organizace*, Studie Slováckého muzea 15, Uherské Hradiště 2010, s. 197 - 204.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Svobodný sedlák na svobodné půdě. Osud agrární strany v Československu po druhé světové válce*, in: BLAŽEK Petr, KUBÁLEK Michal (eds.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948 - 60 a středoevropské souvislosti*, Praha 2008, s. 91 - 108.

ROKOSKÝ Jaroslav, *Zákaz agrární strany a pokusy o její obnovení v letech 1945 - 1948*, in: *Zemědělství na rozcestí 1945 - 1948*, Studie Slováckého muzea 3, Uherské Hradiště 1998, s. 77 - 89.

RYCHLÍK Jan, *Pozemková reforma v českých zemích v letech 1945-1948*, in: *Zemědělství na rozcestí 1945 - 1948*, Studie Slováckého muzea 3, Uherské Hradiště 1998, s. 7 - 22.

SANDER Rudolf, *Všeobecná branná výchova v buržoazně demokratickém Československu*, Historie a vojenství XXXV, 3/1986, s. 43 - 67.

SOUMAROVÁ Hana, VALEŠ Lukáš, *Klatovy v éře první republiky I. (1918 - 1928)*, in: FIŠER Marcel, HÚRKOVÁ Jindra (eds.), *Sborník prací z historie a dějin umění 4*, Klatovy/Klenová 2006, s. 219 - 242.

STEHLÍK Eduard, *Československé opevňovací programy 1936 - 1938*, Historie a vojenství LIV, 1/2005, s. 4 - 29.

STEHLÍK Eduard, *Československé opevňovací programy 1936 - 1938 (II. část - dokončení)*, Historie a vojenství LIV, 2/2005, s. 50 - 59.

STEHLÍK Eduard, *Mírová organizace československé branné moci 22.září 1938*, Historie a vojenství VI, 3/1997, s. 102 - 132.

STRAKA Karel, *Armáda, přehlídka a společnost v proměnách historie*, Praha 2008.
Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=11913> (staženo 22. června 2010)

STRAKA Karel, *František Machník (1886 - 1967) - spolutvůrce systému obrany Československé republiky*, in: RADVANSKÝ Zdeněk (eds.), *Semper Idem. Jiřímu Tůmovi k pětasedmdesátinám*, Ústí nad Labem 2003, s. 83 - 101.

STRAKA Karel, *Nejvyšší rada obrany státu a československý zbrojní průmysl v letech 1936 - 1938*, Historie a vojenství LV, 2/2006, s. 4 - 24.

STRAKA Karel, *Památník osvobození (1929 - 1939) a jeho předchůdci*, Historie a vojenství LVIII, 3/2009, s. 32 - 64.

SÝKOROVÁ Lenka, *K historii Nýrska a okolí v letech 1938 - 1945*, in: *Historie okupovaného pohraničí 1938 - 1945* 11, Ústí nad Labem 2006, s. 221 - 259.

ŠEBEK Jaroslav, *Parlamentní volby v roce 1929*, ČČH 96, 1/1998, s. 102 - 138.

ŠOUŠA Jiří (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 173 - 186.

ŠRÁMEK Pavel, *Agrární strana ve vládě 1935 - 1938 a její podíl na zvyšování obranyschopnosti státu*, in: RAŠTCOVÁ Blanka (eds.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slovákého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 121 - 125.

ŠRÁMEK Pavel, *Chrudim a František Machník*, Chrudimské vlastivědné listy 15, 3/2006, s. 1 - 5.

ŠRÁMEK Pavel, *Chrudimský ministr obrany (František Machník 1886 - 1967)*, Východočeské listy historické 23 - 24, 2005, s. 343 - 358.

ŠRÁMEK Pavel, *Obranyschopnost Československa v roce 1938 (Poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)*, ČČH 103, 1/2005, s. 128 - 139.

ŠRÁMEK Pavel, *Odhodlání versus loajalita. Názory a postoje velení československé armády v roce 1938*, Soudobé dějiny XI, 1-2/2004, s. 56 - 87.

ŠRÁMEK Pavel, *Podíl Edvarda Beneše na výstavbě československé armády ve třicátých letech*, Dějiny a současnost 22, 4/2000, s. 31 - 34.

ŠRÁMEK Pavel, *Rozcestí slepých uliček. Mnichov 1938*, Soudobé dějiny XV, 2/2008, s. 255 - 273.

TRNKA Bohuš, *Československá letiště a jejich význam pro rozvoj letectví v jižních Čechách do roku 1939*, in: PETRÁŠ Jiří (eds.), *Vojenská letiště v Čechách a na Moravě po roce 1918*, České Budějovice 1997.

UHLÍŘ Jan Boris, *X. všesokolský slet roku 1938 a podíl sokolstva na zápase na obranu republiky*, Historie a vojenství XLVI, 4/1997, s. 47 - 70.

VONDRÁŠEK Václav, *Vojenské školství v období Mnichova*, in: NĚMEČEK Jan (eds.), *Mnichovská dohoda - cesta k destrukci demokracie v Evropě*, Praha 2004, s. 312 - 323.

ŽÁČEK Pavel, *Nástin rozpracování „problematiky agrárníci“ Státní bezpečnosti v padesátých a šedesátých letech 20. století*, in: MILLER Daniel E., SAMAL - HRABIK Mary, ŠOUŠA Jiří (eds.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 173 - 180.

PERIODIKA

A-Report

A-Zet

Český časopis historický

Dějiny a současnost

Fortsborník

Historie a vojenství

Klatovský deník

Klatovské listy

Klatovský kraj

MF Dnes

Paměť a dějiny

Plzeňský kraj

Polední list

Rudé právo
Soudobé dějiny
Střední Evropa
Týdeník Klatovska
Venkov

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

www.armada.vojenstvi.cz

www.army.cz

www.axishistory.com

www.fronta.cz

www.jicinsko.cz

www.jiznicechy.org

www.libri.cz

www.nacr.cz

www.opevneni.cz

www.psp.cz

www.svedomi.cz

www.svihov.cz

www.ustrcr.cz

www.vlada.cz

www.vojenstvi.cz

Seznam zkratek

ABS - Archiv bezpečnostních složek
AKPR - Archiv Kanceláře prezidenta republiky
APS - Archiv Poslanecké sněmovny
AUK - Archiv Univerzity Karlovy
brig. gen. - brigádní generál
býv. - bývalý
č. - číslo
č. j. - číslo jednací
č. p. - číslo popisné
čs. - československý
f. - fond
FF UK - Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
gšt. - generálního štábu
inv. č. - inventární číslo
jezd. - jezdecký
kart. - karton
kpt. - kapitán
KS - Krajská správa
KSČ - Komunistická strana Československa
min. - ministerstvo, ministr
MNO - ministerstvo národní obrany
MV - ministerstvo vnitra
MZV - ministerstvo zahraničních věcí
NA - Národní archiv
např. - například
NROS - Nejvyšší rada obrany státu
NS - Národní soud, Národní souručenství
NSDAP - Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
OBZ - Obranné zpravodajství
ONV - Okresní národní výbor
odst. - odstavec
pěch. - pěchoty

plk. - plukovník
PMR - Předsednictvo ministerské rady
pplk. - podplukovník
před. - předseda
resp. - respektive
ŘOP - Ředitelství opevňovacích prací
SA - Sturmabteilung, nacistická paramilitární organizace
Sb. - sbírky
SD - Sicherheitsdienst
SdP - Sudetendeutschen Partei
sign. - signatura
SNB - Sbor národní bezpečnosti
SNJ - Strana národní jednoty
SOA - Státní oblastní archiv
SOkA - Státní okresní archiv
spis. zn. - spisová značka
srov. - srovnej
SS - Schutzstaffel, ochranný oddíl, nacistická paramilitární jednotka
StB - Státní bezpečnost
škpt. - štábní kapitán
TGM - Tomáš Garrigue Masaryk
tj. - to jest
tzv. - takzvaný
SN - Společnost národů
SOS - Stráž obrany státu
ÚNZ - Útvar nápravných zařízení
v.v. - ve výslužbě
ZOB - Zemský odbor bezpečnosti

Přílohy:

1.) KMENOVÝ LIST FRANTIŠKA MACHNÍKA

578

Land: *Cesky*
Země: *CHRUDIM.*
Politický okres: *CHRUDIM.*

Gemeinde: *CHRUDIM*
Obec: *342*
Fortlaufende Zahl: *342*
Běžné číslo: *342*

Landsturmlegitimationsblatt.
Domobranecká legitimace.

Call. 1575 Anmeldung bei der Gemeinde.
Přihlášení u obce.
(Vom Gemeindeamt auszufüllen.)
(Budíž vyplněno v obecním úřadě.)

578

Vor- und Zuname: <i>Machnik</i> Iměno a příjmení: <i>František</i>		Vor- und Zuname des Vaters: <i>František</i> Iměno a příjmení otce: <i>František</i>	
Geburts- daten Data o narození: Jahr: <i>1886</i> Ort: <i>Netichovice</i> Polit. Bezirk (Komitat): <i>Bohemia</i> Land: <i>Cesky</i> Země: <i>Cesky</i>		(Heimats- berechtigung) (Zuständig- keit) (domovská příslušnost)	
Schul- bildung: School vzdělání: Sprachkenntnis: Ználost jazyků: Vek: <i>28</i> Povolání: Zivnost: <i>gymnast</i>		zur Zeit der Anmeldung v době přihlášení: Gemeinde: <i>Netichovice</i> Polit. Bezirk (Komitat): <i>Bohemia</i> Land: <i>Cesky</i> Země: <i>Cesky</i>	
Anmerkungen: Poznámky:		zur Zeit seiner letzten Ermittlung v době k odvodu: Gemeinde: <i>Netichovice</i> Polit. Bezirk (Komitat): <i>Bohemia</i> Land: <i>Cesky</i> Země: <i>Cesky</i>	

CHRUDIM. *1914*
(Datum.)

Ergebnis der Musterung:
Výsledek prohlídky:
(Von der Musterungskommission auszufüllen.)
(Budíž vyplněno prohlídkou komisi.)

Zum Landsturm dienlich mit der Waffe K domobranecké službě se zbraní	Zuteilungsfähig freiwilligen Abzeichen Zařazení
geeignet — <i>netichovice</i> způsobilý — <i>netichovice</i>	<i>I. f. Landwehr</i> <i>c. k. zeměbrana</i>

Der Obgenannte hat ferner nach Maßgabe der ergebenden besonderen Einberufung zur Dienstleistung einzurufen, u. zu.
Jineno v *netichovice* má se tudíž die nähere zvláštní povolání *netichovice* dastaviti ku konání služby.

Chrudim *1914*
(Datum.)

Zur Beachtung!
Die Landsturmlegitimation ist nach den Willkürsregeln geordnet.
Das Landsturmlegitimationsblatt bedarf der ersten Prüfung auf Echtheit und Vollständigkeit innerhalb der vierundzwanzigstündigen Fristen zur Musterung und wird, für die zum Landsturm dienliche mit der Waffe geeigneten Personen, zur Einberufung zur Dienstleistung, als ist der Militärbehörde, jeweils bei der Personalfälle der Kriegsanstalt ausgestellt anlassen.
Das Landsturmlegitimationsblatt ist aufzubewahren und gilt auch als Beweis über die erfolgte Musterung.

Upozornění!
Nedostavení se trestá se die vojenských zvláštních zákonů.
Domobranecká legitimace opravňuje k volné jízde na drátech a parních vozech rakousko-uherské říše k prohlídce a zpět, pro ty, kteří uznáni byli způsobilými k domobranecké službě se zbraní, také k dostavení se k cílné službě; před nastoupením těchto lidí budíž tato pokázati u osobní pokladny odchazecí stanice opatřena razítkem.
Domobranecká legitimace budíž uchovávána a platí také jako důkaz o provedené prohlídce.

CHRUDIM K. K. St. B.
10. II. 1915
CHRUDIM C. K. St. B.

Vojenský historický archiv
kopie materiálů
číslo: *ju*

Zdroj: Vojenský ústřední archiv - Vojenský historický archiv, fond Kmenové listy.

2.) STUDIUM V HEIDELBERGU

Grossherzoglich Badische

Universität Heidelberg.

Studien- und Sittenzugnis.

A. No. 664
Taxe 10 M.
98/9

Dem Herrn Jean Machnik
geboren zu Melichowitz (Pöhnen)
Sohn des A. A.

..... beerkunden wir
hiermit, dass er auf Grund eines Reifezeugnisses des Real-Gymnasiums, der Ober-
realschule
eines Abgangszeugnisses der Universität Prag technischen Hochschule
..... — genügender Zeugnisse — Legitimationspapiere
am 24. 10. 1908 als Studierender der Phil.
bei uns immatrikuliert worden ist, sich bis zum Schluss des Winter
Semesters 19 08/9 beurlauben Tage — dabier aufgehalten, und laut der vorgelegten
Zeugnisse folgende Vorlesungen besucht hat.

08/9

Großherzoglich Badische
Universität Heidelberg.

Anmeldung

für das Winter — Sommer-Semester 1907/8.

1. Zuname und Vorname: *Machnik Franz*
2. Geburtstag und -Jahr: *30. April 1886.*
3. Geburtsort und -Land (bei Preußen auch Provinz): *Nelčhowitz in Böhmen*
4. Staatsangehörigkeit: *Österreich*
5. Studium: *Philosophie. (Philologie)*
6. Vor- und Zuname, Stand und Wohnort (Straße)
des Vaters oder der Mutter oder des Vormundes: *Franz Machnik,
ausgedingter
in Nelčhowitz*
7. Religion: *Römisch-katholisch.*
8. Hiesige Wohnung, (nämlich Straße und No. des
Hauses und Name des Vermieters): *Heidelberg-N., Lutherstrasse 20/_{II}.*

Die Richtigkeit dieser Angabe bestätigt

Heidelberg,

19

Unterschrift des Studierenden:

Franz Machnik.

Hinsichtlich seiner Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Akademisches Bürgerrecht bis Schluss des-Semesters — während
der Dauer des medizinischen Staatsexamens — vorbehalten.

Exmatrikel wegen Anmeldung zur-Prüfung ausnahmsweise vor
Schluss des Semesters erteilt.

Zur Urkunde dessen ist gegenwärtiges Zeugnis unter Vordrückung des grösseren
Universitäts-Insigels ausgefertigt und von uns eigenhändig unterzeichnet worden.

Heidelberg, den 7ten März 1909

D. z. Prorektor

Mossel

Der akademische Disziplinarbeamte

Prombacher

3.) FUNKCE FRANTIŠKA MACHNÍKA V LETECH 1925 AŽ 1935

SPOLKY:

hospodářské:	
Družstevní lihovar v Kolinci	člen dozorčí rady, člen představenstva
Družstvo hospodářských lihovarů v Praze	člen dozorčí rady
Elektrářenský odbor Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze	člen správního výboru, člen
Hospodářské družstvo Českého Pošumaví v Klatovech	člen dozorčí rady, jednatel
Národohospodářský sbor jihočeský v Praze	člen ústředního výboru
Západočeský elektrářenský svaz v Plzni	člen jednatele sboru a výkonného výboru
kulturní:	
Československá akademie zemědělská v Praze	člen výboru, člen kulturní sekce
Jednatelský odbor Národní jednoty pošumavské v Klatovech	kolonizační referent
Kuratorium městského průmyslového muzea v Klatovech	člen
tělovýchovné:	
Československý národní svaz střelecký v Praze	starosta
Jezdecký odbor Sokola v Klatovech	místopředseda, náčelník
Národní jednota střelecká v Klatovech	starosta
Okresní selská jízda v Klatovech	starosta
Plzeňský obvod sokolského jezdeckého	náčelník
Sbor selských jízd v Klatovech	starosta
Sokolská župa šumavská	Člen představenstva a branný referent
Tělovýchovná jednota Sokol v Klatovech	Člen vzdělávacího sboru
vojenské:	
Kruh přátel Nezávislé jednoty čsl. legionářů v Klatovech	předseda
Kruh přátel Nezávislé jednoty čsl. legionářů v Praze	člen ústředního výboru
Místní odbor Nezávislé jednoty čsl. legionářů v Klatovech	člen výboru a předseda kolonizačního odboru
Vojenský vědecký ústav v Praze	člen správního výboru a předseda organizační komise
Zemědělské:	
Český odbor Rady zemědělské v Praze	člen vodohospodářského komitétu, delegát za okres Klatovy
Krajinská meliorační jednota v Klatovech	předseda
Krajský odbor Svazu pěstitelů zeměků v Klatovech	předseda
Krajský zalesňovací spolek v Klatovech	předseda
Meliorační svaz v Praze	Člen výboru
Svaz družstevního průmyslu bramborářského v Praze	Člen představenstva
Ústřední komitét pro regulaci řeky Úhlavy v Klatovech	předseda
Ústřední svaz pěstitelů zeměků v Německém Brodě	jednatel, člen výboru
Zemědělská jednota v Praze	člen správního výboru a organizační komise

POLITICKÉ STRANY:

Sdružení venkovských (od 1910 agrárních) akademiků:

- spoluzakladatel a první jednatel (1907-1908)
- předseda (1909-1910)

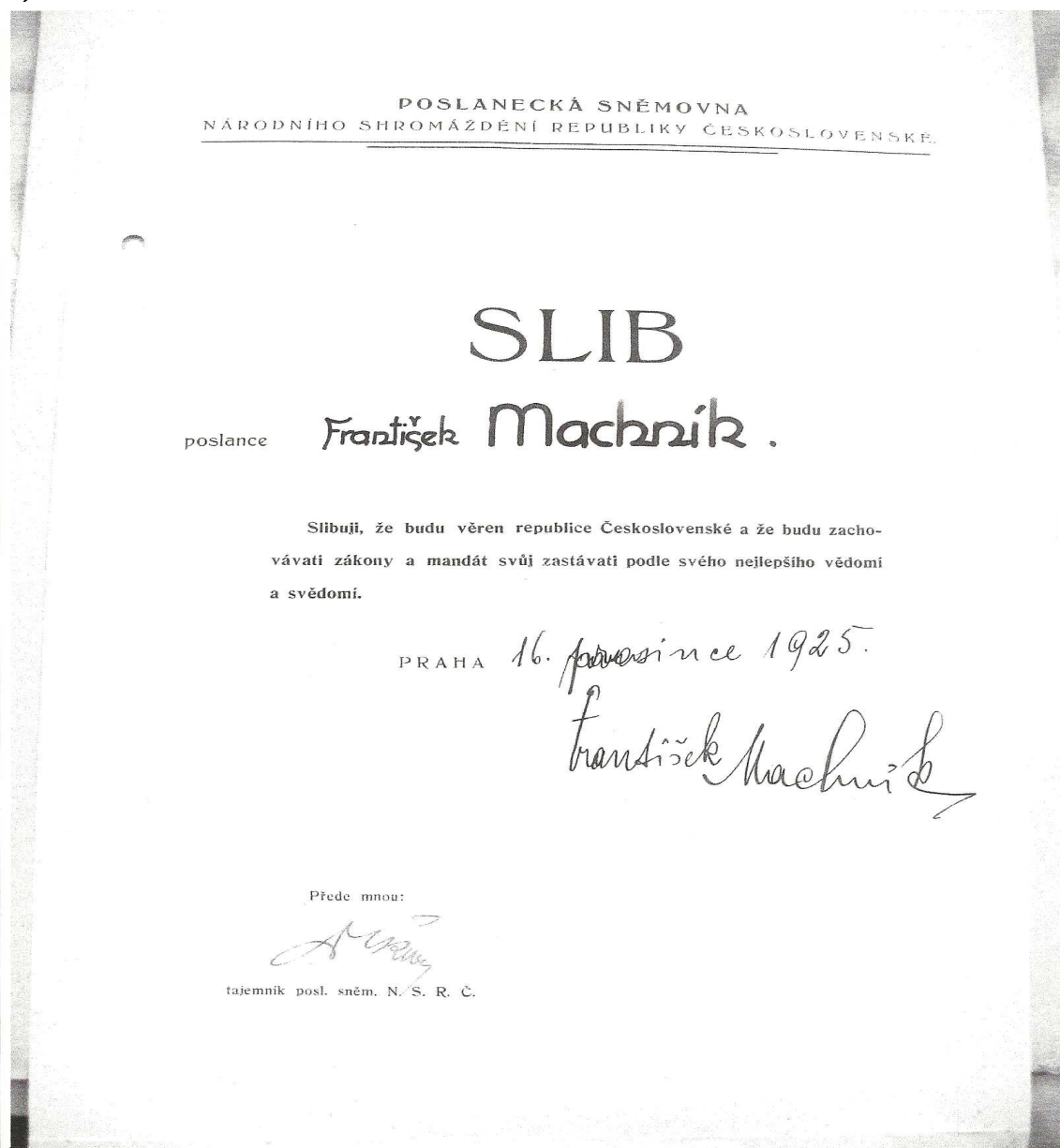
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu:

- místodůvěrník
- okresní důvěrník
- člen výkonného výboru strany
- župní důvěrník volebního kraje Plzeň

Zdroj: Archiv Poslanecké sněmovny, i. č. 1587, František Machník.

Archiv Mgr. Pavla Šrámka, Ph.D.

4.) POSLANECKÝ SLIB FRANTIŠKA MACHNÍKA Z ROKU 1925

Zdroj: Archiv Poslanecké sněmovny, i. č. 1587, František Machník.

5.) FRANTIŠEK MACHNÍK - DO NOVÉHO DESÍTILETÍ

Na první desíletí od vzniku naší armády jsme vzpomínali v době, kdy evropská situace nezavdávala příčin k obavám a kdy se zdálo, že evropské lidstvo upřímně snaží odvrátit nebezpečí válek. A přece jsme viděli tehdy v očích desetitisíců, které sledovaly 28. října 1928 pochod našich vojenských jednotek Prahou, hluboký zájem o pochoduující vojáky, radost a hrdost. Bylo tehdy ještě hodně neuvědomení, ale výchova k státnímu myšlení pokročila za prvních deset let republiky přece jen do té míry, že jsme již cítili, že svoboda přináší také odpovědnost. Uvědomovali jsme si, že dobrá armáda je nejvyšším projevem vůle každého národa k svobodě.

Za druhých deset let trvání naší republiky se ovšem situace podstatně změnila. I když stále věříme v zachování míru, nemůžeme si přece zastírat, jaké napětí vzniklo v posledních letech v Evropě a jako toto napětí roste gigantickými závody jednotlivých mocností ve zbrojení. Dnes je nám také stále jasnější, že kdybychom nebyli hned při prvních známkách zmíněných poměrů vyvinuli nejvyšší úsilí o vybudování své obrany, byla by se možná situace vyvíjela jinak, než ve skutečnosti stalo. Ať tak nebo onak, dnes jsme si všichni vědomi, že zájem Evropy o naši samostatnost je úměrný nejen naší zeměpisné poloze a strategickému významu našeho státu, ale také síle naší armády, naší pohotovosti k obraně. Nikdo by se nezajímal o náš osud tou měrou, jakou se dnes o Československo zajímá Evropa, kdybychom nebyli sami odhodláni bojovat a nebyli vojensky k tomu připraveni.

Povolanejším perem bylo v této knize zhodnoceno, co jsme vykonali za dvacet let k vybudování všech předpokladů spolehlivé obrany našeho státu. Já bych chtěl jen poznamenat, že to byla práce veliká, jejíž spolutvůrci nebudou moci být všichni nikdy po zásluze oceněni. Nezapomínejme, že jsme neměli na poli novodobého vojenství žádné vlastní tradice, že jsme znali vojenství z Rakouska-Uherska většinou z jeho špatných stránek. Na této tradici jsme nemohli budovat. Musili jsme se opřít o vysoké mravní hodnoty, které nám přinášeli legionáři, a musili jsme je doplnit hlubokým vojenským věděním.

Naši legionářští důstojníci, lidé většinou pocházející z občanských povolání, prošli četnými školami a kursy, nejen aby mohli velet jednotkám menším i větším, ale aby mohli převzít i nejvyšší velitelství, aby se naučili pracovat ve štábech, aby mohli vést vojenské školy a učit v nich své mladší nástupce. Se stejně vášnivou oddaností musili pracovat vojenští technici, lékaři, právníci, geografové, ženisté, letci, aby dali rodící se armádě výzbroj, organizaci služeb i všecko ostatní, co potřebuje, v takové hodnotě, aby to odpovídalo světovému pokroku vědy a úrovni cizích armád. Také mladý důstojník, odchovanec už našich vojenských škol, musil se učit daleko víc než v každé jiné armádě, poněvadž byl hned na počátku své vojenské dráhy postaven před spoustu problémů nově budované, rychle se zdokonalující armády. Připomeňme si jen, že už mladý důstojník zdolávat vážný problém výchovy vojáků, patřících v životě občanském k nejrůznějším společenským vrstvám, a že má ještě také v naší armádě speciální úkol vychovat řádné vojáky z příslušných národnostních menšin, že musí ovládat menšinové jazyky atd. To je velká zkouška jeho charakteru a nemalý názor na jeho schopnosti a výkonnost.

Jiný velký úkol, vykonaný zejména v druhém desíletí naší armády, bylo získání občanských vědeckých pracovníků k spolupráci při budování obrany státu. To již bylo našim důstojníkům lehčí, poněvadž velkou měrou vyšli ze zálohy a měli namnoze sami za sebou už před válkou kus praktické činnosti v různých oborech kulturního a hospodářského života. Proto jsme se mohli dožít stavu, který je tak příznačný pro demokratický ráz našeho státního života i našeho branného úsilí, že věda a hospodářství nejsou u nás komandovány vojáky, aby plnily svůj při obraně státu, nýbrž si často samy získávají vojáky za spolupracovníky, poněvadž oceňují jejich intelektuální hodnoty a jejich praktickou zkušenost, samy se chápou vědeckých a hospodářských úkolů, které jim ukládá k zpracování složitý problém přípravy

státu na obranu. Naši důstojníci vynikají také tím, že v oboru aplikace jednotlivých vědních oborů pro potřeby obrany státu jsou skutečnými pracovníky, nikoli pouhými komandanty. Kéž by se nám podařilo, aby starší naši pracovníci na všech těchto polích měli dostatek nástupců, aby do řad důstojnického dorostu přicházela mládež vynikající, vědecky dobře kvalifikovaná!

Kapitolou pro sebe, na jejíž význam musíme stále poukazovat, je spolupráce civilní administrativy s armádou. Na tom poli nám mnoho pomohl zákon o obraně státu, který jasně stanovil odpovědnost celé vlády a všech orgánů státní správy za včasné vykonání příprav k obraně státu. Přispěl nám mimořádně iniciativní zájem, který o náležité vybudování naší obranné soustavy stále projevují prezident republiky, předseda vlády a Nejvyšší rada obrany státu. Ale je potřeba, zejména v dobách tak vážných, jako jsou dnešní, abychom se všichni semkli k vybudování co nejdokonalejší obrany a abychom usilovali především o zajištění základů existence a samostatnosti našeho státu, poněvadž teprve na tomto podkladě můžeme úspěšně plnit všechny další úkoly moderního státu. Nesmíme pouštět se zřetele, že nikde nezáleží tak na včasnosti každého opatření, jako při obraně státu. Ohromné úsilí, které musily vyvinout demokratické mocnosti ve světové válce, aby dohonily nedostatky své přípravy, musí nám být výstrahou. Tempo, kterého někdy vyžaduje řešení závažných otázek, dotýkajících celého státního života, s hlediska obrany státu,aráží snad svědomité odborníky z jiných oborů státní správy. Ale víme sami z nejednoho příkladu, že pracovní energie a houževnatost vojáků přispěly často k odstranění překážek zdánlivě nepřekonatelných a působily povzbudivě i na kruhy civilní.

Naše armáda může být plně spokojena s výsledky své práce za prvních dvacet let republiky. Připravila se po stránce organizace, výcviku, výzbroje i ducha, co nejlépe mohla, na všechny eventuality. Ale nadto získala ještě u spoluobčanů i u vedoucích činitelů státu důvěru a respekt svou prací a svým opravdu demokratickým duchem. Jak se ukazují dnešní evropské poměry, nebude naše armáda ani v budoucích letech moci povolit ve svém úsilí. Její zakladatelé a tvůrcové, první dva presidenti republiky, i moji zasloužilí předchůdci v úřadě ministra národní obrany, z nichž zvláště vzpomínám na nedávno zesnulého Františka Udržala, dali jí vysoké cíle ideové, základy technické i mravní. Občanstvo a jeho zástupci ve sněmovnách a v jejich branných výborech jí dávají svou důvěru a nezbytné prostředky materiální. Můžeme tedy vkročit do nového desetiletí práce s důvěrou, že naše armáda bude vždy spolehlivou zárukou bezpečnosti a klidného vývoje naší drahé republiky, bezpečnou záštitou občanstva republiky - připravena do doby dobré i zlé.

Zdroj: Dvacet let československé armády v osvobozeném státě, Praha 1938, s. 24.

6.) ŽÁDOST RUDOLFA BERANA O MILOST PRO FRANTIŠKA MACHNÍKA, ADRESOVANÁ STÁTNÍMU PREZIDENTOVI EMILU HÁCHOVI

V Praze 9/3 1944

Pane státní presidente!

Hned po mém návratu z vězení psal jsem Vám dne 28. prosince 1943 dopor.dopis a informoval jsem Vás o mé dnešní situaci. Současně přál jsem Vám alespoň dodatečně (poněvadž mi to dříve nebylo možno) blahopřání k Vaším 70tým narozeninám a přání všeho dobra k novému roku. Nevím, zda dostal Jste tento můj dopis.

Dnes jen velmi naléhavá a tragicky vážná věc mne nutí znovu Vás pane presidente obtěžovati. Jak mi sdělila moje rodina byl Lidovým soudem v Drážďanech dne 28. února t.r odsouzen k trestu smrti můj bratranec, býv.ministr Národní obrany František Machník, ředitel Vyšší hosp. školy v Klatovech. Je to krutá rána pro celou rodinu i celý kraj jihozáp. Čech, kde Machník po desítky let pracoval jako osvědčený regionální pracovník pro povznesení kraje, bez ohledu na národnost tisíců lidí, kteří se na něho obraceli se žádostí o pomoc.

Proto přicházím k Vám pane presidente s prosbou, abyste zachránil život Machníkův Vaším zákrokem u p.Protectora Dr. Fricka a u p. státního ministra K. H. Franka. Za několik dní bude vzpomínáno 5ti leté trvání Protectorátu Čechy a Morava. Bude to dle mého mínění jistě jedinečná příležitost pro Váš zákrok ve prospěch Machníkův a jiných stejně postižených.

Ve víře, že život Machníkův v dané situaci je ve Vašich rukách - prosím o Váš zákrok.

Současně prosím Vás pane presidente o sdělení, zda a kdy mohl bych Vás navštívit.

*V hluboké úctě jsem Vám
pane presidente oddaný*

Beran

Zdroj: AKPR, fond KPR, inv. č. 146/42, Rudolf Beran, kart. 212, spis. zn. 81/44, dopis Rudolfa Berana Emilu Háchovi z 9. března 1944.

7.) DOPIS ANTONIE MACHNÍKOVÉ STÁTNÍMU PREZIDENTOVI EMILU HÁCHOVI Z 6. DUBNA 1944 S ŽÁDOSTÍ O POMOC PŘI PROSAZENÍ MILOSTI

Slovutný pane státní presidente!

V krajním zoufalství obracím se na Vás jako žena a matka dětí na smrt odsouzeného Františka Machníka, ředitele vyšší hospodářské školy (v Klatovech v.v. - dopsáno tužkou) a bývalého ministra národní obrany s úpěnlivou prosbou, abyste svým velkým vlivem umožnil zachování mého manžela při životě. Byl odsouzen 28. II. 1944 Lidovým soudem berlínským v Drážďanech.

Můj muž žádá prostřednictvím svého obhájce, předepsaným způsobem, za změnu trestu smrti cestou milosti, já pak sama jménem svým a svých dětí obrátila jsem se na pana říšského protektora Dra. Fricka se stejnou prosbou a na pana státního ministra K. H. Franka, aby tuto moji prosbu u pana říšského protektora podpořil a doporučil. Tatáž snaha, toto úsilí mé a mých dětí o záchranu života mého manžela vede mě k tomu, že se i na Vás, slovutný pane státní presidente, obracím v plné důvěře, že laskavě zařídíte, aby při posuzování Vaše přímluva i Vaše dobré zdání našly uplatnění. Mého manžela znal jste jistě velmi dobře. Od svých studentských let usiloval o lepší bytí jihočeského člověka a celý svůj mužný život zasvětil tomu, aby i v jeho milovaných jižních Čechách bylo prostředí sociálního blaha a lidské spravedlnosti.

Po dvacetiosmi letech našeho společného života nedovedu pochopiti, že on mohl se dopustiti něčeho, co by mu přivodilo trest nejtěžší.

Slovutný pane státní presidente, prosím Vás snažně, abyste se přimluvil za změnu trestu smrti, ke kterému můj manžel byl odsouzen.

Jsem Vám s projevem dokonalé úcty.

Antonie Machníková

V Klatovech, 6. dubna 1944

Zdroj: AKPR, fond KPR, inv. č. 1655 František Machník - býv. ministr nár.obrany 1935 - 1946, kart. 313, spis. zn. L912/44, dopis Antonie Machníkové Emilu Háchovi z 6. dubna 1944.

8.) ROZSUDEK STÁTNÍHO SOUDU Z ROKU 1952

STÁTNÍ SOUD PRAHA

5 Ts I 93/52

J m é n e m r e p u b l i k y !

Státní soud v Praze oddělení 5, uznal
po skončeném hlavním líčení, konaném dne 12.XII.1952 takto
právem:

Obviněný

František M a c h n í k,
nar.30.4.1886 v Nebřehovicích okr.Strakonice, důchodce, býv.
ministr národní obrany, bytem Klatovy, Třída 25 února č.197,
t.č.ve vazbě,

j e s t v i n e n

že,

1).v září 1948 v Kolinci u Klatov se od Antonína Chloupka
dozvěděl, že se připravují úklady o republiku a opomínil to
neodkladně oznámit věrohodným způsobem úřadu, při čemž jed-
nal v úmyslu podporovati pachatele,

2).v polovině r.1949 v Klatovech se od pplk.Františka Hav-
líčka hodnověrným způsobem dozvěděl, že on jest ve spojení
s dalšími lidmi, se kterými páchá veléžradu a vyzvědačství
a neoznámil to neodkladně hodnověrným způsobem bezpečnost-
nímu orgánu, ač tak mohl v obou případech učinit bez-nebez-
pečí pro sebe,

č í m ž s p á c h a l

ad 1).trestný čin oznámení trestných podniků dle § 12,
odst.1, odst.2, z.č.50/23 Sb.

ad 2).trestný čin neoznámení trestného činu dle § 35, odst.
2, z.č.231/48 Sb.

a o d s u z u j e s e

dle § 35 odst.1, první sazba z.č.231/48 Sb., s použitím §§
18 a 22 odst.1 tr.z.k trestu odnětí svobody na 5 (pět)
let, k propadnutí celého jmění a ke ztrátě občanských práv
občanských, při čemž doba nezpůsobilosti k opětovnému nabytí
těchto práv uvedených v § 52 odst.2 z.č.231/48 Sb., se sta-
noví na 5 (pět) let.

Do trestu odnětí svobody se obviněnému započítává doba, kterou pro tyž skutek ztrávil ve vazbě, a to od 26.4.1952 - 23 hod. do právní moci rozsudku.

O d ů v o d ě n í .

Z trestního oznámení KS-STb v Plzni, č.j.B/4-V-11284-52, ze svědeckých výpovědí Antonína Chloučka č.l.16-19, Františka Havlíčka č.l.20-25, Anny Havlíčkové č.l.26-28, Josefa Kepky č.l.29-30, z doličného materiálu č.l.14, z osobních výkazů a konečně ze samotné výpovědi obviněného soud vzal za zjištěno a prokázáno.

Obviněný František Machník pochází z rodiny vesnického boháče, neboť jeho otec vlastnil zemědělskou usedlost o výměře 25 ha. Obviněný sám prošel studii, které zakončil universitními zkouškami a obdržel akademický titul profesora filologie. Jako takový vyučoval na různých středních školách až do r.1942 kdy byl pensionován. V roce 1943 byl zatčen gestapem a odsouzen k trestu smrti, kterýžto trest mu byl, rozhodnutím říšského protektora změněn na desetiletou káznici. Po roce 1945, pak žil u své sestry, kde pracoval v zemědělství, při čemž jeho hlavní příjem byl důchod ve výši 5,000 Kčs.

Politicky byl již za prvé republiky organisován ve straně agrární (republikánské), ve které, mimo jiných významných funkcí byl od r.1925 poslancem Národního shromáždění a dokonce od r.1935 do r.1938 ministrem národní obrany. Jest samozřejmé, že on v těchto jeho významných funkcích vždy zastával stanovisko tehdejší vládnoucí kliky v čele s Drem. Benešem, takže i on nese vinu na mnichovské zradě, která naše oba národy přivedla pod nacisticko-fašistickou knutu. On také nese spoluodpovědnost za zbytečně vyhozené miliardové částky na pohraniční opevnění, vybudované před rokem 1938, neboť jak se později ukázalo pro obranu našich hranic nemělo podstatný význam, neboť chránilo pouze malý usek našich hranic, při čemž toto nebyl účel hlavní, nýbrž toto opevnění mělo být odrážíštěm útoku proti SSSR, tudíž součástí onoho "kordon sanitér", jak jej vytvářely západní mocnosti. Tuto zrádcovskou linii si obv. Machník zachoval i po té, kdy na jeho místo nastoupil další zrádce českého národa generál Syrový, neboť ve

funkci předsedy krajského výboru strany Národní jednoty na veřejném projevu v Rokycanech v únoru 1939 otevřeně vystupoval proti komunistickým snahám bránit republiku proti německým fašistům, při čemž, mimo jiné prohlásil, že "(komunisté pozn.soudu) jsou první kategorií lidí, kterým se bude muset otevřít brány kriminálů".

Po roce 1945 nevstoupil do žádné ze stran národní fronty, a to zřejmě jenom proto, že ani jedna z těch čtyř stran, přes to, že strany Národně socialistické a Lidové byly reakční nevyhovovala jeho snahám a tendencím.

V září 1948 obdržel od Antonína Chloupeka lístek, že jej hodlá navštívit, při čemž Chloupek označil místo setkání na nádraží v Klatovech. Obviněný Machník na sjednané místo poslal svojí dceru, která Chloupkovi zdělila, že obv. Machníka najde v Kolíně u její tety Denkové, kde pracuje na poli. Toto zdělení Chloupek uvítal, neboť v témže místě měl sjednanou další schůzku s jistým ing. Bernáškem, který mu měl zajistit odchod ilegální cestou do zahraničí. V Kolíně se Chloupek s obv. Machníkem skutečně sešel, a to na poli kde pracoval. Zde po krátkém rozhovoru Chloupek obv. Machníkově zdělil, že byl navštíven dvěma agenty ze zahraničí, kteří mu přinesli vzkaz o situaci zahraniční zrádné emigrace ze řad agrárníků, ke kterému se vyjádřil a do zahraničí zdělil své stanovisko. Dále se Machníkově svěřil s tím, že hodlá pomoci Bernášce odejít do zahraničí, což mu obv. Machník nedoporučoval, neboť se vyjádřil, aby zůstal raději zde. Ještě před odchodem Chloupek obv. Machníkově řekl, že v tom případě, že bude v protistátní činnosti pokračovat, že mu o tom podá zprávu, při čemž bylo dohodnuto, že dopis bude adresován na sestru obv. Machníka Denkovou. Avšak přesto, že dnes již odsouzený Chloupek pokračoval ve své protistátní činnosti i nadále obv. Machníkově o tom zprávu nepodal a ani později se již oba nesešli. Obviněný Machník však nesplnil svojí občanskou povinnost tyto skutečnosti oznámit bezpečnostnímu úřadu, ačkoliv si plně uvědomoval, že má tak učinit.

V druhém případě obv. Machník když docházel ke svému lékaři v Klatovech Dru. Nohojlovi, setkával se u něho v předpokojí

s různými osobami a mezi nimi s Františkem Havlíčkem pplk. SNB, se kterým se znal delší dobu, neboť za první republiky za něho intervenoval ve věci jeho přijetí do služeb tehdejšího četnictva. Při jedné takové příležitosti, někdy v červnu 1949 v průběhu rozhovoru byla zmínka o tom, že do zahraničí uprchlo několik rodin z Klatovska a mezi nimi i rodina bývalého poslance strany Nár. soc. Ševčíka. Když přišla řeč na to jakým způsobem uprchli obv. Machník učinil na Havlíčka dotaz, jak je to možné, že oni mohli přejít státní hranice jednak autem a jednak traktorem, na což mu Havlíček odpověděl, že když měli v pořádku papíry, tak se to muselo povést, při čemž dodal, že má na státních hranicích ještě řadu "spolehlivých" lidí a mezi nimi i jistého strážm. SNB Šneidra, kteří jsou zárukou, že takové přechody se vždy podaří. S tohoto vývodu bylo obv. Machníkovi naprosto jasné, že právě Havlíček napomáhal oněm rodinám k útěku do zahraničí, což mu Havlíček dotvrdil také tím, když mu řekl, že prostřednictvím onoho Šneidra udržuje se zahraničním styk a zejména s oním Ševčíkem, který byl jeho příbuzný.

Obv. Machník Havlíčkovi na to položil otázku, zda by i jemu pomohl do zahraničí, kdyby mu hrozilo zatčení, o čemž jej Havlíček naprosto ujistil, při čemž dodal, že kdyby obv. Machníkovi hrozilo zatčení, že jej bude varovat, proti čemuž obv. Machník nikterak se nestavěl. Po této schůzce u Dra. Nohejla se tyto dva již nesešli a ani nedošlo k tomu, že by se obv. Machník pokusil o útěk do zahraničí a nebo na něho již konkrétně připravoval, ale nepochybně "zadní dvířka" měl neustále otevřeny, co kdyby? Avšak ani tyto skutečnosti bezpečnostním orgánům neoznámil, přesto že mu bylo naprosto jasné o jak nebezpečnou trestnou činnost jde, při čemž ani v tomto případě mu, pro případné oznámení nehrozilo nějaké nebezpečí, naopak povinným oznámením by zabránil obrovským škodám, které jak Chloupek se svojí bandou, tak Havlíček se svými společníky našemu státu napáchali, jak velezrádnou tak vyzvědačskou protistátní činností.

K této trestné činnosti se obviněný Machník plně doznal. Jinak toto jeho doznání jest potvrzeno svědeckými výpověďmi v předu uvedenými svědky, kteří bez jakýchkoliv podstatných odchylek vyprávěli vše tak, jak jest s horu uvedeno, tudíž o vi-

ně obviněného není žádných pochyb.

Tuto trestnou činnost pak soud ochylně od žaloby kvalifikoval, neboť nedospěl k přesvědčení, že by obviněný tímto zjištěným jednáním se spolčil k velezradě i když skutkové zjištění soudu se nikterak podstatně neodchyluje od skutkového tvrzení žaloby. Ani samotná žaloba netvrdila, že by u obviněného došlo ke spolčení takovým aktem, který objektivně spolčením jest, nýbrž vycházela z toho, že spolčení v tomto případě jest dáno souhrnnou činností obviněného a jeho vědomostmi.

Jest nepochybné, že v jednání obviněného jest řada skutečností s kterých na první pohled se dá usoudit, že ke skutečnému spolčení směřují. Jako na příklad ona dohoda s Chloupekem o dopisování na cizí adresu, nebo zajištění případného odchodu do zahraničí prostřednictvím Havlíčka a jeho lidí a pod. Avšak další skutečnosti nasvědčují tomu, že ani jeden tento akt nesměřoval ke spolčení, neboť přesto, že Chloupek vyvíjel rozsáhlou protistátní činnost až do roku 1951 neinformoval o této další jeho činnosti obv. Machníka, ačkoliv určitá dohoda zde mezi nimi byla z čehož je zřejmé, že Chloupek se nikterak o osobu obv. Machníka neinteresoval, neboť jinak by jej pro svoji protistátní činnost jistě použil. Ani v druhém případě se nedá říci, že by mezi obv. Machníkem a Havlíčkem došlo ke spolčení k velezradě i když samotný obv. Machník s tím odchodem do zahraničí v případě nebezpečí jeho zatčení to myslel docela vážně. Za této situace byl takový ilegální odchod vázán na podmínku nebezpečí zatčení, čímž bylo podmíněno i toto spolčení. Avšak i kdyby došlo alespoň k pokusu ilegálního opuštění republiky obv. Machníkem podle ujednání s Havlíčkem, tak ani za této situace by se nedalo bezpečně tvrdit o jejich spolčení k velezradě, neboť se strany Havlíčka v první řadě by se jednalo o pomoc k velezradě, když by odchod do zahraničí obv. Machníka byl kvalifikován jako velezrada, o čemž se jistě nedá vůbec pochybovat. Tyto závěry soudu jsou pak podepřeny tvrzením samotného obviněného, že s nikým protistátně nechtěl spolupracovat, jak se vyjádřil Chloukovi, kterážto obhajoba nebyla v žádném směru vyvrácena, naopak bylo v podstatě potvrzeno dnes již odsouzenými Chloupekem a Havlíčkem, kteří se nevyjádřili v tom směru, že by obv. Machník byl čle-

nam některé jejich protistátní skupiny.

Proto soud dospěl k přesvědčení, že obviněný svou trestnou činností se dopustil trestných činů neoznámení trestného činu, neboť tyto skutkové podstaty jsou dány jak po stránce objektivní tak subjektivní. Objektivní stránka jest dána tím, že ze skutečností, které se obv. Machník jak od Chloupka tak od Havlíčka dozvěděl bylo naprosto nepochybné, že se jedná o protistátní velezrádnou a nebo u Havlíčka též o vyzvědačskou činnost a on neučinil o tom příslušné oznámení. Subjektivní stránka jest dána samotným doznáním obviněného, který prohlásil, že si byl vědom toho, že je povinen hlášení učinit.

Soud pak tuto dvojí stejnorodou trestnou činnost kvalifikoval podle zákonů, které v době jejího spáchání byly platné, neboť nový trestní zákon v tomto případě příznivější není. Pokud jde o kvalifikační okolnost dle § 12 odst. 2, z.č. 50/23 Sb., že obv. jednal v úmyslu podporovat pachatele, tato jest dána tím, že obv. jak sám doznal byl si vědom toho, že jestliže neučiní potřebné hlášení, že tím Chloupkovi napomáhá jeho další činnosti a proto také oznámení neučinil.

Žaloba dále tvrdila, že obv. Machník sepsal společně s bývalým poslancem agrární strany Zadinou brožuru, ve které bylo nabádáno k sabotování socialisace naší vesnice, jak vyšlo na jevo z protokolu s dnes již odsouzeným Michalem Švirgou. (čl. 55). Obviněný však toto tvrzení žaloby tvrdošíjně popřel, při čemž jeho obhajoba nebyla vyvrácena. Jelikož žalovaný skutek byl podepřen pouze domněnkou onoho Švirgy, který se doslova vyjádřil, "že myslí, že brožura byla napsána buď Machníkem a nebo Zadinou", nemohl soud tuto skutečnost vzít za prokázanou a proto také jí nezahrnul do skutkového zjištění.

Při výměře trestu soud přihlížel ke společenské nebezpečnosti spáchané trestné činnosti, k míře zavinění, k osobě obviněného a možnostem jeho nápravy a k okolnostem přitěžujícím a polehčujícím. Obviněnému přitěžovalo, že spáchal dva trestné činy, respektive, že trestný čin opakoval. Naproti tomu mu polehčovalo, že se k trestné činnosti úplně doznal.

Při hodnocení těchto důležitých hledisek, soud pak obviněnému vyměřil trest odnětí svobody na horní hranici zákonné sazby proto, že dospěl k přesvědčení, že tento trest jím

...ně odpovídá. Jest nepochybně zjištěno, že obviněný vzhledem k jeho politické minulosti jest nepřitelem našeho lidovědemokratického státního zřízení, který se nemohl smířit s tím, že nenávratně jsou doby vykořisťovatelského zřízení u nás, ve kterém vedoucí složkou byli právě agrárníci. Proto jakmile se mu naskytla sebemenší příležitost republiku poškodit, tak se jí chopil, při čemž postupoval jako "lišák", aby si někde nepřipáli své prsty, jak se o něm vyjádřil svědek Havlíček. Tudíž jemu jako bývalému ministru národní obrany bylo naprosto jasné, jaké škody protistátní činností může napáchat takový pplk. SMB Havlíček, zejména pracujeli na ostrahu našich státních hranic a jak může ohrozit protistátní činností Antonín Chloupek o němž mu bylo též známo, že byl agrárním poslancem. A jestli že při tomto vědomí neučinil oznámení, nese tímto nepřímou spoluodpovědnost za spáchané hmotné, vojenské a morální škody, které byly bandami Chloupka a Havlíčka napáchány, při čemž nelze přehlédnout, že toto jeho neoznámení přímo hraničí s aktivní pomocí k velezrádným cílům. Proto bylo nutné mu vyměřit ten největší trest jak bylo v rámci zákonné sazby možné, neboť jest zapotřebí jednat na dlouhou dobu izolovat a jednat jeho převýchova, jestli je vůbec možná, vyžaduje značně dlouhé doby.

Trest propadnutí jmění soud vyslovil ve smyslu § 48 z.č. 231/48 Sb., neboť jak už je výše uvedeno, soud dospěl k přesvědčení, že obviněný Machník svojí trestnou činností projevil nepřátelství k našemu lidovědemokratickému zřízení a proto jako třídnímu nepříteli je nutné v zájmu společnosti odejmout hmotnou základnu, aby někdy v budoucnu nebyla příčinou k podobné protistátní činnosti.

Trest ztráty čestných práv občanských se opírá o § 32 z.č. 231/48 Sb., neboť soud jest povinen vzhledem k výši hlavního trestu tento výrok učinit.

Výrok o započtení vazby se opírá o § 23 tr. z.

Poučení o odvolání: proti tomuto rozsudku lze podat odvolání k
k nejvyššímu soudu, do tří dnů od jeho obdržení, prostřednictvím
soudu podepsaného.

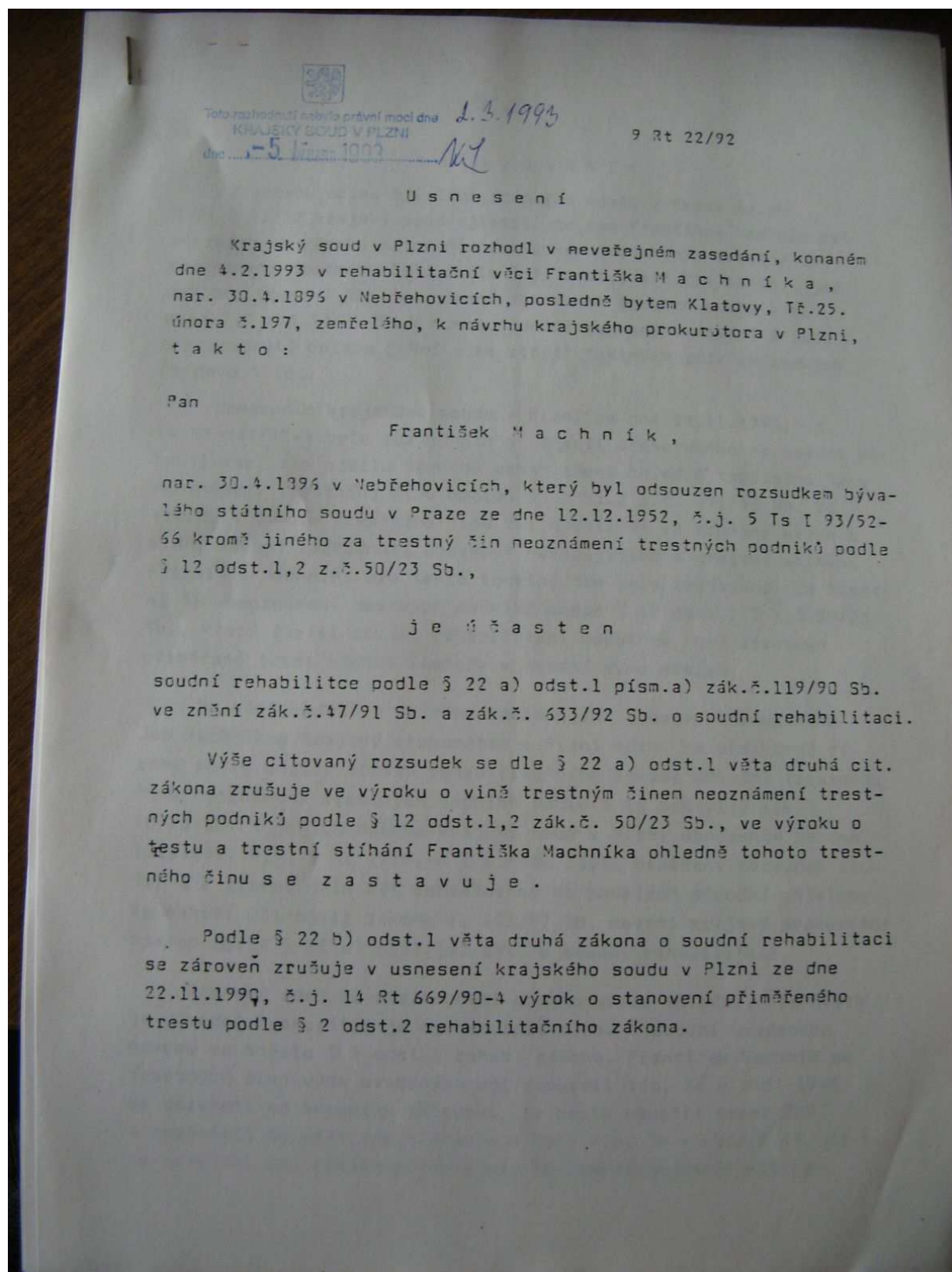
Státní soud P r a h a dne 12. prosince 1952.

Otakar B a l a š, v.r.

Za správnost vyhotovení
vedoucí kanceláře:

Zdroj: NA, f. Státní soud Praha, zn. 8 SPt I 135/52, Rozsudek nad Františkem Machníkem z 12. prosince 1952.

9.) REHABILITAČNÍ ROZSUDEK KRAJSKÉHO SOUDU V PLZNI ZE 4. ÚNORA 1993

O d ů v o d n ě n í :

Z obsahu spisu bývalého státního soudu v Praze sp.zn. 5 Ts I 93/52 krajský soud zjistil, že pan František Machník byl odsouzen ve výroku citovaným rozsudkem jednak pro trestný čin neoznámení trestného činu podle § 35 odst.2 z.č.231/48 Sb., jednak pro trestný čin neoznámení trestných podniků podle § 12 odst.1,2 z.č.50/23 Sb.k trestu odnětí svobody v trvání 5 let, k propadnutí celého jmění a ke ztrátě čestných práv občanských na dobu 5 let.

Usnesením krajského soudu v Plzni ze dne 22.11.1990,č.j. 14 Rt 669/90-4 bylo rozhodnuto o účasti odsouzeného na soudní rehabilitaci dle oddílu druhého rehab.zákona ohledně trestného činu neoznámení trestného činu podle § 35 odst.2 z.č. 231/48 Sb. Ve vztahu k tomuto trestnému činu byl prohlášen za zrušený výrok o vině, včetně rozhodnutí obsahově navazujících a trestní stíhání Františka Machníka pro tento trestný čin bylo zastaveno. Za trestný čin neoznámení trestných podniků podle § 12 odst.1,2 z.č.50/23 Sb., který zůstal soudní rehabilitací nedotčen, byl stanoven přiměřený trest odnětí svobody v trvání dvou měsíců.

Ve věci podali v průběhu následující doby syn odsouzeného Jan Machník a krajský prokurátor v Plzni návrh na přezkoumání řízení podle oddílu třetího rehabilitačního zákona ohledně trestného činu neoznámení trestných podniků podle § 12 odst.1,2 zák.č. 50/23 Sb. K jejich návrhu krajský soud v Plzni usnesením ze dne 1.10.1992 č.j. 9 Rt 22/92-8 i v této části napadený rozsudek zrušil a v řízení mělo být pokračováno na podkladě původní obžaloby. Po nabytí účinnosti zákona č. 633/92 Sb. navrhl krajský prokurátor postup podle § 22 a) odst.1a) zák. o soudní rehabilitaci.

Krajský soud po přezkoumání obsahu spisu shledal, že návrh je důvodný. Prokurátor je osobou oprávněnou k podání uvedeného návrhu ve smyslu § 5 odst.1 rehab. zákona. František Machník se trestných činů výše uvedených měl dopustit tím, že v září 1948 se dozvěděl od Antonína Chloupka, že hodlá opustit území ČSR a neoznámil to příslušným úřadům a dále tím, že v roce 1949, když se dozvěděl od Františka Havlíčka, že poskytuje pomoc občanům,

odcházejícím za hranice ČSR, to rovněž příslušným orgánům neoznámil.

Z odůvodnění původního rozsudku je zřejmé, že František Machník byl posuzován po osobní stránce naprosto politicky tendenčně jako příslušník a funkcionář bývalé strany agrární s tím, že pochází z rodiny vesnického boháče. Oba činy výše popsané spolu úzce souvisejí, byl za ně uložen úhrnný trest a k rozdílné právní kvalifikaci došlo proto, že zákon č. 231/48 Sb. nabyl účinnosti 14.10.1948, nebyl pro posuzování jednání pro odsouzeného příznivější a procesní soud kvalifikoval každé jednání podle zákona platného v době jeho spáchání.

Protože krajský soud dále neshledal ani existenci žádných vylučujících podmínek ve smyslu ust. § 3 odst.1 písm.b)c)d) zák. o soudní rehabilitaci, dospěl k jednoznačnému závěru o účasti Františka Machníka na soudní rehabilitaci ohledně trestného činu neoznámení trestných podniků podle § 12 odst.1,2 zák.č.23/50 Sb. Odsuzující rozsudek byl tedy ohledně tohoto trestného činu zrušen ve vině, ve výroku o trestu a trestní stíhání pro tento trestný čin bylo zastaveno. Podle § 22 b) odst.1 věta druhá zákona o soudní rehabilitaci pak bylo zrušeno i rozhodnutí o stanovení příslušného trestu podle § 2 odst.2 cit.zák. v předchozím rehabilitačním rozhodnutí.

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost do tří dnů od oznámení k Vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím zdejšího soudu.

V Plzni dne 4. února 1993

Předseda senátu:

JUDr. Josef B a x a , v. r.

Za správnost opisů

10.) VYZNAMENÁNÍ ZLATÉ LÍPY Z 11. LISTOPADU 2008

Zdroj: Archiv paní Ing. Jany Sehnalové.

Fotografická příloha

Rodný dům v Nebřehovicích (stav 2009)

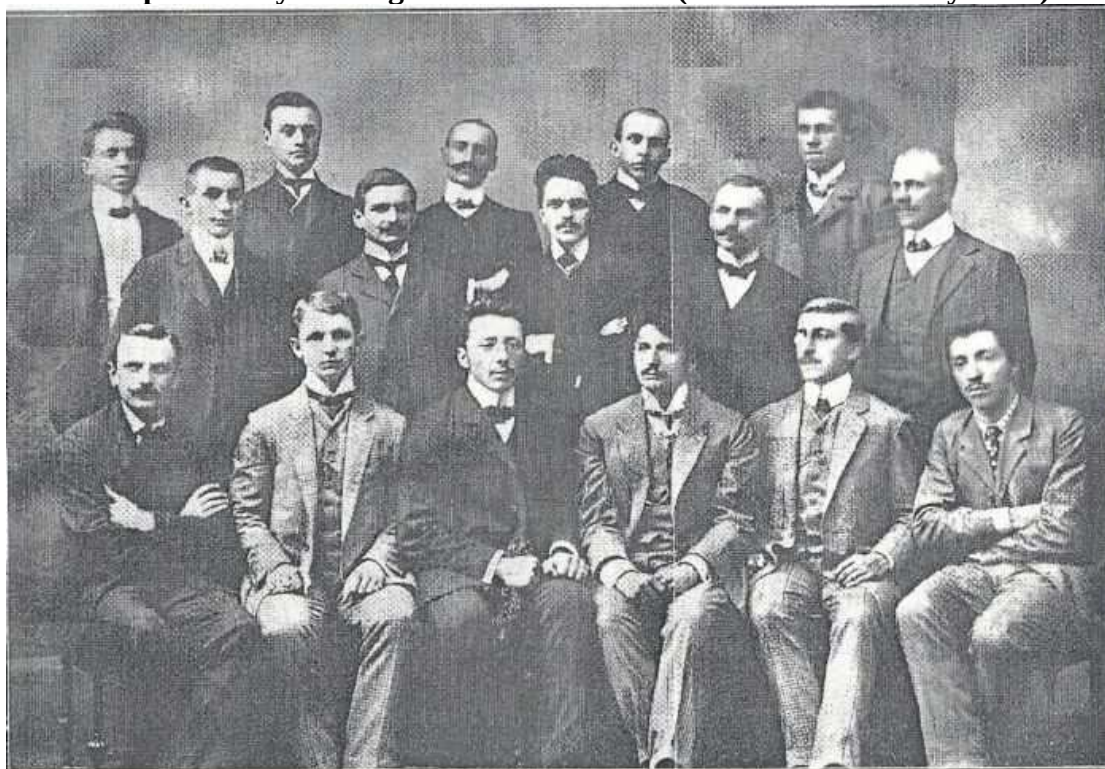
Zdroj: Archiv autora.

Rodiče Františka Machníka

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

Jako člen prvního výboru Agrárních akademiků (Machník sedí druhý zleva)

První výbor Sdružení venkovských akademiků r. 1908.

Zdroj: Josef NOŽIČKA, *Agrární akademici 1907 - 1918. Příspěvek k dějinám českého agrárního hnutí*, Praha 1938.

Oficiální portrét Františka Machníka

Zdroj: Archiv Radka Sedláčka.

Na vyjížd'ce s dcerou Milenou a synem Janem

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

František Machník v uniformě Selských jízd při odhalení pomníku Antonína Švehly v Klatovech v roce 1934

Zdroj: Archiv Marie Zdeňkové.

Podplukovník Václav Kropáček (zcela vlevo) s Františkem Machníkem

Zdroj: Jaroslav ČVANČARA, *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941 - 1943*, Praha 1997.

Generál Josef Dostál

Zdroj: Archiv Ing. Jany Slaměňíkové.

Na 50. narozeninách armádního generála Jana Syrového

Zdroj: Archiv Josefa Václavovice.

Ministr národní obrany přehlíží jezdeckvo

Zdroj: www.army.cz

Zleva rumunský král Carol, František Machník, prezident Edvard Beneš, za ním armádní generál Ludvík Krejčí, s rukama v kapsách londýnský vyslanec Jan Masaryk a zcela vpravo armádní generál Jan Syrový. Vojenské manévry v Milovicích v roce 1936

Zdroj: Drahomír JANČÍK, *Třetí říše a rozklad Malé dohody. Hospodářství a diplomacie v Podunají 1936 - 1939*, Praha 1999.

1. ledna 1937 na audienci u Edvarda Beneše. Zleva generál Krejčí, Machník, Beneš, generál Syrový a generál Bláha, náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

Na Strahově při Zborovských slavnostech

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

František Machník netypicky s „lodčkou“ na hlavě. Vpravo od něj generálové Vedral a Prchala

Zdroj: Vilém SACHER, *Pod rozstříleným praporem*, Praha 1969.

Na nedatované výstavě s předsedou vlády Milanem Hodžou (v brýlích)

Zdroj: Archiv Josefa Semeráda.

S prezidentem Benešem na manévrech. Mezi nimi generál Syrový

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

S generály Syrovým a Krejčím nad mapami.

Zdroj:

<http://images.google.com/hosted/life/?imgurl=b42984e28e91b057&q=machnik%20source:lif&prev=/images%3Fq%3Dmachnik%2Bsource:life%26hl%3Dcs>

Jedna z vášní - lov

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

Po osvobození KC Dachau. Machník v pruhovaném, vlevo od něj vyšehradský kanovník Bohumil Stašek

Zdroj: Archiv Ing. Jany Sehnalové.

Po návratu z Dachau, květen 1945

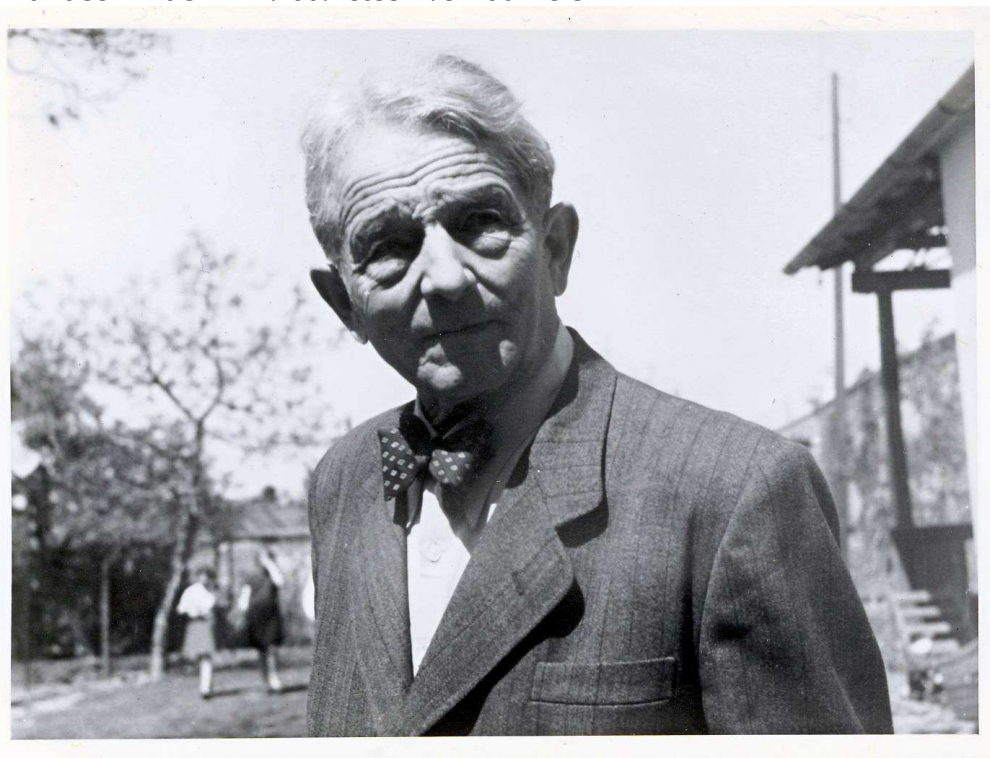
Zdroj: ABS, Fond 2M Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra, sign. 2M: 11638.

Vazební fotografie Františka Machníka - 1952

Zdroj: NA, f. Státní soud, sign. 8 SPt I 135/52, vazební spis.

František Machník v 60. letech ve Ždánicích

Zdroj: Archiv Mgr. Mojmíra Merlíčka.

Machník s manželkou ve Ždánicích

Zdroj: Archiv Mgr. Mojmíra Merlíčka.

Hrob Františka Machníka na chrudimském hřbitově

Zdroj: Archiv Mgr. Pavla Šrámk, Ph.D.